

Møte tirsdag den 28. april 2015 kl. 10

President: Ole mic Thom messen

Dagsorden (nr. 65):

1. Innstilling fra Stortingets presidentskap om representantforslag fra stortingsrepresentanten Per Olaf Lundteigen om å legge til rette for at nytiltrådte statsråder etter § 75 h i Grunnloven kan innkalles til høring i Stortinget om yrkesbakgrunnen (Innst. 186 S (2014–2015), jf. Dokument 8:88 S (2013–2014))
2. Innstilling fra Stortingets presidentskap om representantforslag fra stortingsrepresentantene Martin Kolberg, Per Olaf Lundteigen, Bård Vegar Solhjell, Jette F. Christensen, Marit Arnstad, Karin Andersen og Gunvor Eldegard om ny bestemmelse om opplysningsplikt for statsråder og statssekretærer om tidligere oppdragsgivere og politiske og næringsmessige interesser (Innst. 185 L (2014–2015), jf. Dokument 8:80 LS (2013–2014))
3. Innstilling fra Stortingets presidentskap om lov om informasjonsplikt, karantene og saksforbud for politikere, embetsmenn og tjenestemenn (karantene-loven) (Innst. 220 L (2014–2015), jf. Prop. 44 L (2014–2015))
4. Innstilling fra næringskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Line Henriette Hjemdal, Geir Jørgen Bekkevold, Rigmor Andersen Eide og Hans Fredrik Grøvan om å styrke den norske reiselivsnæringen (Innst. 232 S (2014–2015), jf. Dokument 8:45 S (2014–2015))
5. Innstilling fra næringskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken, Ingunn Gjerstad, Kirsti Bergstø, Bård Vegar Solhjell og Karin Andersen om tiltak for å forhindre barnearbeid og uverdige arbeidsforhold (Innst. 237 S (2014–2015), jf. Dokument 8:51 S (2014–2015))
6. Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Bård Vegar Solhjell og Trygve Slagsvold Vedum om forbud mot omsetning av de genmodifiserte maislinjene T25 og NK603 (Innst. 231 S (2014–2015), jf. Dokument 8:30 S (2014–2015))
7. Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentant Rasmus Hansson om at kjøp av klimavoter i utviklingsland ikke lenger skal brukes i det norske klimaregnskapet som erstatning for å kutte utslipp i Norge (Innst. 230 S (2014–2015), jf. Dokument 8:49 S (2014–2015))
8. Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken, Ingunn Gjerstad, Snorre Serigstad Valen og Torgeir Knag Fylkesnes om retten til trygg og giftfri luft (Innst. 229 S (2014–2015), jf. Dokument 8:62 S (2014–2015))
9. Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om endringer i statsbudsjettet for 2015 under Olje- og energidepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet (flommen på Vestlandet oktober 2014) (Innst. 228 S (2014–2015), jf. Prop. 63 S (2014–2015))
10. Interpellasjon fra representanten Marianne Aasen til kunnskapsministeren:

«Mye tyder på at vi vil få for dårlig tilgang på IKT-kompetanse i Norge i tiden som kommer. Vi vil kanskje mangle folk i én av fire IT-jobber i 2030, ifølge anslag som er forsiktige. Dette vil påvirke hele Norge. Både produktivitets- og konkurranseevnen trues, og nødvendig omstilling og utvikling på viktige samfunnsområder som helse, velferd, forskning, utdanning og miljø vil ikke være mulig uten en god tilgang på IKT-kompetanse.

Hvordan vil regjeringen sikre en økning av kapasiteten til norsk IKT-utdanning for å møte den store etterspørselen i både privat og offentlig sektor?»
11. Interpellasjon fra representanten Gunnar Gundersen til kunnskapsministeren:

«Forskning viser at det er forskjell i prestasjoner mellom gutter og jenter i skolen. Forskjellen har vært åpenbar og synlig i mange år, den synes dermed å være vedvarende. Mange konstaterer dette, og det synes mye om forskjellene, men vi vet ikke nok om årsakene. Dette får store konsekvenser for mange gutter. Det skal være høye ambisjoner for alle i skolen. Den skal legge fundamentet for at barn får det best mulige grunnlaget for å realisere sitt potensial. Prestasjonsforskjellene tyder på at skolen har en utfordring i å løse dette like godt for gutter som for jenter. Det betyr igjen at mange gutter vil slite, fordi de møter en skole som ikke klarer å stimulere deres kunnskapsiver i tilstrekkelig grad.

Ser statsråden denne utfordringen, og vil han iverksette tiltak slik at vi kan få mer kunnskap om den?»
12. Innstilling fra finanskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Hans Olav Syversen, Line Henriette Hjemdal og Kjell Ingolf Ropstad om tiltak for å styrke kampen mot svart arbeid (Innst. 218 S (2014–2015), jf. Dokument 8:7 S (2014–2015))
13. Innstilling fra finanskomiteen om endringer i tjenestepensjonsloven mv. (uførepensjon) (Innst. 225 L (2014–2015), jf. Prop. 42 L (2014–2015))
14. Stortingets vedtak til lov om donasjon og transplantasjon av organ, celler og vev (transplantasjonslova) (Lovvedtak 58 (2014–2015), jf. Innst. 223 L (2014–2015) og Prop. 38 L (2014–2015))
15. Stortingets vedtak til lov om obduksjon og avgjeving av lik til undervisning og forskning (obduksjonslova) (Lovvedtak 59 (2014–2015), jf. Innst. 223 L (2014–2015) og Prop. 38 L (2014–2015))
16. Stortingets vedtak til lov om Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter

(Lovvedtak 60 (2014–2015), jf. Innst. 216 L (2014–2015) og Dokument 16 (2014–2015))

17. Stortingets vedtak til lov om endringer i pasient- og brukerrettighetsloven og spesialisthelsetjenesteloven (fritt behandlingsvalg)

(Lovvedtak 61 (2014–2015), jf. Innst. 224 L (2014–2015) og Prop. 56 L (2014–2015))

18. Referat

*Minnetale over tidligere stortingsrepresentant
Øyvind Bjorvatn*

Presidenten: Ærede medrepresentanter!

Tidligere stortingsrepresentant Øyvind Bjorvatn døde 9. februar, nær 84 år gammel. Han representerte Venstre og Aust-Agder fra 1965 til 1973. I 1972, etter splittelsen av Venstre, var han med og dannet Det Nye Folkepartiet, senere Det Liberale Folkepartiet. Han var med i ledelsen av det nye partiet fra starten, som nestformann fra 1972 til 1974, og fra 1982 til 1986 som formann. På Stortinget var han medlem i kirke- og undervisningskomiteen og i samferdselskomiteen.

Bjorvatn startet sin politiske karriere i lokalpolitikken. Han satt i kommunestyret i hjembyen Tvedestrand i to perioder fra 1963. Han nedla også en betydelig innsats i partiorganisasjonen både i Venstre og Det Liberale Folkepartiet. Han var medlem av sentralstyret i Venstre og var samtidig leder av Aust-Agder Venstre.

Som stortingsrepresentant var han en svært viktig talsmann for sitt fylke, alltid engasjert for enkeltmennesket, for bedriftsetablering og for jernbane- og veiplanlegging. Han var også leder for Landsdelskomiteen for Agder og Rogaland på 1970-tallet. Han la stor vekt på å holde tett kontakt med velgerne. Lørdager hadde han kontordag i sitt valgdistrikt, der han tok imot velgere som hadde noe på hjertet.

Øyvind Bjorvatn tok lærerskoleeksamen i 1954, og ble cand.philol. i 1962. Han virket som lærer ved forskjellige skoler fra 1954 til 1965. Også etter perioden som stortingsrepresentant gikk han tilbake til skoleverket, denne gang som lektor ved videregående skoler i Arendal og Tvedestrand. Han var også bonde på gården Berge i Holt, som han overtok i 1956.

Bjorvatn var også en høyt verdsatt lokalhistoriker, og han var formann for Dypvåg, Holt og Tvedestrand Historielag i 21 år. Han fikk Tvedestrand kommunes og Aust-Agder fylkes kulturpris for sitt lokalhistoriske forfatterskap. Fra han ble pensjonist, kom det minst én bok signert Øyvind Bjorvatn hvert år frem til 80-årsdagen. Han mottok også Kongens fortjenestemedalje.

Øyvind Bjorvatn hadde en sjelden god evne til samarbeid og inspirerende lederskap. Han var en uvurderlig initiativtaker med solid gjennomføringskraft. Han gjorde et sympatisk inntrykk på alle han kom i befatning med. Han vil bli husket både som politiker, forfatter, historiker, foredragsholder og debattant. Han var en samfunnsbygger av de sjeldne, og i 2009 ble Mølledammen midt i Tvedestrand omdøpt til Øyvind Bjorvatns plass.

Bjorvatn hadde to sønner med sin kone Marit. Vi lyser fred over Øyvind Bjorvatns minne.

Representantene påhørte stående presidentens minnetale.

Presidenten: Representantene Gunnar *Gundersen*, Sveinung *Rotevatn* og Martin *Henriksen*, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Det foreligger to permisjonssøknader:

– Fra representanten Torgeir Knag *Fylkesnes* om omsorgspermisjon i tiden fra og med 28. april til og med 11. mai.

– Fra representanten Frank *Bakke-Jensen* om permisjon i tiden fra og med 28. april til og med 30. april for å delta i NATOs parlamentariske forsamlings reise til Nord-Norge.

Disse søknader foreslås behandlet straks og innvilget. – Det anses vedtatt.

Fra første vararepresentant for Finnmark fylke, Laila *Davidson*, foreligger søknad om fritak for å møte i Stortinget under representanten Frank Bakke-Jensens permisjon, på grunn av sykdom.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknaden behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden slik:

For Finnmark fylke: Hans-Jacob *Bønå* 28.–30.april.

For Troms fylke: Siv Elin *Hansen* 28. april–7.mai.

Presidenten: Hans-Jacob Bønå og Siv Elin Hansen er til stede og vil ta sete.

Statsråd Jan Tore Sanner overbrakte 21 kgl. proposisjoner (se under Referat).

Presidenten: Representanten Rasmus Hansson har bedt om ordet for å trekke tilbake et fremsatt representantforslag.

Rasmus Hansson (MDG) [10:10:07]: Jeg vil med dette trekke representantforslag 8:94 S for 2014–2015 fra undertegnede om å innføre oppdaterte vurderinger for tvangsutsendelse av asylsøkere. Temaet i dette forslaget er ivarett i Innst. 238 S for 2014–2015 om at lengeværende asylbarn som er sendt ut i perioden 1. januar 2014 og fram til i dag, skal få prøve sakene sine på nytt. Den skal behandles av Stortinget senere denne uka.

Presidenten: Representanten Rasmus Hanssons meddelelse om at nevnte forslag er trukket tilbake, tas til etterretning.

Representanten Audun Lysbakken vil fremsette to representantforslag.

Audun Lysbakken (SV) [10:11:04]: Jeg har gleden av å fremme forslag om kompetanseløft i barnehagen og forslag om innføring av et gratis skolemåltid i grunn-skolen.

Presidenten: Representanten Geir Jørgen Bekkevold vil fremsette et representantforslag.

Geir Jørgen Bekkevold (KrF) [10:11:36]: På vegne av stortingsrepresentant Rigmor Aasrud og meg selv har jeg gleden av å fremme et representantforslag om en ansvarlig og solidarisk spillpolitikk.

Presidenten: Representanten Kirsti Bergstø vil fremsette et representantforslag.

Kirsti Bergstø (SV) [10:12:04]: På vegne av stortingsrepresentantene Karin Andersen, Snorre Serigstad Valen og meg selv vil jeg fremme et forslag om å sikre en varig kompensasjonsordning for uføre etter uførereformen.

Presidenten: Forslagene vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten opplyse om at møtet fortsetter utover kl. 16.

Sak nr. 1 [10:12:39]

Innstilling fra Stortingets presidentskap om representantforslag fra stortingsrepresentanten Per Olaf Lundteigen om å legge til rette for at nytiltrådte statsråder etter § 75 h i Grunnloven kan innkalles til høring i Stortinget om yrkesbakgrunnen (Innst. 186 S (2014–2015), jf. Dokument 8:88 S (2013–2014))

Presidenten: Presidenten vil foreslå at taletiden begrenses til 10 minutter til hver partigruppe.

Videre vil presidenten foreslå at det ikke gis anledning til replikker, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Dette anses vedtatt.

Marit Nybakk (A) [10:13:34]: Jeg skal legge fram presidentskapets enstemmige innstilling til et forslag fra representanten Lundteigen om å benytte Grunnloven § 75 h som hjemmel for at stortingspresidenten skriftlig kan innkalle nytiltrådte statsråder til høring i Stortinget om eventuelle interessebånd til tidligere yrke.

Et enstemmig presidentskap mener at vi må kunne forvente at statsråder fatter beslutninger på saklig grunnlag – selvfølgelig med basis i sitt partis og sin regjeringens politikk – og at bruk av § 75 h faktisk kan forkludre Stortingets kontrollfunksjon. Stortinget utøver kontroll i ettertid. Nå er det riktignok delte oppfatninger av hvordan vi skal sikre eller utøve kontrollen, og et forslag om at statsråder med bakgrunn fra PR-bransjen skal kunne pålegges å opplyse om oppdragsgivere for å avdekke eller unngå usikkerhet om skjulte bindinger, skal Stortinget behandle under den neste saken på dagens kart. Der er det for øvrig en delt innstilling; her er vi enstemmige.

Det er et vilkår for å innkalle noen etter Grunnloven

§ 75 h at innkallingen gjelder en statssak. Hvis Stortinget har fattet vedtak om innkalling, skal saksbehandlingsreglene i forretningsordenens § 49 følges. Møte- og forklaringsplikten etter § 75 h er svært vidtrekkende. Den går foran lov eller instrukspålagt taushetsplikt og er dessuten straffesanksjonert. Presidentskapet legger til grunn at tvungen innkalling etter Grunnloven § 75 h bare kan være aktuelt i saker som må betegnes som ekstraordinære på bakgrunn av en grundig vurdering av sakens alvorlighet og behovet for informasjon i kontrolløyemed. Som kjent har Stortinget valgt å ta i bruk andre og mer hensiktsmessige virkemidler for å få nødvendig informasjonstilgang. Den høye terskelen og varsomheten med å benytte innkallingsretten illustreres ved det faktum at Stortinget har valgt å bruke den bare tre ganger tidligere – siste gang var i 1933.

Representantforslaget legger til grunn at innkalling etter Grunnloven § 75 h skal kunne foretas med støtte fra et mindretall bestående av så få som seks representanter. Selv om forslagsstilleren presiserer at mindretallets størrelse vil kunne diskuteres, mener han at det vil være prinsipielt galt å kreve flertallsvedtak. Presidentskapet deler ikke denne oppfatningen, og mener i motsetning til forslagsstilleren at det vil være prinsipielt betenkelig å gi et mindretall mulighet til å utvirke en tvangsinnkalling etter Grunnloven § 75 h. Vårt utgangspunkt er at et slikt vedtak må utløses av en beslutning truffet av Stortingets flertall.

Frøyland-utvalget, som i 2002 utredet Stortingets kontroll med regjering og forvaltning gjennom Dokument nr. 14 for 2002–2003, vurderte bl.a. om retten til å kreve høring etter § 75 h burde gis til et mindretall av representantene, f.eks. en tredjedel – det skal sies. Frøyland-utvalget drøftet faktisk dette spørsmålet. Jeg vil imidlertid understreke at utvalget antok at Grunnloven ikke er til hinder for det, men de mente at det ikke er behov for det. Det var det Frøyland-utvalget konkluderte med.

La meg også kort nevne at habilitetsvurderinger av statsrådenes virke foretas i det enkelte departement, i henhold til habilitetsreglementet i forvaltningsloven og tilsvarende prinsipper. Dette er det stor bevissthet om, og det er gode og betryggende rutiner på området. Det er – og må være – statsrådenes ansvar å vurdere egen habilitet. Stortingets oppgave i denne forbindelse er å føre kontroll med statsrådenes beslutninger, herunder at disse er fattet på korrekt formelt grunnlag og i tråd med Stortingets vedtak. På denne bakgrunn mener presidentskapet at det vil være uheldig å bruke innkallingsretten etter Grunnloven § 75 h i den sammenheng som er foreslått i representantforslaget.

Til slutt konstaterer jeg at det er uenighet blant jurister om denne saken, eller dette prinsippet, og bruk av § 75 h. Noen er for, noen er imot, noen mener sågar at det vil være grunnlovsstridig. Men et samlet presidentskap vil ikke ha en slik ordning. Det kan egentlig sies så enkelt. Vi mener rett og slett at det vil være å tukle med hele Stortingets kontrollfunksjon, og vi vil da selvfølgelig stemme mot det framlagte forslaget fra representanten Lundteigen.

Michael Tetzschner (H) [10:19:15]: Det er ikke hver dag vi får et forslag av denne art som rett og slett utfordrer noen prinsipper ved vår statsform. Så kunne man sett

veldig pragmatisk på det og sagt at det ikke er flertall for forslaget. Men jeg vil likevel ikke la det passere ukommentert, særlig når det fremføres av representanten Nybakk – som er medlem av Stortingets presidentskap – at det nærmest er utslag av flertallsviljen i denne sal om man kunne bifalt dette forslaget. Det er det ikke, rett og slett av den grunn at forslaget innebærer at man skal delegerere en myndighet Stortinget ikke har, til Stortingets presidentskap om å pålegge møteplikt for allerede tiltrådte statsråder for å forklare seg på nærmere angitte kriterier. Man mener altså at man kan utvide slagvidden til Grunnloven § 75 h ved å endre Stortingets forretningsorden. Dette er forfatningsmessig vranglære. Da må man ta det litt grundig, også om man kan konstatere at det heldigvis ikke er politisk flertall for et slikt forslag, fordi jeg synes Stortinget skal ha litt orden i sine papirer – litt orden i sine tanker og resonnementer – når det er snakk om å aktivisere en grunnlovshjemmel som den vi har i § 75 h.

Innkallingshjemmel etter Grunnloven § 75 h omtales gjerne i forfatningsretten i sammenheng med Stortingets kontrollmidler. Bestemmelsen var opprinnelig utformet særlig med sikte på å kunne innkalle medlemmer av regjeringen til å svare for Stortinget. Reglene må ses ut fra sin historiske bakgrunn fra før parlamentarismens innføring som forfatningsprinsipp. Dens praktiske rolle som virkemiddel i Stortingets kontroll med regjeringen har nå nesten bortfalt. Siste gang Stortinget benyttet denne innkallingsretten, var i 1933 da minister Wedel Jarlsberg, Norges sendemann i Paris, ble innkalt for å forklare seg om de hemmelige forhandlingene med Danmark i forberedelsen til Grønlandssaken.

Det ville selvfølgelig være umulig rent praktisk å sette i gang et stort apparat for å belyse inhabilitetsspørsmål eller andre forhold som bør være offentlig kjent eller tilgjengelig, og som den enkelte statsråd allerede etter forvaltningslovens paragraf i dag har et selvstendig ansvar for å problematisere og håndtere under eget ansvar. Det er altså rett og slett en understøttelse. Hvis vi nå tar forslagsstiller og forslaget i beste mening, så kan man si at det eneste man oppnår, er at Stortinget hjelper til i saksbehandlingen som egentlig ikke Stortinget, men den enkelte statsråd, har noe ansvar for.

I juridisk litteratur er det ikke stor uenighet om dette. Det er alminnelig antatt at adgangen til å innkalle en norsk borger må utøves av Stortinget selv, dvs. at retten ikke kan delegeres f.eks. til en stortingskomité. Til dette kommer at forklaring må avgis under et plenumsmøte i Stortinget, da det ikke er hjemmel for å innkalle angjeldende person til andre underliggende stortingsorganer. Det er altså intet behov for å omtolke grunnlovsbestemmelsen slik at innkallingsretten kan delegeres til en stortingskomité. I praksis har man da også funnet langt enklere former for å ivareta det vesentlige av det behov som vil kunne tenkes ivaretatt av Grunnloven § 75 h. Da det i forslaget ikke er omtalt annet enn en plikt til å forklare seg for Stortinget, er det formodentlig heller ikke forslagstillers intensjon at Stortinget som en av våre statsmakter skal trekke operative konklusjoner av de opplysningene som man mener har kommet frem på denne måten. Noe annet ville forsky-

ve den nåværende funksjonsfordeling mellom statsmakterne og gjøre Stortinget til medvirkende instans, riktignok post facto, etter at statsråden og statssekretæren er utnevnt av Kongen i statsråd. En slik prinsipiell nyskaping vil ikke kunne vedtas uten hjemmel i nye grunnlovsbestemmelser. Hvis forslagstilleren vil følge opp denne ideen, må han som representant fremme et ordinært grunnlovsforslag om dette.

Dersom Stortinget utelukkende skal tjene som arena for en utspørring, utløst av en håndfull representanter, vil man lett kunne forestille seg at et slikt institutt i mindre grad vil preges av et genuint og saklig begrunnet kontrollbehov, men i desto større grad være ledd i en mer ordinær politisk egenmarkering for å så tvil om enkeltpersoners integritet. Dermed vil resultatet være helt annerledes enn forslagsstillernes uttalte ønske om å styrke tilliten til politikk.

Så til selve forslagens formuleringer. Innkallingsgrunnlaget er uklart. Det står: «eventuelle uheldige interessebånd». Det er et svært vanskelig kriterium å arbeide med som regelforvalter, særlig når det overlates til et lite mindretall – seks representanter er det antydning fra forslagsstiller – og defineres som en inngrepshjemmel for en fremtvinget forklaring. Det er grunn til å anta at et så løst høringstema om hva som ville være uheldige interessebånd, i praksis ville gi et slikt mindretall en noe nær ubegrenset adgang til å bruke en grunnlovsbestemmelse etter eget forgodtbefinnende.

Men avgjørende er det likevel at forslaget, om det ble virkelighet, ville endre det materielle innholdet i Grunnlovens angitte kompetanseregler for å anvende Grunnloven § 75 h. Det er igjen, for å presisere det, utelukkende Stortinget selv som kan beslutte å bruke hjemmelen i Grunnloven § 75 h, og det ved flertallsvedtak. Forslaget er i klar motstrid til Grunnlovens generelle prinsipp om at plenumsbeslutninger treffes med alminnelig flertall.

Forslaget er også uforenlig med delegeringssperren i Grunnloven som skal hindre Stortinget å gi sin beslutningskompetanse videre til andre. En delegering av Stortingets anvendelse av Grunnloven § 75 h til et hvilket som helst mindretall, ville være et enda større avvik fra de nåværende kompetansereglene i Grunnloven.

Under enhver omstendighet er innholdet i forslaget etter vårt syn, og heldigvis også etter synet til et massivt flertall i kontroll- og konstitusjonskomiteen som har uttalt seg om forslaget, at en utvidelse av rekkevidden for anvendelsen av Grunnloven på den måten ikke vil ha basis i vår forfatning.

Nå må man også tenke på at Grunnloven § 75 h virker sammen med lov av 3. august 1897. I motsetning til de vanlige høringene – hvor det går ut invitasjoner, og hvor det er frivillig for deltakerne å møte – så er det i loven av 3. august 1897 nr. 2 en tvangshjemmel for å innhente norske borgere for å møte i statsanliggende. Forslaget er kort sagt også materielt en ubrukelig bestemmelse hvis vi tenker oss et øyeblikk at Stortinget vil gå inn på forslagsstillers premisser og se bort fra de andre hindringene som jeg har nevnt.

Det er altså en elementær forfatningsrett at en regel på

grunnlovsnivå ikke kan endres ved Stortingets forretningsorden. Grunnlovsbestemmelser kan utelukkende endres etter de særskilte prosedyrer og det generelle krav til to tredjedels flertall, jf. Grunnloven § 121.

Av grunner som er redegjort for i det foregående, er Grunnloven selv til hinder for at forslaget kan vedtas med dette innholdet. Jeg hadde vel også sett – og det har komiteen uttrykt i sine uttalelser til presidentskapet – at man i innstillingen hadde markert dette i forslaget til vedtak. Det er klart at et forslag som strider mot lov og rett og Grunnlovens legalitetsprinsipp, burde hatt en vedtaksform som gikk ut på avvisning. Vi kan kanskje merke oss til en annen anledning at vi tenker nøyere gjennom den siden. Jeg er i hvert fall meget tilfreds med at det politiske flertallet er til stede for å legge denne saken til side, men jeg synes denne saken impliserer så viktige sider ved vår statsskikk, at jeg hadde lyst til å begrunne dette ytterligere.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [10:28:49]: Prinsipielt vil jeg si at det er en svakhet når representanter må bruke så sterke ord som representanten Tetzschner nå gjorde – «forfatningsmessig vranglære», «strider mot lov og rett og Grunnlovens legalitetsprinsipp» – uten at det forfatningsmessig blir dokumentert.

Bakgrunnen for forslaget er at overgang fra rådgivningsfirmaer o.l. til politiske toppstillinger kan bli vanligere i åra framover. Løsning på problemene som da risikerer å oppstå, er ikke karantenebestemmelser, som ved overgang fra regjering. Derimot kan en innkalling til høring i Stortinget benyttes for å klargjøre hvorvidt uheldige interessebånd er knyttet i et tidligere yrke. En slik ordning kunne vært benyttet til å avklare spørsmål rundt Fremskrittspartiets Sylvi Listhaugs roller i First House før hun ble landbruks- og matminister i Erna Solbergs regjering. Ordninga kan også ha en preventiv virkning, i den forstand at statsministeren stimuleres til å gå grundig inn på fortida til statsråds kandidatene.

Hjemmelen for tvangsinnkalling finnes i Grunnloven § 75 h:

«Det tilkommer Stortinget (...) å kunne fordre enhver til å møte for seg i statssaker (...)»

Det finnes på forhånd få skriftlige rettsoppfatninger på området. Derfor trenger Stortinget bare å ta de utfyllende bestemmelsene inn i Stortingets forretningsorden i en egen paragraf med tittel «Stortingshøring» i tilknytning til § 27 Komitéhøringer. I Stortingets forretningsorden fastsettes antall utspørrere, spørsmålenes lengde, mulighetene til begrunnelser, mulige oppfølgingsspørsmål m.m. I praksis er det ikke aktuelt rutinemessig å innkalle hele regjeringa. Innkalling bør bare skje når det er mistanke om at det er et uheldig interessebånd tilknyttet tidligere yrke.

Innkallingsretten må kunne delegeres til et mindretall på Stortinget. Hvis det stilles krav om flertall, kan partiet/partiene bak en flertallsregjering forhindre tvangsinnkalling. I stedet foreslås minstekravet, vilkårlig – jeg vil understreke vilkårlig – satt til seks representanter. Dette er nedre grense som er benyttet i Stortingets forretningsorden § 16.

Utspørringen arrangeres da som en åpen høring i stortingssalen.

Innkallinga meldes berørte statsråd skriftlig gjennom Stortingets president. Dette skjer seinest 14 virkedager – jeg understreker 14 virkedager – etter at regjeringas sammensetning er gjort offentlig kjent. Kommer regjeringsskifte som følge av valgresultatet, innrettes innkallinga etter datoen for Stortingets konstituering.

Med tanke på å skille mellom private saker og «statsaker» må kontrollen med en nylittrådt statsråd være en statssak.

De innkalte vil ha plikt til å møte. Grunnloven § 74, vedtatt i etterkant av riksrettsdommen i 1884, ga medlemmer av statsrådet rett til å møte i Stortinget for å delta i debattene der. Ifølge konstitusjonell sedvane er det møteplikt for statsrådene.

Dersom statsråden har inngått en privatrettslig avtale som hindrer vedkommende i å gi fra seg opplysninger, f.eks. kundelister, trenger ikke dette å bety lovbrudd. Derimot må Stortinget kunne vurdere tilliten til en statsråd som på denne måten skjuler nærmere prøving av egen habilitet.

Bruken av Grunnloven § 75 h er behandlet både administrativt og politisk. I 1951 vurderte Justisdepartementets lovavdeling om innkallingsretten kunne delegeres til en komité. Vinteren 1997 behandlet Stortinget samme spørsmål i forbindelse med den såkalte Furre-saken. I første omgang ville Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité legge Grunnloven § 75 h til grunn for en tvangsinnkalling, jf. Innst. S. nr. 192 for 1996–1997. Forslaget ble avvist.

Flertallets syn bekreftet det Torkel H. Aschehoug skrev 100 år tidligere: Innkallingsretten kan ikke delegeres til en stortingskomité. I hele tidsrommet etter 1814 er § 75 h brukt bare tre ganger, sist i 1933, hvor minister Wedel Jarlsberg ble innkalt.

Etter det professor ved Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo, Fredrik Sejersted, erfarer, har ikke innkallingsretten i noe annet land hjemmel i egen grunnlovparagraf. Fravær av tilsvarende bestemmelser i andre land og den sjeldne bruken i Norge henger, ifølge professor Fredrik Sejersted, sammen med at innkallingsretten er en krysning mellom interpellasjon og komitégranskning.

De hensyn som ligger bak § 75 h, er ivaretatt på ulike måter rundt omkring – i Danmark, i Sveriges riksdag, i den tyske forbundsdagen Bundestag, det britiske parlamentet og den amerikanske kongressen. Alt i alt er de hensyn som ligger til grunn for § 75 h i Norges grunnlov, ivaretatt på flere måter i disse landene.

Fra presidentskapet argumenteres det med at dette ikke vil kunne være en konkret habilitetsvurdering. Sjølsagt skal det ikke være det. Det argumenteres med at det skal være en forhåndsgodkjenning. Sjølsagt er det ikke det. Det er en vurdering i forhold til hva som er skjedd, og kontrollkomiteens flertall har erkjent det.

Innkalling etter § 75 h er en omfattende prosedyre, sier presidentskapet. Det er beskrevet i forslaget hvordan en kan gjøre det.

Det skal være et ekstraordinært instrument i særlige tilfeller, sier presidentskapet. Ja, forslaget er også formulert slik.

Presidentskapet sier videre at forklaringsplikten er svært vidtrekkende og går foran taushetsplikten, som er pålagt ved lov eller instruks. Svaret er: Om nødvendig kan Stortinget lukke møter for å sikre de hensyn.

Presidentskapet sier at det skal gjelde en «statssak» – ja, helt en «statssak» – det skal ikke gjelde privatsaker.

Og så kommer vi til det sentrale, nemlig spørsmålet om delegering av innkallingsretten til et mindretall i Stortinget: Er det mulig å stille den muligheten etter Grunnloven § 75 h? Det som da er interessant, er hva presidentskapet sjøl sier i innstillinga. Der sier presidentskapet at en

«kjenner ikke til at spørsmålet om å delegere innkallingskompetansen til et mindretall har vært tatt opp i Stortinget tidligere.»

Presidentskapet sier videre at en

«har merket seg at Sejersted mener Grunnloven neppe» – jeg understreker neppe – «stenger for at Stortingets flertall kan bestemme seg for å ta inn en bestemmelse i FO om at et kvalifisert mindretall kan kreve at personer innkalles etter § 75 h».

Og videre sier presidentskapet at

«selv om man legger til grunn det syn at Stortingets flertall ville kunne ha adgang til å delegere innkallingsmyndigheten etter § 75 h til et mindretall enten generelt, for et visst saksområde og/eller for en viss kategori personer, ville det måtte stilles krav til mindretallets størrelse».

Ja, helt enig – det kan stilles krav til mindretallets størrelse.

Så kommer det videre at presidentskapet antar at seks representanter er for få. Og det kan være en diskusjon, som sagt.

Til slutt står det fra presidentskapet at en mener «under enhver omstendighet at dersom det skulle vært aktuelt å vurdere en delegasjon av innkallingskompetansen etter § 75 h til et mindretall i Stortinget, må dette utredes nærmere».

Dette må «utredes nærmere» – det er presidentskapets eget forslag. Derfor faller jo det som kommer fra kontrollkomiteens flertall, Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne, i et noe underlig lys, når de sier:

«En delegering av Stortingets anvendelse av Grunnloven § 75 h, til et hvilket som helst mindretall vil være enda større avvik fra de nåværende kompetansereglene i Grunnloven.»

Det står altså i et meget underlig lys når professor Sejersted sier, som sitert, at «Grunnloven neppe stenger for at Stortingets flertall» kan gjøre slike vedtak.

Det vi nå behandler, er en sak som er utrolig viktig, fordi vi står overfor en situasjon hvor det blir flere personer som går fra slike rådgivningsfirmaer og inn i politiske stillinger. Det er da viktig at vi får avklart habilitetsforhold, og det er viktig at statsrådene sjøl også får en anledning til å fjerne eventuell tvil om bindinger ved å redegjøre for disse i Stortinget. Samtidig vil Stortinget få dekket sitt informasjonsbehov. Når en statsråd holder kundelister skjult, er dette i konflikt med den grunnlovfestede opplysningsplikten.

Senterpartiet vil også peke på at en slik høringsmulighet vil kunne vise hvordan statsråder i sin funksjonsperiode foretar habilitetsvurderinger – ikke minst viktig. I Listhaugs tilfelle foreligger det en habilitetsvurdering utført i departementet som Stortinget ikke er kjent med.

Til slutt vil jeg bare si at det forslaget som her er framsett, er et forslag i tida. Det er et forslag som tar høyde for den virkelighet vi nå står oppe i, nemlig den virkelighet at flere går fra slike First House-firmaer og inn i sentrale politiske stillinger, inklusive statsråder. Da er det viktig at Stortinget moderniserer sin forretningsorden, tar inn i seg den virkelighet og sikrer at vi her får en tillit som er i tråd med vårt folkestyre. Derfor er forslaget presentert.

Presidenten: Ønsker representanten Lundteigen å ta opp forslag?

Per Olaf Lundteigen (Sp) [10:38:21]: Jeg tar hermed opp forslag nr. 1 på vegne av Senterpartiet.

Presidenten: Representanten Per Olaf Lundteigen har dermed tatt opp det forslaget han refererte til.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Michael Tetzschner (H) [10:38:57]: Det var et par momenter i foregående talers innlegg som jeg synes vi ikke helt skal forbigå i taushet. Det ene var det som rettet seg mot statsråd Listhaug. For det første vil jeg komme med den bemerkningen at det kanskje var her katta slapp ut av sekken, for det er opplagt at en slik bestemmelse er det enkelte som ser frem til å kunne bruke i en generell mistenkeliggjøring av nytiltrådte statsråder fra partier man kanskje ikke har så stort ideologisk fellesskap med, for å så litt tvil om deres uavhengighet. Så bare det innlegget var en forsmak på hva man kan vente når det gjelder hvordan en slik bestemmelse vil kunne bli brukt av f.eks. Senterpartiets gruppe på seks og over det.

Det er også grunn til å minne om at forvaltningsloven gjelder regjeringen. Det er et stort ansvar å vurdere om man har rollekombinasjoner eller er i partsforhold eller på annen måte er i et motsetningsforhold som gjør at man bør fratre. Det er det vi har inhabilitetsreglene for. Stortingets hjelp i denne sammenheng, i hvert fall med de virkemidler som er foreslått av forslagsstilleren, vil forkludre ansvarsforholdene.

Til slutt, når man utroper sitt eget forslag til å være i samsvar med tiden: Ja det måtte være hvis man er villig til å bryte to grunnleggende prinsipper som vår forfatning hviler på, med stor respekt for den ene juristen, som kanskje er tatt litt ut av sin sammenheng i denne debatten. De to prinsippene er for det første at grunnlovsbestemmelser der Stortinget utøver myndighet, ikke kan delegeres til andre enn Stortinget selv. Det andre er også et forfatningsprinsipp. Det er legalitetsprinsippet. Her har man i debatten kommet i skade for – ikke bevisst, vil jeg håpe – å jamføre med det høringsinstituttet som er lagt til komiteer, der også konstitusjons- og kontrollkomiteens mindretall kan iverksette høringer. Men det har jo et frivillig preg, det er

en invitasjon, mens denne innkallingsretten er kombinert med straffebestemmelser som vil være å utvide plikter for norske borgere. Det kan altså ikke skje gjennom et tillegg i Stortingets forretningsorden. Det må skje gjennom ordinær lov, og så må grunnlovsbestemmelser som står i veien for å vedta en slik lov, endres. Så enkelt er det.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [10:42:06]: Sylvi Listhaugs overgang fra firmaet First House til statsrådsstolen førte naturlig nok til stort engasjement og debatt blant folk flest. Hvorfor gjorde det det? Jo, fordi det kom fram en rekke eksempler på hvilke kunder som nåværende statsråd Listhaug hadde hatt i First House, som hun kom i kontakt med senere i sitt embete som statsråd. Det førte til at det måtte foretas en habilitetsvurdering i departementet og i regjeringsapparatet, en habilitetsvurdering som, så langt jeg er kjent med, ikke er kjent for Stortinget. Det fører til at det kommer saker som statsråd Listhaug får befatning med, som hun er inhabil i forhold til, men hvorfor statsråd Listhaug er inhabil, er ikke Stortinget kjent med, og dermed er vi heller ikke kjent med hvorfor hun er habil i andre, tilgrensende saker.

Dette går på et utrolig sentralt prinsipp for Stortinget, nemlig at det skal være åpenhet, det skal være åpenhet om hva som er statsråders agerende, og dette blir av svært mange sett på som en stor utfordring. Ved et slikt forslag som er framsatt av meg, vil en kunne fjerne den tvil som ligger i sånne saker, fordi en vil kunne få saken belyst i en debatt her i Stortinget, som da kommer i en periode rett etter at statsråden er utnevnt.

Så har vi spørsmålet om hvem som har kompetanse til å sikre en slik endring i vår forretningsorden. Jo, den som har den kompetansen, er Stortingets flertall. Det er Stortingets flertall som kan foreta en slik endring av forretningsordenen. Det er en vurdering som professor Fredrik Sejersted har gjort, hvor han sier at Grunnloven neppe stenger for at Stortingets flertall kan bestemme seg for å ta inn en bestemmelse i forretningsordenen om at et kvalifisert mindretall kan kreve at personer innkalles etter § 75 h. Det er kjernen. Stortinget har den fulle rett til dette i et flertallsmøte, altså å sikre at forretningsordenen endres på det punktet for å kunne fungere i de spesielle tilfeller som det her gjelder, og det vil ha – det vil jeg også understreke – en preventiv virkning, slik at det blir vanskeligere å ha en slik overgang, noe som vil være en fordel for demokratiet.

Martin Kolberg (A) [10:45:27]: Et kort innlegg fra meg om dette, spesielt etter innlegget som representanten Lundteigen nå holdt: Jeg tror det er nødvendig å gjøre den tydelige markeringa at det ikke er noen uenighet mellom flertallet og mindretallet i innstillinga til denne saken – heller ikke fra kontroll- og konstitusjonskomiteens side – om nødvendigheten av åpenhet. Men jeg er enig i det som representanten Tetzschner har sagt om at dette ikke kan oppnås ved at et mindretall i Stortinget går utover Grunnlovens bestemmelser. Det er det som er bakgrunnen for at et flertall i kontroll- og konstitusjonskomiteen også slutter seg til et enstemmig presidentskap, og det er der uenigheten ligger. Det mener jeg at denne debatten har ryddet

opp i, og jeg fant det nødvendig å si akkurat disse tingene, for det er ikke noen motsetning i dette. Men vi kan ikke gå utover Grunnlovens forståelse og rette den ved å rette i forretningsordenen. En uttalelse fra en professor i denne sammenhengen er ikke tilstrekkelig argumentasjon eller argumenter som er tunge nok til at vi skulle slutte oss til representanten Lundteigenes forslag – selvsagt.

Presidenten: Representanten Per Olaf Lundteigen har hatt ordet to ganger tidligere i debatten og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [10:46:59]: Jeg er glad for den presiseringa fra representanten Kolberg om åpenhet, for det er det som er kjernen i saken. Når det gjelder åpenhet, er vi nødt til å følge med i tida. Noen kaller dette en amerikanisering. Ja, en kan kalle det hva en vil, det er å modernisere Stortingets forretningsorden for at den skal ta opp i seg den virkeligheten vi står oppe i – for å sikre åpenhet. Det er det som ligger bak.

Så sier representanten Kolberg at vi ikke kan gjøre noe her – hvor et mindretall går imot Grunnlovens forståelse. Nei, det er heller ikke saken. Og det er jo interessant å se at et enstemmig presidentskap ender opp med – på side tre i innstillinga – at dette i så fall må «utredes nærmere». Det viser at dette er et sentralt tema, hvor jusen langt ifra er sånn som flertallet sier. En er til de grader usikker, og her har en mulighet til å modernisere konstitusjonen i form av vår forretningsorden, noe som absolutt bør gjøres.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1.

Sak nr. 2 [10:48:07]

Innstilling fra Stortingets presidentskap om representantforslag fra stortingsrepresentantene Martin Kolberg, Per Olaf Lundteigen, Bård Vegar Solhjell, Jette F. Christensen, Marit Arnstad, Karin Andersen og Gunvor Eldegard om ny bestemmelse om opplysningsplikt for statsråder og statssekretærer om tidligere oppdragsgivere og politiske og næringsmessige interesser (Innst.185 L (2014–2015), jf. Dokument 8:80 LS (2013–2014))

Presidenten: Presidenten vil foreslå at taletiden blir begrenset til 10 minutter til hver partigruppe.

Videre vil presidenten foreslå at det ikke blir gitt anledning til replikker, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Kenneth Svendsen (FrP) [10:49:10]: I representantforslaget er det foreslått at statsråder og statssekretærer skal ha en lovpålagt plikt til å oppgi til registeret for stortingsrepresentantenes verv og økonomiske interesser eventuelle oppdragsgivere som vedkommende har arbeidet for i løpet av de to siste årene før tiltredelsen, i den hensikt å fremme politiske eller næringsmessige inter-

esser. Unntak er foreslått for opplysninger underlagt lovbestemt taushetsplikt. Jeg antar at mindretallet i presidentskapet selv vil redegjøre for sitt standpunkt om tilslutning til representantforslaget, med visse justeringer.

La meg understreke at presidentskapets flertall selvsagt støtter gode og hensiktsmessige ordninger, med det formål å styrke den allmenne tilliten til politikken. Det er viktig for legitimiteten til vårt politiske system at folk kan ha tillit til at beslutninger på politisk og administrativt nivå i statsforvaltningen treffes på et saklig og uhildet grunnlag, uten at det ses hen til personlige interesser eller andre utenforliggende hensyn. Derfor har vi et register for stortingsrepresentantenes verv og økonomiske interesser, hvor også regjeringsmedlemmer registrerer tilsvarende opplysninger, og vi har habilitetsregler som den politiske ledelsen i departementene er pålagt å følge.

En registreringsplikt som foreslått mener vi derimot vil være både uhenksom og problematisk å gjennomføre. Det vil dessuten kunne medføre en begrensning av rekrutteringen til politiske verv fra deler av privat sektor, med redusert overføring av viktig samfunnskompetanse som et uønsket resultat.

Det problematiske med forslaget ligger likevel særlig i at registreringsordningen vil ramme den private tredjepart, som tidligere har vært oppdragsgiver for den aktuelle statsråd eller statssekretær, på en uakseptabel måte. Vi må regne med at svært mange av de oppdragene som etter forslaget vil være undergitt opplysningsplikt, vil være basert på konfidensialitet i kontrakten, som regel knyttet opp mot forretnings- eller kontraktsmessige forhold. En privat aktør som engasjerer en ekstern rådgiver til å fremme politiske eller næringsmessige synspunkter i tillit til at denne relasjon skal være konfidensiell, må kunne innrette seg etter denne forutsetning. Offentliggjøring av en slik relasjon vil kunne innebære et uakseptabelt inngrep i avtalefriheten og vil kunne medføre erstatningssøksmål. Flertallet kan ikke gå med på en registreringsordning som kan få slike følger, og mener representantforslaget og mindretallet ser bort fra denne siden av saken.

Når jeg her har betonert hensynet til den private tredjepart, er det fordi presidentskapet antar at praksis når det gjelder innsyn i offentlige oppdragsgivere, vil bli innført i samsvar med de vurderinger som Sivilombudsmannen ga uttrykk for i den såkalte Listhaug-saken. Det er andre hensyn som spiller inn ved vurderingen av om opplysninger er taushetsbelagt når det offentlige inngår avtale med en tjenestetilbyder, enn når det gjelder et avtaleforhold mellom to private parter.

Tilsynelatende kan det virke positivt at representantforslaget unntar lovbestemt taushetsplikt fra en eventuell opplysningsplikt om oppdragsgivere. Det er imidlertid et problem at lovbestemt taushetsplikt, som bl.a. advokater er omfattet av, vil kunne føre til en vilkårlig forskjellsbehandling med hensyn til registreringsplikt for oppdraget, alt etter hvilken tidligere profesjon en statsråd eller statssekretær har hatt. En slik forskjellsbehandling vil også invitere til kreative løsninger for å omgå registreringsplikten, som dermed ikke vil gi noe dekkende bilde av de reelle forhold.

Et annet forhold som representantforslaget og mindretallet synes å ta lett på, er de lovtekniske utfordringer som vil måtte håndteres dersom mindretallets forslag skulle bli vedtatt. Flertallet mener at på et område som dette vil det måtte kreves presise regler. Vi kan ikke ha en registreringsordning der det stadig reises tvil om en statsråd har overholdt sine forpliktelser eller ikke, og der det henvises til at dette er noe som klargjøres gjennom praksis.

Sist, men ikke minst vil jeg understreke at habilitetsregelverket pålegger statsrådene et selvstendig ansvar for fortløpende å vurdere egen habilitet i de sakene de befatter seg med, og at forholdet til eventuelle tidligere oppdragsgivere bare vil være ett blant mange vurderingstemaer. Den politiske ledelsens habilitet i enkeltsaker er viet stor oppmerksomhet fra departementenes side. Departementenes klare fokusering på den enkelte statsråds og øvrige politiske ledelsens habilitet samt gode rutiner for håndtering av habilitetssaker gir trygghet for at det treffes beslutninger på et saklig grunnlag, uansett hvilken yrkesmessig bakgrunn den enkelte statsråd eller statssekretær måtte ha.

Med dette anbefaler jeg innstillingen.

Martin Kolberg (A) [10:54:12]: Jeg slutter meg til det som representanten Kenneth Svendsen nettopp har sagt til hva denne saken egentlig handler om. Den handler om politikkenes legitimitet og tilliten til politikken, fordi manglende åpenhet hos statsråder og statssekretærer kan med rette – og legg merke til: eller ikke med rette – så tvil om politikkenes integritet.

Helt konkret var utgangspunktet for dette forslaget utnevnelsen av statsråd Listhaug – og flere statssekretærer – med bakgrunn fra en bransje som ikke var villig til å offentliggjøre hvilke oppdragsgivere statsråden tidligere arbeidet for.

Jeg vil si med stort alvor at jeg sier ikke dette med sikte på å forfølge en bestemt statsråd. Problemstillinga er ikke ny, den har også vært aktualisert under det som kan kalles for «våre» regjeringer. Vi har hatt statssekretærer tidligere med samme bakgrunn og med samme bindinger, men utnevnelsen av en øverste sjef i et departement uten at offentligheten hadde kunnskap om hvilke kunder, eller oppdragsgivere, hun kunne hatt bindinger til, aktualiserte problemstillingen. Det betyr selvsagt ikke at det er en saklig grunn til bekymring, men det kan vi altså ikke vite så lenge det ikke er åpenhet om hvilke bindinger, eller ikke bindinger, en statsråd eventuelt har hatt da hun tiltrådte.

Forslagsstillerne har også en annen overordnet hensikt. Det er å hindre utviklinga hvor politikken kommersialiseres. Så lenge vi ikke har noe system som pålegger den enkelte statsråd – eller statssekretær – å opplyse om eventuelle bindinger, kan vi heller ikke vite om noen kan kjøpe seg makt og innflytelse til egen fordel. Det er alvorlig, og det er nødvendig å sørge for at det ikke skjer.

Det som forslagsstillerne har stilt seg spørsmål om, er: Hvordan kan dette løses? Kan det løses juridisk? Egentlig ikke – det kan bare løses gjennom åpenhet. Derfor er åpenhet om de bindinger som myndighetspersonene i Norge skal ha, den veien som det er nødvendig å gå for å motvirke en slik utvikling. Det ville være viktig og riktig, ikke

minst for dem det gjelder som kommer i en slik situasjon. Alternativet er at det faller et mistenkelighetens skjær over politikerne eller over politikken som sådan.

Forslaget om en opplysningsplikt for statsråder om tidligere oppdragsgivere er å ta nye problemstillinger på alvor når de dukker opp. Det handler om å være et moderne, opplyst og handlekraftig storting. På samme måte som da overgangen fra politikken til næringslivet ble aktualisert, da flere statsråder og statssekretærer fra regjeringa gikk til bransjer og stillinger som ville ha nytte av innsikten som en plass i regjering gir, ble det opprettet et eget organ, Karanteneutvalget, som behandlet disse spørsmålene og forhindret uønskede effekter ved å bruke virkemidler som karantene og saksforbud.

Spørsmålet som Stortinget må stille seg nå, er hvordan man kan ivareta åpenhet og kontroll den andre veien, særlig når dette gjelder den med avgjørende myndighet: statsråden. Likeledes må vi her i Stortinget prøve å finne løsninger som er enkle å forholde seg til og enklest mulig å praktisere. Derfor må en ny lovbestemmelse være bygget på tillit til den enkelte politikers skjønn. Det foreliggende forslaget har tatt opp i seg disse tingene på en pragmatisk og enkel måte ved å lage en tilføyelse til den allerede eksisterende lov, hvor statsråder har plikt til å registrere sine verv og økonomiske interesser i den til enhver tid gjeldende registreringsordning for stortingsrepresentanter.

Jeg har lyst til å henvende meg direkte til presidenten og presidentskapets medlemmer, for da vi vedtok disse bestemmelsene, sa et enstemmig presidentskap at formålet var

«(...) å skape større åpenhet om representantenes og regjeringsmedlemmenes økonomiske tilknytning til, eller verv i, organisasjoner, selskaper, institusjoner mv., slik at offentligheten kan få kunnskap om hvilke interessekonflikter som eventuelt kan oppstå».

Slik står det å lese.

Da denne ordninga ble gjort obligatorisk av et enstemmig Stortinget, var begrunnelsen at

«(...) nasjonalforsamlingens autoritet og integritet var best tjent med å fjerne ethvert grunnlag for mistanke om at representantene handler ut fra skjulte motiver».

Akkurat – det er det denne saken handler om, bare det at den handler om det motsatte, nemlig når man går motsatt vei, fra sitt yrkesaktive liv, fra sivil virksomhet, og inn i en myndighetssituasjon. Jeg må si jeg stiller meg uforstående til – og jeg bruker det parlamentariske uttrykket «jeg beklager» – at presidentskapets flertall i denne saken ikke ser behovet for også å tette dette hullet, med tanke på åpenhet og autoritet i politikken, og sørge for at Stortingets integritet og politikkenes integritet blir ivarettatt på en tilfredsstillende måte. Vi har altså denne gangen heller ingen andre motiver.

Hensikten med forslaget er simpelthen å oppdatere denne loven til å gjelde vår egen tid for å kunne hanskes med nåtidens utfordringer på tvers av partiskillene. Flertallet i presidentskapet – med bakgrunn i et brev fra kommunalministeren, som her sitter – har derimot valgt å fokusere på problemene og tolke ting i verste mening når det gjelder habilitetsreglementet. Vi har ingen ting imot habi-

litetsreglementet. Det er ingen motsetning mellom habilitetsreglementet og det forslaget som ligger på bordet, tvert imot, habilitetsreglementet fungerer bra, men det er ikke åpenhet i habilitetsreglementet. For statsråder nå er det nok for Stortinget at de leverer en liste til departementsråden som i fortrolighet skal være med på å vurdere om statsråden er habil. Men vi kjenner ikke til listen. Hvis Stortingets presidentskaps flertall er fornøyd med det, gjentar jeg beklagelsen, og at regjeringa også sier seg fornøyd med det, forstår jeg ikke, for det er ikke nødvendig med tanke på å oppnå nødvendig åpenhet.

Det er også anført av representanten Kenneth Svendsen, dette med advokater. Det er jo sant at det er en motsetning i det, og det innrømmes åpent, men det å vedta dette forslaget ville iallfall vært et viktig skritt på veien mot større åpenhet. Nå får vi ingen kontroll med åpenheten, for Stortingets flertall kommer senere i dag til å avvise dette under henvisning til presidentskapets flertall og sikkert også til konstitusjonelt kontors anmodninger. Det mener jeg er feil, og vi skulle ikke ha gjort den feilen, for her kunne vi ha vedtatt noe som hadde gjort at vi hadde kommet et stykke på vei uten at vi hadde kollidert f.eks. med det som er viktig å ivareta, nemlig advokaters rett til den lovpålagte taushetsplikten, som de iallfall har i en rekke saker.

Dette er altså et forslag som har til hensikt å løse dette problemet, for med dette forslaget ville vi i det minste gi allmennheten en mulighet til å få innsikt i hvilke kunder en statsråd har hatt, og eventuelt har, binding til. Og, under henvisning til det representanten Svendsen sa: Er det likegyldig hvis en statsråd har jobbet for legemiddelindustrien i hemmelighet før han eller hun blir helseminister? Er det en likegyldig sak for Stortinget? Det burde ikke være det – ikke fordi det behøver å være noe galt i det, men vi burde vite det, og det er det som er hensikten med hele forslaget.

Vi er ikke ute etter noen spesielle. Vi er ute etter å legge en alen til det stykket som det er nødvendig å legge til for å skape nødvendig åpenhet og legitimitet i politikken og hindre kommersialisering – at pengene skal kunne «kjøpe seg fram», også under henvisning til hemmelighold av kontrakter. Det burde Stortinget stille seg over og ikke akseptere, selv om det skulle gå ut over det som kalles for tredjepart. Det må underlegges de overordnende nasjonale hensyn.

Jeg tar hermed opp forslaget.

Presidenten: Representanten Martin Kolberg har tatt opp det forslaget han refererte til.

Michael Tetzschner (H) [11:04:42]: Foregående taler henviste til at man skulle løse problemet. Det hadde vært fordelaktig hvis man kunne konkretisert og definert dette problemet noe mer, for disse interessekonfliktene har vi jo ganske god erfaring for håndteres på en adekvat måte gjennom de habilitetsreglene som vi har i dag. De fungerer nå ut fra den forutsetning at den enkelte tjenestemann er ansvarlig for å vurdere sin stilling ut fra alle relevante forhold som kan tenkes å svekke tilliten til at en avgjørelse tas på

saklig grunnlag. Så det er en indre informasjonsside, hvor selvfølgelig den som trekker grensene for sin egen habilitet, er den som også har full oversikt over momentene. Det vil en offentlighet aldri kunne få innsyn i, med mindre man gjennomfører det totale overvåkningssamfunn. Og så er det en objektiv side, og det er nettopp det som forslagsstillerne påberoper seg å være ute etter, nemlig det som kan svekke den allmenne tillit til at avgjørelsene tas på et saklig grunnlag.

Med seg i bagasjen et regelverk som er fullvoksent for de reelle problemstillingene som finnes, durer altså enkelte representanter frem under transparenten «åpenhet», en åpenhet som egentlig er reservert for konkurrenter i det politiske bildet, hvor det nærmest problematiseres at man har tjent penger, man har hatt kunder, man har til og med vært ansatt i et firma og ikke selv hatt kunder direkte, men firmaet har hatt kunder. Man durer i vei uten å tenke på tredjepartsinteresser. Det har også vært fastslått tidligere når man har diskutert hva som f.eks. er helt berettiget å holde unna offentligheten, nemlig forretningshemmeligheter, strategidrøftelser og kundelister. Det er uttrykkelig nevnt i dokumentet fra Stortinget. Vi kunne også tenke oss at det neste kanskje ble å angripe prinsippet om advokatkonfidensialitet, for da er det plutselig et problem. Da vil man bare ha rykket åpenhetsretorikken videre, fortsatt uten å vise at man løser nye problemer, men man problematiserer de områdene hvor man alltid vil kunne argumentere for såkalt åpenhet.

Vi kan jo gi en liten utfordring tilbake til Arbeiderpartiet: Arbeiderpartiet har tradisjon for at det ikke bare er stortingsgruppen selv som avgjør hvilke standpunkter en går inn for her i salen. De har en annen partitradisjon enn de mer liberale partiene. Siden vi er så heldige å ha en tidligere partisekretær på Stortinget nå som utmerket bekler sitt verv som leder i kontroll- og konstitusjonskomiteen, kan vi sikkert få mange eksempler på at sentralstyret i Det norske Arbeiderparti har vippet flertallet i saker hvor det har vært uenighet i Arbeiderpartiets egen stortingsgruppe. Da burde man ut fra de samme resonnementene sagt at det er en så viktig binding til folkevalgte representanter at allmennheten selvfølgelig burde få innsyn i hva som skjer i Arbeiderpartiets sentralstyre. De burde egentlig gå for åpne møter, slik at pressen kunne formidle til allmennheten hvordan debattene går i det forum som faktisk kan avgjøre saken i Arbeiderpartiets stortingsgruppe og i mange tilfeller på grunn av sin størrelse også i Stortinget. Det hadde vært interessant. Da kan man jo begynne uten å forandre en eneste lov – kanskje noen vedtekter i Arbeiderpartiets lover, men veien til å endre dem må jo være langt kortere enn å gå veien om Stortinget.

Det er riktig at vi i beste rettsstatstenkning problematiserer lovforslag som fremmes i Stortinget av – skal vi si – mer partipolitiske grunner. Uten at man kan påvise at det er et stort samfunnsbehov for det, underkaster vi det også hvilke virkninger det har for tredjemenn som overhodet ikke har ønsket å få verken sitt firmanavn eller sine kundelister involvert i en politisk dragkamp. For øvrig kan jeg vise til presidentskapets vurdering under punkt 2.4, og vise til at det ikke er påvist at de ordinære prosedyrene – de

vi har i dag – for å motvirke inhabilitet er utilstrekkelige.

Jeg synes også det må nevnes, siden vi stadig støtter litt mot spillereglene for politikken her, at det også hadde kledd forslagsstillerne om de hadde omformulert den delen av forslaget som går ut på at man vil pålegge regjeringen å utforme en forskrift av et visst innhold. Etter gjeldende lov tilligger kompetansen til å gi nærmere regler gjennom forskrift Kongen i statsråd. Det innebærer altså at denne delen av forslaget ikke kan vedtas i den foreliggende form.

Avslutningsvis vil jeg si at det som kanskje skiller de to synene i denne salen, er at det for noens vedkommende vektlegges en overdreven tro på prosedyrer og saksbehandlingsmåter som kan fortrenge oppmerksomheten om innholdet. For vi står sammen om at vi skal ha en ordentlig forvaltning, vi skal ha habilitetsregler, og vi skal sørge for at folk ikke dømmer i egen sak. Men vi må passe på at troen på ytre formalia ikke blir så sterk at den fratar den enkelte representant bevissthet om hvor man er, og hva man skal. Dermed kan denne flerheten av regler for mange som ønsker å bli med i politikken, også være en barriere. Det kan være til skade for rekruttering til politikken, og dermed også en svekkelse av tilliten til politikken. Og så kan det bli noe av en rituell stammedans, hvor formen blir viktigere enn innhold.

De som påberoper seg det store tillitsprosjektet til befolkningen, vil jeg kanskje anbefale et par andre felter å se på. De kunne se på det politiske livs agering, måte å opptre på, ved å forhåndsselge politiske resultater, f.eks. CO₂-rensing, ved å bruke hele nyttårstalen til statsministeren om månelandingen, svekke forventninger, og så noen år etterpå skrinlegge det hele nærmest i hemmelighet. Apropos åpenhet: Man skrinlegger det slik at velgerne ikke får fatt i det før valget er et faktum. Og regningen sitter skattebetalerne med, som de alltid gjør, på mellom 5 og 7 mrd. kr, litt avhengig av hvordan man vurderer skrapverdien av anlegget.

Det er også mange andre ting man kan gjøre i sin politiske praksis for å styrke tilliten til politikk generelt. Veien går ikke nå ved flere detaljerte prosedyreregler. Veien tror jeg faktisk går ved at noen tenker igjennom sin politiske praksis, for den politiske tilliten som vi smykker oss med at vi har, kan være truet av helt andre grunner enn mangel på regelverk.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [11:13:30]: Det er allmenn enighet om at en skal arbeide for å styrke den alminnelige tilliten til politikken. Det er allmenn enighet om at en skal arbeide for åpenhet, slik at det ikke kan sås tvil om politikken integritet. Dette er alle enige om, sjøl om representanten Tetzschner nok ligger på kanten av enigheten, vil jeg si, når han refererer til at en ikke ønsker et overvåkings-samfunn – som om noen her i denne sal eller noen politiske retninger i denne sal skulle stå for et sånt outrert standpunkt. Det som er interessant, er at på tross av enigheten om allmenn tillit og større åpenhet er det altså noen som setter seg til motverge mot praktiske tiltak. I dette tilfellet er det Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti.

Dersom de stemmer etter sin tyngde her, vil forslaget bli nedstemt.

Som representanten Kolberg sa, er ikke dette noen ny problemstilling, og jeg syns at hele Stortinget ikke minst burde være glad for at de rød-grønne partiene tar opp dette forslaget. Det viser jo en sjølkritisk holdning, for med unntak av overgang til statsråder har vi hatt mange overganger som har implisert statssekretærer, og det har også berørt mitt parti, Senterpartiet. Jeg er på det punktet helt enig med representanten Kolberg i at dette er noe som gjelder de fleste partier. Det er blitt ytterligere aktualisert ved den nyskapinga som skjedde i regjeringa Solberg, der en statsråd gikk rett over fra First House til statsrådsstolen, noe som etter min vurdering ikke er ønskelig.

Forslaget går ut på å få en lovhjemmel i loven om registrering av regjeringsmedlemmers verv og økonomiske interesser, der statsråder og statssekretærer får plikt til å registrere tidligere oppdragsgivere der vedkommende har arbeidet for å fremme politiske eller næringsmessige interesser. Det er her referert til eksempler fra legemiddelindustrien, det kunne like godt vært eksempler knyttet til forsvarsindustrien, som er et meget ømtålig punkt, eller det kunne vært eksempler knyttet til dagligvaresektoren, der statsråd Listhaug var – og i sin jobb nå er – involvert. Det som her utvikler seg, dreier seg om store penger, og det er stort hemmelighold, for å endre offentlige lover eller forskrifter. Og jeg vil si at det er ikke de store endringene i offentlige lover og forskrifter vi her trenger å stå overfor, men de små endringene – «the devil lies in the details» – der det er detaljer som kan avgjøre hva som blir rammebetingelsene for næringslivet, og hva enkeltstelskap kan tjene på en slik endring. Dette er et arbeid som skjer i det skjulte, og når personer som senere får en sentral politisk rolle, er involvert, er det ikke rart at befolkninga ber om at her må Stortinget ta affære.

Så blir det sagt at dette vil kunne innebære at det rammer private. Representanten Kenneth Svendsen sa at private som tredjepart blir rammet. Ja, de kan rammes, men det som må være klart for Stortinget, er at åpenhet står over private interesser. Derfor er det avklart. Når vedkommende er villig til å ta på seg ombudsrollen å sitte i politisk ledelse i et departement, må en være klar over det. Dersom ens oppdragsgiver i First House eller andre er slik at en ikke kan gå inn i en slik stilling, ja vel, så sier en nei til å gå inn i det.

Det som er det viktige med forslaget, er at det vil ha en stor preventiv virkning. Det vil ha en veldig stor preventiv virkning, der en vil få slutt på det jeg vil kalle det uvesenet at en går fra slike selskap som First House til en statsrådsstol eller til andre stoler. Det er det viktig å få satt en stopper for, for det er et uvesen som virkelig vil kunne utfordre vårt demokratis grunnleggende prinsipp, nemlig åpenheten.

Representanten Tetzschner sier at en ikke skal ha overdreven tro på prosedyre- og saksbehandlingsregler og ytre formaliteter, at en skal satse på eget ansvar. Ja, Senterpartiet er helt enig i at en skal satse på den enkeltes egen vurderingsevne, men dessverre er det en rekke eksempler på at folk tøyser grenser. Ja, mange av de mest framgangsrike

er de som tøyser grensene mest, slik at en er i et grenseland mellom hva som er lov, og hva som er ulov. Det er noe som vi her ønsker å avklare, slik at det blir tydeligere grenser.

Så refererer representanten Tetzschner til at tillit til politikken også har sammenheng med politisk praksis. Ja, jeg skal være helt enig i det. Jeg har lest meg opp på en av de personlighetene som har hatt størst betydning for Norge i historisk tid, nemlig Hans Nielsen Hauge, i det siste. Når han fikk så stor oppslutning – han hadde sentralt virke i Vestfossen, derfor er jeg veldig opptatt av det – kom det av at en av hans formularer var at også prester skulle være ærlige. Det er noe vi kan lære en del av i dag. Politiske ledere skal også være ærlige i sitt virke, og jeg er enig med representanten Tetzschner i at det vil kunne sikre den politiske respekten i langt større grad enn i dag. Eksemplet med fangst og lagring av karbondioksid på Mongstad er i så måte et godt eksempel – det var et tiltak som ikke hadde en sjanse til å lykkes fordi forutsetningene for det ikke var til stede. Da er det feil å presentere det sånn som det ble gjort under daværende regjering.

I denne saken vil jeg påstå at tida arbeider for oss som representerer mindretallet i denne salen. Vi arbeider for å få et mer opplyst og handlekraftig storting, for vi vil få flere eksempler i samme gate som Listhaug-saken dersom det ikke blir gjort endringer i dette. Og en sterkere folkeopinion får vi håpe fører til at, i dette tilfellet, partiet Kristelig Folkeparti – som ikke er til stede her i salen i dag, som ikke deltar i debatten, men som er det partiet som skal gi regjeringa flertall – kanskje blir litt mer lydhøre overfor folkelige strømninger når det gjelder dette.

Det er betegnende at regjeringa nå kjører slalåm i Stortinget. I dette tilfellet får de Kristelig Folkepartis stemmer, altså uten at Kristelig Folkeparti er her i salen og argumenterer for hvorfor de vil stemme for regjeringas forslag.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en taletid på 3 minutter.

Statsråd Jan Tore Sanner [11:21:10]: La meg starte med å uttrykke en positiv holdning til denne debatten. Jeg mener det tjener Stortinget til ære at disse spørsmålene diskuteres, og at ulike synspunkter brynes. Det bidrar i seg selv til en skjerping hos oss alle om disse viktige problemstillingene, nemlig hvordan vi skal unngå inhabilitet, og hvordan vi skal bidra til å opprettholde den høye tilliten som våre innbyggere gjennomgående har til det politiske systemet og til politiske beslutningsprosesser.

Dette handler om tillit, og det handler om å unngå inhabilitet. Inhabilitet oppstår på grunn av mange ulike forhold, og forholdet til tidligere oppdragsgivere er bare én av mange relasjoner. Departementene har stort fokus på statsråders habilitet i enkeltsaker. Jeg er glad for at representanten Kolberg uttrykker tillit til måten det håndteres på. Statsrådene har et løpende ansvar for å vurdere egen habilitet i forhold til sakene de behandler. En registreringsplikt som foreslått, vil kunne gi Stortinget og borgerne mulighet til å oppdage habilitetsutfordringer, men registeret vil ikke kunne gi oversikt over hvilke bindinger den enkelte har, eller si noe om innholdet i det oppdraget statsrå-

den har hatt. Et register vil, uansett utforming, aldri bli noe mer enn en varselampe som viser at det kan foreligge habilitetsproblemer. Forslaget innebærer også at økonomiske forhold og bindinger som er avsluttet så tidlig som to år før tiltredelsen, vil bli registreringspliktig.

Som bakgrunn for representantforslaget er nevnt Europarådets Group of States against Corruption, GRECO, sin rapport om Norge. GRECO har likevel ikke fulgt opp saken eller kommentert denne nærmere i sine anbefalinger. Jeg kjenner heller ikke til at andre medlemsland praktiserer eller har blitt bedt om å innføre åpenhet om avsluttede økonomiske interesser, verv og bindinger. Representantforslaget samsvarer altså ikke med den internasjonale standarden eller utviklingen på dette området.

Representantforslaget medfører store inngrep i private forhold som etter min mening går ut over de positive virkningene i form av økt åpenhet. Etter forslaget viker opplysningsplikten for en lovbestemt taushetsplikt. Forslaget innebærer at man likevel må rapportere om forhold som er omfattet av taushetsplikt som følge av avtale, og vil derfor slå ulikt ut etter hvilken profesjon regjeringsmedlemmet eller statssekretæren rekrutteres fra. En som kommer fra en advokatpraksis, behøver ikke å registrere sine oppdragsgivere, mens en som har drevet med konsulenttjenester, må gjøre det. Dette illustrerer at selv med dette forslaget vil det være utfordringer knyttet til de problemstillingene som mindretallet har ønsket å reise.

Martin Kolberg (A) [11:24:30]: Først bare en bemerkning til det som representanten Lundteigen sa, som kanskje er en feilsnakking, nemlig at vi skal ha slutt på den praksis f.eks. at statsråd Listhaug hadde gått fra First House til regjeringa. Jeg tror det er en feilsnakking, og jeg vil i tilfelle distansere meg fra det, for det mener ikke jeg. Men jeg mener at vi skal få vite hva vedkommende har gjort, og dette handler ikke om First House. Det handler om all type virksomhet, med de begrensninger som ligger der. Jeg bare gjør en markering der, slik at det ikke blir hengende i lufta.

Så vil jeg henviser til det som statsråd Sanner nettopp sa. Vi får ikke innsyn i innholdet, sier Sanner, altså hva det er som egentlig har foregått tidligere. Nei, men hva med de registrene som Stortinget har vedtatt for representanter og statsråder nå da? Det står at du har verv der og der, men det står ikke hva du driver med. Det er akkurat parallelt, og det er ingen i dag som tar til orde for å avvikle den ordninga som vi har for stortingsrepresentanter og statsråder. Det står ikke et ord om det i presidentskapets innstilling. Men dette som vi foreslår, er man blitt imot, altså åpenhet den andre veien. Jeg får ikke tak i hva som er den reelle begrunnelsen, for det er alltid slik, og det sier vi i vår innstilling også, som statsråden nå påpeker, at alt her er ikke helt perfekt, men det er det ikke med dagens ordninger heller. Når det gjelder både habilitetsloven og praktiseringen av den, som jeg ikke har noen merknader til, og bruken av dagens registre, forutsettes det at den enkelte statsråd og den enkelte myndighetsperson er ærlig, slik som representanten Lundteigen sier. Det er jo ikke noen annen bestemmelse knyttet til det, og at det anføres som et argument mot

å innføre dette, er bare for å finne på et argument, og ikke noe annet.

Da gjenstår det på tampen av diskusjonen å prøve å finne ut hvorfor det er slik at regjeringspartiene, og faktisk også overraskende nok Kristelig Folkeparti, er imot det, men også presidentskapets flertall, og det er det verste for meg i den rollen jeg har her i huset. Det må jeg si helt åpent her fra talerstolen at det er det verste for meg. Jeg tror det må være slik at det er dette med tredjeparts interesser som må være det viktigste, man vil altså beskytte det private, men man er plutselig enig med Sivilombudsmannen, at det er det offentlige som må offentliggjøres, men det private skal beskyttes. Og at presidentskapets flertall setter det foran politikken åpenhet og integritet, gjentar jeg en beklagelse for.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [11:27:46]: Jeg vil takke statsråd Sanner for den inngangen han hadde, hvor statsråden sa at det tjener Stortinget til ære å få denne debatten, og debatten for å unngå inhabilitet er en debatt om det å sikre en høy tillit til beslutningsprosessene. Jeg fornemmer at statsrådens grunnplanke her var en grunnleggende liberal holdning til åpenhet, og at statsråden nok gjerne skulle gått lenger, men sånn er det altså ikke.

Det vi er inne i, er at når det gjelder Stortingets forretningsorden og Stortingets lover som blir vedtatt, og revedtatt, for å si det på den måten, er vi hele tida på etterskudd, vi er hele tida på etterskudd i forhold til det som skjer i samfunnet rundt oss. Det er en kreativitet som er veldig stor i forhold til å tilta seg makt og tilta seg økonomiske fordeler, og vi er da hele tida på etterskudd i forhold til innstrammende regler for å få til fair play med hensyn til de regler som skal gjelde.

Statsråd Sanner sa at forslaget gir ikke mer enn en registrering, gir ikke en oversikt over bindinger. Nei, forslaget har sjølsagt sine svakheter, noe av det er at vi hele tida er på etterskudd., Statsråden sa at det kan ikke være mer enn varselamper. Nei, men varselamper er viktig, det. Varsellamper er veldig viktige, for det påkaller bl.a. presens oppmerksomhet, og det vil påkalle en varsomhet som er større enn den som er i dag.

Det blir sagt her at det er store inngrep i private forhold, og statsråd Sanner sier at det vil være en utfordring når advokatvirksomhet ikke kommer inn under forslaget, mens konsulentvirksomhet gjør det. Ja, det er en utfordring, det er forslagsstillerne klar over, men vi har valgt å avgrense det på den måten, for det er gode grunner for å gjøre det. Men det er dog en framgang i å sikre at konsulentvirksomhet som er referert, hvor First House er et godt eksempel, skal komme inn under forslaget, det er at Stortinget tar en liten framrykning for å sikre at en gjør det noe bedre enn det som er i dag.

Til slutt vil jeg si at det var ikke noen feilsnakking fra meg at det er et uvesen. Det at du går fra eksempelvis First House og rett inn i statsrådsstolen, er et uvesen som vi bør komme vekk fra. Det står jeg klart og tydelig på.

Svein Roald Hansen hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2

Sak nr. 3 [11:30:43]

Innstilling fra Stortingets presidentskap om lov om informasjonsplikt, karantene og saksforbud for politikere, embetsmenn og tjenestemenn (karantene-loven) (Innst. 220 L (2014–2015), jf. Prop. 44 L (2014–2015))

Marit Nybakk (A) [11:31:15]: Jeg hadde nær sagt, også bakgrunnen for denne saken fra det forrige presidentskapet, det som gjorde at det forrige presidentskapet ba om en gjennomgang av karantene-reglene, var faktisk den daværende offentlige debatten, og det var i 2010–2011, om politikere som vandret mellom PR-bransjen og statsråd-/statssekretærstillinger – ja, faktisk også den situasjonen som oppsto da vararepresentanter til Stortinget måtte tre inn for en fast representant og var ansatt i et PR-byrå. Dette var tilfeller og situasjoner som de berørte parti-gruppene håndterte på en aldeles forbilledlig måte, og det dreide seg om Kristelig Folkeparti og Senterpartiet.

I denne perioden, altså 2010–2011, fremmet Venstre et Dokument nr. 8-forslag om å opprette et lobbyregister – det har de for øvrig gjort også etterpå – men forslaget ble den gang også oversendt det daværende presidentskapet som fagkomité. Presidentskapet skrev følgende i den enstemmige innstillingen om forslaget:

«Presidentskapet har merket seg at det er gitt ulike regler om karantene og andre restriksjoner for de som beveger seg mellom politisk arbeid og rådgivningsbransjen i enkelte land. Dette forholdet omfattes ikke av det foreliggende forslaget, men karanteordninger er sentralt i reguleringen av forholdet mellom politiske myndigheter og rådgivningsbransjen – også i forhold til offentlighet rundt slik virksomhet.»

Og videre skrev presidentskapet med henvisning til at retningslinjene om karantene sist ble revidert i september 2009:

«Presidentskapet mener det er ønskelig å få en gjennomgang av erfaringene med karantene-reglene, og en bredere politisk behandling av behovet for endringer. Etter presidentskapets syn er det naturlig at regjeringen i utgangspunktet selv foretar en slik gjennomgang, og at saken deretter framlegges for Stortinget (...), og at presidentskapet fremmer forslag om det.»

Stortinget ba altså om at regjeringen gikk igjennom karantene-reglene. Spørsmålet var også om tidligere politikere som en del av karantenebestemmelsene skulle pålegges et tidsbegrenset lobbyforbud på det politiske feltet de hadde jobbet med.

Arbeidet med saken har resultert i et forslag om å lovfeste karantene-reglene. Et enstemmig presidentskap slutter seg til dette og til proposisjonen.

Det forrige presidentskapet var opptatt av de politiske stillingene – la meg understreket det. Regjeringen har i lovforslaget imidlertid også tatt med embets- og tjenestemenn, noe det faktisk kan være gode grunner til å gjøre.

Dagens regelverk består av tre sett med retningslinjer. Vi slutter oss til at disse slås sammen og lovfestes.

Regjeringen legger vekt på at regelverket skal bidra til tillit til det politiske systemet og til forvaltningen – en uavhengig forvaltning. Samtidig er det viktig at det ved utformingen av regelverket ikke legges opp til unødige hindringer for at arbeidskraft, kompetanse og kunnskap kan utveksles mellom ulike sektorer i arbeidslivet. De to hensynene balanseres på en god måte.

Karanteneutvalget er et faglig uavhengig organ som etter gjeldende ordning treffer avgjørelser vedrørende karantene og saksforbud for politikere. Utvalget foreslås videreført, men skifter navn til Karantenenemnda, som er en mer passende benevnelse på et permanent organ med forvaltningsmyndighet.

Politikeres plikt til å informere om overgang til ny stilling utenfor staten skal omfatte alle overganger. Dette er en utvidelse i forhold til dagens regler. En slik enhetlig informasjonsregel vil være enkel å forholde seg til og vil kunne bidra til mer enhetlig praksis i Karantenenemnda. Presidentskapet finner det også rimelig at politikere som skal etablere næringsvirksomhet, og dermed vil være omfattet av karantene-reglene, må dokumentere at slik virksomhet faktisk er etablert.

Nå er det ikke foreslått vesentlig endringer til de gjeldende vilkårene for å ilegge politikere karantene og/eller saksforbud. Det er viktig å være klar over at slike restriksjoner fortsatt bare skal ilegges i særlige tilfeller. En ny tilføyelse gjør at det nå kan bli noe enklere å pålegge reaksjoner også for politiske rådgivere. Den eneste endringen av faktisk betydning for politikere som forlater sin stilling i departementet, er en utvidelse av den samlede varigheten av karantene og saksforbud for politikere fra maksimum 12 til maksimum 18 måneder, 6 måneders karantene pluss 12 måneders saksforbud, når tungtveiende hensyn tilsier dette.

Politikere som tiltrer eller gjeninntre i embete eller stilling i et departement, ilegges ikke karantene.

Det bør kanskje nevnes også i dette innlegget at de øverste embets- og tjenestemenn som går over til stillinger eller virksomhet utenfor forvaltningen, etter de nye reglene skal kunne ilegges karantene og saksforbud selv om det ikke er tatt forbehold om dette i arbeidskontrakten. Dette er begrunnet i behovet for en mer enhetlig praksis.

Til slutt: Initiativet som ble tatt av det forrige presidentskapet, har vært fulgt opp på en god og grundig måte fra begge regjeringers side, og jeg anbefaler en enstemmig innstilling.

Statsråd Jan Tore Sanner [11:37:23]: La meg først få takke for en god og grundig behandling i Stortinget. Det er en styrke i denne saken at det er en enstemmig tilslutning til de endringene som foreslås. Det har også vært en lang og grundig behandling i forkant av Stortingets behandling.

De spørsmålene vi har diskutert i dag – både om inn-treden i politikken, i regjering, og om overgang fra politikk og embetsverk til privat eller annen offentlig virksomhet – er viktige. Det er viktig at vi opprettholder den høye tilliten. Da må vi kontinuerlig både diskutere disse spørs-

målene og se på om det regelverket vi har, er tilstrekkelig.

Det var Bondevik II-regjeringen som i 2005 innførte tre sett av regler om karantene og saksforbud ved ulike overganger, nettopp for å sikre ryddighet og tillit. Siden vi fikk de første retningslinjene om karantene og saksforbud i 2005, har Karanteneutvalget behandlet 177 saker, og det har vært ilagt karantene og/eller saksforbud i 92 av dem.

Etter min oppfatning har Karanteneutvalget gjennom sin praktisering av retningslinjene bidratt sterkt til at det stort sett har vært ro omkring politikernes overgang til stillinger utenfor statsforvaltningen. Erfaringsgrunnlaget om overganger fra embeter og stillinger er mer begrenset. På en del områder kunne likevel erfaringene fra Karanteneutvalgets avgjørelser anvendes ved utforming av forslag til regler for embets- og tjenestemenn.

Jeg skal ikke nå gå inn på de enkelte forslag som foreligger fra regjeringen, og som har fått tilslutning i Stortinget – de ble redegjort for på en utmerket måte av representanten Marit Nybakk – men bare understreke at vi nå får til en forenkling ved at vi går fra tre regelverk til ett. At vi lovfester dette, bidrar også til å øke rettssikkerheten. Vi skjærer også regelverket på enkelte punkter, bl.a. ved utvidelsen av mulighetene for saksforbud og ved de justeringene som gjøres for embetsmenn.

Jeg takker for en god og grundig behandling i Stortinget og uttrykker stor glede over at det er en enstemmig innstilling.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3.

Sak nr. 4 [11:40:04]

Innstilling fra næringskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Line Henriette Hjemdal, Geir Jørgen Bekkevold, Rigmor Andersen Eide og Hans Fredrik Grøvan om å styrke den norske reiselivsnæringen (Innst. 232 S (2014–2015), jf. Dokument 8:45 S (2014–2015))

Presidenten: Etter ønske fra næringskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, innenfor den fordelte taletid, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Pål Farstad (V) [11:41:00] (ordfører for saken): Først vil jeg gi honnør til Kristelig Folkeparti for å sette fokus på reiselivsnæringen ved å be regjeringen legge fram en stortingsmelding. Det er forventning om en melding som i sin fulle bredde presenterer mulighetene og utfordringene for norsk reiseliv nasjonalt og internasjonalt, og som legger grunnlaget for en aktiv reiselivspolitik. Jeg er glad for at regjeringen er på samme sporet.

Jeg mener at potensialet for å utvikle reiselivet i Norge

er stort. Tiden er moden for å ta stilling til en nasjonal politikk for framtidens norske reiselivsnæring. Forrige gang det ble lagt fram en helhetlig reiselivsmelding for Stortinget, var i 1999. Siste gang Stortinget ba regjeringen om utarbeiding av en reiselivsmelding, var i 2006. Mye har skjedd på disse årene innenfor reiselivsbransjen. Det har også skjedd litt siden den nasjonale strategien for reiselivet ble laget i 2012. Samtidig er det mye fra denne strategien som også bør kunne implementeres når en forhåpentligvis bredt forankret reiselivsmelding skal vedtas i Stortinget, og en reiselivspolitik skal settes ut i livet.

Det er mye grønt i dagens reiseliv, og mer grønt må det bli, både i et landskapsbilde og i et miljø- og klimabilde. Turisters preferanser for valg av turistdestinasjoner er under konstant forandring, og konkurransen for å tiltrekke seg turister blir bare hardere. Dette er fagfolkene vurdering, og den vurderingen deler jeg etter å ha snakket med ulike aktører innen reiselivsnæringen. Det betyr at den satsingen som ble gjort internasjonalt i fjor, og som gjøres i år, ikke er godt nok neste år og kommende år.

Reiselivet er blant vår viktigste næringer og en av de viktigste for merkevarebygging av Norge. Det er også en av de næringer som har potensial til virkelig å bli en bidragsyter til norsk økonomi, til flere arbeidsplasser spredt rundt i landet og til det norske velferdssamfunn.

Norge som destinasjon er flere ganger blitt kåret blant de beste reisemål i verden. Jeg mener at dette forplikter. I Venstre mener vi at det trengs en enda tydeligere profesjonalisering av næringen. Tiltak så vel i produktutvikling som i destinasjonsutvikling og markedsføring må settes inn. Destinasjonsselskapene har en viktig rolle når det gjelder å organisere og legge til rette for turistene og å drive turistinformasjon. Dette er fellesgoder som både turister og lokalbefolkning nyter godt av. I Venstre mener vi at dette i stor grad bør finansieres over offentlige budsjetter.

Et av de forholdene som jeg mener vi må se nærmere på, er hvordan reiselivsaktørene ser seg nødt til å bruke mye tid og ressurser på å samle inn penger og søke på tilskuddsordninger til prosjekter – tid og ressurser som kunne vært brukt mer direkte på å tiltrekke seg nye kunder både nasjonalt og internasjonalt og å forbedre eksisterende og utvikle nye produkter.

Følgende momenter bør stå sentralt i en melding:

- å styrke Innovasjon Norges utenlandskontor innen internasjonal markedsføring
- å skape et tydeligere samarbeid mellom destinasjonsselskap, landsdelsselskap og Innovasjon Norge på produkt- og destinasjonsutvikling
- å støtte opp om en infrastruktur som styrker tilgjengeligheten til våre attraksjoner og aktiviteter, også ved bruk av kollektivtransport og CO₂-nøytral biltransport
- å sørge for at reiselivet blir tatt med som høringspart i nasjonale utbyggingssaker der grunnlaget for reiselivet kan være truet
- å se på muligheten for å innføre momsreduksjon på ulike reiselivsprodukter for å styrke konkurransekraften i forhold til det globale reiselivsmarkedet
- å øke innsatsen på forskning tilknyttet reiseliv

Venstre mener det bør satses mer på å integrere i reiselivsnæringen den grønne omstillingen vi nå ser. Jeg vil trekke fram Tingvoll Økopark i Møre og Romsdal, med et stort potensial innen opplevelsesattraksjoner og kunnskapsformidling. Tingvoll Økopark vil være et godt eksempel på å se landbruks- og forskningssektorene i sammenheng med reiselivssektoren.

På samme måte må vi søke å by fram det unike, å utvikle spesielle, attraktive opplevelsestilbud knyttet til fjordene våre og havet – det marine, livet i havet. Ikke bare fiske, men også besøk på oppdrettsanlegg kan for mange være et fantastisk tilbud, slik som tilvirking av klippfisk og tørrfisk kan være det. Flere eksempler kunne vært nevnt.

Det er et stort potensial for å utvikle den norske reiselivsnæringen gjennom en aktiv reiselivspolitik. Jeg ser fram til en melding som er konkret og ambisøs. For øvrig viser jeg til innstillingen fra komiteen.

Ingrid Heggø (A) [11:46:22]: Arbeidarpartiet er einig i alt det som saksordføraren sa om kor viktig reiselivsnæringa er for Noreg. Dette er verkeleg ei framtidsnæring, og det er òg berre små nyansar i merknadene frå komiteen på dei fleste felta.

Det som er underleg, er at forlagsstillarane ikkje røystar for eige framlegg her i dag. Vi har fått gjentekne eksempel på at denne regjeringa ikkje tek fleirtalsmerknader med seg – dei må vera i vedtaks form før ein legg vekt på dei. Då vert det underleg å ha lange merknader og så ikkje å gå inn i eige framlegg.

Eg skal la den ballen ligge.

Det som vekst fortast og mest, er hotellovernatting i dei sju største byane. Dette er verd å merka seg. I reiselivsstrategien «Destinasjon Norge», som vart laga saman med næringa og lagd fram i 2012, vart det trekt fram tre vesentlege mål for arbeidet med reiselivsnæringa:

- auka verdiskaping og produktivitet
- fleire heilårs arbeidsplassar og meir solide bedrifter, særleg i Distrikts-Noreg
- fleire unike og kvalitativt gode opplevingar som trekk til seg fleire gjestar med høg betalingsvilje

Når vi så ser at veksten kjem i dei sju største byane, er det særleg viktig korleis desse måla no vert spegla av i reiselivsmeldinga. Då må det satsast meir på marknadsføring, ikkje mindre. Det vert tomme ord når ein samla komité seier at reiselivsnæringa «har et potensial til å bli en av de viktigste næringer for Norge i fremtiden» og regjeringspartia samtidig foreslår kutt i marknadsføringsmidlane.

Under budsjett høyringa til næringskomiteen var det ein gjengangar frå eit samstemt næringsliv at kuttet på 40 mill. kr i marknadsføringsmidlar over Innovasjon Norge måtte reverserast. Rett nok fekk samarbeidspartia reversert 20 mill. kr av dette – og bra er det. Men med ein samla komitémerknad om viktigheita av reiselivsnæringa må det vera lov å tru at dei neste 20 mill. kr kjem på plass i revidert nasjonalbudsjett.

I samtalar med næringa kjem det fram at det viktige arbeidet som regjeringa Stoltenberg starta, knytt til utfordringar med svært mange små reiselivsselskap, har stoppa opp. Ein må føresetja at næringsministeren tek tak i dette

og får arbeidet på skjener att. Ein kritisk faktor for vidare vekst innan reiselivsnæringa er kapitaltilgangen. Regjeringa Stoltenberg foreslo eit eige sårkornfond for reiselivet. Dette håpar eg at regjeringa også finn interessant og vil fylgja opp.

Ei anna utfordring for reiselivsbransjen er koordinering mellom samferdsleruter og reiselivet – og tidsaksen her. Føreseielegheit er viktig for å kunna marknadsføre rundturar, utflukter og liknande. Her har vi mykje å gå på.

Det naturbaserte reiselivet er i vekst. Dette gjev store moglegheiter innanfor dei næringane som har grunnlaget sitt i forvaltning av naturressursane. Ei reiselivsmelding bør absolutt leggja til rette for bruk av natur- og kulturarven i reiselivssamanheng og bruka nasjonalparkar og verdsarvsområde i marknadsføringa av norsk reiseliv.

Noreg har hatt incentivordningar for å ha eit landbruk over heile landet. Dette er sett under press, spesielt produksjon på dei små bruk. Det er desse som leverer kortreist og lokal mat, til glede for turistar, som gjev det vesle ekstra. Så vil enkelte seia at dette er eit innlegg i landbruksoppgjeret. Gjerne det, men det viser også at alt heng saman med alt.

På port, på wi-fi og på bruk av appar – her er vi verdsleiane. I framtida må vi fokusera på dei nye reisevanane til folk, ikkje vera opphengde i korleis det var før, for lenge sidan. Wi-fi er eit nøkkelord her, og ifølgje NHO Reiseliv er det viktigare enn betre vegar.

Fly er også viktig. Det er ikkje slik at massane kjem med buss lenger, dei vil dra med fly. Kopling av ferie og businessreiser må også vurderast. Internasjonale kongressar ville vore viktige økonomiske bidrag til reiselivet.

Heilt til slutt: Ei drahjelp for reiselivsnæringa vil også vera e-kurs og digitaliserte skjema og å fokusera like mykje på adaptasjon av nye digitale løysingar i tenestesektoren som på tradisjonell innovasjon i vareproduserande sektor.

Eg fremjar hermed mindretalsframlegget frå Arbeidarpartiet og Senterpartiet og ynskjer næringsministeren lukke til med ny reiselivsmelding.

Presidenten: Representanten Ingrid Heggø har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Hans-Jacob Bonå (H) [11:51:21]: Selv om petroleumsnæringen også i overskuelig fremtid vil være viktig for Norge, trenger norsk økonomi flere økonomiske ben å stå på. Reiselivet har potensial til å bli et kraftig ben, betydelig kraftigere enn det næringen har i dag. Derfor har regjeringen besluttet å fremme en stortingsmelding om reiseliv, og derfor er jeg glad for at en samlet komité støtter en slik melding.

I inneværende års statsbudsjett er det bare over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett bevilget 239 mill. kr spesifikt til reiselivsformål. Det er et betydelig beløp. I tillegg har reiselivets aktører tilgang til alle ikke-sektor-spesifiserte virkemidler i Innovasjon Norge og hos andre deler av virkemiddelapparatet. Reiselivet har også minst like stor nytte av gjennomførte avgifts- og skattereduksjoner som aktører i andre næringer. Og når vi spør reiselivets

aktører om hva som er viktigst for dem, så svarer de – nær sagt uten unntak – infrastruktur og samferdsel. Det er et svar som er sammenfallende med funnene i Menons nylig fremlagte verdiskapningsanalyse av reiselivet. Her fremgår det at transportbransjen er den viktigste verdiskapende del av reiselivet, og den fysiske infrastrukturen som utgjør tilgjengeligheten til de norske destinasjonene, er blant de mest kritiske faktorene for å øke reiselivets internasjonale konkurransekraft. Dette er et av regjeringens viktigste satsingsområder og et område regjeringen allerede har gjort mye på.

Det medfører altså ikke riktighet når noen mener at denne regjeringen ikke satses på reiselivet, men det er nok en viss uenighet om virkemidlene i satsingen. Jeg mener at statens viktigste rolle overfor næringslivet er å utforme lover og regler og legge til rette for at næringslivet selv kan ta ansvar for egen utvikling. Jeg ser derfor fram til en stortingsmelding som bidrar til å gjøre diskusjonen om reiselivet i Norge til noe mer enn en diskusjon om bevilgninger over statsbudsjettet, slik de rød-grønne ser ut til å mene at god reiselivspolitik er begrenset til.

Øyvind Korsberg (FrP) [11:54:03]: La meg starte med å gi ros til saksordføreren for den jobben som er lagt ned i forbindelse med behandlingen i komiteen, men ikke minst for det innlegget som saksordføreren holdt her i sted. Det setter jeg pris på, og det er konstruktivt. Jeg må jo også gi ros til forslagsstillerne for å ha fremmet dette forslaget.

Jeg har som mangeårig opposisjonspolitiker vært med på å fremme tilsvarende forslag under de rød-grønne, men da fikk vi ikke noe gehør for at man skulle komme med en reiselivsmelding. Nå registrerer jeg at de rød-grønne synes det er på tide å komme med en reiselivsmelding. Om det skyldes at de rød-grønne har havnet i opposisjon eller ikke, vet jeg ikke, men jeg synes i alle fall det er merkelig. Jeg må si at jeg er svært, svært glad for at statsråden og regjeringen sier at det skal komme en reiselivsmelding til Stortinget.

For reiselivet er like sammensatt som dette landet er både langt og bredt, og har egentlig alt å tilby turister. Når det er sammensatt, så betyr det at det er mange departementer som er berørt av reiselivet, i realiteten alle departementer: Samferdselsdepartementet, som nevnt her tidligere, er berørt i form av både vei, tog, fergeforbindelse, Hurtigruten, og ikke minst fly. Justisdepartementet har en viktig rolle. Klima- og miljødepartementet har en svært viktig rolle. Vi opplever jo stadig vekk at reiselivsbedrifter kommer med nye produkter som det hender av og til – for å si det litt forsiktig – at Klima- og Miljødepartementet setter en stopper for. Kommunaldepartementet har også en viktig rolle, og ikke minst Finansdepartementet. Slik kunne jeg egentlig ha ramset opp alle departementer og deres måte å være med på å påvirke reiselivsnæringen. Så det at man får en melding til Stortinget, der hele regjeringen får være med og utforme den meldingen, synes jeg er svært bra. Og en viktig rolle her vil jo selvfølgelig reiselivsaktørene ha, ikke bare ved å komme med innspill, der de rød-grønne laget en intern strategi, men her vil det faktisk være

reelt innspill som Stortinget kan ta del i, og være med og utforme en god politikk.

Noen viser til at denne regjeringen har redusert noen overføringer til markedsføring av reiselivet. Hadde den debatten vært så enkel at den kun dreide seg om størrelsen på beløpet, så hadde det egentlig vært en ganske enkel debatt, for da ville jo den som hadde det største beløpet, vunnet. Reiselivsnæringen er helt avhengig av å ha et innhold, og det er ikke bare slik at dess mer penger man bruker på markedsføringen, dess mer får man igjen for det. Det har man sett mange eksempler på. Komiteen var i forrige uke i Brussel og så markedsføring av sjømat – norsk sjømat, internasjonal sjømat – og der var det ikke noen som sa at bare vi bruker mest mulig penger, så får vi mest mulig igjen av det vi markedsfører. Det er jo måten man jobber på – måten man jobber opp imot nye markeder, måten man jobber opp imot de etablerte markedene, og ikke minst de produktene man klarer å utforme. Så der har næringen en viktig rolle, og regjeringen er en god og avgjørende bidragsyter i så måte.

Forrige taler, Hans-Jacob Bønå, viste til viktigheten av petroleumsnæringen, og det kan jeg bare slutte meg helt og fullt til. Vi kommer begge fra den samme landsdelen, der petroleumsnæringen for så vidt er ganske ny. Vi har sett hvordan petroleumsnæringen har banet vei, bl.a. i Hammerfest og i Kirkenes, og den betydningen det har hatt for infrastrukturen i Nord-Norge, har vært helt avgjørende. Og det er jo den samme infrastrukturen som reiselivsnæringen bruker. Det blir altså flere arbeidsplasser, det blir flere som flytter til de regionene, og det er flere som kan være med og utforme en god reiselivsnæring, og man får også flere turister. Så her henger alt sammen med alt.

Jeg vil bare avslutte med å si at jeg synes det er kjempebra at regjeringen kommer med en reiselivsmelding, og igjen leverer regjeringen gode saker til Stortinget.

Geir Pollestad (Sp) [12:03:54]: Jeg vil starte med å takke forslagsstillerne og saksordføreren for en god jobb med saken. Jeg er også glad for at vi får en stortingsmelding nå. Jeg har savnet litt engasjement for reiselivsnæringen fra regjeringens side. Jeg ønsker større trykk på denne næringen. Det er rett som flere her har sagt: Norge trenger flere bein å stå på, og jeg vil legge til: mens vi er en stor olje- og gassnasjon. Det er ingen grunn til å sette næringer opp mot hverandre. Turisme er en viktig næring for Norge i dag, og det er en næring med potensial for ytterligere vekst.

Når det nå kommer en melding, vil jeg bruke innlegget mitt til å si noe om det vi fra Senterpartiets side er opp-tatt av at en må belyse i næringen, for turisme handler ikke om å telle antall hoder, det er også svært viktig hvor stor verdiskaping en har per turist. Økt verdiskaping må være et mål – ikke flest mulige turister.

Turistnæringen er en utpreget og viktig distriktsnæring. Det må en ta hensyn til ved utforming av politikken, og der er kanskje en av de store utfordringene å skape helårs arbeidsplasser – det å skape aktivitet og virksomhet gjennom hele året. Da må en fokusere på å utvikle nye attraksjoner, en må fokusere på å gjøre det enkelt å være turist i Norge, og vi må bygge på det som er våre kvaliteter.

Et levende kulturlandskap er en del av det norske reiselivsproduktet. Derfor henger reiselivspolitikken sammen med distrikts- og landbrukspolitikken – og for så vidt også fiskeripolitikken. Folk kommer til Norge fordi de ønsker å se et levende land. Trafikken med Hurtigruten foregår ikke fordi båtene er så fine, den er der fordi en har storslått natur og et levende land å vise fram. Det å frikoble reiselivspolitikken fra landbruks-, distrikts- og fiskeripolitikken vil jeg advare mot.

Dette henger sammen med, og må ses i sammenheng med, samferdselspolitikken, for vi må koordinere reiselivssatsingen med samferdselsstrategien. Da er det f.eks. viktig at vi har et godt flytilbud innad i Norge, det er verdt å ta med seg reiselivsperspektivet når en diskuterer hvor mange flyplasser vi skal ha i Norge. Men det er også viktig at Avinor får en klar beskjed om å jobbe for å legge til rette for nye direkteruter fra utlandet til Norge.

For å øke verdiskapingen håper jeg at en følger opp forslaget fra Stoltenberg II-regjeringen om et eget såkornfond for reiselivet. Det er også et dilemma med dette, f.eks. foregår det en diskusjon om forholdet mellom cruisetrafikken og annen turisme. Er det bærekraftig? Er det noen tålegrense for hvor mange skip en tåler i vestlandsfjordene? Og hvordan kan vi tilrettelegge for at miljøbelastningen fra cruiseskipene blir mindre?

En annen sak som har vært oppe i media, er stengingen av FM-nettet. Hva skjer når bilturister fra Sverige, Danmark og Tyskland mister radioforbindelsen når de kommer til Norge? Det er verdt å minne om at turisme- og reiselivsperspektivet må tas med i alle saker som har tilknytning til dette.

Jeg ser fram til at vi skal få denne meldingen til behandling, og Senterpartiet vil bidra konstruktivt til at det skal bli en god melding, der vi fokuserer på økt verdiskaping og helårs arbeidsplasser, og der vi er veldig opptatt av å utvikle de regionale og lokale produktene – at ting skal ses i sammenheng og hver for seg.

For øvrig har jeg fortsatt vanskeligheter med å forstå hvordan kutt i Innovasjon Norges markedsføringsmidler skal framstå som en styrking av norsk reiselivsnæring. Det er mulig at statsråden vil klargjøre det.

Statsråd Monica Mæland [12:09:10]: Norsk næringsliv er i endring. Vi vet at vi gjennom årene har utviklet en todelt økonomi, og at vi er sårbare med en dominerende olje- og gasssektor.

Så er det slik at Norge i mange, mange år kommer til å leve godt av og med olje og gass. Men mer enn tidligere er det nødvendig å styrke andre deler av næringslivet. Vi skal gå fra særstilling til omstilling.

En av de næringene vi ønsker å styrke, er reiseliv. Dette er et synspunkt jeg registrerer deles av en samlet næringskomité, og det er bra. Reiseliv har et stort potensial for å utvikle seg videre.

Norge er i en gunstig posisjon når det gjelder muligheter for utvikling av opplevelser som turister etterspør, og – like viktig – utvikling av nye reiselivsprodukter.

Fra regjeringens side er vi opptatt av å utvikle gode rammevilkår for økt konkurransekraft og omstilling i

norsk næringsliv. Derfor har vi gjennom flere budsjett kuttet i skatter og avgifter. Vi gjennomfører en historisk satsing på samferdsel, og vi gjennomfører viktige forenklinger i tillegg til en stor satsing på næringsrettet innovasjon. Dette er viktig for alle deler av næringslivet.

Men vi vet òg at ulike næringer har ulike behov. Derfor lager vi nå en gründerplan, vi har i arbeid – og er snart klare med – en egen strategi for maritime næringer, og derfor har vi òg besluttet at vi skal lage en stortingsmelding om reiseliv. Meldingen skal baseres på både eksisterende og ny kunnskap. Vi har bl.a. fått utarbeidet en verdiskapingsanalyse, som ble levert tidligere i år, og som gir oss ny innsikt.

Reiseliv er en av de næringene som på verdensbasis vokser raskest. Destinasjoner i Norge rangeres høyt i kåringer av internasjonalt anerkjente medier som Lonely Planet og National Geographic. Det viser at Norge, og det vi har å tilby turister, blir lagt merke til internasjonalt. Til tross for dette tror jeg vi har et stort potensial for større verdiskaping i reiselivsnæringen. De naturgitte fordelene Norge har, er et godt utgangspunkt for videre utvikling av og verdiskaping i reiselivsnæringen. Samtidig er Norge et høykostland, og mange synes det er dyrt å reise til Norge. For å utvikle morgendagens reiseliv i Norge må vi ta inn over oss noen av våre utfordringer, samtidig som vi fokuserer på å jobbe smartere enn konkurrenter i andre land for å kompensere nettopp for disse utfordringene.

Jeg tar sikte på å legge fram meldingen tidlig neste år, slik at den kan bli behandlet i Stortinget i vårsesjonen 2016.

Det blir i meldingen naturlig å drøfte noen grunnleggende problemstillinger knyttet til forvaltningen av viktige innsatsfaktorer for reiselivsnæringens virksomhet, framtidig utvikling av reiselivsnæringen og arbeids- og ansvarsdeling mellom offentlig og privat sektor i reiselivspolitikken. En melding til Stortinget vil gi gode muligheter for å lage en prosess der vi kan få kanalisert, vurdert og prioritert næringens mange innspill og ønsker, også ut fra et overordnet næringspolitisk perspektiv.

Aktuelle tema i en melding om reiselivspolitikken vil bl.a. være:

- fellesgoder som innsatsfaktor i reiselivsnæringen, både i form av natur og i form av menneskeskapt infrastruktur
- bærekraft som konkurransefortrinn og næringens tilpassing til framtidens klima- og miljøutfordringer
- reiselivsnæringens særskilte utfordringer, som ivaretas av ulike sektormyndigheter på flere forvaltningsnivåer
- reiselivsnæringens betydning for regional verdiskaping og sysselsetting òg i samiske bosettingsområder
- det offentliges roller og ansvar – hvordan kan verdiskapingen økes, og hvordan bør den offentlige støtten til næringen innrettes?

Jeg er opptatt av å ha god kontakt med reiselivsnæringen og relevante organisasjoner i utformingen av meldingen. Jeg har planlagt flere innspillmøter – vi begynner på Beitostølen denne uken. I tillegg skal vi møte Ungt Entreprenørskap, som skal arrangere gründercamper i Troms,

Akershus og Sogn og Fjordane. Gründercampene vil foregå på ungdomsskole-, videregående skole- og universitetsnivå.

Jeg ser fram til arbeidet med å utarbeide en framtidsrettet politikk for reiselivet. Og ikke minst ser jeg fram til en helhetlig og god debatt i Stortinget neste vår.

Presidenten: Det åpnes for replikkordskifte.

Ingrid Heggø (A) [12:14:30]: Under førre regjering vart det sett i gang eit arbeid med å slå saman små reiselivsselskap og få færre destinasjonsselskap. Ministerens eige parti har jo i mange samanhengar òg påpeika at «mer for pengene» er viktig, som eit slagord.

Utfordringane med manglande samordning av dei små – som gjerne har små stillingsbrøkar òg – og dette å få større og slagkraftige selskap er viktig å få gjort noko med. Så spørsmålet mitt er: Kva konkret gjer ministeren for å få dette arbeidet på skjenene att?

Statsråd Monica Mæland [12:15:11]: Jeg er veldig glad for spørsmålet, for det virker som om noen har fortalt representanten en historie som ikke er riktig.

Noe av det første jeg gjorde, var å møte representanter i Strukturutvalget for reiseliv for å drøfte den måten forrige regjering hadde innrettet dette på, og som jeg fikk mange kritiske bemerkninger til. Vi hadde et langt og godt møte. De sa også at det var første gang de hadde møtt en statsråd som brukte tid på å gjennomgå dette. Vi ble enige om andre spilleregler. Det må ikke være sånn at det er departementet som trer ned over destinasjonsselskapene et system som vi mener er det riktige. Det må komme fra næringen selv.

Vi er godt i rute. Vi bruker betydelig ressurser. 11,5 mill. kr er brukt, 11 mill. kr skal brukes. Hvis alt går som det skal, vil prosjektet være i havn i løpet av våren 2016, men da er det gjort på en annen måte, i samarbeid med departementet. Vi fasiliterer, men det er næringen selv som driver dette fram.

Ingrid Heggø (A) [12:16:16]: Kunne ministeren då utdjupa kva andre spelereglar ein no jobbar ut frå? Det er det eine.

Det andre er at den som har skoen på, veit kvar han trykker. Kan ministeren lova at næringa vert teken med i og inkludert i arbeidet med å utforma ei ny reiselivsmelding, som no skal gjerast?

Statsråd Monica Mæland [12:16:43]: Som jeg sa: Det første jeg gjorde, var å møte næringen selv, som hadde spilt inn kritikk mot den måten den forrige regjeringen hadde gjort dette på. Kartet var da tegnet i departementet – det var en konsernmodell. Man hadde altså svaret på hvordan alle landsdeler, alle kommuner og alle destinasjonsselskaper skulle se ut. Det kartet – sa jeg – må tegnes av næringen. De som ønsker det, må selv gå sammen. Ingen skal tvinges inn. Alle skal ikke med, men alle skal inviteres med.

Dette arbeidet er godt i rute, og det gjøres i regi av næringen, med hjelp av våre krefter i departementet. Vi skal

gjennomføre dette på en god måte, som gjør at vi får mer slagkraftige destinasjonsselskaper. Det er veldig viktig.

Geir Pollestad (Sp) [12:17:38]: Det største og tydeligste grepet som denne regjeringen har tatt i reiselivspolitikken, er det foreslåtte kuttet på 40 mill. kr i midler til markedsføring av Norge i utlandet. Dette ble jo gjennom budsjettprosessen på Stortinget redusert til 20 mill. kr. Jeg synes det er naturlig å spørre statsråden om dette har gitt bedre eller dårligere markedsføring av Norge i utlandet. Hvem er det som har gitt dette rådet om at det er klokt å kutte i markedsføringsmidlene i utlandet – at det har vært for høyt – og vil en kunne forvente ytterligere forslag om kutt i markedsføringsmidler i kommende budsjett?

Statsråd Monica Mæland [12:18:27]: Nei, jeg er helt uenig med representanten. Det viktigste vi har gjort også overfor næringslivet, er å kutte i skatter og avgifter, det er å satse på næringsrettet forskning, som også reiselivsbedrifter benytter seg av, det er en historisk satsing på samferdsel, det er å gjennomgå forenklinger, det er å restrukturere strukturprosjektet, og det er å innhente en verdiskapingsanalyse som vil gi oss kunnskap om den meldingen vi nå skal lage.

Så er det slik at for reiselivet – som den eneste næringen – bruker det offentlige over 200 mill. kr på markedsføring. Det gjør vi fortsatt. Men de satsingene vi har hatt på skatt, på infrastruktur og på innovasjon og utvikling, er viktigere for denne næringen. Dette er en prioritering. Så har vi fått en del kunnskap om hvordan markedsføringen og måten vi innretter den på, virker, og det skal vi jobbe videre med i denne stortingsmeldingen.

Else-May Botten (A) [12:19:29]: De rød-grønne laget en reiselivsstrategi, og den ble for så vidt godt mottatt i næringen. Et av hovedpunktene som man tok opp der, var å få flere helårs arbeidsplasser. Statsråden refererte til de viktige satsingene i den meldingen som kommer nå. Der var det veldig lite fokus på ansatte, sånn som jeg hørte det innlegget. Men statsråden viste til at det er økt konkurranse, og at det er høye kostnader innenfor næringen. Ser statsråden da at vektleggingen på bedre, konkurransedyktige rammebetingelser for næringen kan gå på bekostning av de ansatte, eller skal man satse på at det også skal være gode lønns- og arbeidsbetingelser innenfor denne næringen framover, og at det er viktige distriktsarbeidsplasser som det her må bygges opp under?

Statsråd Monica Mæland [12:20:19]: Jeg kunne nøydt meg med å si ja. Ja, selvfølgelig er det viktig. Vi har gode lønns- og arbeidsbetingelser, og det skal vi fortsatt ha. Vi skal også legge til rette for helårs arbeidsplasser – det er veldig viktig. Det er noe av det vi må se nærmere på. Jeg mener at landbrukspolitikken vår bidrar til det fordi man får bønder som kan leve av jobben, og de bidrar også bl.a. inn i reiselivet. Jeg mener at endrede betingelser i arbeidsmiljøloven er bra for reiselivet, fordi det bidrar til mer fleksibilitet gjennom året. Her er vi åpenbart uenige, og det kan vi leve med, men jeg mener at på flere områder skal vi se

på dette. Vi skal også se på hvordan man kan utvikle mer forskning og kompetanse gjennom å ha stillinger i reiselivet. Det ser vi jo eksempler på på Sørlandet. Så ja, det er viktig med arbeidsbetingelser, det er helt avgjørende, selvfølgelig, men vi må altså greie å utvikle et framtidrettet næringsliv med flere heltidsarbeidere.

Presidenten: Replikordskiftet er over.
Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 4.

Sak nr. 5 [12:21:22]

Innstilling fra næringskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken, Ingunn Gjerstad, Kirsti Bergstø, Bård Vegar Solhjell og Karin Andersen om tiltak for å forhindre barnearbeid og uverdige arbeidsforhold (Innst. 237 S (2014–2015), jf. Dokument 8:51 S (2014–2015))

Presidenten: Etter ønske fra næringskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til seks replikker med svar etter innlegg fra medlem av regjeringen innenfor den fordelte taletid, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Ove Bernt Trellevik (H) [12:22:15] (ordfører for saka): Barnearbeid og utnyttning av barn er noko som dei fleste av oss reagerer negativt på og tek avstand frå. Derfor er det veldig kjekt at det er ein samla komité som stiller seg bak både Dokument 8-forslaget og regjeringa sitt arbeid med å forbetra lov om offentlege innkjøp på dette området, slik at me også får reglar som varetek barns interesser, på same måte som me forventar at bedrifter i internasjonal handel skal vareta barns interesser.

Samfunnsansvar begynner ofte med ansvaret, haldningane, verdiane og ambisjonane til leiarane. Slik må det også vera i det offentlege. Derfor er det flott at regjeringa allereie i regjeringsplattforma set menneskerettar høgt.

Barnearbeid er ei stor internasjonal utfordring. Me handlar i ei global verd og har ofte ikkje kunnskapar om dei produkta me kjøper. Arbeid med sosial berekraft og barnearbeid kan ikkje vera noko som er på sida av bedriftene eller det offentlege si verdikjede, men bør ideelt sett vera ein integrert del av det totale arbeidet og ha fokus i heile verdikjeda.

Når me diskuterer barnearbeid, går ein lett i den fella at ein ønskjer å forby det – fordi ein ikkje liker det, og fordi det bryt med verdiane og normene våre. Dagens normer og verdier i Noreg kan ikkje alltid leggast til grunn for kva som er akseptabelt eller ikkje i alle delar av verda. Ikkje alle land har eit utbygd utdanningssystem og solide velferdsordningar, slik me har i Noreg. Dette fekk me i næringskomiteen sjølve innsikt i då me var på komitéreise til India og Myanmar. Me fekk bl.a. innsikt i eit av Tele-

nor sine dilemma. Dei hadde eit regelverk som kanskje var meir tilpassa nordiske HMS-krav og sosiale standardar. Telenor fortalde om dilemmaet om ein 17-årig arbeidsvillig gut som hadde forsørgingsbyrde, men som dessverre måtte vika for Telenor si 18-årsgrense for grøftegraving. Det var inga lett avgjerd for Telenor, og at guten ikkje fekk jobba, var for miljøet og samfunnet rundt eit heilt uforklarleg vedtak av Telenor.

FN har også gjort mykje arbeid for å vera meir nyanisert enn berre å seia at barnearbeid er negativt og må verta forbode. For mange barn er arbeid heilt nødvendig for å overleva. Utfordringa er å vita når det er tilfellet, eller når det er utnytting av barn som skjer.

I FNs artikkel 32 i konvensjonen for barn sine rettar heiter det:

«Barn har rett til å bli beskyttet mot utnyttelse og fra og bli satt til ethvert arbeid som med stor sannsynlighet vil være farlig eller til hinder for barns utdannelse eller kunne skade barnas helse, eller fysiske, mentale, åndelige moral eller sosiale utvikling.»

Det betyr etter mi oppfatning at me må arbeida aktivt med problemstillingane. Å forby barnearbeid med lov gjev inga løysing i seg sjølv. Bedriftene må ha incentiv til å arbeida aktivt med problemstillinga, slik at barnearbeid der ein utnyttar barn, vert stoppa. Det er berre gjennom aktivt arbeid og gode haldningar til sosial og økonomisk berekraft me kan klara det.

Dersom det offentlege i innkjøpa sine bidreg i prosessar med leverandørane og underleverandørane sine til å betra situasjonen med sosialt ansvar og barnearbeid, vil bedriftene i verdikjeda kunna få forbetra konkurransekrafta si betydeleg.

God, ansvarleg forretningsdrift gjev gode effektar for eigarar og for samfunn. Dette vil påverka bedriftene si lønsemd, risiko, verdiskaping og attraktivitet som arbeidsgjevar. Målet med fokuset på sosial berekraft og barnearbeid bør etter kvart verta slik at me premierer dei selskapa som har gode system, og som arbeider systematisk og målretta med å skapa endringar for meir sosial berekraft.

Me ønskjer alle ei verd der elementære menneskerettar vert respekterte og etterlevde. Det er utnyttinga av barn me er ute etter og vil forhindra. Derfor er systematisk arbeid mot barnearbeid det rette, ikkje nødvendigvis ei absolutt lov.

UN Guiding Principles on Business and Human Rights og OECDs retningslinjer for multinasjonale selskap gjev tydeleg uttrykk for at bedrifter har ansvaret for eventuelle brot på menneskerettar og barnearbeid m.m. Dette gjeld ikkje berre i eiga bedrift, men også hos underleverandørar. Slike reglar gjeld ikkje for oss private forbrukarar, ei eller i dei offentlege innkjøpa som skal dekkja behova for varer i både stat og kommunar. Det er dette ein samla komité no ønskjer å gjera noko med.

Else-May Botten (A) [12:27:06]: Det er en viktig sak som forslagsstillerne her tar opp, en sak som berører hele den globaliserte verdiproduksjonen. Offentlig sektor er en stor innkjøper i Norge, og det er stor enighet i komiteen om at det er viktig å stille krav om grunnleggende arbeids- og

menneskerettigheter for arbeiderne som produserer varene man kjøper inn.

I saken kom det fram at for få offentlige institusjoner stiller krav om at grunnleggende arbeids- og menneskerettigheter skal ivaretas når varer kjøpes inn, men det finnes hederlige unntak. I saken viser forslagsstillerne til Helse Sør-Øst, som utestengte halvparten av tilbyderne fra en konkurranse om å levere kirurgiske instrument da tilbyderne ikke klarte å dokumentere sine system for etikk bakover i leverandørkjedene.

FNs arbeidsorganisasjon, ILO, har gjennom åtte kjernekonvensjoner arbeidet for å sette minimumsstandarder i arbeidslivet internasjonalt på områder som barnearbeid, organisasjonsfrihet og diskriminering. Om lag 168 millioner barn står hver morgen opp for å gjøre seg klare til å gå på jobb. Mer enn halvparten jobber under farlige forhold. De verste formene for barnearbeid er ødeleggende for barns helse og utvikling og er til hinder for skolegang.

Næringskomiteen møtte Kailash Satyarthi, vinner av fredsprisen i 2014, i India for kort tid siden. Han argumenterer med at barnearbeid og fattigdom er en ond sirkel og en fattigdomsfelle som undergraver framtiden for barn og unge. Det har han nok sikkert mye rett i. Vi i Norge handler i en global verden og mener det er viktig at grunnleggende menneskerettigheter blir ivarett på en god måte, også i forbindelse med offentlige anskaffelser.

Stortinget skal i løpet av høsten behandle regelverket for offentlige anskaffelser i en helhetlig sammenheng, og der må dette forslaget bli godt ivarettatt. Det som har kommet av innspill i denne saken, må også tas med videre i den behandlingen. Under høringen var det flere organisasjoner som var representert, og samtlige støttet dette Dokument 8-forslaget.

Høringen vi hadde knyttet til den saken, viste også at betydningen av god kompetanse blant offentlige innkjøpere er viktig, og at kravene som settes ved innkjøp, må følges opp. Det er en helhetlig utfordring å løse både at kompetansen er på plass, at kravene er der, og at man faktisk følger opp den bestillingen man har i det offentlige, for det er en stor innkjøper vi snakker om når det gjelder offentlig sektor, med over 400 mrd. kr i året, så det er et stort ansvar vi har.

Geir Pollestad (Sp) [12:30:12] (komitéens leder): Jeg vil starte med å takke forslagsstillerne. Jeg vil takke saksordføreren for jobben. Komiteen hadde en god høring i saken. Temaet ble også berørt på vår reise til India og Myanmar.

Utgangspunktet er enkelt: Barnearbeid er uakseptabelt. Det er en ond sirkel. Det går an å framføre argument for hvorfor disse ungene skal jobbe. Jeg mener at de resonnementene ikke er akseptable.

Så er jeg opptatt av den saken som kommer fra regjeringen, som jo handler om det offentlige som innkjøper. Det offentlige er en stor innkjøper. Det er fordelt på veldig mange: mange kommuner, fylkeskommuner, statlige enheter. Det er viktig at vi sørger for regler som faktisk virker der ute, at vi ikke har et skinn av regelverk som ikke gir effekt. Det ble også tatt opp på høringen at forskjellige typer

garantier og erklæringer har liten verdi. Her kreves det en aktiv innsats, samarbeid med NGO-er og andre, for å sørge for at virkeligheten der hvor varene blir produsert, er innenfor en akseptabel standard, at barnearbeid ikke finner sted.

Saksordføreren gikk litt utover det med det offentlige som innkjøper og berørte også private innkjøp, norske bedrifter som har underleverandører i ulike land. Dette handler også om forbrukerne, forbrukernes rett til opplysning og til å påvirke. Jeg tror vi har et stort ansvar for å syne fram realitetene som er der ute, for å bidra til at folk tar bevisste valg. Jeg mener at da komiteen var på reise, så vi ikke barnearbeid, vi så kanskje ikke regelverksbrudd heller, men vi så en virkelighet som vi ikke kjenner oss igjen i, som er helt ulik de standardene som vi har i Norge. Jeg tenker det er viktig å formidle ut det budskapet og ønsker velkommen en breiere debatt om barnearbeid, om lønns- og arbeidsvilkår, også som følge av saken om de offentlige innkjøpene som kommer.

Jeg er veldig glad for at komiteen er så samstemt i dette, og at vi kan jobbe fram virkemidler som er ubyråkratiske i størst mulig grad. Men dette vil gå noe på akkord med foranklingen. Ja, det er enklere ikke å stille såne krav, men vi kan allikevel ikke la være å stille de kravene. Da er det et godt utgangspunkt at hele Stortinget er enig i det.

Pål Farstad (V) [12:33:18]: Jeg vil takke forslagsstillerne som har tatt opp en sak som også opptar Venstre sterkt, og jeg vil takke saksordføreren for arbeidet i komiteen.

I likhet med resten av komiteen mener også Venstre at representantforslaget tar opp et helt sentralt tema, og ser det som viktig at grunnleggende arbeid som menneskerettigheter blir ivarettatt på en god måte i forbindelse med offentlige anskaffelser. Jeg forventer at lovforslaget som er bebudet høsten 2015, tar opp i seg de intensjonene og de momentene som forslagsstillerne peker på og er inne på.

Under den åpne høringen i komiteen om saken tidligere i vår ble det gitt uttrykk for at lovforslaget som regjeringen har sendt på høring, ser ut til å ivareta intensjonene i representantforslaget. Det beroliger meg. Samtidig merket jeg meg, slik det også står i komiteens merknader, at det er eksempler på at offentlige innkjøpere ikke følger kravene som stilles til etisk handel. Det er ikke bare uheldig; det er uakseptabelt. Slik kan vi ikke ha det. Vi må sørge for at vi får regler som faktisk virker.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [12:35:08]: For to år siden oppdaget arbeidere i fabrikkbygningen Rana Plaza i Savar-distriktet utenfor Dhaka i Bangladesh sprekker i veggene i fabrikkbygningen. Fabrikksjefene nektet å høre på bekymrede arbeidere. Arbeidstakere som ikke møter på jobb, mister jobben, var beskjeden de fikk. Neste dag, den 24. april 2013, er det ragnarok. Bygningen bryter sammen av vekten av tungt industriutstyr, ulovlig påbygde etasjer, tonnevis av tekstiler og tusenvis av mennesker. I panikk flykter folk mot trappene. Noen hopper ut vinduene. Menneskekropper klemmes i hjel når etasjene trykkes sammen. Frivillige graver fram overlevende med bare hendene.

Brannmannskapene gråter når de skjønner at det ikke lenger er håp om å redde flere. 1 138 mennesker dør på grunn av ulykken den dagen.

Noen uker senere møter jeg noen av de overlevende, og etter det møtet er jeg sikker på to ting: for det første at slike ulykker fortsatt kommer til å skje så lenge arbeiderne ikke føler at de har en stemme, og for det andre at også vi har et ansvar for å sikre at dette ikke skjer igjen – for våre liv henger sammen med deres. Arbeidernes blodslit henger rundt vår nakke og vår hals – og er i våre klær. I nakken på mange av mine skjorter står det «Made in Bangladesh». Det var 29 vestlige selskaper som fikk sine klær produsert i den nå sammenraste bygningen Rana Plaza. Blant dem var kjente merker som Benetton, Mango og Walmart.

Vi i Norge må bruke de virkemidlene vi har for å gi arbeiderne en stemme. Det offentlige Norge har et ansvar som innkjøpere av varer og tjenester for 400 mrd. kr i året. Import av kirurgiske instrumenter og tekstiler til norsk helsevesen skjer f.eks. fra land der risikoen for barnearbeid og uverdige arbeidsforhold er stor. Derfor er jeg utrolig glad for at komiteens innstilling er så klar på å støtte følgende: Når stat og kommune kjøper inn varer, skal det stilles krav om at grunnleggende rettigheter er oppfylt – forbud mot diskriminering, forbud mot de verste former for barnearbeid, forbud mot tvangsarbeid og ikke minst rett til å organisere seg og føre kollektive forhandlinger. Dette er de viktigste internasjonale konvensjonene om arbeidslivsstandarder som de aller fleste land har akseptert.

Det som i tillegg er verdt å merke seg, er det som ble sagt i komiteens høring til denne saken. NorgesGruppen, som er en stor leverandør til det offentlige via storhusholdning, uttrykte at for NorgesGruppen er det viktig at «etisk handel» vektlegges i regelverket for offentlige anskaffelser.

Dette begrunner de med at seriøse aktører premieres i offentlige anbudsrunder. NorgesGruppen er en stor aktør, men på høringen kom det også innlegg fra mindre leverandører til offentlig sektor. Klubben AS er en familiebedrift på Flisa med 50 ansatte, med rammeavtale med 60 kommuner og fem fylkeskommuner. De sa følgende på høringen:

«Ofte er det jeg som ender opp med å stille spørsmål rundt etisk handel på kontraktsoppfølgingsmøtene, og ber om at vi blir fulgt opp på dette området. (...) Vi ønsker å ta mer sosialt ansvar. Det avhenger av å kunne få betalt for arbeidet vi legger ned. Når ingen av våre konkurrenter tar dette ansvaret – fordi de ikke blir fulgt opp – så konkurrerer vi ikke på like vilkår. Hvis utviklingen ikke snur – og våre konkurrenter fortsetter å nedprioritere dette arbeidet – så må vi gjøre det samme på sikt for å være konkurransedyktige.»

Til slutt vil jeg be næringsministeren særlig legge merke til at komiteen understreker at formelle krav ikke er nok. Komiteen skriver:

«Komiteen ser det som viktig at det iverksettes ytterligere tiltak knyttet til skolering og god opplæring også på dette området, for å sikre kompetanse i offentlige innkjøp.»

Takk til Framtiden i våre hender og Initiativ for etisk

handel som har fulgt denne saken lenge, og hatten av for næringsministeren, som kommer oss i møte i denne saken. Jobben har nettopp begynt, og den er utrolig viktig for veldig mange.

Statsråd Monica Mæland [12:39:50]: Representantene har fremmet forslag om å endre regelverket for offentlige anskaffelser slik at det stilles krav om ivaretagelse av grunnleggende arbeids- og menneskerettigheter ved offentlige anskaffelser.

Nobels fredspris, som i desember ble tildelt Kailash Satyarthi og Malala Yousafzai, minnet oss på hvor alvorlig og omfattende barnearbeid og uverdige arbeidsforhold er i deler av verden. Barn hører hjemme på skolebenken og ikke i fabrikkhaller. Derfor er det både viktig og nødvendig at vi som myndigheter stiller klare krav om at grunnleggende menneskerettigheter blir respektert og fulgt opp i anskaffelsesregelverket.

Dette er bakgrunnen for at jeg nå har sendt på høring et forslag om at offentlige oppdragsgivere skal ha egnede rutiner for å ivareta hensynet til grunnleggende menneskerettigheter ved offentlige anskaffelser der det er en risiko for brudd på slike rettigheter.

Offentlig sektor i Norge gjør innkjøp for ca. 430 mrd. kr hvert år. Offentlig sektor har stor markedsmakt og et ansvar for at fellesskapets midler brukes på en god og ansvarlig måte. Regjeringen har i Sundvolden-erklæringen understreket at vi ønsker å bygge vår politikk på sosialt ansvar og internasjonal solidaritet. Det gjelder også offentlige anskaffelser.

Forslaget til lovbestemmelse, som nå er ute på høring, reflekterer betydningen av at oppdragsgivere ivaretar ansvarlige produktionsforhold i leverandørkjeden. Gjennom å bruke sin markedsmakt kan offentlige innkjøpere bidra til å sikre grunnleggende arbeids- og menneskerettigheter i land der det er en særlig risiko for at leverandøren bryter disse rettighetene. ‘

Jeg forventer spesielt at profesjonelle innkjøpere som foretar et stort antall anskaffelser i risikogruppen, tar et særlig ansvar og går foran som gode rollemodeller. Dette gjelder både de krav som stilles, og den oppfølging som skjer i praksis, f.eks. ved inspeksjoner i produksjonslokale. Dersom kritikkverdige forhold avdekkes, må dette få konsekvenser. I en del tilfeller kan det rettes opp hos leverandørene. I andre alvorlige tilfeller kan det få ytterligere konsekvenser. Ansvaret for dette ligger hos innkjøperne, og de må sørge for å ha egnede rutiner. Eventuelle brudd kan også forfølges av riksrevisjon, kommunerevisjon og KOFA. Helt overordnet blir det et politisk ansvar å følge opp dette i stat, kommune og fylkeskommune, som er ansvarlige overfor sine innkjøpere.

I 2011 vedtok FN veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter. Prinsippene omhandler staters ansvar for å beskytte mot brudd på menneskerettighetene, som f.eks. krenkelser begått av næringslivsaktører og næringslivets ansvar for å respektere menneskerettighetene. FNs veiledende prinsipper sier også at stater bør fremme respekt for menneskerettigheter hos bedrifter de har kommersielle transaksjoner med.

Regjeringen vil i løpet av våren fremme en handlingsplan som konkretiserer hvordan FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter skal følges opp i Norge. Offentlige anskaffelser vil være ett av mange tema i handlingsplanen.

Som næringsminister er jeg også ansvarlig for regjeringens eierskapspolitikk. Jeg har klare forventninger til at selskaper som opererer i og fra Norge, respekterer grunnleggende menneskerettigheter. I Meld. St. 27 for 2013–2014, Et mangfoldig og verdiskapende eierskap, og Meld. St. 10 for 2014–2015, Muligheter for alle – menneskerettighetene som mål og middel i utenriks- og utviklingspolitikken, står det at regjeringen forventer at selskaper med statlig eierandel respekterer grunnleggende menneskerettigheter, slik de framkommer i internasjonale konvensjoner, i all sin virksomhet, og at selskapene også følger dette opp overfor sine leverandører og forretningspartnere. Det er denne forventningen vi nå vil stille til offentlige oppdragsgivere gjennom forslaget til endring i lov om offentlige anskaffelser, som nå er ute på høring.

Næringskomiteen har i sin innstilling pekt på behov for kompetanse blant offentlige innkjøpere. Direktoratet for forvaltning og IKT – Difi – har i oppgave å veilede innkjøperne om hvordan de kan gjøre gode offentlige anskaffelser. Det gjelder også hvordan de kan ta sosialt ansvar i sine innkjøp. Med det nye lovkravet, og nye EU-direktiver som utvider handlingsrommet for å stille slike krav, vil Difi oppdatere sine veiledere, maler og verktøy, slik at kravet om rutiner for å følge opp arbeids- og menneskerettigheter blir synliggjort og tilstrekkelig fulgt opp.

Formålet med å endre anskaffelsesreglene er å få på plass enklere og mer anvendbare regler. Det mener jeg er fullt mulig samtidig som vi også stiller grunnleggende krav om respekt for arbeids- og menneskerettigheter.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 5.

Sak nr. 6 [12:45:08]

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Bård Vegar Solhjell og Trygve Slagsvold Vedum om forbud mot omsetning av de genmodifiserte maislinjene T25 og NK603 (Innst. 231 S (2014–2015), jf. Dokument 8:30 S (2014–2015))

Presidenten: Etter ønske fra energi- og miljøkomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir gitt anledning til seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Rigmor Andersen Eide (KrF) [12:46:03] (ordfører for saka): Først vil jeg takke komiteen for godt samarbeid i

en viktig sak. Det er svært positivt at det er en samlet komité som står bak forslaget der vi ber regjeringa sikre en saksbehandling av GMO-saker som i praksis innebærer at hver GMO skal bli vurdert opp mot genteknologilova. Dette skal avklare om det skal legges ned forbud mot GMO-er, eventuelt om det skal bli lovlig å omsette i Norge.

Alle partier, utenom Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, ønsket å være mer konkrete og vil legge ned forbud mot omsetning av maislinje NK603 og ber også om en redegjørelse for regjeringas GMO-politikk.

Jeg regner med at flertallet selv redegjør for sitt syn.

Norske forbrukere ønsker en rein, trygg og bærekraftig matproduksjon. Norske forbrukere er skeptiske til GMO i mat, og det er en stor og voksende motstand i Europa. Grunnen er at GMO-jordbruk baserer seg på intens bruk av kjemiske sprøytemidler og kunstgjødsel.

I Norge jobbes det for å minske bruken av sprøytemidler – ikke å øke den. Dette har stor støtte i det norske folk.

Vi ønsker at maten vi spiser, skal være etisk forsvarlig. Derfor mener Kristelig Folkeparti at vi må ta usikkerheten knyttet til GMO på alvor og benytte oss av de mulighetene vi har gjennom genteknologilova og de internasjonale avtalene, til å reservere oss mot GMO-produkter.

Vi er usikre på konsekvensene av GMO i mat og fôr, og Kristelig Folkeparti har vært tydelig på å legge føre-var-prinsippet til grunn for vår håndtering i saka.

Utvikling av ny teknologi gir oss mange muligheter, men det gir oss også noen utfordringer. Det bør derfor være et grunnprinsipp for oss at det er etikken som bør styre teknikken, og ikke omvendt.

Som sagt trenger vi mer kunnskap om skadevirkningene knyttet til GMO. I vurderinga av helserisiko er det store sprik mellom forskerne. Det er nettopp denne usikkerheten som er en av hovedårsakene til at man skal ha en føre-var-holdning til genmodifiserte produkter, og en av grunnene til at det må føres en restriktiv politikk på området.

Den norske genteknologilova krever at det skal legges vesentlig vekt på om en GMO er egnet til å fremme en bærekraftig utvikling – altså et klart nei til godkjenning av produkter som undergraver en slik utvikling uansett hvor produksjonen foregår.

Det er positivt at EU-parlamentet nylig vedtok et direktiv som gir hvert enkelt medlemsland rett til å forby dyrking av genmodifiserte planter innenfor sine landegrens, selv om plantene er godkjent av EU. Hva dette har å si for Norge, må det arbeides videre med.

I tillegg til de store usikkerhetsmomentene om hvilken helserelatert påvirkning GMO vil ha på det norske folk, må også det solidariske hensynet til land der man dyrker GMO-produkter som tåler sterke sprøytemidler, tas i betraktning. Det er stor sannsynlighet for at det er helsekonsekvenser ved de sprøytemidlene som tas i bruk. Disse GMO-ene er nettopp resistente mot sprøytemidler som er forbudt i Norge på bakgrunn av de helserelaterte skadevirkningene de har. Kan vi da tolerere at Norge gjennom sin import gir legitimitet til bruk av sprøytemidler som skader lokalbefolkning, mennesker og dyr i de landene vi

importerer fra? Skal en giftfri hverdag kun være forbeholdt oss? Jeg bare spør.

Kristelig Folkeparti er opptatt av etisk, trygg og forsvarlig mat. Vi er ikke alene om det. Dagens behandling viser at dette står vi sammen om.

Jeg vil avslutte med å si takk for samarbeidet og vil nok en gang gi uttrykk for at det er svært positivt at vi står sammen i forslaget om at GMO-saker skal vurderes opp mot genteknologilova.

Til slutt tilrår jeg komiteens innstilling.

Terje Aasland (A) [12:51:12]: Jeg har lyst til å starte med å si tusen takk til saksordføreren på vegne av komiteen for et vel utført oppdrag som har endt opp med at komiteen langt på vei er samlet i et egentlig vanskelig spørsmål. Jeg er veldig glad for at det er en samlet komité som nå avklarer prosedyrene for hvordan en skal eventuelt håndtere GMO i Norge, og jeg tror det er viktig å avklare det gjennom et vedtak i Stortinget.

Når en begynner å diskutere denne type saker, er det lett å bli revet med rent følelsesmessig fordi vi er opptatt av hva vi får servert på tallerkenen, og hva vi omgir oss med av planter og dyr. Jeg tror at de fleste av oss tenker som så at det er naturens egen opprinnelse som skal danne basis for våre omgivelser. Det gjør det selvfølgelig følelsesmessig sterkt for mange å diskutere slike saker. Det andre er at mye av det faglige faktisk går i den retningen. Vi har hatt en veldig restriktiv tilnærming til denne type saker fra norsk side tidligere, og jeg forventer at det også fortsetter.

Det som kunne vært å håpe, var at når vi nå skal votere over sakene, kunne et samlet storting stille seg bak at det er behov for å få drøftet denne type saker i Stortinget med litt breiere inngang – nettopp om hvordan det vil påvirke oss i framtiden, hvilke muligheter Norge har til å si nei til GMO i framtiden, og hvordan f.eks. matproduksjonen utvikler seg rundt om i verden. Den typen diskusjoner om GMO tror jeg det hadde vært nyttig at Stortinget hadde gjennomført.

Så årsaken til at jeg tok ordet, var at jeg håper på og anmoder om at et samlet Storting kan stemme for innstillingens II.

Tina Bru (H) [12:53:31]: Jeg vil starte med å takke komiteen og uttrykke glede over at vi er enige om det viktige hovedprinsippet i denne saken. Det er et viktig signal, og det er veldig bra at vi er kommet frem til den enigheten.

Norge har en restriktiv holdning til genmodifisert mat og fôr. Norsk genteknologilov skal sikre at framstillingen av genmodifiserte organismer skjer på en etisk og samfunnsmessig forsvarlig måte.

Det følger av EØS-avtalen og genteknologiloven at EUs direktivgodkjente GMO-er også er tillatt i Norge, med mindre det nedlegges forbud. Dette har vært gjeldende politikk i mange år, og er det fortsatt.

Etter genteknologilovens bestemmelser skal dog norske myndigheter legge vekt på flere vurderingskriterier enn EU gjør når man vurderer om det skal nedlegges forbud mot en direktivgodkjent GMO i Norge. Disse er etikk, bærekraft og samfunnsnytte. Det følger av EØS-avtalen, gentekno-

logiloven og Norges WTO-forpliktelser at GMO-søknader skal vurderes individuelt, fra sak til sak.

I denne saken er det fremmet forslag om at Stortinget skal be regjeringen nedlegge forbud mot omsetning av maislinjen NK603. I sitt svarbrev til komiteen i forbindelse med behandlingen av denne saken redegjorde statsråden for behandlingen av denne maislinjen. Statsråden viser til at denne maislinjen ble godkjent etter EUs utsetningsdirektiv i 2004. Det er ikke siden blitt lagt ned forbud mot denne maislinjen i Norge av noen tidligere regjering.

Vurderingene knyttet til hvorvidt det bør nedlegges forbud mot en direktivgodkjent GMO i Norge, er en faglig vurdering. I Norge er det Miljødirektoratet som koordinerer den nasjonale saksbehandlingen av GMO-søknadene.

Direktoratet har ansvaret for vurderinger av miljørisiko samt vurderingskriteriene bærekraft, samfunnsnytte og etikk etter genteknologiloven. Mattilsynet vurderer helse- og landbruksfaglige vurderinger. Vitenskapskomiteen for mattrygghet vurderer miljø- og helse- og bioteknologirådet er den sentrale instansen for å vurdere bærekraft, samfunnsnytte og etikk. Når det gjelder maislinje NK603, vurderte Miljødirektoratet denne til å innebære lav miljørisiko.

Høyre mener det er riktig at vurderingen av forbud skal være en faglig prosess, gjennomført og koordinert av Miljødirektoratet. Vi kommer derfor ikke til å støtte forslaget fremsatt i denne saken om å nedlegge forbud mot maislinjen NK603.

EUs forordning om genmodifisert mat og fôr er vurdert og vedtatt implementert av tidligere regjeringer i 2005 og 2011 med forbehold om Stortingets samtykke. Implementeringsprosessen går ikke så raskt som man skulle ønske grunnet manglende progresjon hos EFTA-landet Island. Ved implementering av forordningen vil norske myndigheter legge opp til at GMO-er som er godkjent i forordningen, vil kreve eksplisitte ja-vedtak fra norsk side for å være tillatt. De fleste GMO-ene til behandling i EU vurderes nå under denne forordningen. Dette vil også være tilfellet i Norge når mat- og fôrforordningen blir gjeldende i norsk rett.

Klima- og miljøministeren har slått fast at det ikke er varslet noen ny GMO-politikk fra regjeringen. Statsråden viser likevel til at er behov for en tydeligere behandlingsprosess rundt GMO-er etter flere år med uklarhet. Prosessen med å vurdere forbud har også tidligere tatt svært lang tid. Statsråden har derfor varslet en gjennomgang av praksis rundt dette, med sikte på å forbedre og effektivisere behandlingen av GMO-sakene, i tråd med gjeldende rutiner.

Statsråden har også sagt at hun vil gjøre vurderinger av hvorvidt ni GMO-er, som er godkjent etter EUs utsetningsdirektiv, men ikke nedlagt forbud mot i Norge, bør forbys. Dette mener vi er bra. I sitt svarbrev til komiteen i denne saken redegjorde statsråden også i detalj om nåværende praksis rundt GMO-behandling. Høyre mener at denne redegjørelsen var tydelig, og med en varslet tydeligere behandlingsprosess rundt GMO-er fremover ser vi ikke behov for en egen sak til Stortinget som redegjør for norsk GMO-politikk.

Før mat- og fôrforordningen ble implementert i EU, ble GMO-er behandlet etter utsettingsdirektivet. Norge har hatt en tilpasning i EØS-avtalen som har sikret oss muligheten til å nedlegge forbud mot en EU-godkjent GMO etter genteknologiloven. Høyre, i likhet med resten av komiteen, mener det er viktig at Norge sikres denne muligheten også etter at mat- og fôrforordningen blir gjeldende i norsk rett.

Vi mener det er viktig at vi har en saksbehandling som i praksis innebærer at hver GMO som potensielt kan bli tillatt i Norge, om det er etter EUs utsettingdirektiv eller mat- og fôrforordningen, blir vurdert opp mot genteknologiloven og får en avklaring av om det bør nedlegges forbud, før den blir lovlig å omsette i Norge. På bakgrunn av dette støtter Høyre innstillingens forslag til vedtak III fremsatt i denne saken.

Jan-Henrik Fredriksen (FrP) [12:58:27]: Gjennom genteknologi kan man flytte gener mellom ulike arter og tilføre organismer nye egenskaper. Det finnes i dag i EØS-området en rekke GMO-er som er godkjent etter EUs utsettingsdirektiv, og det har i mange år vært uklare rundt flere juridiske problemstillinger knyttet til godkjenning av GMO-er i Norge. Slik var det under den forrige regjeringen, og slik er det i noen grad i dag.

Implementeringsprosessen skjer dessverre ikke så raskt som regjeringen og myndighetene ønsker, noe som i stor grad er på grunn av manglende progresjon hos EFTA-landet Island. Men det er også slik at norske myndigheter ved implementering av forordningen vil tilse at godkjente GMO-er vil kreve et eksplisitt ja-vedtak fra norsk side for å være tillatt. Flesteparten av GMO-ene til behandling i EU vurderes i dag under forordningen, ikke direktivet. Det er liten tvil om at en slik behandling vil sikre at ingen GMO-er vil bli godkjent i Norge i framtiden uten å være i tråd med det norske regelverket på området.

Maissortene T25 og NK603 ble godkjent i EU for over ti år siden, og norske myndigheter har ikke tidligere på noe tidspunkt funnet behov for å nedlegge forbud mot disse. De som fremmer forslag i dag om forbud, har selv i åtte år i regjering hatt full anledning til aktivt å forby GMO-ene, men har unnlatt å gjøre det. Dette har medført at det er et behov for å sikre en behandling av GMO-saker som i praksis innebærer at hver GMO blir vurdert opp mot genteknologiloven, og som avklarer om det skal legges ned forbud før GMO-en eventuelt blir lovlig å omsette i Norge.

Vi erfarer at den rød-grønne regjeringen forholdt seg passiv til GMO-ene i åtte år, og det var denne passiviteten som førte til forespørsel fra en aktør om lovligheten av GMO-ene. Aktøren oversendte en forespørsel om dette til Landbruksdepartementet i 2008, men hadde ikke fått svar på henvendelsen da vi rundet 2014. De rød-grønne klarte i seks år å unnlate å svare på denne forespørselen. Ansvarsfraskrivelse er vel et ord som man her godt kan bruke.

En annen side av denne debatten er jo om det er faglig riktig at Stortinget er den rette arena til å saksbehandle hver enkelt GMO som kommer. Tydeligvis mener noen at det faglige nivå til stortingsrepresentantene er langt bedre enn det faglige miljøet i departementet når det gjelder

saksbehandlingsrutiner og vedtakspraksis av hver enkelt GMO. Stortinget bør være opptatt av større og lengre linjer i politikken enn av å saksbehandle hver enkelt GMO. Det blir i det lange løp for smalt.

Slik Fremskrittspartiet ser det, er det derfor ikke behov for en egen sak til Stortinget som omhandler dette. Norske myndigheter har allerede anledning til aktivt å nedlegge forbud mot GMO-er dersom myndighetene vurderer det som mest hensiktsmessig. At den rød-grønne regjeringen ikke benyttet denne muligheten oftere, betyr ikke at prosessene i dag ikke er tilstrekkelige, men peker heller på at den ikke ble gjennomført på en god måte av den tidligere regjering.

Marit Nybakk hadde her overtatt presidentplansen.

Marit Arnstad (Sp) [13:02:56]: La meg få begynne med å si at jeg er glad for at hele komiteen har slått fast at heretter skal alle genmodifiserte planter vurderes for om de er i tråd med norsk genteknologilov før de eventuelt blir lovlig å omsette i Norge. Det gjelder også planter som er tillatt omsatt i EU. Dette har vært helt avgjørende for komiteen å få klargjort etter at regjeringen, ved klima- og miljøministeren, uttalte at en rekke genmodifiserte planter var å anse som tillatt omsatt i Norge fordi de var tillatt i EU.

Jeg vil understreke at etter Senterpartiets syn er ikke de to aktuelle maislinjene som vi her snakker om, godkjent før norske myndigheter har ferdigstilt sluttbehandling av saken og tatt stilling til hvorvidt Norge skal legge ned forbud eller begrense omsetningen av maislinjene, som Norge har anledning til når EU godkjenner GMO-søknader.

Det er også riktig at det er Miljødirektoratet som behandler denne typen saker og innstiller til Klima- og miljødepartementet, og at endelig beslutning foretas av regjeringen. Det er også riktig, som representanten fra Høyre her sier, at når det gjelder de aktuelle maislinjene, har Miljødirektoratet hatt en nokså avslappet holdning i den forstand at de har ment at det er lav risiko, mens Bioteknologinemnda derimot har anbefalt å nedlegge forbud mot begge maislinjene.

Prinsippet om behandling av denne typen saker er svært viktig. Alle som vil omsette genmodifiserte planter i Norge, må kunne dokumentere at det er etisk forsvarlig, at det bidrar til bærekraftig utvikling internasjonalt, og at det er uten risiko for helse og miljø. Det er ikke akkurat noe rop om genmodifiserte planter fra norske forbrukere. Derimot er det mange som mener at genmodifiserte planter er unødvendig og uønsket, og matprodusentene har gitt klart uttrykk for at en bør holde GMO borte fra Norge. Miljøorganisasjonene frykter også for konsekvensene det vil gi, om vi tillater GMO.

GMO kan gi planter større motstandsdyktighet mot plantevernmidler eller insekter, og det er i første rekke det som har vært hovedanliggende så langt. En av de aktuelle maislinjene, maislinja NK603, er genmodifisert for å tåle et sprøytemiddel med glyfosat. Dyrking av genmodifiserte planter som er motstandsdyktige mot sprøytemidler, kan føre til mer bruk av sprøytemidler, og det kan øke ri-

sikoen for at ugress utvikler resistens mot sprøytemidlene. Når det gjelder maislinja T25, så er den genmodifisert for å tåle sprøytemiddelet glufosinat-ammonium, et sprøytemiddel som paradoksalt nok er forbudt i Norge fordi det er dokumentert helse- og miljøfarlig. Det kan neppe sannsynliggjøres som en positiv samfunnsnytte eller et bidrag til bærekraftig utvikling, om disse to GMO-ene skulle bli godkjent i Norge. Senterpartiet mener derfor at de genmodifiserte maislinjene T25 og NK603 må forbys.

Dette handler egentlig om en miljørisiko, en miljørisiko som Senterpartiet mener en ikke bør ta. Og der må jeg få lov til å si at vi er litt skuffet over at Venstre skyver dette fra seg ved å si at det er et faglig spørsmål. Her, kanskje mer enn på mange andre områder, er det viktig å legge et føre-var-prinsipp til grunn, og det å på en måte unndra seg å ta stilling til det med å skyve det over til å være et faglig spørsmål, synes jeg er en uheldig og unnvikende holdning.

Jeg kan også være enig med representanten fra Fremskrittspartiet som mener at vi ikke skal behandle GMO-er enkeltvis i Stortinget. Det er gode grunner for ikke å gjøre det, men det er også gode grunner for å stemme for det forslaget som ligger her i dag, om at Stortinget får en større sak – en samlet behandling av spørsmålet om genmodifisering av planter – og får sett dette i en større sammenheng, der en har muligheten til en bredere drøfting enn det en har mulighet til gjennom et Dokument 8-forslag.

Senterpartiet ser på GMO som en mulig trussel mot biologisk mangfold gjennom resistens og ved at GMO-frø kan spre seg i naturen. GMO gir de store internasjonale selskapene patent og herredømme over verdens matproduksjon på bekostning av en vanlig bonde. Senterpartiet mener at landbruket skal drives på naturens premisser, med god agronomi og basert på bondens kunnskap, men i dag kontrollerer altså de tre største agrokjemiske selskapene halvparten av verdens frøproduksjon. Det har ført til at utvalget av GMO-frie frø er sterkt redusert, og det fører også til at bønder som bruker egne frø, fra egen avling, kan bli saksøkt av de store selskapene.

Senterpartiet mener at en restriktiv politikk på GMO-området er viktig og nødvendig, både ut fra helse-, miljø- og landbruksmessige interesser.

Ola Elvestuen (V) [13:08:23] (komiteens leder): Maissortene T25 og NK603 ble godkjent i EU for over ti år siden. Norske myndigheter har ikke tidligere på noe tidspunkt funnet behov for å nedlegge noe forbud mot disse. Men det har i løpet av de ti årene heller aldri vært gjort noen vurdering av om disse maissortene bør forbys. Departementet viser riktignok til at T25 ikke er å anse som lovlig i Norge, men problemet her er at det i løpet av disse ti årene ikke har vært gjort en vurdering.

Derfor er Venstre veldig glad for at det nå er en samlet komité som sikrer en forsvarlig saksbehandling av GMO-ene, som også sikrer at en får en konkret vurdering og saksbehandling i forkant av hvorvidt disse skal kunne tillates i Norge. Det som er det viktige i denne saken, er nettopp at dette fastslås så konkret, slik at vi ikke havner i en slik situasjon igjen.

Så er spørsmålet om vi trenger en egen sak om regjerin-

gens syn på GMO-er, og en ny GMO-politikk. Fra Venstres side er vi fornøyd med det lovverket vi nå har, og ser ikke noe behov for å ha en egen sak og en egen gjennomgang i Stortinget, så lenge statsråden slår fast at dagens politikk ligger fast.

Det som er viktig når det gjelder GMO-er, er at man – nettopp for å oppfylle føre-var-prinsippet – får en konkret vurdering ut fra bærekraftig utvikling, samfunnsnytte og etikk, slik det er nedfelt i genteknologiloven.

Jeg synes dette er verdt å merke seg: Det har vært en diskusjon om hvorvidt det ligger en automatikk i at det som godkjennes i EU, også er godkjent i Norge. Så er det også viktig å merke seg at EU-parlamentet nettopp har vedtatt et nytt direktiv, som fastslår at hver stat kan føre sin egen politikk og kan forby dyrking av genmodifiserte planter innenfor sine landegrensene, selv om plantene er godkjent av EU. Så akkurat i dette spørsmålet har vi definitivt full nasjonal handlefrihet.

Vi er også tilfreds med at statsråden har satt i gang en prosess for å gjøre vurderinger av hvorvidt ni produkter som er godkjent etter EUs utsetningsdirektiv, men ikke nedlagt forbud mot, bør forbys. Det er viktig at vi har en slik gjennomgang, slik at vi også her sikrer den konkrete saksbehandlingen.

Når det gjelder forslaget til vedtak I, om at Stortinget skal gå inn og konkret forby omsetning av maislinjen NK603, mener Venstre at dette må tilligge regjeringen og være en faglig vurdering. At vi skal gå inn i enkeltvurderinger på den måten, mener vi vil skape feil presedens.

I denne saken er vi først og fremst tilfreds med forslaget til vedtak III, som sikrer en forsvarlig saksbehandling, slik at vi aldri havner i den situasjonen vi er i nå, med disse to maislinjene – at det ikke skjer igjen. Vi mener at den GMO-politikken som blir ført, er god og må videreføres.

Vi synes ikke det er riktig av Stortinget å nedlegge forbud mot et enkeltprodukt som maislinjen NK603. Det må være en egen vurdering, som gjøres av fagmyndighetene.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [13:12:48]: Bakgrunnen for at vi fremmet dette Dokument 8-forslaget, er uttalelser fra klima- og miljøministeren som ble tolket som at en genmodifisert plante som blir godkjent i EU, automatisk er godkjent i Norge. En sånn tolkning ville vært undergravende for formålet med norsk genteknologilov.

I dag er derfor en gledens dag for alle som vil videreføre en restriktiv politikk mot genmodifiserte planter i Norge. Stortingets vedtak innebærer en videreføring av det som har vært praksis i Norge. En enstemmig energi- og miljøkomité slår fast at alle genmodifiserte planter skal vurderes – om de er i tråd med norsk genteknologilov – før de blir lovlig å omsette i Norge. Dette gjelder også planter som allerede er tillatt å omsette i EU. Det er bra.

Den norske genteknologiloven er et modig forsøk på å unngå å operere med doble etiske standarder. Norge skal ikke bidra til at folk og natur i andre land utsettes for en helse- og miljørisiko som vi på vår side ikke ønsker for vårt eget land. Derfor holder det ikke å vurdere om det er fare for helse og miljø i Norge, dersom situasjonen er en annen i produksjonslandet. Søknader om å omsette GMO-

planter skal kunne påvise at de bidrar til bærekraftig utvikling, er samfunnsnyttige og etisk forsvarlige i et internasjonalt perspektiv. Slik har det vært, og i dag slår Stortinget fast at slik skal det fortsette å være.

Dagens behandling betyr likevel én endring, og det er at klima- og miljøministeren har lovet en raskere behandling av sakene. Så lenge saksbehandlingen er forsvarlig, er dette positivt etter SVs mening. Vi må likevel huske at for de to sakene som er omtalt i Dokument 8-forslaget – maislinjene NK603 og T25 – har søkersekskapene ikke levert nødvendig tilleggsinformasjon for å vurdere plantene opp mot norsk genteknologilov. Dersom klima- og miljøministeren mister tålmodigheten og ferdigbehandler sakene for selskaper som ikke leverer dokumentasjon, går jeg ut fra at slik sendrekthet ikke kommer selskapene til gode. Jeg vil be klima- og miljøministeren kommentere det prinsippet.

Jeg vil takke Venstre og Høyre på Stortinget som har jobbet godt, slik at vi i dag har fått et enstemmig storting til å slå ring om genteknologiloven. Jeg vil også takke Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Kristelig Folkeparti og Miljøpartiet De Grønne for å være svært tydelige i innstillingen og støtte et forslag om at Stortinget gjør et enkeltvedtak og legger ned forbud mot maislinjen NK603. Jeg vil også takke Fremskrittspartiet – da har vi liksom alle på takkelisten – som så tydelig i offentligheten flagger en restriktiv linje i disse spørsmålene.

Landbruks- og matminister Sylvi Listhaug har uttalt:

«Jeg kommer til å stå på den linja Norge har stått for tidligere. Jeg ser ingen grunn til å endre den. Det er sterk oppslutning om å si nei til GMO i Norge.»

Også representanten Grimstad fra Fremskrittspartiet var forbilledlig klar i Nationen 13. november i fjor:

«Vi tar sikte på å gjennomføre en utredning om disse maistypene med sikte på å forby salg i Norge, sier Frps miljøpolitiske talsmann, Oskar Grimstad.» (...) «Vi har avklart dette med departementet. Frp har hele tiden vært skeptisk til innføring av genmodifisert mais.»

Jeg ber derfor klima- og miljøministeren merke seg at et flertall på Stortinget har mistet tålmodigheten med genteknologiselskapene som eier rettighetene til disse maislinjene. Det finnes et flertall for forbud. Nå er det klima- og miljøministeren som må gjøre siste del av jobben og saksbehandlingen.

Rasmus Hansson (MDG) [13:16:47]: Jeg vil først takke SV og Senterpartiet for et godt og viktig forslag i en sak som har vidtrekkende konsekvenser, og jeg vil takke komiteen for at den har slått fast en helt klar enighet om at alle genmodifiserte organismer, inklusive EU-godkjente, skal godkjennes i Norge før de slippes løs i det norske markedet. Dette er veldig viktig, og det er en bra dag for norsk politikk at dette nå slås fast.

Det er viktig å huske på at 70 pst. av den maten som produseres i verden, fortsatt produseres på små familiebruk. Sånn er det langt på vei fortsatt i Norge, selv om utviklingen med den nåværende regjeringen dyttes i feil retning. Er dette gammeldags og urasjonelt? Nei, det er ikke det. Det er veldig vesentlig å forstå at det er en forutsetning for den internasjonale og langsiktige matvaretryggheten at

vi har et fleksibelt og lokalt tilpasset jordbruk, basert på lokalt tilpassede plantearter. Og nettopp i en situasjon hvor klimaet endrer seg, og hvor forutsetningen for dyrking og matproduksjon endrer seg, så blir den verdien større, og viktigheten av å beholde det genetiske mangfoldet og det dyrkingstekniske mangfoldet i verden blir større. Problemet med genmodifiserte organismer er ikke teknologien. Den er spennende, den kan brukes til mye fornuftig hvis man holder tunga rett i munnen og bruker føre-var-prinsippet. Problemet er forretningsmodellen bak produksjon og omsetning av genmodifiserte organismer, hvor hele formålet er et frontalangrep mot mangfold – mot mangfold i dyrkingsmetoder, mot mangfold i biologien og mot mangfold i eierskap. Det er på grunn av dette veldig viktig å opprettholde og forsterke landenes, regionenes og lokalsamfunnenes kontroll over hvordan genmodifiserte organismer skal brukes, og hvordan stedegne og ikke-genmodifiserte organismer skal brukes.

Det er en veldig god ting, som flere debattanter har referert til i dag, at EU nå faktisk har gitt medlemslandene rett til å forby dyrking av GMO-vekster innenfor egne grenser, basert på argumenter som miljø, helse og mattrygghet, altså ganske lignende den norske politikken.

Derfor er det godt at vi har understreket en føre-var-holdning her i Norge, og jeg tror det vil være meget fornuftig for langsiktig norsk matproduksjon og for norske forbrukeres mattrygghet om vi får en bred sak til debatt i Stortinget om hvordan vi kan håndtere dette spørsmålet framover, som forslaget til II sier. Jeg ser ingen grunn til at det skulle være noe problem for samtlige partier i Stortinget å støtte et sånt forslag, gitt det generelle synet de har gitt uttrykk for om den kontrollen vi må ha over genmodifiserte organismer i Norge.

Statsråd Tine Sundtoft [13:20:34]: Noen av de sentrale spørsmålene i diskusjonen om genmodifiserte organismer er: Hva er effekten på helse og miljø? Er bruken av GMO etisk forsvarlig? Får vi en utvikling som er til samfunnets beste? Ivaretas hensynene til en bærekraftig utvikling?

Jeg er glad for at vi i Norge har en genteknologilov som ivaretar alle disse viktige elementene.

Norge har implementert EUs utsettingsdirektiv. Direktivet er gjennomført i genteknologiloven. En direktivgodkjent GMO er tillatt i Norge, med mindre vi vedtar nasjonalt forbud.

Jeg har merket meg at flere av komitémedlemmene tar til orde for at en GMO ikke burde være tillatt i Norge uten eksplisitt vedtak om godkjenning. Genteknologiloven og EØS-avtalen bygger på motsatt tilnærming. Skal representantenes ønske etterkommes, vil dette etter departementets syn både kreve lovendring og reforhandling av EØS-avtalen.

Min oppfatning er at vi i Norge allerede har et tilstrekkelig spillerom. Vi står nemlig fritt til å forby eller begrense omfanget av direktivgodkjente GMO-er hvis de utgjør en fare for helse eller miljø, eller for øvrig er i strid med lovens formål. Dette framgår av genteknologiloven § 10 sjette ledd og tilpasningene til EØS-avtalen.

Norge tar sikte på å implementere mer av EUs GMO-regelverk, nemlig forordningen om genmodifisert mat og fôr. Dette er vurdert og vedtatt av tidligere regjeringer i 2005 og 2011 med forbehold om Stortingets samtykke.

Norske myndigheter legger opp til at godkjente GMO-er etter forordningen vil kreve eksplisitte vedtak fra norsk side for å være tillatt. Dette er i tråd med ønsket til flere av representantene. Prosessen er imidlertid forsinket på grunn av manglende framdrift hos EFTA-landet Island.

Representantene Solhjell og Slagsvold Vedum foreslår at Stortinget skal be regjeringen om å legge ned forbud mot omsetning av de to maislinjene T25 og NK603. Jeg mener det er et viktig prinsipp at grunnlaget for slike vedtak er kunnskapsbasert. Så langt har jeg ikke faglige tilrådninger fra Miljødirektoratet som tilsier at vilkårene for forbud etter loven er oppfylt. Jeg merker meg imidlertid at andre instanser, som f.eks. flertallet i Bioteknologirådet, anbefaler forbud.

Jeg oppfatter det som problematisk dersom Stortinget pålegger regjeringen vedtak som vil kunne være i strid med WTO- og EØS-avtalen. Ved et eventuelt forbud må regjeringen vurdere både EØS-rettslige spørsmål og Norges WTO-forpliktelser.

Det framgår av gjeldende saksbehandlingsrutiner at Norge skal fatte en rask beslutning etter EUs vedtak. Det er ikke tatt stilling til ni direktivgodkjente GMO-er. Disse er godkjent av EU mellom 1998 og 2009.

Det er min oppgave å sørge for at saksbehandlingen blir mer effektiv og forutsigbar. Det er ikke akseptabelt at saker ligger til behandling i årevis. Dersom omsetning av en GMO er i strid med genteknologiloven, må vi raskere benytte oss av muligheten vi har til å begrense eller forby omsetning.

I forbindelse med forestående implementering av EUs GMO-forordning er det behov for en oppdatering av nasjonale saksbehandlingsrutiner. Miljødirektoratet har arbeidet med et utkast til nye rutiner, som må gjøres ferdig i samråd med Mattilsynet og berørte departementer.

Klima- og miljødepartementet har bedt Miljødirektoratet om oppdaterte GMO-tilrådninger, bl.a. for maislinjene T25 og NK603. I mars kom tilrådingen for genmodifisert maislinje MON810. Flere tilrådninger vil følge snarlig. Jeg vil oppfordre Stortinget til ikke å forhåndskonkludere i saker som for maislinjene NK603 og T25. Regjeringen bør vurdere GMO-sakene konkret og individuelt, på grunnlag av genteknologilovens kriterier og faglige tilrådninger. Jeg kan love at jeg skal arbeide for at sakene avgjøres så snart som mulig.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Marit Arnstad (Sp) [13:25:40]: Statsråden var i sitt innlegg mye inne på de faglige sidene, saksbehandlingsregler og prosedyrer knyttet til genmodifiserte organismer. Min utfordring til statsråden er egentlig hvordan vi politisk ser på den stadig mer utstrakte bruken av genmodifiserte organismer. Jeg nevnte i mitt innlegg at vi er opptatt av maislinjene, men jeg nevnte også i mitt innlegg frøproduksjonen, der utvalget av GMO-frie frø i verden er nesten

halvert. Det er tre multinasjonale selskaper som snart kontrollerer en stor andel av frøproduksjonen. De kan saksøke bønder. I Norge er det fortsatt slik at 20 pst. av norske bønder bruker eget frø fra egen avling, og det betyr at GMO ikke bare er et spørsmål om formelle prosedyrer og saksbehandlingsregler. Det er også et politisk tema som angår risikoer knyttet til landbruket, til miljø og helse.

Min utfordring til statsråden er: Hvorledes ser regjeringen og statsråden på genmodifiserte organismer i den sammenhengen, ikke bare som en prosess?

Statsråd Tine Sundtoft [13:26:51]: Regjeringen er for det første tydelig på at vi ønsker å ivareta en god saksbehandling på dette området. Så er det ganske opplagt hva Stortinget mener om GMO-er i praksis. Det samme mener selvfølgelig regjeringen om dette – det er ikke ønskelig å tillate GMO-er med mindre det er faglig begrunnet. Det er her det er så bra at vi har en sterk og klar genteknologilov i Norge. Det som er spennende nå, er den endringen som skjer i EU, hvor EU har satt seg godt inn i den norske genteknologiloven og sett verdien av en klar og tydelig politikk rundt dette. Jeg tror vi framover må være enda tydeligere på å se GMO-er i en bredere sammenheng.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [13:27:59]: Jeg opplevde det ikke som krystallklart alt det ministeren sa, men hvis vi er enige om at statsråden har tenkt å forholde seg til det flertallet i komiteen sier i merknaden, tror jeg vi kan si at da er vi happy med praksisen videre framover. Men la meg legge til et moment. Det er at en enstemmig komité understreker at

«det er viktig at regjeringen arbeider for at Norge gjennom implementering av mat- og fôrordningen sikres en tilpasning til norsk lovverk som gjør at GMO-er skal vurderes ut fra kriteriene bærekraftig utvikling, samfunnsnytte og etikk – slik de er nedfelt i norsk genteknologilov, før Norge bestemmer om GMO-en skal tillates eller om det skal legges ned forbud mot dette».

Jeg er klar over at det ikke er klima- og miljøministeren som er ansvarlig for forhandlingene med EU om implementeringen av mat- og fôrforordningen, men siden dette er et spørsmål som er avgjørende for genteknologiloven, som klima- og miljøministeren har ansvar for, vil jeg likevel spørre Tine Sundtoft: Hva er status i forhandlingene nå, og hvordan jobber norske myndigheter for å sikre at Norge fremdeles har mulighet til å føre en selvstendig og restriktiv politikk på GMO-området?

Statsråd Tine Sundtoft [13:29:04]: Litt av utfordringen i denne saken er jo at den forrige regjeringen ikke var krystallklar i sin saksbehandling av GMO-ene. Det er dette vi nå er ganske tydelige på – hvordan vi skal forholde oss til genteknologiloven, hvordan vi skal få en raskere saksbehandling.

Det som er viktig for oss, er at også norske fagmiljøer og myndigheter deltar aktivt i vurderingen av GMO-er, forut for EUs vedtak.

Som jeg sa, det som nå har skjedd i EU, synes vi er en styrke for at de norske prinsippene i genteknologiloven

også framstår tydeligere i EU – og det er også til vår fordel.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [13:29:50]: Jeg takker for svaret, men jeg følte vel ikke at det var helt presist. Så jeg bare stiller spørsmålet på nytt:

Hva er status i forhandlingene i forhold til spørsmålet om vi har mulighet til å sikre oss at de kriteriene vi har, også skal kunne videreføres? Hvordan jobber norske myndigheter for å sikre at Norge fremdeles har mulighet til å føre en selvstendig og restriktiv politikk på GMO-området?

Statsråd Tine Sundtoft [13:30:26]: Det er mulig at jeg misforstår spørsmålet. Jeg skjønner ikke helt hvilke forhandlinger representanten Eidsvoll Holmås refererer til.

Det som er viktig, er det EU nå selv har vedtatt, hvordan landene kan forholde seg til GMO-er, i tråd med det EU vedtar – at det nå blir tydeligere at landene selv kan vurdere det. Det er nettopp hva vi har spilt inn, og at EU også ser den klare fordelene med norsk genteknologilov, som står klarere inn i dette.

Men det er mulig at jeg ikke helt forstår representanten Eidsvoll Holmås' spørsmål.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [13:31:04]: Da bare reformulerer jeg, for å være presis:

Mener statsråden at vi i Norge i framtiden også skal kunne vurdere alle GMO-er ut fra kriteriene bærekraftig utvikling, samfunnsnytte og etikk, slik det er nedfelt i norsk genteknologilov? Kan statsråden garantere at dette er noe vi i framtiden vil ha anledning til å fortsette å gjøre – innenfor den nye førforordningen, innenfor loven?

Statsråd Tine Sundtoft [13:31:36]: For oss er genteknologiloven helt avgjørende i dette. Og det som er bra i den nye førforordningen, er at en også har sett til hva norsk genteknologilov står for. Det er nettopp de prinsippene vi har sagt er viktige, og det er viktig at disse ivaretas også framover.

Presidenten: Replikordskiftet er omme. Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 6.

Sak nr. 7 [13:32:12]

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentant Rasmus Hansson om at kjøp av klimakvoter i utviklingsland ikke lenger skal brukes i det norske klimaregnskapet som erstatning for å kutte utslipp i Norge (Innst. 230 S (2014–2015), jf. Dokument 8:49 S (2014–2015))

Presidenten: Etter ønske fra energi- og miljøkomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen innenfor den fordelte taletid, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [13:33:20] (ordfører for saken): Jeg vil takke komiteen, både på vegne av meg selv og på vegne av min vararepresentant, for godt samarbeid om å få denne saken i havn.

Saken handler om at representanten Rasmus Hansson fremmet en sak der han foreslo følgende to punkter:

«1. Stortinget ber regjeringen sørge for at kvotekjøp i utviklingsland («CDM-kvoter») ikke skal brukes for å innfri norske klimamålsettinger etter 2020, og at dette legges til grunn for innmeldingen av nye norske utslippsforpliktelser til FNs klimakonvensjon våren 2015.

2. Stortinget ber regjeringen vurdere om videre norske bidrag gjennom CDM-systemet er en hensiktsmessig måte å støtte opp om grønn utvikling på i utviklingsland, sett i forhold til bl.a. FNs grønne klimafond.» Siden den gang forslagene ble fremmet, har vi behandlet de norske klimamålsettingene – stortingsmeldingen om dette – for perioden 2021–2030. Der var det betydelige uenigheter, men også betydelige ting som det var mulig å stå sammen om. I prosessen med dette Dokument 8-forslaget har komiteen derfor endt med et mindretall som har fremmet noe annerledes forslag til bestillinger videre framover.

Men jeg tenkte at jeg som saksordfører skulle gå gjennom noen momenter som jeg synes det er viktig at ministeren særlig merker seg, og komme med en utfordring til Kristelig Folkeparti og til Venstre.

Jeg begynner med det første: En ting som er verd å merke seg, er det som står på side 2 i innstillingen. Der står det følgende:

«Komiteen viser til at FNs fleksible mekanisme «Clean Development Mechanism» (CDM) har finansiert gode prosjekter i utviklingsland.»

Og så kommer det:

«Komiteen mener likevel at finansiering av klimatiltak i fattige land ikke skal være en erstatning for å kutte Norges egne innenlands utslipp.»

Jeg understreker dette, for dette er et prinsipp som komiteen slår fast. Det gjelder i den perioden vi er inne i nå, og det gjelder i den perioden vi går inn i fra 2021 til 2030. Det er et viktig prinsipp som jeg er helt overbevist om at forslagsstiller er godt fornøyd med å ha fått en enstemmig komité med på, for det innebærer den enkle ting at i den grad vi kjøper kvoter istedenfor å gjøre oppfylting av klimareduserende tiltak i Norge, skal vi kjøpe EU-kvoter for å gjøre det. Alle kjøp av CDM-kvoter skal kun benyttes til tilleggsoppnåelse av de klimamålene vi har satt oss. Det er det et enstemmig storting som slår fast, og det er jeg fornøyd med.

Det andre poenget er spørsmålet om klimafinansiering. Her må jeg bare spørre og utfordre Kristelig Folkeparti og

Venstre særlig, fordi et mindretall her bestående av Arbeiderpartiet, Senterpartiet, SV og Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en sak til Stortinget om norsk klimafinansiering i fattige land fram mot 2030. Saken bør omhandle alle områder der Norge allerede i dag bidrar i betydelig omfang.»

Jeg mener det er helt nødvendig med en slik diskusjon. Nå har vi hatt klimameldingen, som har slått fast de prinsippene vi legger til grunn for hva vi melder inn. Men vi vet at en av de tingene som stigger framdriften i internasjonale klimaforhandlinger, nettopp er rike lands vilje til å ta på seg ansvaret som ligger i Klimakonvensjonens prinsipper, nemlig at vi har et felles ansvar, men vi har ulik evne til gjennomføring, og vi har et ulikt historisk ansvar for å ha forårsaket klimaendringer.

Med andre ord: Det er helt nødvendig at vi får på plass en tydeligere og mer ambisiøs finansiering av tiltak både til klimatilpasning og til utvikling av klimaomstilling – det grønne skiftet – i utviklingsland. Det er etter min oppfatning helt nødvendig å få på plass før klimamøtet i Paris. Det ser jeg at et mindretall i komiteen mener at bør komme til Stortinget og få en behandling.

Jeg er helt sikker på at miljøministeren tenker på disse tingene, men det er ingen tvil om at det ville vært en styrke for klima- og miljøministeren å ha med seg i kofferten et stortingsflertall som hadde en klar pakke for hvordan vi offensivt skulle være med og bidra til å bringe klimaforhandlingene videre framover.

Det tredje er at det er et mindretall fra Senterpartiet, SV og Miljøpartiet De Grønne som ber regjeringen utarbeide konkrete mål for klimafinansieringen i fattige land fram mot 2030, som tydelig skiller mellom ambisjonene for innenlandsk omstilling til lavutslippssamfunnet og klimafinansiering i fattige land.

Alle forslagene er herved opptatt, og jeg ser fram til en debatt om saken.

Presidenten: Representanten Heikki Eidsvoll Holmås har tatt opp de to forslagene han har referert til.

Eva Kristin Hansen (A) [13:38:50]: Jeg tror mange utenfor denne salen – og for så vidt innenfor den også – synes det er over middels krevende å forstå hva slags mål og forpliktelser som Norge faktisk har når det gjelder å kutte i klimagassutslipp. Vi slenger rundt oss med prosenter, vi snakker om kvotesystem, om EU og FN, om kvotepliktig og ikke-kvotepliktig sektor, om fleksible mekanismer, om klimafinansiering osv. Det er ikke akkurat lett tilgjengelig å finne ut og vite hva vi som nasjon faktisk skal gjøre. Det gjelder det vi skal gjøre i Norge, og det vi skal gjøre internasjonalt. Det er mange sterke meninger om hvordan vi fører regnskap også for det her.

Akkurat nå er vi, som saksordføreren var inne på, i en prosess. Vi har nylig sagt ja til å ha en dialog med EU om at vi skal være med på å få til et felles mål med EU-området med om lag 40 pst. reduksjon i 2030, og da med den premissen at vi ikke får lov til å bruke FNs fleksible mekanismer. Hvis vi ikke får være med og leke med EU,

skal vi fremdeles ha 40 pst. som mål, men da med tilgang til fleksible mekanismer i den nye avtalen. Hva betyr det? Hvis vi hører på de ulike debattene som føres om dette, er det ulike versjoner av hva det faktisk betyr. Det sier litt om kompleksiteten i hele problematikken, og også om tilgjengeligheten for folk flest. Cicero fant det nødvendig å lage et samfunnsnotat for å tegne og forklare, og det sier litt om at dette er krevende. Jeg mener at vi som er på dette huset, må legge all symbolpolitikk til side og konsentrere oss om det som faktisk virker for å få ned klimagassutslippene. Da handler det om å ta klimagassutslipp i Norge – noe annet ville vært helt uforsvarlig. Men det handler også om å bidra og finansiere utslippskutt i andre deler av verden. Jeg har i enkelte diskusjoner registrert at det siste ikke er like høyverdig som å kutte i Norge. Men det er jo de totale klimagassutslippene som må ned. Da må vi gjøre begge deler.

Jeg har stor forståelse for hvorfor representanten Hansson fremmer et representantforslag om den grønne utviklingsmekanismen og problematikken rundt det, for det er krevende. Da er jeg glad for, som også åpenbart saksordføreren var, at en samlet komité skriver i innstillingen at den mener at finansieringen av klimatiltak i fattige land ikke skal være en erstatning for å kutte Norges egne innenlandske utslipp. Så har vi ulike nyanser i tilnærmingen, det er det ingen tvil om, men det er viktig at vi er enige i det prinsippet.

Når det gjelder selve forslagene i innstillingen, er Arbeiderpartiet med på å fremme forslag nr. 1 om å be regjeringen utarbeide en sak om klimafinansiering i fattige land. Vi mener det er viktig at vi tar en grundig runde på det, også for å få en del avklaringer på hvordan vi bør gjøre det, og ikke minst få en total oversikt over de områdene som vi bidrar på i dag. Det andre forslaget mener vi er relevant å se i forhold til arbeidet med en klimalov, og vi vil ikke stemme for det i dag, men det betyr ikke at forslaget for så vidt ikke er viktig, men vi mener at det er naturlig å se det i den sammenhengen.

Nikolai Astrup (H) [13:42:23]: Det er bred enighet i komiteen om at finansiering av klimatiltak i fattige land ikke skal være en erstatning for å kutte Norges egne innenlandske utslipp. Sånn sett slår forslagsstilleren inn en åpen dør. Men det må av og til også gjøres, det er nå gjort, og komiteen er enig.

Stortinget har nylig sluttet seg til regjeringens forslag om en felles måloppnåelse med EU, der målet er å kutte utslippene med 40 pst. innen 2030 sammenliknet med 1990-nivå. Samtidig er Stortinget enig om et betinget mål om at Norge skal være karbonnøytralt i 2030. Dette målet vil ikke være mulig å nå uten at vi også regner inn effekten av norske klimatiltak i utviklingsland.

Norge gjør allerede mye for å redusere utslippene i utviklingsland. Den internasjonale skogsatsingen er besluttet videreført til 2020. FNs grønne fond skal tilføres 1,6 mrd. kr de neste fire årene. Nylig er det bevilget 100 mill. kr til et initiativ for å redusere bruken av subsidier til fossil energi i utviklingsland. Norge støtter også et initiativ for å avskaffe unødvendig fakling innen 2023.

Sammen med FNs miljøprogram lanserte Norge nylig

«The 1 Giga Ton Coalition», som skal bidra til å redusere utslippene fra energisektoren. Samtidig har Norge et sterkt engasjement knyttet til utvikling av ren energi i utviklingsland. Målet er å gi energitilgang, bidra til en bærekraftig utvikling og redusere CO₂-utslipp. Dette skjer gjennom bilaterale prosjekter, multilaterale kanaler og ikke minst gjennom Norfund og SN Powers investeringer i ren energi.

Mye har skjedd. Med en spesiell resultatbasert incentivordning – GET FiT – i Uganda har vi bidratt til å sette i gang bygging av 170 MW ny kraft fra vannkraft, bio og sol. I Rwanda har Scatec Solar bygget solcellekraftverk på 85 MW. I Kenya er Norfund investor i Lake Turkana-vindpark, som vil bli på hele 300 MW og dermed det største vindkraftverket i Afrika og den største investeringen noen gang i Kenya. I Nepal støtter Norge «off-grid»-anlegg i rurale strøk basert på minivannkraft, bedre kokeovner, biogass og solcelleanlegg for enkelthus. Dette omfatter 98 000 husholdninger så langt. I Liberia bidrar Norge til gjenoppbygging av Mt. Coffee – et vannkraftverk på 250 MW, som vil erstatte oljekraftverk. I Haiti bygges ladestasjoner for opplading av mobiltelefoner og små oppladbare lamper basert på solstrøm, og lokalt strømmnett basert på solstrøm. I Mosambik, Uganda og Nepal tilrettelegger Norge for utbygging av vannkraft og solkraft gjennom institusjonsutvikling og bygging av overføringslinjer. Norfund er involvert i utbygging av ca. 6 000 MW i form av vannkraft og solkraft i utviklingsland.

Mye, mye mer kunne vært nevnt. Finansiering av klimatiltak i fattige land vil fortsatt være svært viktig i årene fremover, og Norge skal fortsette å ta et betydelig ansvar i årene som kommer. Fremtiden for FNs grønne utviklingsmekanisme er imidlertid usikker. Systemet har sine svakheter, men det har samtidig utløst betydelige midler til viktige utslippsreducerende tiltak og teknologioverføring til fattige land, som ellers ikke ville ha skjedd.

Hittil har den grønne utviklingsmekanismen ført til dokumenterte utslippsreduksjoner på over 1 milliard tonn CO₂ og utløst mer enn 215 mrd. dollar i investeringer i utviklingsland. Dette utgjør omtrent 150 pst. av verdens offentlige bistand i løpet av ett år. Frem mot 2020 anslår FN at systemet vil kutte ytterligere 2 milliarder tonn CO₂.

Uavhengig av dette vil Norge selvsagt bidra med ambisiøse utslippsreduksjoner i Norge gjennom de forpliktelsene Stortinget vedtok før påske.

Oskar J. Grimstad (FrP) [13:46:29]: Som andre har vore inne på, er klimatilnærta ei global utfordring, men hovudvekta i denne regjeringa sitt klimaarbeid internasjonalt vil ligge på skogbevaring, tilgang til rein energi, klimafinansiering, utfasing av fossile subsidiar, kortliva klimaforureinarar og klimatilpassing, særleg gjennom satsinga på mat- og ernæringsikkerheit, vêt- og klimatenester, landbruksforskning, førebygging av naturkatastrofar og bevaring av naturmangfald. Ein annan viktig del er Høgre–Framstegsparti-regjeringas arbeid for å skalere opp internasjonal klimafinansiering frå offentlege og private kjelder samt innovative finansieringskjelder.

Eit fleirtal i komiteen, der vi er ein del av den, meiner det også er viktig å arbeide for internasjonale mekanisar

som kan mobilisere større ressursar for langsiktig og føreseieleg finansiering av klimatilnærta i utviklingsland. Det grønne klimafondet til FN er avgjerande i denne samanhengen, og som ein konsekvens av dette vil regjeringa støtte Det grønne klimafondet til FN med 1,6 mrd. kr fram mot 2018.

Det er også grunn til å vise til regjeringsplattforma, der regjeringa skriv at dei «vil opprette et investeringsprogram innen SPU, med samme krav til forvaltning som andre investeringer i SPU, med formål å investere i bærekraftige bedrifter og prosjekter i fattige land og fremvoksende markeder».

Behovet for klimafinansiering i fattige land er stort, og det tar denne regjeringa inn over seg. Det trengst god finansiering for å hindre store utsleppsaukar i fattige land etter kvart som økonomien veks, da utviklingsland og framveksande økonomiar står for om lag 60 pst. av verdas klimagassutslipp.

Eg viser i den samanhengen til Innst. 122 S for 2014–2015, der fleirtalet i komiteen ber regjeringa kome til Stortinget med ei sak som inkluderer ei beskriving av moglege klimatilnærta i utviklingsland i perioden 2020–2030.

Stortinget har nettopp behandla Noregs indikative forpliktingar til FN fram mot 2030, jf. Meld. St. 13 for 2014–2015, Ny utslippsforpliktelse for 2030 – en felles løysning med EU. Dette er ei løysing som er god og innanfor 2-gradarsmålet.

Til slutt er det grunn til å minne om at ein samla komité viser til at FNs fleksible mekanisme, «Clean Development Mechanism», CDM, har finansiert fleire gode prosjekt i utviklingsland, men at finansiering av klimatilnærta i fattige land ikkje skal vere ei erstatning for å kutte Noregs egne innanlandske utslepp. Hittil har CDM levert dokumenterte utsleppskutt på over 1 milliard tonn CO₂.

Elles vil eg også vise til statsrådens svar til komiteen, der det blir presisert at kvotar kjøpte i første forpliktingsperiode utelukkande blei brukte til å overoppfylle våre forpliktingar, ikkje til supplerande nasjonale tiltak.

Rigmor Andersen Eide (KrF) [13:49:40]: Jeg er glad for at de opprinnelige forslagene ble kvittert ut gjennom behandlingen av Meld. St. 13 for 2014–2015. Gjennom å knytte seg til EUs klimapakke mot 2030 kan ikke Norge lenger bruke klimakvotekjøp i utviklingsland for å pynte på norsk klimapolitikk, som tidligere. Dette forplikter norske politikere, uavhengig av stortingsflertall og ulike regjeringer.

Selv om CDM har finansiert gode prosjekter i utviklingsland og sammen med fleksible mekanismer kan spille en viktig rolle i arbeidet med å finansiere utslippsreducerende tiltak, må likevel ikke finansiering av klimatilnærta i fattige land være en erstatning for å kutte Norges egne innenlandske utslipp.

Vi er glade for at regjeringa skal komme til Stortinget med en sak som inkluderer en beskrivelse av mulige klimatilnærta i utviklingsland i perioden 2020–2030.

Det er ingen tvil om at de endringene vi ser kan komme av klimaendringene, vil ramme utviklingslandene særlig hardt.

I sin rapport skriver FNs klimapanel at klimaendringene vil redusere tilgangen på ferskvann i mange land og svekke matsikkerheten. Hvis temperaturen øker mer enn 4 grader, vil risikoen for matsikkerhet være høy både på globalt og regionalt nivå.

Samtidig øker verdens behov for mat raskt. I tropene vil matsikkerheten også trues som følge av at fiskebestandene har vandret mot polene.

Klimaendringene forventes å redusere økonomisk vekst, heve matprisene som følge av svekket matproduksjon og bremse reduksjonen i fattigdom.

Klimaendringene vil forverre fattigdommen i de fleste utviklingsland. Nye «fattigdomslommer» vil oppstå i land med økende inntektsforskjeller, enten disse landene er utviklingsland eller industrialiserte land. Forskjellene mellom fattig og rik vil dessverre bare øke.

Mange fattige utviklingsland ligger i varmere strøk som stort sett vil få negative effekter av klimaendringene, som hete, tørke, flom og stormer. I tillegg har disse landene få ressurser til å forebygge og reparere virkningene av klimaendringene. Derfor er de svært sårbare totalt sett.

Allerede i dag er store områder i Afrika truet av tørke. Fremover forventer klimapanelet en forverring av situasjonen og nedgang i avlingene. I tillegg forventer forskerne at varmere vann i de store afrikanske innsjøene vil føre til redusert fiske. Dette vil svekke spesielt den lokale mattilgangen, og dermed vil livsgrunnlaget for mange i denne regionen være truet.

Klimaendringene vil i løpet av dette århundret tvinge flere mennesker på flukt. FNs klimapanel sier også at klimaendringene indirekte øker risikoen for voldelige konflikter som borgerkrig ved å forsterke virkningen av andre årsaker til slike konflikter, som fattigdom og økonomisk nedgang.

I en overgangsfase må vi akseptere en viss utslippsvekst i utviklingsland. Rike land som Norge må også stille opp med teknologi, kompetanse og bistand for å redusere klimagassutslipp i utviklingsland.

Dersom det å forplikte seg til å redusere klimagassutslippene også automatisk innebærer redusert økonomisk vekst og utvikling, vil man aldri oppnå enighet om en global klimaavtale hvor alle land er med. Urettferdigheten mellom fattige og rike land er allerede stor. Politikere i utviklingsland har en legitim rett til å kjempe for vekst og utvikling for sin befolkning.

Verden trenger en grønn revolusjon, og denne revolusjonen er det de rike landene som må gå i spissen for. Norge har som verdens rikeste land en plikt til å gå foran og redusere utslippene av klimagasser både nasjonalt og internasjonalt.

Marit Arnstad (Sp) [13:54:49]: Stortinget har gitt sin tilslutning til at Norge gjennom sin deltakelse i EUs klimarammeverk skal bidra til 40 pst. reduksjon av klimagassutslipp i 2030. EUs målsetting inneholder ikke bruk av FNs fleksible mekanismer, men vil legge til rette for fleksible mekanismer mellom EU-land.

På den andre siden er Norge også aktiv når det gjelder

klimafinansiering overfor fattige land. Vi har gitt løfter om å bidra med klimafinansiering gjennom kanaler som FNs grønne klimafond, satsing på fornybar energi og regnskogsatsing. Felles for denne innsatsen er at mål og innsats for årene etter 2020 ikke er konkretisert.

Derfor er Senterpartiet i dag medforslagsstiller til forslaget om at regjeringen må utarbeide en sak til Stortinget om norsk klimafinansiering i fattige land fram mot 2030. En slik sak bør omhandle alle områder der Norge i dag bidrar i betydelig omfang, slik som f.eks. regnskogsatsing og fornybar energi, men saken bør også omhandle status for utvikling av fleksible mekanismer innenfor FNs klimarammeverk.

I dag er det lav etterspørsel etter CDM-kvoter. Markedet fungerer egentlig ikke. Det kan teoretisk gjøre det mulig å kjøpe seg karbonnøytralitet i Norge – uten å gjennomføre noen vesentlige og smertefulle innenlandske utslippskutt. På den andre siden kan det hende at vi ikke kommer i mål uten å bruke fleksible mekanismer, i tillegg til innenlandske kutt.

Noe av det viktigste for Senterpartiet er at det må være åpenhet omkring disse spørsmålene. Vi må på en åpen og tydelig måte kunne klare å skille mellom både det som en oppnår gjennom EUs klimarammeverk, det som en oppnår gjennom innenlandske kutt, og det en eventuelt også må ta gjennom fleksible finansieringsmekanismer for øvrig. Derfor er Senterpartiet medforslagsstiller til forslaget i dag om at regjeringen må utarbeide konkrete mål for klimafinansiering i fattige land fram mot 2030, som på en tydelig måte skiller mellom ambisjonene for innenlands omstilling til lavutslippsamfunnet og for klimafinansiering i utviklingsland.

Jeg tror representanten Hansen har ganske rett i at det etter hvert er krevende å forstå hvilke prosesser, hvilke mål, en har eller ikke har. Vi er inne i en ganske omfattende og ganske detaljert prosess. Jeg tror at i den prosessen vil det å være åpen og oppriktig, både overfor det en klarer av ambisjoner, og overfor det en ikke kan håndtere av ambisjoner, være ganske viktig. Derfor er det viktig å få en sak om klimafinansiering i fattige land til Stortinget. Men det ville også vært viktig om vi på en tydelig måte kunne ha skilt mellom de ambisjonene vi har for innenlandske kutt, og det vi mener med klimafinansiering i fattige land. Da ville vi kunne unngå å havne i den ene eller den andre av de to mulige grøftene vi kan havne i. Den ene grøfta er sjølsagt at vi ikke erkjenner at vi i tillegg til innenlandske utslippskutt er nødt til å bruke fleksible mekanismer – åpent og oppriktig erkjenne det. Den andre er at vi legger oss på en linje der vi på en nokså enkel måte rett og slett velger å kjøpe oss ut av forpliktelser gjennom CDM-kvoter.

Vi må ha en oppriktig og åpen debatt om hva som kommer til å være forpliktelsene – både gjennom EU-systemet og innenlands – og hva vi eventuelt må gjøre gjennom fleksible mekanismer.

Jeg mener at forslagene i den saken vi har til behandling i dag, kunne bidratt til en åpen og grei debatt omkring dette. Derfor er Senterpartiet med på disse forslagene.

Ola Elvestuen (V) [13:58:59] (komiteens leder): Først må jeg si at vi fra Venstres side er veldig enig i det som forslagsstilleren har lagt fram, nemlig at vi ikke skal kjøpe CDM-kvoter og regne dette opp mot utslipp i Norge, noe som Venstre har vært kritisk til gjennom mange år. Nå er det jo sånn, heldigvis, at vi kommer bort fra denne situasjonen gjennom den enigheten vi har på Stortinget om at vi skal forsøke å knytte oss til EUs klimamål, der det nettopp blir eksplisitt at vi ikke kan kjøpe kvoter utenfor EU for så å regne dette opp mot utslippskutt innenfor EU.

Venstre mener at det er viktig, selv om vi knytter oss til EU, at vi etablerer konkrete nasjonale målsettinger for utslippskutt fram mot 2030. Det må jo regjeringen også komme tilbake til etter hvert som forhandlingene med EU skrider fram.

Jeg har ikke vært motstander av CDM-er nødvendigvis fordi CDM-er er en dårlig idé. Det er veldig mange gode prosjekter innenfor FNs fleksible mekanismer, og det er riktig at mange av de tiltakene og investeringene som er gjort, har ført til at vi har unngått klimagassutslipp – og at det også har redusert klimagassutslipp. Det som er kritikken, er at dette kunne brukes for å unngå utslippskutt her i Norge.

Når vi nå ser framover, er det viktig at Norge på eget grunnlag, fordi vi har en egen interesse av det, fortsetter å forsterke satsingen på klimatiltak internasjonalt. Det gjelder også for den skogsatsingen som vi har, og fra Venstres side mener vi at vi her bør se bredere på det som gjelder reetablering av mangroveskog – som omtales som den blå skogen. Vi må støtte opp under Det grønne klimafondet hvor det borgerlige flertallet har økt støtten de neste fire årene. Vi må satse på fornybar energi internasjonalt, og vi må også være åpne for at det kan være nødvendig med noen fleksible mekanismer. Den andre delen av det vi nå må jobbe med framover, er det handlingsrommet som regjeringen og statsråden må ha fram mot forhandlingene i Paris, der de iallfall fra Venstres side har all mulig støtte for å strekke seg, også i det som er internasjonale forpliktelser, for å få på plass en konkret avtale i Paris. Og det er klart at finansieringen, og løsningen for den, av klimatiltak i fattige land er helt avgjørende for å få til en god avtale.

Så til selve forslagene. Når det gjelder forslagene fra forslagsstiller, er de ivaretatt gjennom tidligere vedtak og de målsettingene Stortinget har satt seg fram mot 2030. Når det gjelder det forslaget som nå ligger der om å be om en egen sak til Stortinget, så går ikke Venstre inn for det, ikke fordi vi ikke ønsker en sak, men fordi vi mener at det har vi bedt om tidligere, og fordi en sånn sak om klimamål, også internasjonalt, fram mot 2030 må komme til Stortinget, og vi ser ikke noen grunn til å be om det samme flere ganger. Det holder å gjøre det én gang.

Rasmus Hansson (MDG) [14:03:06]: Det er nok fortsatt svært mange, til dels i dette huset og i hvert fall utenfor, som er av den oppfatning at Norge har en veldig ambisiøs klimapolitikk. Det er mange som tror at klimaforliket sier at vi innen 2020 skal kutte 30 pst. av innenlandske ut-

slipp sammenlignet med 1990. Så er det noen få av oss som vet at realiteten er at norske klimamål for 2020, altså klimaforliket, er blant de aller mest beskjedne i hele Europa, fordi det bare innebærer at vi skal kutte 5 pst. av våre egne innenlandske utslipp sammenlignet med 1990-nivå, samtidig som våre naboland skal kutte – og allerede har kuttet – i størrelsesordenen 20 pst. innen 2020.

En veldig viktig årsak til at man har klart å bygge denne illusjonen i norsk klimapolitikk er FN-kvoter – eller CDM-kvoter – altså denne merkelige ideen om at vi gjennom å hjelpe fattige land til en grønn utvikling skal få lov til å la være å kutte utslipp her hjemme. Nå skjer det en positiv utvikling. Det er lovende at Norge skal knytte seg til EUs klimapolitikk med klimamål fram til 2030. Det er lovende at mange, eller de fleste, politikere som har hatt ordet i denne debatten, slår fast at vi ikke skal bruke CDM-kvoter for å kutte norske utslipp. Det er interessant å høre arbeiderpartirepresentanten Eva Kristin Hansen være så klar i sin kritikk av uklarheten i norsk klimapolitikk at man nesten skulle tro hun het Hansson. Dette er bra, og derfor kunne man altså forledes til å tro at Miljøpartiet De Grønnes forslag bare er et spørsmål om å sparke inn en åpen dør, men det er ikke helt opplagt allikevel.

For det første er det mye som taler for at klimaavtalen som vi skal inngå sammen med EU, kommer til å videreføre prinsippet om at det er et veldig lite antall mennesker innenfor Ring 1 i Oslo som kommer til å forstå de norske klimamålene.

For det andre har regjeringen foreløpig ikke vært i stand til å klargjøre noe mål for innenlandske utslippskutt for 2030, som altså er det vi kan påvirke.

For det tredje hører vi i praksis de andre partiene – eller flere partier – si nokså ulike ting om bruk av FN-kvoter. Det er f.eks. fortsatt sånn at Kyoto 2-målene for 2020 ifølge regjeringen skal oppfylles gjennom kjøp av nettopp de FN-kvotene som vi i dag har en bred enighet i Stortinget om at vi ikke skal bruke.

I stortingsbehandlingen for 2030-målene tvivholder, så vidt vi kan forstå, Høyre på at dersom Norge ikke blir enig med EU, skal vi bruke såkalte fleksible mekanismer, altså FN-kvoter, for å innfri et kutt mål i størrelsesordenen 40 pst. innenfor ikke-kvotepiktig sektor.

Mange partier, Arbeiderpartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, gjentar at Norge skal bli såkalt karbonnøytralt innen 2030. Jeg tror det var representanten Arnstad som var inne på dette: Karbonnøytral, hva er det for noe? Vel, med dagens kvotepriser på FN-kvoter kan Norge bli 100 pst. karbonnøytralt i morgen formiddag ved å kjøpe kvoter for like mye som det kostet å gruslegge Slottsplassen – og Hans Majestet har jo fått en fin slottsplass. Dette sier en del om mulighetene som ligger i bruk av FN-kvoter. Vi er derfor opptatt av å høre de øvrige partiene på Stortinget svare klart på spørsmålet: Støtter man et klart, uttrykkelig innenlandsk utslippsmål for 2030, eller vil man fortsette å forurense et slikt utslippsmål med utenlandsk kvotekjøp?

Vårt forslag handler selvfølgelig ikke om at vi ikke skal bidra til grønn utvikling i utviklingsland. Tvert imot har Miljøpartiet De Grønne foreslått at vi skal bevilge til-

svarende 1 pst. av nasjonalinntekten vår i klimabistand til fattige land, en såkalt klimaprosent, gjennom FNs grønne klimafond. Men for at vi skal få til det, er det på høy tid at vi rydder opp hjemme og har klare og egenforpliktende mål for jobben hjemme.

Statsråd Tine Sundtoft [14:08:25]: Vi er godt i gang med 2015 og dette begivenhetsrike året for klimaet. Det er bare drøye seks måneder igjen til vi skal til Paris for å ferdigforhandle en ny klimaavtale.

Bakgrunnen for representantforslaget er et ønske om mer forståelige klimamål for Norge og klimamål som skiller tydelig mellom innenlands innsats og internasjonal innsats. Norge har nå nettopp sendt inn sin indikative forpliktelse som et av de aller første landene. Stortingets flertall ga tilslutning til regjeringens forslag om ny utslippsforpliktelse til FN fram mot 2030 – en felles løsning med EU. Ved å knytte oss til EU kan vi samarbeide mer effektivt om lavutslippsutvikling på europeisk nivå. Jeg har fått svært positiv respons fra mine kolleger i EU, men det vil ta noe tid før avtalen med EU er avklart.

Arbeidet med å redusere de nasjonale utslippene vil fortsette med full tyngde. Norske utslipp skal reduseres fram mot 2030. Jeg setter derfor pris på komiteens tydelige signal om at Norge skal kutte betydelig i egne utslipp og styre mot målet om at Norge skal bli et lavutslippssamfunn. Regjeringen skal komme tilbake til Stortinget med en egen sak som beskriver hvordan Norge skal arbeide for å nå utslippsmålene, når innsatsfordelingen er klar. Jeg ser fram til en slik diskusjon.

Det er positivt at komiteen trekker fram at Den grønne utviklingsmekanismen, CDM, og andre fleksible mekanismer kan spille en viktig rolle i arbeidet med å finansiere utslippsreducerende tiltak. Vi bør videreutvikle fleksible mekanismer, slik at land kan bruke disse for å øke sine ambisjoner i klimapolitikken og som mekanisme for klimafinansiering. Norge har argumentert for en ny FN-basert markeds mekanisme. Den bør innrettes slik at den omfatter større sektorer av økonomien i utviklingsland for å bidra til klimavennlig omstilling.

Norge gir allerede store bidrag til finansiering av klimatiltak i utviklingsland. Dette vil fortsette i årene som kommer. Vi har gitt et bidrag til Det grønne klimafondet på 1,6 mrd. kr over en fireårsperiode og forlenget klima- og skogsatsingen på dagens bevilgningsnivå fram til 2020.

Norge jobber for at finansiering i den nye klimaavtalen må knyttes tett til gjennomføring av tiltak, inkludert gjennom betaling for verifiserte utslippsreduksjoner. Her vil det være viktig å bygge videre på gode ordninger som gir resultater, nasjonal forankring, og som bidrar til å utløse privat kapital. Den grønne utviklingsmekanismen og klima- og skogsatsingen er eksempler på slike ordninger.

Offentlige penger bidrar ikke alene til å løse klimaproblemet. Internasjonale og nasjonale rammevilkår som utvikling av karbonmarkeder, utfasing av fossile subsidier og integrering av klimarisiko er vel så viktig. Offentlige midler må brukes strategisk for å mobilisere privat klimafinansiering i større skala.

Regjeringen vil arbeide for at den nye klimaavtalen legger til rette for at ulike land, på effektive måter, samarbeider om å redusere klimautslipp i årene som kommer. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget med en sak etter at innsatsfordelingen er klar, som også inkluderer en beskrivelse av mulige klimatiltak i utviklingsland i perioden 2020–2030.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [14:13:01]: Jeg vil gjerne starte med å sitere fra Erna Solbergs landsmøtetale i 2014:

«FN-kvotene er ikke del av et lukket system. I dag gir de ingen garanti for lavere utslipp.»

Statsministeren brukte dette som argumentasjon for at vi må få til et grønt skifte i Norge. Disse uttalelsene står i skarp kontrast til det Høyre mener i komitéinnstillingen:

«Hittil har CDM levert dokumenterte utslippskutt på over 1 milliard tonn CO₂ og mobilisert mer enn 215 mrd. USD i investeringer i utviklingsland. Dette tilsvarer om lag 150 pst. av verdens offentlige bistand i løpet av ett år. I tillegg anslår FN at allerede godkjente, men ikke iverksatte CDM-prosjekt vil kutte globale utslipp med ytterligere 2 milliarder tonn CO₂ fram til 2020.»

Hvem er statsråden enig med, statsminister Erna Solberg eller komiteens representanter fra Høyre?

Statsråd Tine Sundtoft [14:14:01]: Både for regjeringen og for statsråden er det naturlig å ha to tanker i hodet samtidig. Det var derfor regjeringen la opp til sine 2030-mål, sammen med EU, med en så tydelig marsjordre om at vi skal kutte i Norge, fordi vi skal omstille oss til et lavutslippssamfunn, men også fordi norsk næringsliv må innrette seg på den endringen som kommer. Vi ønsker å gi norsk næringsliv de samme rammebetingelsene som EU. Samtidig ser vi at de fleksible mekanismene har vært viktige. Vi har også sagt at hvis en skal ha ambisjoner sammen med EU utover 40 pst., kan det være behov for å bruke fleksible mekanismer.

Jeg ser ikke at det ene utelukker det andre. Det er nettopp de vurderingene som både statsministeren og fraksjonen her legger til grunn.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [14:15:03]: Jeg siterer bare – veldig enkelt – statsministeren. Det hun sier, er at i dag gir de – og da snakker hun om FN-kvotene – ingen garanti for lavere utslipp. Er statsråden enig med statsministeren i dette utsagnet?

Statsråd Tine Sundtoft [14:15:22]: Det statsministeren sa i landsmøtetalen i fjor, ga nettopp et signal om at vi ønsker å legge opp til en klimapolitikk som bidrar til at vi kutter utslipp i Norge, og at vi også internasjonalt bidrar til mekanismer som gir konkrete resultater. Derfor har regjeringen videreført klima- og skogsatsingen, man bygger den enda mer opp rundt konkrete resultater når det gjelder utslipp.

Så finnes det konkrete eksempler på at CDM har bidratt til reduserte utslipp, men her er det viktig å klare å ha flere tanker i hodet samtidig. For at fleksible mekanismer skal fungere, må andre være med på dette. Her har litt av utfordringen vært at Norge har stått ganske alene de siste årene. Men prinsippet om internasjonalt samarbeid for å få det til er viktig. Det vurderer også EU hvis vi hever ambisjonen utover 40 pst.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [14:16:29]: Dette er et ja- eller nei-spørsmål, og jeg vil oppfordre statsråden til å si ja eller nei. Landets statsminister har sagt at FN-kvoten ikke er en del av et lukket system. I dag gir de ingen garanti for lavere utslipp. Er statsråden enig med statsministeren i dette – ja eller nei?

Statsråd Tine Sundtoft [14:16:49]: Nå har jeg to ganger forklart hva statsministeren la i den uttalelsen hun hadde på Høyres landsmøte i fjor. Det som regjeringen har fulgt opp etter den uttalelsen, viser nettopp hva statsministeren la i dette: Det er ikke nok å basere norsk klimapolitikk kun på fleksible mekanismer. Det er derfor regjeringen la fram 2030-målene, sammen med EU, som et tydelig signal om at vi også skal redusere utslipp i Norge.

Samtidig ser vi at det å samarbeide internasjonalt om å redusere utslippene forutsetter at vi får et system som fungerer. Det lå også i den uttalelsen fra statsministeren i landsmøtetalen i fjor.

Ola Elvestuen (V) [14:17:45]: Jeg er helt enig i representanten Eidsvoll Holmås' voldsomme kritikk av den politikken som regjeringen som han selv var en del av, førte, og det er helt betimelig, for det er jo riktig at selv om CDM-prosjekter hver for seg som prosjekt kan føre til at utslipp ikke øker, eller til redusert utslipp, garanterer det ikke en reduksjon på landnivå når det ikke er innenfor et lukket system.

Det er viktig å skille, sånn at vi ikke knytter det vi skal gjøre hjemme, til ambisjonene ute. Men det kan fortsatt være sånn at på prosjektnivå kan det være riktig å finansiere. Så da blir mitt spørsmål: Inn mot Paris, vil statsråden se på muligheten for å finansiere prosjekter også med fleksible mekanismer i den tredje verden, utover den forpliktelse som vi nå har innenfor EU til å redusere våre utslipp med 40 pst?

Statsråd Tine Sundtoft [14:18:51]: Det er nettopp det som er så viktig: å skille mellom hva vi skal gjøre hjemme – hvilke kutt vi skal foreta nasjonalt – hva vi nå legger opp til å gjøre sammen med EU, og hva vi i forhandlingene fram til Paris og i Paris bør samarbeide om internasjonalt. Klimautfordringen er global, og det å kunne samarbeide internasjonalt om det, kommer fremdeles til å være et viktig prinsipp for Norge. Det er også derfor vi bruker mye penger på klima- og skogsatsing, at vi har bidratt til CDM-ene og har gode, konkrete enkeltprosjekter som viser at man har bidratt til å redusere utslipp. Så må jeg også si at EU har heller ikke vært uvillig til å tenke bruk av fleksible mekanismer hvis en øker ambisjonene utover

40 pst. Men det er nettopp derfor jeg er enig med representanten Hansson i at dette er ganske komplisert, for det er mange debatter vi kjører inn i én debatt. Det må ikke være noen tvil om at vi skal redusere hjemme, men vi skal også bidra internasjonalt.

Rasmus Hansson (MDG) [14:20:08]: Jeg må nok si at klima- og miljøministeren nå har klart å skape ganske stor klarhet om det denne debatten har dreid seg om, nemlig i hvilken grad regjeringen faktisk planlegger å bruke såkalte fleksible mekanismer, nærmere bestemt FN-kvoter, CDM-er, som man på den ene siden er enige om ikke virker, og som statsråden altså på den andre siden holder liv i som et norsk klimapolitisk virkemiddel, slik jeg oppfatter det. En naturlig måte å begrense denne uklarheten på er å bruke klimaloven til å klargjøre hva som blir de forpliktende nasjonale utslippskuttene. Kan statsråden bekrefte, og kanskje si noe om framdriften i, at man utarbeider et klimalovforslag med konkretisering av nasjonale utslippskutt?

Statsråd Tine Sundtoft [14:21:13]: Vi arbeider videre med å se på klimalov i tråd med hva Stortinget vedtok, og så arbeider vi videre sammen med EU om å konkretisere forpliktelsene, hvor vi har sagt 40 pst. reduksjon fram mot 2020. Nå skal EU selv fordele sine forpliktelser før vi kan begynne å forhandle med EU om det. Det skjer tidligst i 2016. Men jeg kan ikke skjønne at det skal være noen som helst tvil om, verken i denne salen eller på utsiden, at de nye 2030-målene innebærer at vi skal kutte i Norge. Men jeg sier at det utelukker ikke at vi også internasjonalt kan bruke fleksible mekanismer til å redusere utslipp i andre land. Det er ikke en enten–eller-diskusjon dette, det er et både–og. Men jeg håper at vi nå har bidratt til en klarhet i at vi skal redusere i Norge.

Rasmus Hansson (MDG) [14:22:16]: Det er greit nok at statsråden påpeker at det ikke er en enten–eller-situasjon å bruke enten innenlandskutt eller såkalte fleksible mekanismer, men dagens variant av denne ikke enten–eller-situasjonen er altså 5 pst. kutt hjemme og resten kvotekjøp ute, med – ifølge statsministeren – null effekt. Så jeg gjentar spørsmålet: Kan statsråden bekrefte at vi vil få vite hvor mye som skal kuttes innenlands i Norge, f.eks. gjennom det arbeidet som nå skjer med klimaloven, eller på en annen måte, som kommer rimelig snart og er tydelig nok til at det går an å forholde seg til det?

Statsråd Tine Sundtoft [14:23:08]: Regjeringen jobber hver dag med å redusere gapet som vår rapport i fjor viste at vi ligger an til rundt klimaforliket fram til 2020. Så har vi nå vært med på, og med støtte i Stortinget, å definere våre nye 2030-mål. Hva representanten Hansson mener med «rimelig snart», er jeg litt usikker på, men vi har sagt at så fort vi har fått på plass en avtale med EU og fått definert hva som ligger i våre nasjonale forpliktelser, kommer vi tilbake til Stortinget.

Jeg er helt enig med representanten Hansson i at vi trenger å klargjøre hva dette betyr for å redusere utslipp i

Norge. Derfor kommer regjeringen opp med fem innsatsområder hvor vi skal bidra særskilt i Norge, men også hvor vi kan bidra til å redusere utslipp internasjonalt. Det er nettopp sånn klimapolitikken er, at dette henger sammen: hva vi gjør i Norge og hva vi gjør internasjonalt.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [14:24:26]: Jeg synes det er viktig at statsråden ikke slutter å snakke om hva som kan gjøres fram mot 2020. Det er i den forbindelse Stortinget har tydelige ambisjoner, som også er nasjonale, og det er de utslippene denne statsråden kan gjøre noe med. Hva som skal skje fram mot 2030, er det tross alt – i anstendighetens navn må en kunne si det – mer usannsynlig at det er Tine Sundtoft som skal ha noe med å gjøre. Derfor synes jeg det er viktig.

Det andre jeg har lyst til å si i anledning denne debatten, er at jeg stusser over at Venstre og Kristelig Folkeparti framstiller det som om en tilknytning til EU innebærer at vi nå ikke skal bruke mer CDM for å oppnå våre Kyoto-forpliktelse. Det synes jeg er rart, for meg bekjent – og så får statsråden eller andre korrigerer meg hvis jeg tar feil – er det ikke sånn at vi i den rød-grønne perioden har brukt CDM-mekanismer til å oppfylle Kyoto-forpliktelsene våre. Jeg hører på det som sies av både Nikolai Astrup og statsråden, og som en enstemmig komité tilslutter seg, at det ikke legges opp til at CDM-mekanismer skal brukes til å oppfylle kvotekjøp fram mot 2020, og heller ikke etter 2030. Da synes jeg det er stråmannsargumentasjon fra komiteens leder og fra Kristelig Folkeparti når de framstiller det som at dette er noe helt nytt.

Videre har jeg et spørsmål til Tine Sundtoft om fleksible mekanismer. Grunnen til at det er viktig å få en redegjørelse for dette, og enda tydeligere enn det statsråden har gjort til nå, og grunnen til at jeg terper litt på dette nå, er at dette antakeligvis er den beste anledningen vi har til å diskutere statsrådets arbeid når det gjelder dette, fram mot klimakonferansen i Paris. I og med at Norges eventuelle avtale med EU, som Stortinget har sluttet seg til, ikke blir ferdig før til neste år – som det står i meldingen som statsråden selv har skrevet til Stortinget – betyr det at statsråden kommer til å reise til Paris og i alt forberedende arbeid fram mot Paris legger opp til å arbeide for et system der vi sier at Norge stiller med 40 pst. kutt, men det forutsetter fleksible mekanismer. Da synes jeg det er viktig å få høre, når Stortinget i dag sier at vi ikke ønsker at fleksible mekanismer skal brukes til å oppnå Norges utslippsmål hvis de kjøpes i fattige land, at det skal komme i tillegg: Hvordan jobber statsråden og den norske delegasjonen med å utvikle de fleksible mekanismene på en måte som sikrer at dette er garanterte utslipp innenfor et maksimalt tak, og sånn at fleksible mekanismer kun brukes til å oppnå norske utslippsreduksjoner hvis de kommer fra andre land enn de fattige utviklingslandene?

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 7.

Sak nr. 8 [14:27:37]

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken, Ingunn Gjerstad, Snorre Serigstad Valen og Torgeir Knag Fylkesnes om retten til trygg og giftfri luft (Innst. 229 S (2014–2015), jf. Dokument 8:62 S (2014–2015))

Presidenten: Etter ønske fra energi- og miljøkomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til seks replikker med svar etter innlegg fra medlem av regjeringen innenfor den fordelte taletid, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Rasmus Hansson (MDG) [14:28:51] (ordfører for saken): Det er en god ting at en samlet komité bekrefter at forurenset luft er et svært alvorlig miljø- og folkehelseproblem. Det europeiske miljøbyrået har anslått at dårlig luftkvalitet fører til at nesten en halv million mennesker dør for tidlig hvert år, og i Norge er det ifølge Miljødirektoratet beregnet at nærmere 1 500 mennesker dør for tidlig på grunn av dette. Luftforurensning ... (Uro i salen)

Nå må vi avslutte «seminaret» her! (Presidenten klubber)

Luftforurensning gir nedsatt livskvalitet og negative helsekonsekvenser for mange nordmenn. Små barn og personer med astma, kols, kronisk hoste, bronkitt og hjerte- og karsykdommer er spesielt utsatt. Den 11. februar i år ble Norge stevnet inn for EFTA-domstolen for brudd på luftkvalitetsdirektivet. Det er altså ingen tvil om at det er stort behov for nye tiltak for å redusere luftforurensningen i norske byer, og komiteen står da også i dagens innstilling trygt samlet om flere merknader som understreker dette. Som saksordfører er jeg glad for at en samlet energi- og miljøkomité mener at arbeidet for å sikre luftkvaliteten må prioriteres høyere i årene som kommer.

Vedtakene i vinter om lavutslippssoner og tiltak som kan regulere bilbruk på riksveiene, vil også ta oss noen viktige steg framover, men det er altså sånn at det brede flertallet på Stortinget fortsatt beveger seg forholdsvis langsomt i disse spørsmålene. I dag kommer det til å være andre gang at Stortinget stemmer ned konkrete forslag som ville gitt ytterligere reelle forbedringer i luftkvaliteten i byene. Det er særlig en hovedtendens i norsk politikk at man fortsetter å legge til rette for mer bilbruk, ikke minst inn mot byene. E18 inn mot Oslo fra vest er et eksempel.

Vi, fra Miljøpartiet De Grønnes side, tror det trengs både gulrot og pisk om vi skal få gjennomført en luftkvalitetsforbedring i byene for å redusere det problemet som våre egne helsemyndigheter påpeker at vi har. Vi støtter derfor forslaget om å få på plass en lovhjemmel for at staten skal kunne ilegge bøter til kommuner som bryter grenseverdiene for luftkvalitet. Sanksjoner mot kommuner er et virkemiddel som må tas i bruk når statlige krav

som går rett på folks helse, ikke overholdes. Vi ser ingen grunn til at sanksjonsmidler skal ligge ubrukt når dårlig luftkvalitet faktisk truer liv og helse.

I innstillingen skriver flertallet, fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelige Folkeparti og Venstre, at

«det er problematisk at enkelte partier på Stortinget ønsker å straffe kommuner for utslipp som kommunene i dag ikke har virkemidler til effektivt å redusere».

Vi er selvfølgelig fullstendig enig i at det er meningsløst å bøtelegge kommuner som ikke har mulighet eller virkemidler til å innføre kravene. Det er derimot svært meningsfylt å bøtelegge kommuner som år etter år bryter grenseverdiene som de har muligheter til å strekke seg lenger etter, og som lar være å iverksette tilstrekkelige tiltak. Så sent som 9. februar i år varslet bymiljøetaten i Oslo om svært høy luftforurensning i deler av Oslo og advarte astmatikere og små barn mot å bevege seg utendørs og ba dem om å unngå de mest forurensede områdene. Så hvis Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre mener at ingenting kan gjøres for å bedre dette, får det være deres egen sak, men det er lite ambisiøst på vegne av byen som de selv styrer.

Vi tror, fra Miljøpartiet De Grønnes side, at mange kommuner har et høyst reelt handlingsrom når det gjelder å få gjennomført nye tiltak som vil få utslippene ned. Eksempel på slike tiltak er satsing på økt kollektivtransport, tilrettelegging for sykkel og gange, rushtidsavgift, avstenging av deler av sentrum for dieslbiler, piggdekkavgift, redusert parkering i sentrum, osv. Til høsten håper vi å få langt sterkere representasjon i bystyrene, hvor vi kan bidra til at dette blir gjennomført. Vi ser derfor fram til en fortsatt debatt som forholder seg mer konkret og mer offensivt til folks helse i store byer og de virkemidlene som vi faktisk har for å ta vare på dem.

Kenneth Svendsen hadde her inntatt presidentplassen.

Åsmund Aukrust (A) [14:33:44]: Først takk til saksordføreren, som jeg synes på en god måte oppsummerer viktigheten av å få til et krafttak for bedre luftkvalitet. Det er ingen tvil om at luftkvaliteten i noen av de store kommunene våre er et stort samfunnsproblem. Det er ikke akseptabelt at luften på enkelte dager er så dårlig at det er direkte skadelig for folk å være utendørs.

Ekstra ille blir dette fordi områdene som er mest berørt, er der det bor flest folk. Norge er til og med stevnet inn for EFTA-domstolen for å ha ulovlig dårlig luft. Derfor hviler det et stort ansvar på de største kommunene. De har et ansvar for luftkvaliteten til sine innbyggere. Det er et ansvar de er nødt til å ta. Da må de også ha flere virkemidler enn de har i dag. Mange bypolitikere har pekt på nettopp dette: at de ønsker flere virkemidler. Derfor var det så bra at Stortinget tidligere i år ba regjeringen legge fram forslag som gir dem nettopp det. I Arbeiderpartiet ser vi fram til sakene om forslag om lavutslippssoner og muligheten for å regulere biltrafikken på dagene med ekstra dårlig luft.

Jeg ser at regjeringspartiene bruker sine merknader til selvskrut. Da er det verdt å minne om at disse forslagene

ikke kom fra regjeringen, de kom fra Stortinget, og forslaget om å regulere bilbruken på riksveiene ble vedtatt mot Høyres og Fremskrittspartiets stemmer. Derfor vil Stortinget være nødt til å følge godt med på hvordan regjeringen iverksetter en mer offensiv politikk enn det de selv ønsker å stå inne for.

Gro Harlem Brundtland sa at alt henger sammen med alt. Det er også riktig i denne saken. Så det kanskje aller viktigste virkemidlet som nasjonale myndigheter kan gi for at kommunene skal ta sin del av jobben, er å sikre en god kommuneøkonomi så kommunene gis muligheten til å prioritere de tiltakene som gir bedre luftkvalitet.

Staten er også nødt til å ta et større finansieringsansvar for kollektivtrafikk. Arbeiderpartiet vedtok på vårt landsmøte for to uker siden at staten bør stille opp og ta 70 pst. av regningen for kollektivprosjekter i de store byene. Det er en politikk vi vil jobbe for å få flertall for i denne sal.

I dag behandler vi et representantforslag om å gi mulighet for å gi bøter til kommuner med høy grenseverdi på luftkvaliteten. Arbeiderpartiet går ikke inn for det forslaget, da vi mener dette er et lite egnet tiltak og burde kommet langt ned på listen over forslag som kan gi bedre luftkvalitet. Vi stemmer derfor mot dette forslaget.

Jeg vil bruke denne muligheten til å vise fram vår utålmodighet etter handling for bedre luftkvalitet i de store byene. Det er viktig i et folkehelseperspektiv, men det er også avgjørende for å nå våre klimamål. Da må Stortinget stille opp med virkemidlene og med finansieringen, og de lokale myndighetene må ta sitt politiske ansvar. Det er all grunn til å tro at dette vil være en av de viktige debattene fram mot lokalvalget til høsten, hvor folket i de store byene – bl.a. Oslo og Bergen, som er de to byene som er hardest rammet – vil ha muligheten til å stemme fram et nytt byråd.

Eirik Milde (H) [14:37:00]: Retten til trygg og giftfri luft er en problemstilling som omfatter oss alle, ikke bare i Norge. I dagens Klassekampen står en ganske interessant artikkel om Kinas kullforbruk, som er på vei ned. I fjor falt kullforbruket med 2,9 pst., til glede både for klimaet og ikke minst for alle de innbyggerne som lokalt rammes av livsfarlig luftforurensning.

Men også i ellers rene Norge kan luftforurensning være et problem når de klimatiske forholdene ligger til rette for det. Flere norske byer har i dag overskridelser av forurensningsforskriftens og luftkvalitetsdirektivets grenseverdier for NO₂ og svevestøv. Norge er også stevnet inn for EFTA-domstolen for brudd på luftkvalitetsdirektivet.

Det er vel ingen i denne sal som er uenig i at ren luft er viktig, og at satte grenseverdier skal følges. Dette er da også fulgt opp i flere saker her i Stortinget. I Innst. 159 S for 2014–2015 ble regjeringen bedt om å komme tilbake til Stortinget på en egnet måte med forslag til virkemidler som i storbyene kan begrense bilbruk på riksveiene i periodene når luftforurensningen er høy. I budsjettet for 2015 ble det også innført tiltak som på kort og lang sikt vil bedre luftkvaliteten i norske byer, som avgiftslettelser for ladbare hybridbiler og en videreføring av eksisterende fordeler for elbil.

Sammen med Venstre og Kristelig Folkeparti har også regjeringen igangsatt arbeidet med en full gjennomgang av kjøretøy- og drivstoffavgifter for å stimulere til en mer miljøvennlig bilpark. Videre vil denne regjeringen sikre en utfasing av fyring med fossil olje i alle offentlige bygg innen 2018.

I Innst. 147 S for 2014–2015, om å følge opp anbefalinger for å nå Norges klimamål i 2020, var det også mange vedtak som berører luftkvalitet, som f.eks. en helhetlig plan for bruk av landstrøm i norske havner. Det er da gledelig at Høyre, på sitt nylig avsluttede landsmøte, vedtok å gi anledning til å relokalisere skip som forurenser luften på dager med høy luftforurensning, der dette er mulig.

Det mangler altså ikke på gode tiltak og vedtak for å bedre luftkvaliteten. Spørsmålet dette representantforslaget tar opp, er om kommunene skal bøtelegges hvis de bryter grenseverdiene for luftkvalitet. Min og Høyres tilnærming til dette er at man ikke bør benytte bøtelegging som virkemiddel for å bedre luftkvalitet. Mange kommuner gjør og har gjort mye, og de etterspør også flere virkemidler de kan ta i bruk lokalt. Dette er ting regjeringen jobber med nå, og det vil bli helt feil å innføre et strafferegime når kommunene selv påpeker behov for flere verktøy i verktøykassen.

Det er slik at selv om kommunene er forurensningsmyndighet for lokal luftkvalitet, så har de ikke mulighet til å pålegge forurenser spesifikke tiltak. Dette har den enkelte forurenser selv et ansvar for å vurdere. Staten er, som et eksempel, en stor anleggseier i bykommunene gjennom sine riksveier, og mye av luftforurensningen kommer fra biltrafikk. Da kan det fort bli et paradoks at staten bøtelegger kommuner samtidig som den selv bidrar som veieier, og uten at kommunene i dag selv føler de har tilstrekkelige virkemidler.

Statsråden skriver i sitt svarbrev til komiteen at Riksrevisjonen har igangsatt en forvaltningsrevisjon av myndighetenes arbeid med å sikre god luftkvalitet. Rapporten forventes å foreligge denne sommeren. I lys av dette arbeidet og alle de konkrete tiltakene regjeringen jobber med på området, mener Høyre at dette representantforlaget bør vedlegges protokollen, og at Stortinget ikke skal straffe kommuner med bøter. Vi vil derfor stemme mot forslagene som foreligger i saken.

Jan-Henrik Fredriksen (FrP) [14:41:15]: Det forslagsstillerne tar opp i denne saken, er at staten skal kunne ilegge bøter til kommuner som bryter grenseverdiene for luftkvalitet per time, og man foreslår lovhjæmmel og statlige ekstratiltak samt bøter til kommuner som bryter grensene for luftkvalitet som årsgjennomsnitt.

Noen er tydeligvis av den oppfatning at bruken av bjørkeriset er den eneste veien å gå – den eneste sanne veien å gå – for å løse våre utfordringer. Vel, personlig må jeg si at bjørkeris og bøter ikke alltid løser våre samfunnsutfordringer ved luftforurensning. Derimot tror jeg at bruken av gulrot er langt å foretrekke som tiltak, og vil også over tid være det mest effektive. Det er også slik at regjeringen igangsetter etablering av lavutslippssoner for de kommunene som ønsker det. Regjeringen har sammen

med Venstre og Kristelig Folkeparti allerede forsterket klimaforliket og innfører tiltak som vil forbedre luftkvaliteten, både på kort og på lang sikt. Det er bl.a. blitt gitt avgiftslettelser for ladbare hybridbiler og en videreføring av avgiftsfordelene for elbiler. Regjeringen er i full gang med en gjennomgang av kjøretøy- og drivstoffavgiftene for å stimulere til en mer moderne bilpark. Regjeringen vil også stå for en utfasing av fyring med fossil olje i alle offentlige bygg innen 2018. Dette er en fornuftig bruk av gode, fornuftige tiltak, som på en positiv måte vil påvirke lokal forurensning og luftkvalitet.

Det er et problem eller en utfordring at enkelte partier på Stortinget i dag har som motto å straffe kommuner for utslipp som kommunene ikke står for selv, eller hvor man heller ikke har virkemidler til effektivt å redusere utslipp. Dette er foruten Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti også Arbeiderpartiet enig i.

Fremskrittspartiet mener at forslagsstillerne bommer fullstendig med sine forslag om at kommunene skal straffes med bøter når det i mange tilfeller er helt andre årsaker som utløser en lokal forurensning enn kommunene selv.

Bøtelegging av kommuner er et lite egnet virkemiddel for å bedre luftkvaliteten i kommunene i Norge. Men for noen betyr symbolpolitikk det meste og ikke fornuftige tiltak som de facto forbedrer luftkvaliteten gjennom god, praktisk politikk og fornuftig tilrettelegging.

En annen side som ikke er blitt belyst av forslagsstillerne, er de juridiske sidene av saken. Hvordan skal man med loven i hånd bøtelegge kommuner for utslipp og forurensning som helt andre aktører har stått for? Her synes jeg forslaget mangler veldig mye.

Rigmor Andersen Eide (KrF) [14:45:02]: Det er ingen tvil om at luftforurensning er et stort problem i mange byer.

Dagens luftforurensningsnivå i flere byer og tettsteder i Norge bidrar til helseproblemer. Verdens helseorganisasjon, WHO, vurderer luftforurensning til å være en av de viktigste risikofaktorene med hensyn til for tidlig død og uønskede helseeffekter. Helseeffektene av luftforurensning ser ut til å inntre ved lave konsentrasjoner. Både konsentrasjonen av komponentene vi blir utsatt for, og hvor lenge vi blir utsatt for dem, påvirker helserisikoen vår. Luftforurensning utløser og forverrer sykdommer, først og fremst luftveislidelser og hjerte- og karsykdommer. Barn, unge, gravide og eldre er spesielt følsomme. Det er imidlertid også stadig sterkere holdepunkter for at luftforurensning kan påvirke nervesystem og sykdommer som diabetes.

Grenseverdiene vi har satt for lokal luftforurensning, overskrides hver vinter i flere av de store byene. Luftforurensning bidrar ikke bare til helseproblemer i de store byene. Ozon nær bakken, sur nedbør og nedfall av miljøgifter kan føre til skader på dyr og på vegetasjon. Sur nedbør gjør at fiskebestander, særlig på Sørlandet, er reduserte eller har gått tapt.

Den største kilden til lokal luftforurensning i Norge er veitrafikk med utslipp av eksos, asfaltstøv, særlig fra bruk av piggdekk, og dekkslitasje. Andre kilder er mer stedsavhengige, men viktige kilder er vedfyring, industri, havne-

anlegg, bygg- og anleggsvirksomhet og forbrenningsanlegg. I tillegg kommer langtransportert forurensning, som følger med vinden fra andre land.

Behandlinga av tidligere forslag om denne problematikken i vår viser at Stortinget tar dette på største alvor. Det er det virkelig grunn til, og det er jeg veldig glad for.

Vi har tidligere i vinter stemt for forslag om å gi kommunene anledning til å innføre lavutslippssoner samt virkemidler som kan begrense bilbruk på riksveiene i perioder der forurensninga er høy.

Det finnes også andre grep og tiltak som vil være viktige. Incentivene til å endre bilparken for å få mindre utslipp er et eksempel. Gjennomgang av drivstoffavgiftene for å stimulere til en mer moderne bilpark er et annet. Utfasing av fyring med fossil olje vil også ha god effekt. Sammen tror vi dette kan være viktige tiltak for å kunne ta grep om den alvorlige luftforurensninga.

Luftkvaliteten i Norge har blitt bedre de siste 20 årene, ifølge miljøstatus.no. Lokal luftforurensning er likevel fortsatt et problem i flere byer, og nasjonale mål for lokal luftkvalitet ble ikke nådd i 2013. Norge har satt nasjonale mål om å redusere lokal luftforurensning slik at helsa vår ikke skades. I dag overskrides de nasjonale målene i de fleste større byer og tettsteder i Norge.

Jeg skal ikke gå gjennom alle paradoksene det ville medføre om staten skulle kunne ilegge bøter til kommunene som bryter grenseverdiene for luftkvalitet, bare nøye meg med å si at vi mener dette ikke er veien å gå. Jeg tror vedtakene vi allerede har gjort, vil kunne bedre luftkvaliteten betraktelig og dermed ha den ønskede effekten.

Marit Arnstad (Sp) [14:49:35]: La meg bare få lov til å knytte noen korte kommentarer til den innstillingen vi har til behandling.

Alle partier i Stortinget er opptatt av problemstillinger omkring luftkvaliteten i de store byene, og hva det betyr på vinteren, særlig i enkelte perioder, hva det betyr for folks helse og også for livskvaliteten til folk. Dette er noe jeg tror vi alle sammen er enige om er en vesentlig problemstilling.

Så er det i diskusjonen om virkemidlene en til en viss grad skiller lag. Nå har Stortinget allerede gitt kommunene mange virkemidler til å kunne bøte på en del av de problemene de har, særlig gjennom vinteren, og det er bra. Det er ikke minst vegtrafikken som er en stor utfordring, og kommunene har alle muligheter. De kan bestemme datokjøring, de kan innføre rushtidsavgifter, og de kommer til å få økte midler fra staten i årene framover til å bygge ut kollektivtrafikken dersom den rød-grønne nasjonale transportplanen blir fulgt opp. Staten har også bidratt i stort monn når det gjelder å oppmuntre til bruk av ladbare hybrider eller elbiler, som jo etter hvert må være hoveddelen av bilbruken inn til de store byene. Så er det sjølsagt også viktig at en får en utfasing av fossil olje etter hvert. Derfor har Stortinget gitt lokaldemokratiet de virkemidlene, de verktøyene, en nå trenger, og da er det også viktig at kommunene ikke lenger skylder på staten, men faktisk tar i bruk de verktøyene, de virkemidlene, de har, og gjennomfører de nødvendige tiltakene i løpet av de periodene de har størst problem med luftforurensning.

Når det er sagt, vil jeg si at Senterpartiet har ikke noe tro på at bøtelegging av kommuner som ikke gjennomfører ting, vil løse denne problematikken over tid. Vi tror tvert imot at det kommer til å føre til en økt konflikt mellom stat og lokaldemokrati som ikke vil ha noe særlig for seg. Vi mener at det må være opp til lokaldemokratiet å løse denne utfordringen, og vi mener også at Stortinget har gitt kommunene de fleste virkemidlene til å kunne klare den jobben.

Jeg vil også nevne, som representanten fra Arbeiderpartiet var inne på her, at sjølsagt er de økonomiske betingelsene som kommunene har, også viktig når det gjelder å kunne iverksette tiltak for å redusere luftforurensningen og også bidra til et bedre bymiljø. Senterpartiet kan derfor ikke støtte de forslagene som er fremmet om å ilegge bøter til kommuner som ikke gjennomfører de nødvendige tiltakene, men vi mener at det er viktig at kommunene nå er seg bevisst at de har virkemidlene, og de må ta dem i bruk. Det kommer ikke bestandig til å bli like populært overfor byenes befolkning, men det må til som et virkemiddel for å redusere dette problemet.

Ola Elvestuen (V) [14:53:04] (komiteens leder): Vi må få ned luftforurensningen i de store byene, og det er først og fremst nitrogendioksid det gjelder. Det er bra at etter mange år hvor det har stått ganske stille, har vi nå et nytt flertall på Stortinget, som gjennomfører tiltak i større grad enn under den forrige regjeringen. For først og fremst, bakgrunnen for at vi har et stort problem med luftforurensning i de større byene, er storting og regjering.

Under den forrige regjeringen ga man lite myndighet til byene lokalt til å gjennomføre tiltak, lite ny myndighet. Man gjennomførte tvert imot noe som gjorde det enda verre, nemlig en endring av bilavgiftene som førte til at salget av dieslbiler økte i veldig stor grad fra 2008. Og det er salget av dieslbiler som er hovedproblemet. For det er helt riktig at man har mange tiltak både nasjonalt og lokalt for å redusere utslippene over tid, og der er det mange ting som gjøres. Byene er aktive, og nå er det også blitt større aktivitet fra statens side. Men det som er hovedproblemet, er utslippet fra dieslbiler noen dager om vinteren hvor det er stillestående luft, på de mest forurensede tidene. Og helt siden 2012 har det i Oslo vært vilje til å gjennomføre tiltak som forbyr gjennomgangstrafikken fra tungtransport og dieslbiler inn mot byen. Den gangen var det den rød-grønne regjeringen som sa nei til å gjennomføre det tiltaket.

Nå har vi heldigvis fått et vedtak på Stortinget der man har bedt regjeringen å se på og komme tilbake med en sak der kommunene skal gis hjemmel til å redusere bilbruken på veiene på de mest forurensede dagene. Da er det helt avgjørende at den saken inneholder det virkemidlet som faktisk hjelper, for datokjøring i bompengeringen hjelper ikke, og tidsdifferensiering eller å differensiere i forhold til utslipp per kjøretøy hjelper ikke. Vi må gå konkret på det som er problemstillingen, og det er tre virkemidler som kommunene trenger. De har fått ett, dvs. at man kan innføre miljøsoner i deler av byene. Det gjør at man kan ta tak i den lokale varetransporten, hvor man må redusere ut-

slippene. Det andre er at man må ha mulighet til å si nei til dieslbiler på de mest forurensede dagene, og det gjelder dem konkret, det hjelper ikke å si nei til bensinbiler når det har blitt så ille at man overskrider de utslippsgrensene som er. Det tredje er at staten må være behjelpelig med å skaffe omkjøringsveier, sånn at tungtransporten kan kjøre rundt de mest forurensede områdene på de dagene hvor dette gjelder. Det er ingenting annet som gir en effekt opp mot å klare grenseverdiene på de mest forurensede dagene.

Så akkurat når det gjelder å redusere luftforurensningen, må staten i stedet for å bøtelegge være en partner overfor byene for å redusere utslippene på sikt, og man må jobbe systematisk for å klare dette. Men det viktigste for å kunne holde grenseverdiene er at man må få inn de to gjenværende virkemidlene som man i dag ikke har. Det er forbud mot dieslbiler på de mest forurensede dagene, og det er omkjøring for tungtransporten. Så må selvfølgelig en ordning med miljøsoner innføres så raskt som mulig, sånn at byene kan begynne planleggingen, eller implementeringen, også av det.

Så skulle dette forslaget gi noen som helst mening, skulle det ikke være at staten skal kunne bøtelegge kommunene – det burde tvert imot være motsatt, at det var kommunene som hadde myndigheten, som hadde mulighet til å bøtelegge staten. For akkurat når det gjelder luftforurensning, er det regjering og storting som ikke har vist handlekraft. Det har vi mulighet til å gjøre med de vedtakene som vi har gjort tidligere. At regjeringen kommer tilbake med de nødvendige forslag på den bestillingen som er gjort, ved å legge opp til en slags bøtelegging overfor kommunene, vil ikke gi noen effekt. Ut fra historien når det gjelder hvem som er ansvarlig for forurensningen, vil det være helt urimelig å gå inn på en sånn ordning.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [14:58:11]: Hvis Oslo kommune eller underliggende etater i Oslo kommune slipper ut miljøgifter i Oslos elver, slik at fisk dør, bøtelegges kommunen av staten. Hvis Oslo kommune fører en samferdselspolitikk og øvrig politikk som innebærer at folk dør, er det ingen sanksjoner fra staten. Sånn sett går det an å si at mennesker i Oslo har dårligere vern enn dyr hvis de utsettes for miljøkriminalitet. Sånn kan vi ikke ha det.

I denne saken har vi fremmet en del forslag for å gi staten flere tvangsmidler overfor kommuner som ikke gjør jobben sin med å sikre innbyggerne sine frisk, ren og ikke helseskadelig luft. Jeg merker meg at både statsråden og de fleste av de andre partiene avviser at staten trenger slike tvangsmidler, ut fra at de mener bøter ikke er egnet. Da stiller jeg spørsmålet til statsråden: Hva slags tvangsmidler mener statsråden at hun og staten trenger for å sørge for å gi klar beskjed til kommunene om at de kan forvente reaksjoner dersom de ikke gjør jobben sin med å ivareta helsen og miljøet til innbyggerne sine? Det er spørsmålet til statsråden.

Det andre er at jeg forventer et svar fra statsråden på om statsråden er enig med komitéflertallet i følgende merknad:

«Flertallet mener det er problematisk at enkelte par-

tier på Stortinget ønsker å straffe kommuner for utslipp som kommunene i dag ikke har virkemidler til effektivt å redusere.»

Da er spørsmålet mitt: Deler statsråden den beskrivelsen av virkeligheten at kommuner i dag ikke evner å oppfylle – ikke har virkemidler til å oppfylle – den oppgaven som de har fått av staten? I så fall vil jeg si at det er farlig hvis det er sånn at staten har gitt kommunene en oppgave, men ikke gitt dem virkemidlene som skal til for å gjennomføre dette. Da forventer jeg at den ansvarlige statsråden, nemlig Tine Sundtoft, snarest kommer til Stortinget med en virkemiddelpakke med verktøy som hun mener at kommunene trenger for å gjennomføre dette.

Dette er en beskrivelse som ikke deles av de øvrige partiene – Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre. Vi mener at kommunene har virkemidler for å gjennomføre tiltak. Det finnes ingen unnskyldning for å utsette innbyggerne sine for helseskadelig luft.

Så vil jeg påpeke to ting i tillegg til å ta opp de forslagene som ligger her. Hvis vi ser på helse, er det ikke, som både representanten fra Arbeiderpartiet og representanten fra Venstre var inne på, bare enkeltdagene som er det eneste som er farlig. Enkeltdagene tar livet av mennesker, viser tall fra Folkehelseinstituttet – risikoen øker for at mennesker som er hjerte- og lungesyke, dør. Men det er også andre ting som er farlige. Det er den gjennomsnittlige forurensningen, bl.a. av NO₂, som har størst overskridelser. Det vil vi komme tilbake til i en senere sak på Stortinget. Støvforurensningen i en del av de største byene bryter ikke i alle tilfeller med kravene i det luftkvalitetsdirektivet som Norge har godkjent, men den er helseskadelig. Den er helseskadelig i forhold til nåværende anbefalinger, og den er helseskadelig i forhold til de anbefalingene fra Folkehelseinstituttet. Vi har med andre ord helseskadelig luft – på grunn av NO₂ og på grunn av støv. Det er det nødvendig å gripe fatt i.

Det er min klare oppfatning at kommunene kunne gjort en bedre jobb, at de kunne ha gjennomført tiltak som var tilstrekkelige. Jeg merker meg likevel at de samme partiene i kommunene sine, Bergen og Oslo, mener at f.eks. miljødifferensierte avgifter gjennom bompengeringen er et avgjørende virkemiddel for å få gjort noe med dieslbiler, noe også representanten Elvestuen var inne på. Det er de samme partiene som stemte ned disse forslagene da SV tok dem opp i en tidligere sak som vi behandlet her i Stortinget.

Hvis man mener at virkemidlene mangler, er det i hvert fall rart at man stemmer ned de virkemidlene som deres egne kommuner har tatt opp.

Presidenten: Representanten Eidsvoll Holmås har tatt opp de forslagene han refererte til.

Statsråd Tine Sundtoft [15:03:29]: Til tross for at luftkvaliteten i Norge generelt har bedret seg de siste ti-årene, har flere norske byer fortsatt overskridelser av gjeldende grenseverdier for lokal luftkvalitet.

Dette er som kjent en problemstilling som også ESA er oppatt av, og på bakgrunn av tidligere års overskridelser av

grenseverdiene har ESA nylig stevnet Norge inn for EFTA-domstolen for brudd på luftkvalitetsdirektivet.

Det er dokumentert at lokal luftforurensning gir negative helsekonsekvenser for menneskene som oppholder seg der. Regjeringen arbeider derfor for å bedre den lokale luftkvaliteten.

I representantforslaget fremmes bl.a. forslag om lov hjemmel, slik at staten skal kunne ilegge bøter til kommuner som bryter grenseverdiene for luftkvalitet.

Jeg ser at det er utfordringer knyttet til kommunenes arbeid med å sikre god lokal luftkvalitet. Energi- og miljøkomiteens flertall viser i sin innstilling bl.a. til at kommunen ikke har mulighet til å pålegge forurenser spesifikke tiltak.

Jeg mener at løsningen ikke nødvendigvis er å bøtelegge kommuner som ikke overholder grenseverdiene. Jeg tror vi kan komme langt ved å jobbe på lag med kommunene på dette feltet, bl.a. ved å gi kommunene tilstrekkelig handlingsrom og veiledning i arbeidet med bedre lokal luftkvalitet.

Flere kommuner har etterlyst ytterligere og mer målrettede virkemidler i arbeidet med å redusere utslippene av NO₂. Bergen kommune og Oslo kommune har f.eks. etterspurt adgang til å etablere lavutslippssoner.

Regjeringen har derfor satt i gang et arbeid med å vurdere behovet for ytterligere virkemidler på dette området og har, som en del av dette bl.a., besluttet å legge til rette for at det kan etableres lavutslippssoner i kommuner som ønsker det. Dette krever imidlertid en endring av eksisterende regelverk. I tillegg følger Miljødirektoratet nå opp kommunenes arbeid med tiltaksutredninger tettere.

Det ble i 2014 utarbeidet en veileder om tiltaksutredninger, som er et forslag til hvordan kommunen kan organisere arbeidet med tiltaksutredninger, og hvordan disse utredningene skal utformes.

Riksrevisjonen har iverksatt en forvaltningsrevisjon av myndighetenes arbeid med å sikre god luftkvalitet. Revisjonsrapporten forventes å foreligge sommeren 2015.

Jeg mener, i likhet med komiteens flertall, at det er hensiktsmessig å avvente en eventuell vurdering av gjeldende regelverk til Riksrevisjonen har presentert sine funn. For denne regjeringen er det viktig at vi samarbeider godt med kommunene og har et tettere samarbeid enn hva forrige regjering la opp til. Jeg tror ikke vi er tjent med å splitte stat og kommune i dette viktige spørsmålet. Her trengs det godt samarbeid og gode samlede virkemidler.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [15:07:29]: Takk til statsråden for innlegget. Vi har forstått at det er samarbeidslinjen som gjelder. Jeg tror også at man kommer lengst med samarbeidslinjen, men det er likevel et par punkter her som jeg synes det er verdt å bore videre i.

Jeg leste opp en setning her:

«Flertallet mener det er problematisk at enkelte partier på Stortinget ønsker å straffe kommuner for utslipp som kommunene i dag ikke har virkemidler til effektivt å redusere.»

Spørsmålet mitt er: Mener statsråden at kommunene i dag ikke har effektive virkemidler til å sørge for at luftkvaliteten i byene de styrer, er forsvarlig helsemessig og god? Og hvis statsråden er enig i det, når vil hun komme til Stortinget med virkemiddelpakke som setter kommunene i stand til å gjennomføre arbeidet for frisk luft for sine innbyggere?

Statsråd Tine Sundtoft [15:08:30]: Jeg mener at kommunene allerede i dag har en del virkemidler som de kan ta i bruk. Så er det opplagt at kommunene her har bedt om flere virkemidler. Som jeg sa i mitt innlegg, jobber vi også nå for at det kan innføres lavutslippssoner. Det krever imidlertid en lovendring, så det blir en lovprosess hvor vi utarbeider et lovforslag som skal på høring, og som fremmes for Stortinget.

Vi jobber selvfølgelig også for å følge opp det Stortinget har vedtatt om å begrense bilbruk på riksveiene i perioder der luftforurensningen er høy, så vi kommer tilbake til Stortinget med flere virkemidler.

Jeg har også bedt lovavdelingen se på muligheten til å nekte skip som ønsker det, å legge til havn – i bl.a. Bergen, når luftkvaliteten er dårlig.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [15:09:37]: Tusen takk for svaret.

Jeg er glad for at statsråden slår fast at kommunene i dag har tilstrekkelig med virkemidler til å kunne gi innbyggerne sine god luft, men at hun vil gi ytterligere virkemidler til kommunene. Det tror jeg er lurt.

Jeg har et par oppfølgingsspørsmål. Det er særlig to virkemidler som vil være målrettet. Det ene er at piggedekk i storbyene står for mesteparten av oppvirkningen av støv som skaper alle de støvforurensningene som er helse-skadelige. Der har bl.a. Oslo ønsket å kunne forhøye piggedekkgebyret sitt for å få enda færre til å kjøre med piggedekk. Ser statsråden på muligheten for at kommunene i større grad selv skal få bestemme hvor høyt piggedekkgebyret skal være? Det andre gjelder miljødifferensierte bompenger. Ser statsråden på muligheten for – der har altså regjeringspartiene stemt dette ned, senest tidligere i vår – at man skal kunne innføre miljødifferensierte bompengavgifter?

Statsråd Tine Sundtoft [15:10:50]: For denne regjeringen er det et viktig prinsipp også å ivareta det lokale selvstyret, hvor det er opp til kommunene selv å velge hvilke virkemidler de mener er kloke og gode å iverksette for å bedre luftkvaliteten i sine kommuner. Kommunene har mange virkemidler for å bedre luftkvaliteten i dag. De har bedt om flere virkemidler, som vi nå utreder. Og så er vi opptatt av å ha et tett og godt samarbeid med kommunene rundt dette og ikke det som en kunne få et visst inntrykk av fra forrige regjering, som var mer å kaste ballen mellom kommunene og staten. Vi er opptatt av et godt samarbeid med kommunen innenfor dette. Det er kommunene som sitter tettest på disse problemstillingene, men staten skal hjelpe til, som vi bl.a. gjør nå ved en høyere satsing på kollektivtrafikk.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [15:11:45]: Jeg vil si at den rød-grønne regjeringen også mente det som statsråden mente i sitt svar til meg i sted, nemlig at kommunene har virkemidler til å lykkes med dette, men jeg er helt enig i at det er rom for å gi kommunene flere virkemidler. Derfor er spørsmålet mitt – tilbake igjen til de to helt konkrete virkemidlene som de to største kommunene har bedt om: Bergen og Oslo, Høyre-ledede byråd, har begge bedt om muligheten til å innføre miljødifferensierte bompengesatser, nettopp for å få unna en god del av de mest NO₂-rike, dieselholdige bilene, også lastebiler. Ser statsråden på muligheten for miljødifferensierte bompenger? Og det andre er piggdekkgebyret: Vil statsråden vurdere å gi Oslo kommune muligheten til å øke piggdekkgebyret for at enda færre skal kjøre med piggdekk i Oslo?

Statsråd Tine Sundtoft [15:12:50]: Nå har jeg nevnt flere områder hvor vi nå jobber med å komme tilbake med de virkemidlene som kommunene har bedt om. Noe av det viktigste kommunene har vært opptatt av, er nettopp å kunne se på en lavutslippssone. Vi ser også på miljødifferensierte bompenger og utreder det for å få til de tekniske virkemidlene i Autopass-brikkene.

Vi ser på mye av dette, men for oss er det et viktig prinsipp at det er kommunene selv som velger hvilke virkemidler de tar i bruk.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [15:13:29]: Det er derfor jeg tar opp de virkemidlene som kommunene selv har bedt om. Jeg er glad for at statsråden sier at regjeringen også vurderer miljødifferensierte avgifter og ser på hva slags tekniske muligheter som finnes der.

Det andre hovedsporet handler om støv – helseskadelig støv – som ikke nødvendigvis bryter med alle de krav som ligger fra EU, men som absolutt bryter med de anbefalingene som Helsedirektoratet og som miljøvernministeren selv står bak. Der er spørsmålet om piggdekkgebyret helt sentralt. Vil statsråden vurdere enten å øke piggdekkgebyret eller å gi kommunene som ber om det, muligheten til å innføre økte piggdekkgebyr?

Statsråd Tine Sundtoft [15:14:26]: I de rundene som har vært rundt flere virkemidler som kommunene mener de trenger, har ikke økt piggdekkgebyr vært noe av det som har vært fremmet. Det har vært nevnt i andre saker som har vært fremmet som vi nå jobber med. Men igjen er det bare å svare: Jeg er opptatt av at kommunene selv også vurderer dette. Hvis dette er et viktig virkemiddel, får det også fremmes av disse byene.

Ola Elvestuen (V) [15:15:04]: Jeg har et ganske enkelt spørsmål. Når statsråden skal komme tilbake med en sak til Stortinget med forslag til virkemidler som kan begrense bilbruk på riksveiene i perioder der luftforurensningen er høy, er mitt spørsmål: Vil den saken inneholde også muligheten for å forby dieselmotorer på de mest forurensede dagene, og vil den inneholde muligheten for å få tungtrafikken til å kjøre på omkjøringsveier på de mest forurensede dagene?

Statsråd Tine Sundtoft [15:15:46]: Statsråden er godt kjent med hva Stortinget vedtok, å be regjeringen om å utrede virkemidler som storbyene kan bruke til å begrense bilbruken. Vi ønsker bl.a. å se på et eventuelt differensiert dieselforbud, slik at det primært rettes mot personbiler utenfor næringsvirksomhet. Vi må komme tilbake til Stortinget med forslag til virkemidler. Men Stortingets vedtak er ganske tydelig på dette området. Og flere av de store byene har også bedt om flere virkemidler. Men det jobber vi med. Akkurat når vi kommer tilbake, og hva vi kommer med, kan jeg ikke svare eksakt på nå.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

De talerne som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Ola Elvestuen (V) [15:16:36]: Det er det siste spørsmålet som er helt avgjørende. Når det gjelder hvordan man skal begrense forurensningen på de mest forurensede dagene, er det tre ting man må ha på plass:

Det er lavutslippssoner. Da kan man ta den lokale nyttrafikken og gjøre den renere over tid, men stille betingelser for å reise til de sentrale delene av byen. Det er effektivt og er viktig – det har vi endelig fått vedtak om.

Det andre er: Det er fint med miljødifferensierte bomringer, som vi for så vidt har i dag også. Nullutslippskjøretøyene betaler ikke, fossilbilene betaler, og så har du tungtransporten, som betaler mer. Om man gjør dette i flere runder, mener jeg det bør være en lokal vurdering. Men det hjelper ikke på de dagene hvor man allerede har for høy forurensning. Da må man gå mer direkte til verks, og det er dieselen som er det store problemet.

Så må vi lage et system hvor det er mulig å ha omkjøring rundt de sentrale delene av byene på disse dagene. Det vil kreve noen investeringer på omkjøringsveiene, bl.a. fordi det kan være problemer i forhold til skoler og andre ting. Men alvorlighetsgraden av luftforurensningen er så sterk, for her er det forhøyet dødelighet, at det er helt nødvendig at man ser på også den muligheten og er villig til å investere i de tiltakene man må ha for å ha omkjøring.

Ja, selvfølgelig har kommunene virkemidler for å redusere sine utslipp. Men er det én ting de også benytter seg av, er det jo nettopp det. Sammenligner vi staten og de store byene og den jeg kjenner best, som er Oslo, ligger klima- og miljøstrategien for Oslo langt, langt foran det staten har vært villig til å gjennomføre tidligere og har en systematikk i arbeidet sitt for å redusere utslipp som langt overgår det som nasjonale myndigheter er villig til å gjøre, enten det er innenfor transportsektoren, det er å fjerne oljefyrer, eller det er innenfor avfallssystemet, som er kanskje det mest moderne i hele Europa. Sånn kan vi gå område etter område.

Heldigvis begynner man nå å få ytterligere virkemidler, bare sånne enkle tiltak som å gi skiltmyndighet for raske sykkeltiltak. Det brukte man åtte år på å få på plass – nå er det endelig på plass. Men stort og smått må dra i samme retning.

Jeg vil også minne de rød-grønne partiene om at den største kollektivsatsingen som nå gjøres i Oslo, altså

Lørensvingen, gjennomføres uten én statlig krone fra den forrige regjeringen. Så er det bra at vi nå har fått et nytt flertall, der man slåss om å gå lengst i prosentandelen man skal bidra med innen den store kollektivsatsingen i de store byene, men det er klart at det er skiftet som har gjort dette. Muligheten hadde man også tidligere, men man benyttet seg ikke av den. Det er nettopp at vi nå har et nytt flertall, som har en annen vilje, som gjør at dette er mulig.

Men det er sånn man må jobbe. Å lage forbud eller å straffe er ikke veien å gå, som forslagene her går ut på.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 8.

Sak nr. 9 [15:19:58]

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om endringer i statsbudsjettet for 2015 under Olje- og energidepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet (flommen på Vestlandet oktober 2014) (Innst. 228 S (2014–2015), jf. Prop. 63 S (2014–2015))

Presidenten: Etter ønske fra energi- og miljøkomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen innenfor den fordelte taletid, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Oskar J. Grimstad (FrP) [15:20:50] (ordfører for saka): Noreg har dei siste åra vore ramma av store naturkatastrofar gjennom flaum, brann og skred. Kommunane og fylkeskommunane har hatt ein vesentleg del av ansvaret for lokal infrastruktur og for opprydding etter desse naturkatastrofane. Dette medfører store kostnader som det ikkje er dekning for innanfor dei ordinære budsjetttrammene.

Bakgrunnen for denne saka er flaumhendinga på Vestlandet hausten 2014, som medførte betydelege skadar på natur og eigedommar, og hendinga har ført til eit stort behov for opprydding og reparasjon av sikringstiltak og nye sikringstiltak for å hindre ytterlegare skadar etter flaumen.

Dette er nødvendige tiltak som det hastar med å få gjennomført. I mange tilfelle der det så langt er gjennomført krisetiltak, vil det måtte følgjast opp med ytterlegare tiltak, der det er reparasjon av eksisterande sikringsanlegg, og der ein tar ut massar frå gjenfylte elveløp. I tillegg er det eit auka behov for skjønnsmidlar som delvis kompensasjon for auka utgifter til handtering av den akutte krisesituasjonen og til opprydding og tilbakeføring av øydelagd kommunal/fylkeskommunal infrastruktur til opphavleg nivå, med auka sikring mot nye øydeleggingar.

Difor foreslår regjeringa å auke løyvinga til skjønnsmidlar til berørte kommunar med 150 mill. kr utover vedtatt budsjetttramme for 2015. Vidare foreslår regjeringa å

auke løyvinga til Noregs vassdrags- og energidirektorat, NVE, med 112 mill. kr utover vedtatt budsjetttramme for 2015, fordelt med 2 mill. kr til driftsutgifter, 109 mill. kr til flaum- og skredførebygging og 1 mill. kr til tilskot til flaum- og skredførebygging. Regjeringa foreslår også å utvide fullmakta til å pådra forpliktingar utover gitt løyving, frå 100 mill. kr til 180 mill. kr.

Eg er glad for at ein samla komité stør regjeringas forslag til endringar i statsbudsjettet for 2015, og eg vil takke komiteen for godt samarbeid.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 9.

Når det gjelder neste sak, sak nr. 10, ser det ut til at vi har et problem, for verken interpellanten eller statsråden er til stede.

Vi har fått beskjed om at det tar ca. 10 minutter til statsråden kommer. Presidenten vil foreslå at vi tar en pause på 10 minutter. Det vil bli ringt to ganger før vi starter igjen.

Møtet avbrutt kl. 15.29.

Stortinget gjenoptok sine forhandlinger kl. 15.33.

Presidenten: Nå er vi klare til å gå videre i behandlingen av dagens kart.

Presidenten vil bemerke at det er helt uakseptabelt at man ikke forholder seg til det tidspunktet man skal være her – det gjelder både statsråd og interpellant.

Sak nr. 10 [15:33:04]

Interpellasjon fra representanten Marianne Aasen til kunnskapsministeren:

«Mye tyder på at vi vil få for dårlig tilgang på IKT-kompetanse i Norge i tiden som kommer. Vi vil kanskje mangle folk i én av fire IT-jobber i 2030, ifølge anslag som er forsiktede. Dette vil påvirke hele Norge. Både produktivits- og konkurransevnen trues, og nødvendig omstilling og utvikling på viktige samfunnsområder som helse, velferd, forskning, utdanning og miljø vil ikke være mulig uten en god tilgang på IKT-kompetanse.

Hvordan vil regjeringen sikre en økning av kapasiteten til norsk IKT-utdanning for å møte den store etterspørselen i både privat og offentlig sektor?»

Marianne Aasen (A) [15:34:01]: Det er få som lykkes med å spå om framtida. Likevel drister jeg meg til å påstå at vi står foran noen store utfordringer hva gjelder kompetanse i IKT-næringen i årene som kommer.

Vi er midt i en digital revolusjon, en teknologisk revolusjon som endrer så å si alt omkring oss: produksjon av varer og tjenester, måten vi kommuniserer på, måten vi arbeider på, og måten vi lærer på. Jobber forsvinner, nye dukker opp. Bransjer opplever dramatiske endringer på kort tid, og mulighetene synes formidable.

På 1960-tallet var de fremste ekspertene overbevist om

at disse selvstyrte, elektroniske siffermaskinene var det ingen som ville ha inne i sitt eget hus. Et marked på noen få i hele USA, kanskje? I dag går vi alle rundt med en svært kraftig datamaskin i lomma og attpåtil med en telefon som en del av hele pakka.

Alle deler av samfunnet vil være en del av og avhengig av IKT. Privat og offentlig sektor, alle bedrifter og offentlige etater må ha driftssikre IKT-systemer. Som beboere i et høykostland som vårt vet vi at det er i digitalisering de store produktivetsgevinstene kan tas ut. Det gjelder helsesektoren, politiet, Forsvaret, Nav, skatteetaten, kommunesektoren osv. Det sies at en henvendelse på papir koster 80 kr, på telefon 40 kr, digitalt 4 kr. Beparelsene er enorme og nødvendig å gjennomføre.

En del etater har gått foran. Selvangivelsen skal leveres innen to døgn, og den skal leveres på nett. Mange av oss husker fortsatt køen av biler som leverte konvolutter i luka på det lokale likningskontoret før midnatt. Nå ligger selvangivelsen i den digitale postkassa – og vi tar det som en selvfølge. Lånekassa er et annet godt eksempel på en etat som ligger foran i digital utvikling. Men fortsatt er det massivt med systemer som skal og bør digitaliseres. For det skannes fortsatt masse skjemaer, hvilket betyr store unødvendige kostnader. Og selv om vi som brukere fyller ut et skjema på nett, printes det ut i den andre enden fordi mottakersystemene ikke er på plass. Historiene om helsejournaler som sendes i drosje mellom sykehus, er også et skrekkeeksempel på feil ressursbruk i en helsesektor som burde drives mer effektivt.

I privat sektor ligger et stort vekstpotensial og nye muligheter for ny næringsvirksomhet. Diskusjonen om hva vi skal leve av etter oljen, går jevnt og trutt. Noen ganger kan man få inntrykk av at dette «noe» må være noe helt annet og spesielt enn det vi driver med i dag. Det tror jeg ikke helt på. Overgangen her vil være glidende, og mange av de jobbene vi skal ha i framtida, er her også i dag. Ikke minst gjelder det IKT-bransjen. Men da må vi ha kompetente folk. I dag er det slik at bedrifter mister oppdrag på grunn av mangel på IKT-kompetanse.

Situasjonen er derfor denne: På grunn av mangel på IKT-folk trues produktivets- og konkurranseevnen, og nødvendig omstilling og utvikling på viktig samfunnsområder vil ikke være mulig å gjennomføre.

Det er ingen ny problemstilling jeg tar opp. Senest i høringen i Stortinget i forbindelse med statsbudsjettet sist høst var dette et tema. Kommunal- og moderniseringsdepartementet sitter dessuten på en eksternt laget rapport som forteller om at Norge styrer mot en kritisk mangel på kompetanse innen IKT. Underdekningen er på et sted mellom 24 og 113 pst., hvilket betyr at i beste fall vil én av fire stillinger være ubesatt.

Jeg er spent på å høre hva statsrådets vurdering av dette er, og hva han har tenkt å gjøre for å bøte på situasjonen.

Men hva mener så vi i Arbeiderpartiet? En god start er å opprette studieplasser innen IKT- og teknologifagene. Søkerne er der. I år er det drøye to førstevalgssøkere per studieplass på bachelornivå ved Universitetet i Oslo. Også NTNU kan tilby flere studieplasser, og også de har flust med søkere. Her er det grunn til å være litt oppmerk-

som, for vi har sett det før: Studieetterspørselen går i bølger, og det er ikke uproblematisk med for rask oppbygging i enkelte fag i UH-sektoren. Det blir fort vanskelig dersom søknungen reduseres. Det har med finansieringssystemet å gjøre. Men da bør vi spille på kompetansen vi finner utenfor UH-sektoren.

Forskningsrådets evaluering av denne typen teknologi viser at noen av de sterkeste fagmiljøene innenfor IKT befinner seg utenfor UH-sektoren. Evalueringen tar også til orde for å stimulere til mer samarbeid mellom de ledende fagmiljøene i instituttsektoren og universitetene og høyskolene. Ledig kapasitet, erfaring med tett kontakt med arbeidslivet i instituttsektoren kan bidra til dette ved å ta større del av veiledningen, noe som vil avlaste universitetene, som har opplevd svingninger når det gjelder fagene før.

Dernest bør digitale ferdigheter inn i hele utdanningsløpet – fra barnehage, grunnskole, videregående skole til både studiespesialisering og yrkesfag. Her er det verd å nevne prosjektet Lær Kidsa Koding, som jeg vet at statsråd Røe Isaksen har sett og opplevd i et klasserom. Det bør også inn i fagskolen og bachelor- og masterutdanning, selvfølgelig, særlig innenfor profesjonsstudiene. Det er liten vits i å stimulere gründere til å bidra med ny velferdsteknologi om ikke sykepleierne eller helsefagarbeiderne bruker teknologien fordi de ikke har opplæring i den.

Mange beslutningstakere i offentlig sektor er nødt til å ha kompetanse nok til å håndtere bestillerfunksjonen bedre enn det vi ser i dag når det gjelder IKT-systemer. Det har vært nok av debatter i stortingssalen om store budsjettoverskridelser knyttet til IKT.

En rekke artikler, bl.a. i Dagens Næringsliv, har pekt på denne typen problemstilling og hvilke utfordringer vi har knyttet til mangel på kompetanse innen IKT. Det har også vært et tema at mange jobber legges til India, Baltikum, Ukraina og andre land med en til dels høyt utdannet befolkning og lavere lønninger. Det vil vi nok fortsatt se i framtida. Men for det første er ikke en slik utvikling ønskelig, og dessuten er det ikke fullt ut mulig å la utenlandsk arbeidskraft ta disse jobbene. Hvordan skal en IT-konsulent i India kunne skreddersy løsninger for Nav, politiet eller Forsvaret? Spesielle miljøer som krever sikkerhetsklarering, som FFI, f.eks., Forsvarets forskningsinstitutt, har i lengre tid slitt med å få tak i nok kompetent arbeidskraft, for de kan ikke ansette utenlandske statsborgere, som ofte har denne typen realfagskompetanse. Mange nordmenn mangler den.

Lærerutdanningen må nevnes spesielt. Teknologi gir uante muligheter både for tilpasset opplæring, mer variert og motiverende undervisning og for å klare å begrense byråkratiet i skolen. Det er ny teknologi som er det eneste som virkelig vil lykkes med å fange tidstyvene. Da må også IKT være en del av etter- og videreutdanningen av lærere. Matematikk er vel og bra, og Arbeiderpartiet støtter etter- og videreutdanningsløftet. Men vi gjør en stor feil om vi overlater til den enkelte lærer hvordan ny teknologi skal brukes i skolen.

Her haster det med å få lærerutdanningene på banen. De kan ikke være bekjent av at det er de nyutdannede som ligger lengst etter når det gjelder bruk av ny teknologi i

skolen. Fagskolene representerer kun 6 pst. av studentmassen, men de produserer 13 pst. av kandidatene. De jobber tett på arbeids- og næringsliv, tettere enn universitets- og høyskolesektoren. Kandidater derfra har viktige roller knyttet til drift av IT-systemer og velferdsteknologi. Fagskolene fanger raskere opp endringer i behov, de integrerer innen relevante fag, og de jobber veldig tett med næringslivet. Derfor er de viktige i en oppbygging av IKT-utdanningene.

Tiden strekker ikke til til å nevne alle typer utdanninger på alle nivåer, men jeg må nevne et eksempel fra yrkesfag. Det er nemlig foruroligende å høre at læreplanen i IKT for service og samferdsel er totalt irrelevant, for å bruke fagfolks ord. Det er et annet område vi må gjøre noe med.

Så må det selvfølgelig satses på forskning. Teknologi er vesentlig, både i forskningsmeldingen og i langtidsplan for forskning. Vi skal satse der. Og det er fulgt opp med mer ressurser, bl.a. til ledende miljøer som Simula på Fornebu. Men også IKT-miljøene ved utvalgte høyskoler er viktige. Her har jeg lyst til å nevne Gjøvik og Halden som eksempler på dette, hvor næringslivet rundt blomstrer nettopp fordi vi har fått en satsing på IKT.

Vi må fortsette dette arbeidet og intensivere det. Dette er ett av svarene på hva vi skal leve av framover. Dessuten er produktivitetsgevinsten for næringslivet formidabel på dette. Det er store forenklingsbehov i offentlig sektor som kan løses på denne måten, og dessuten trenger vi arbeidskraft til de mange oppgavene som det ikke er mulig å digitalisere – innen undervisning og innen helse og omsorg særlig.

Regjeringen er blitt gjort oppmerksom på dette siden den flyttet inn i regjeringskontorene, men vi har sett veldig lite til tiltak, ikke minst på studieplasser. Vi har ikke fått en eneste ny studieplass i de budsjettene som regjeringen Solberg har lagt fram. Nå er jeg spent på hvordan statsråden ser for seg å jobbe videre og strategisk med denne store utfordringen vi har i Norge.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [15:43:52]: Konsulentbyrået DAMVAD har på oppdrag fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet analysert det fremtidige behovet for avansert IKT-kompetanse i Norge. Rapporten viser, som også interpellanten peker på, at behovet særlig vil øke i privat tjenestesektor. I offentlig sektor blir det også et økende behov innenfor sikkerhet, helse og utdanning. Som representanten Marianne Aasen viser til, kan dette medføre at Norge mangler folk i én av fire IKT-jobber i 2030 i verste fall. Dette kan utgjøre en mangel på opp mot 10 000 personer.

Den store omveltningen vi har sett i oljebransjen de siste årene, viser hvor krevende det er å stipulere langsiktige behov. Fagpersoner som tidligere søkte seg til oljenæringen, kan nå i større grad enn tidligere vende seg mot IKT-relaterte arbeidsoppgaver i andre deler av arbeidslivet. Dette kan, midt i alt det negative med det, også ha en positiv side. Det kan gi grobunn for ny innovasjon og omstilling og bidra til å skape nye arbeidsplasser i Norge.

Jeg er opptatt av at norsk arbeidsliv skal ha god tilgang på IKT-kompetanse, slik at vi kan dra nytte av de fremtidi-

ge mulighetene som teknologiutviklingen gir i alle deler av samfunnet. Dette krever et målrettet arbeid, og det krever at vi også vurderer en rekke virkemidler på utdanningsnivå.

Regjeringen vil følge opp både i grunnopplæringen, høyere utdanning, forskning og overfor arbeidslivet. Vi må starte med å endre kulturen for realfag, slik at flere elever får faglige forutsetninger til å velge IKT- og teknologifag i høyere utdanning. God kunnskap i matematikk og andre realfag er et viktig grunnlag for å kunne nyttiggjøre seg av alle mulighetene som IKT gir. Regjeringen arbeider derfor med en ny realfagstrategi.

Alle barn og unge må få oppleve gleden av å mestre realfagene. Matematikk må ikke oppleves som en barriere for å lykkes i videre utdanning. Samtidig må vi også gi høyt presterende elever bedre muligheter til å realisere sine evner i realfag.

Jeg har også merket meg det frivillige initiativet som representanten Aasen nevnte, nemlig Lær Kidsa Koding, som bl.a. jobber for at elever skal forstå og beherske sin egen rolle i det digitale samfunnet. Tiltaket kan bidra til økt rekruttering til IKT-fagene og bedre forståelse av hvilken betydning IKT-utviklingen kan ha i arbeidsmarkedet.

DAMVADs rapport viser at vi har over 150 studietilbud som gir avansert IKT-kompetanse på bachelor- eller masternivå. Tilbudene er spredt på 23 utdanningsinstitusjoner og fordelt over hele landet. Et flertall av disse IKT-studiene er rettet mot tekniske kvalifikasjoner som gjerne oppnås gjennom informasjonsteknologistudier eller ingeniørutdanninger. I tillegg tilbys IKT-studier som har mer fokus på tverrfaglighet. Dette kan f.eks. være kombinasjoner mellom IKT og design, IKT og helse og IKT og sikkerhet. DAMVADs rapport peker på at det er ønskelig med økt oppmerksomhet også på slike tverrfaglige tilbud.

Kunnskapsdepartementet detaljstyrer ikke – og bør heller ikke gjøre det – hvor mange studietilbud som universiteter og høyskoler tilbyr på IKT-området. Det er institusjonene som har ansvar for å dimensjonere studietilbud i tråd med nasjonale og regionale behov og institusjonens egen profil, prioriteringer og ressurser. Vi forutsetter at institusjonene samarbeider aktivt med bransjen og arbeidslivet når kapasiteten og studietilbud innen IKT blir utviklet. Råd for samarbeid med arbeidslivet vil her være en viktig samarbeidsarena. Det er også nødvendig å samarbeide om etter- og videreutdanning som kan bidra til at arbeidsstyrken får en stadig oppdatert kompetanse innen IKT. I den forbindelse er også basiskompetanse i arbeidslivet, BKA, verd å nevne.

Jeg vil oppfordre både private og offentlige aktører til å profilere seg selv mer aktivt i studentmiljøene for å motivere flere til å søke en IKT-utdanning. Kanskje også enkle ordninger som traineer og sommerjobber kan være aktuelle virkemidler.

DAMVADs oversikt over studietilbud viser at vi nasjonalt har bygget ut et bredt tilbud i avansert IKT-kompetanse i høyere utdanning. Institusjonene bør derfor være godt rustet til å øke opptaket av studenter dersom arbeidslivet etterspør en slik kompetanse. Meldingen om struktur i høyere utdanning, som nå ligger til behandling i Stortin-

get, vil også medføre at fagmiljøer i IKT blir større og sterkere. Robuste og bærekraftige fagmiljøer er særlig viktig på et fagfelt som er i løpende endring, og der nye former for studietilbud stadig må vurderes fordi teknologi skaper nye muligheter.

Viktige utfordringer fremover synes å være å rekruttere flere studenter til utdanningene og motivere flere studenter til å fullføre studiene. Tall fra Samordna opptak viser at det de siste årene har vært en økning i søkningen til informasjonsteknologi og matematikk. Nye tall for 2015 viser en økning i antall førstevalgsøkere på over 17,5 pst. på dette området. Det er nå totalt 3 473 førstevalgsøkere til informasjonsteknologi. Det gir institusjonene muligheter til å øke opptaket på utdanning i samsvar med tilrådingene i DAMVAD-rapporten.

Det er nå 2,2 søkere per studieplass i informasjonsteknologi. Økt konkurranse om studieplasser bidrar til høyere inntaksnivå og derved mulighet for at flere fullfører raske. I den kommende kvalitetsmeldingen om høyere utdanning vil Kunnskapsdepartementet også nøye vurdere tiltak som kan bidra til at flere studenter i høyere utdanning fullfører et studium på normert tid.

I DAMVAD-rapporten ble et stort behov for flere ph.d.-kandidater, altså doktorgradskandidater, innen IKT vektlagt. Dette er et behov som også er pekt på i andre rapporter. Kunnskapsdepartementet fordelte i 2015 derfor 30 nye rekrutteringsstillinger for å følge opp MNT-fagene, med særlig vekt på IKT.

Regjeringen har nettopp lagt frem en handlingsplan for høyere utdanning og forskning som Stortinget har sluttet seg til. I langtidsplanen omtales IKT som en muliggjørende teknologi. Utviklingen av muliggjørende teknologier bidrar til nye løsninger som kan tas i bruk på de aller fleste samfunnsområder. Samtidig skal muliggjørende teknologier bygge opp under de øvrige prioriteringene i langtidsplanen. Regjeringen vil følge opp prioriteringene i langtidsplanen i årene som kommer. Det er også utviklet en egen nasjonal FoU, forskning- og utviklingsstrategi, for IKT som danner grunnlaget for videre satsinger.

Digitalisering i arbeidslivet, i både privat og offentlig sektor, går raskt. Vi skal med varsomhet spå i hvilken retning og med hvilke konsekvenser teknologien endrer samfunnet vårt. Vi vet at teknologiske fremskritt vil få stor betydning for alle yrkesgrupper, og vi vet at arbeidsmiljøet stadig er i endring.

Et kunnskapsbasert samfunn og næringsliv som skal konkurrere internasjonalt, avhenger av en arbeidsstyrke som er i stand til å utvikle stadig mer effektive og innovative produksjonsprosesser. Dette er også et viktig poeng, støttet opp under av produktivitetskommisjonens første rapport. Regjeringen vil derfor legge til rette for at vi får både flere eksperter innen IKT samt personer med tverrfaglig kompetanse. Dette vil også bli et tema i meldingen om IKT-politikken som kommunal- og moderniseringsministeren vil fremme for Stortinget i løpet av 2016. Jeg ser frem til å jobbe videre med dette feltet.

Marianne Aasen (A) [15:51:47]: Jeg takker statsråden for svaret. Jeg konstaterer at statsråden har lest seg opp på

rapporter på feltet, og gir oss en god oversikt over situasjonen slik den er. Men jeg har et par kommentarer knyttet til det.

Jeg opplever at statsråden fraskriver seg ansvaret for å ta grep på dette feltet, først og fremst fordi det er opp til institusjonene selv å bestemme om det skal opprettes flere studieplasser. Det er selvfølgelig mulig for en regjering og en statsråd å bestemme at vi skal opprette flere studieplasser innen realfag og IKT. Det er også det institusjonene ber om.

Det er snakket mye om at studentene burde bli mer interessert i realfag og i IKT. Det er vel og bra, men det er også det som har skjedd. Det er en økning på realfag. Det er flere som vil studere IKT. Da bør vi opprette flere studieplasser. Jeg tror det hadde vært et tydelig signal, og det hadde vært helt konkret. Det hadde også gjort at flere kom inn på det studiet de primært ønsker, noe som også ville være med på å få opp gjennomføringsgraden, særlig fordi det er en stor mangel på folk med IKT-utdanning i næringslivet. Slik jeg forstår dem som har vært inne på høring, og som Stortinget ofte er i kontakt med innen arbeids- og næringsliv, så ønsker de flere ferdige kandidater. Da henvender de seg til oss som er politikere om å bevilge penger og opprette studieplasser. Så er det selvfølgelig et handlingsrom for institusjonene, men hvis en skal få kraft og volum på dette i forhold til det som er behovet, må det til langt mer enn som så. Det vil jeg si at statsråden svarte litt skuffende på.

Dernest var det også en omtale rundt ny teknologi i skolen, men heller ikke der syns jeg at statsråden har konkrete forslag. Lær Kidsa Koding er i utgangspunktet drevet av idealister og foreldre og andre som er spesielt interesserte i IKT og programmering, og som gjør dette som en slags dugnad i mer eller mindre grad, men det holder jo ikke. Vi kan ikke drive IKT-utdanningen i Norge på dugnad. Vi må ha en mer systematisk tilnærming til det. Derfor er jeg også litt overrasket – og ørlite grann skuffet – over at ikke lærerutdanningen ble nevnt. Det er ikke sånn at realfag er lik matematikk. Matematikk er ett av mange realfag, og IKT er et veldig sentralt realfag. Da skulle jeg ønske at regjeringen og statsråden også så at IKT er en del av realfagsatsingen i større grad enn det man har gjort, særlig når det gjelder å få IKT inn som en helt tverrgående satsing i etter- og videreutdanning for lærere.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [15:55:04]: Takk for kommentarene fra representanten Aasen.

Først om DAMVAD-rapporten: Dette er jo nybrottsarbeid i seg selv, bare så det er sagt. Det er første gang man har hatt en slik helhetlig gjennomgang av IKT-fagene, hvor både bransje og academia har bidratt. Det gir oss jo også et veldig godt utgangspunkt for en diskusjon om hva slags behov vi har, og hvordan vi skal løse det.

Så er jeg helt enig i at vi trenger en styrking av de digitale ferdighetene også i skolen. Jeg tror nok ikke at problemet er at de digitale ferdighetene ikke på papiret har nok plass i skolen. Det er av de grunnleggende ferdighetene i skolen: lesning, skriving, regning, muntlig presentasjon – og digitale ferdigheter. Problemet er nok et annet sted. Det

er at det er nok store variasjoner mellom skolene hva gjelder digitale ferdigheter, og det er grunn til å tro også at i flere av lærerutdanningene blir ikke lærerne forberedt på å skulle bruke digitale verktøy og virkemidler på en god nok måte i skolen. Jeg skal svare på en interpellasjon om det senere. Det er noe som vi er nødt til å ha med oss. Det er bra representanten Aasen minner meg om det. Det er noe vi er nødt til å ha med oss når vi nå diskuterer hvordan en ny lærerutdanning skal være.

Så er det selvfølgelig slik at, ja, det er mulig å ta politiske initiativ, og Kunnskapsdepartementet og regjeringen kan opprette nye studieplasser. Jeg sier ikke at det er uaktuelt, men hele kjernen i det høyere utdanningssystemet vårt er at de institusjonene som er, må svare på arbeidslivets behov. Vi har tatt initiativer. Vi har opprettet et treårig prosjekt som skal utvikle et overordnet system for analyse og formidling av kompetansebehov i arbeidslivet. Men hvis ikke institusjonene klarer å svare på de grunnleggende endringene som skjer i norsk arbeidsliv, og grunnleggende endringer i hva slags kompetanse man har behov for, så har vi et langt større problem enn bare IKT. Så jeg mener at i utgangspunktet må vi forutsette at institusjonene svarer på det. Så må vi ta ansvar for kunnskap om hva slags kompetansebehov vi har, og vi må ta ansvar for forskningssatsing, doktorgradsutdanning og generelt også selvfølgelig for kvaliteten på de tilbudene som gis innenfor IKT, enten det er tilbud knyttet til mer kortere profesjonsutdanninger tett på arbeidspraksis eller mer forskningstunge tilbud.

Kent Gudmundsen (H) [15:57:56]: På samme måte som statsråden er også undertegnede opptatt av at norsk arbeidsliv har god tilgang på IKT-kompetanse, slik at vi kan dra nytte av de framtidige mulighetene som teknologiutviklingen gir i alle deler av samfunnet. Dette krever at vi arbeider målrettet og vurderer en rekke virkemidler på alle utdanningsnivå. Jeg er derfor svært fornøyd med at regjeringen og kunnskapsministeren varsler at de vil følge opp dette både i arbeidet med lærerutdanningen og også i grunnopplæringen, høyere utdanning, forskning og ikke minst arbeidslivet.

I DAMVAD-rapporten ble det vektlagt et stort behov for at flere ph.d.-kandidater måtte komme innen IKT. Dette er et behov som det også er pekt på i andre rapporter. At de borgerlige partiene styrker utdanningsbudsjettene og høyere utdanning slik at Kunnskapsdepartementet og ministeren kunne fordele 30 nye rekrutteringsstillinger i 2015, og dermed følge opp MNT-fagene med særlig vekt på IKT, er derfor veldig gledelig i denne sammenheng. Grunnlaget legges imidlertid tidlig i utdanningsløpet. Søker tallene fra Samordna opptak viser at det de siste årene har vært en økning innenfor informasjonsteknologi og informatikk. Nye tall for 2015 viser en økning i antall førstegangssøkere med over 17,5 pst. på dette området, så det er altså nå totalt 3 473 førstevalgssøkere til informasjonsteknologi. Dette gir institusjonene muligheter til eventuelt å øke opptaket ved utdanningene, som er helt i samsvar med DAMVAD-rapporten, og det er et godt utgangspunkt for framtidig vekst og muligheter. Med 2,2 søkere per studie plass er det også et poeng at vi får økt konkurranse om

studie plassene, og det igjen bidrar til et høyere inntaksnivå og dermed mulighet for at flere faktisk fullfører raskere og ikke minst består studiene. Det er også godt nytt i målet mot flere IKT-utdannende på høyt nivå i Norge.

Det er også viktig å tenke enda tidligere på IKT i utdanningsløpet, ikke minst for å sikre en god fordeling av nødvendig kompetanse og senere rekruttering inn i høyre utdanning. Jeg har derfor med interesse fulgt bl.a. Akershus fylkeskommunes søknad om et eget IKT-fag ved Bleiker videregående skole. Jeg vet at fylkeskommunen i disse tider er i dialog med Utdanningsdirektoratet om å starte opp sitt forsøk, og forslaget har bl.a. vakt interesse og fått støtte fra NHO, Abelia, Virke, IKT-Norge og et stort antall bedrifter både i og utenfor disse organisasjonene. Det er viktig med gode fagutdanninger på videregående nivå, slik at disse kan bidra i digitaliseringen av offentlig sektor, bl.a. fordi det kan frigjøre IKT-ansatte med universitets- og høyskoleutdanning til mer prosjekterende oppgaver, og som krever høyere kompetanse. Dette kan bidra til å bedre ressursutnyttelsen i både privat og kommunal sektor, som er viktig når vi skal bredde ut IKT-utdanningen i hele utdanningsløpet.

Jeg ser derfor også fram til resultatene fra arbeidet med en ny stortingsmelding om IKT-politikken som kommunal- og moderniseringsministeren har igangsatt. Dette vil utgjøre Høyre–Fremskrittsparti-regjeringens digitale agenda, og arbeidet vil skje i nær dialog med berørte departementer, deriblant Kunnskapsdepartementet, og kunnskapsministeren. Gjennom mange erfaringer med IKT-prosjekter i offentlig sektor ser vi at det er behov for en generell IKT-kompetanse i de offentlige lederstillingene. Det er sannn vi i framtiden kan unngå de mange store overskridelsene som vi dessverre har lest om, og som har bidratt til store milliardunderskudd i viktige IKT-tiltak i tjenesteytingen vår.

Avslutningsvis vil jeg si at i sum vil de grepene som regjeringen er i gang med, og de tiltakene man vil se framover fra regjeringen, være viktige og gode tiltak for å møte de mange ukjente behov vårt voksende kunnskapssamfunn vil møte.

M a r i t N y b a c k k hadde her overtatt presidentplassen.

Sivert Bjørnstad (FrP) [16:02:45]: Det er en svært viktig sak representanten Marianne Aasen tar opp i sin interpellasjon. Det er en stor utfordring at tilgangen på IKT-kompetanse i Norge er for dårlig. Forholdene må legges til rette for reell verdiskaping, ikke minst med tanke på at oljeprisen med stor sannsynlighet vil stabilisere seg på et nivå langt under de rekordprisene vi har sett de siste årene.

I et intervju om boken «Et verdiskapende Norge» sa Torgeir Reve at det i Norge er særdeles viktig med kunnskapsinvesteringer innen sjømat, energi, maritime næringer og IKT. Det var i 2001. Nødvendigheten av investeringene innen disse næringene kommer også tydelig fram i BIs store forskningsprosjekt «Et kunnskapsbasert Norge», som munnet ut i boken med samme navn, som bl.a. Reve sto bak, og som kom ut i 2012.

Det er med andre ord ikke noe nytt problem Aasen her trekker fram, dessverre. Behovet for folk med IKT-kompetanse er stort i nær sagt alle bransjer, og ikke minst i offentlig sektor. I tillegg er IKT-industrien en av de store verdidriverne i Norge. Den er blant Norges aller største næringer, med rundt 70 000 ansatte. Da er det vesentlig at man særlig innenfor felter som IKT og realfagene ser både utdanningspolitikk og næringspolitikk i sammenheng. EUs digitale agenda slår fast at omtrent halvparten av framtidig produktivitetsvekst vil komme fra bruk av IKT. Det er et enormt potensial.

Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning som regjeringen har lagt fram, er en milepæl i så måte. For første gang legges det fram en plan som gir næringslivet og forsknings- og utdanningsmiljøene forutsigbarhet og langsiktighet. Regjeringen har ambisiøse mål for satsing på forskningsinfrastruktur, rekrutteringsstillinger og hvordan vi skal sikre god deltagelse i det europeiske forsknings-samarbeidet Horisont 2020, noe også Stortinget har sluttet seg til. Planen varsler også en opptrapping av forskningsbevilgningen til 1 pst. av BNP, og regjeringen tar sikte på at dette målet, med dagens utsikter til BNP, kan nås rundt 2019–2020.

Regjeringen og stortingsflertallet har fulgt opp planen i 2015 med om lag 700 mill. kr, bl.a. med en satsing på verdensledende fagmiljøer, næringsrettet forskning og tiltak for god deltagelse i Horisont 2020. Man har styrket den næringsrelevante forskningen samt innsatsen innen petroleumsforskning, marin forskning og de muliggjørende teknologiene nanoteknologi, bioteknologi og ikke minst IKT, både i 2014 og i budsjettet for 2015. I tillegg har man i 2015 styrket kommersialiseringsarbeidet gjennom programmet FORNY2020.

Den nye nasjonale realfagsstrategien skal regjeringen legge fram i løpet av 2015. Også her håper jeg det tenkes langsiktig og helhetlig. Skal vi få flere dyktige elever, studenter og forskere innen IKT på både kort og lang sikt, må norske elever bli bedre i realfagene, særlig i matematikk og naturfag. Da må vi styrke den lokale innsatsen i den enkelte kommune og den enkelte skole og barnehage. Vi må styrke realfagene og IKT-kompetansen i lærerutdanningen, som representanten Aasen helt riktig var inne på, og vi må styrke IKT-utdanningene på både fagskole-, høyskole- og universitetsnivå.

Regjeringen og regjeringspartiene har som uttalt mål å bygge morgendagens kunnskapssamfunn. Norge må omstille seg for å sikre arbeidsplasser og velferd i framtiden. En viktig nøkkel er økt kvalitet i høyere utdanning og forskning. Derfor vil man samle ressursene på færre, men sterkere universiteter og høyskoler i alle regioner. Små, sårbare fagmiljøer og mange spredte, små utdanningstilbud med sviktende rekruttering er hovedutfordringene i den norske universitets- og høyskolesektoren. En fornuftig konsentrasjon og kvalitetsheving vil kunne føre til bedre muligheter for riktige prioriteringer og flere studieplasser innenfor IKT.

Anne Tingelstad Wøien (Sp) [16:07:20]: Det heter seg at vi lever i kunnskapssamfunnet, og at teknologi er

en av hoveddrivkreftene i samfunnsutviklinga – og egentlig er dette to sider av samme sak. Det er vanskelig å spørre, som interpellanten sa, men ett vet vi, og det er at behovet for IKT-kompetanse i arbeidsstokken vil øke markant de kommende ti–femten åra.

For ca. ett år siden ble det presentert en utredning utarbeidet av DAMVAD og Samfunnsøkonomisk analyse, som anslø at det ville være behov for en betydelig økning i antall sysselsatte med IKT-utdanning i åra framover, fra 17 000 i 2000 til 55 000 i 2030. I den samme rapporten ble det vist til at dersom vi holder dagens tempo, vil det offentlige og næringslivet mangle mer enn 10 000 personer med avansert IKT-kompetanse i 2030. Rapporten slår fast at dersom vi skal nå disse målene, må langt flere enn i dag gjennomføre en IKT-relatert utdanning på høyt nivå.

IKT gjennomsyrer, som vi vet, dagens samfunn. Da er det også nødvendig at alle unger får anledning til å bli fortrolig med og å beherske IKT tidlig. Vi ser i dag unger som bruker nettbrett nesten før de kan gå, og mobiltelefoner har alle. Tilgangen til IKT er mye høyere enn tidligere, og vi må møte dette i skolen. Og dette er jo realfag. Spørsmålet er om det er vi voksne som er for trege, og om lærerkompetansen er god nok.

Elevenes forståelse og kompetanse i bruk av IKT, og ikke minst interesse for dette, er helt avgjørende for i hvilken grad de velger studier og gjennom det kvalifiserer seg til teknologijobber som voksne. Det er også lettere å motivere og å forstå matematikk på den måten.

Annet hvert år utfører Senter for IKT i utdanningen monitorkartlegging for å undersøke den digitale tilstanden i skolen. For 2030 viser rapporten at kompetansemålene i læreplanen ikke nås når det gjelder digital kompetanse. Jeg skal ikke gå nærmere inn på det nå, men la det henge som et bakteppe for behovsdebatten om framtidens IKT-kompetanse. Jeg synes også det er relevant i forhold til den interpellasjonsdebatten som vi skal ha etterpå, som handler om at gutter sakker akterut i skolen. Ved ikke å bidra til å motivere dem, mister vi mulige framtidige IKT-studenter fordi vi ikke slipper til IKT og gjør det interessant nok i skolen?

Det er godt dokumentert at behovet for avansert IKT-kompetanse er avgjørende både for utviklinga av velferds-samfunnet og for muligheten til å realisere det verdiskapingspotensialet som ligger i ulike næringer. Senterpartiet deler derfor interpellantens bekymring for underdeknningen av IKT-kompetanse, og at dette må løses via flere spor, bl.a. ved å vurdere kapasiteten i informatikk og andre direkte IKT-disipliner. Men like viktig er det å utvikle tverrfaglige studietilbud som gir avansert IKT-kompetanse i kombinasjon med andre fagdisipliner, spesielt innenfor helse, design, sikkerhet og ledelse.

Et funn som blir pekt på i DAMVAD-rapporten som jeg tidligere har referert til, er at det virker som det er et økende gap mellom tilbud og etterspørsel etter gode tverrfaglige IKT-utdanninger på høyt nivå. Sammenholdt med funn i den nasjonale undersøkelsen Digital tilstand, som utføres hvert tredje år, der det dokumenteres at høyere utdanning fortsatt har utfordringer, både når det gjelder å utnytte teknologiens potensial som støtte for studentenes læring,

og når det gjelder å sikre at studentene får noenlunde lik erfaring og kompetanse i bruk av digitale verktøy i løpet av studietida, viser dette at grunnlaget på lavere nivå for å bygge avansert IKT-kompetanse er ujevn. Svaret på utfordringa er derfor ikke kun et spørsmål om å øke antall studieplasser på master- og doktorgradsprogrammene, men at hele universitets- og høyskolesektoren og instituttsektoren har en utfordring i å heve IKT-kompetansen på alle nivåer i sine studieporteføljer, ikke minst når det gjelder å sikre tverrfaglig IKT-kompetanse.

Vi har, som det har vært nevnt tidligere, gode miljøer både på Gjøvik, i Oslo, på Jørstadmoen osv. Vi i Senterpartiet forventer at regjeringa følger opp dette i sitt videre arbeid med dimensjonering av høyere utdanning og forskning, men også at det blir fulgt opp i arbeidet med å forbedre grunnskolen, og i hele utdanningsløpet. Og det er i grunnskolen det starter.

Marianne Aasen (A) [16:12:26]: Takk for denne lille, men informative debatten vi nå har hatt om et svært viktig tema.

Jeg har lyst til å komme med noen få kommentarer. Den første går til representanten Sivert Bjørnstad, som med rette skryter av at vi har fått en langtidsplan for forskning, noe som er vel og bra, og som ble initiert av den forrige regjeringen. Jeg vil bare bemerke at det opprinnelig i planen også skulle være en plan for antall studieplasser i årene som kommer. Det står det ingenting om i denne langtidsplanen. Forslaget fra de rød-grønne ble nedstemt av posisjonen.

Da er vi inne på det som også ble tatt opp av Høyres representant Kent Gudmundsen, og som får fram et veldig godt poeng, vil jeg si, når det gjelder forskjellen mellom Arbeiderpartiet og Høyre: Det er stor glede i Høyre over at man får flere søkere, for da blir det økt konkurranse om studieplassene, mens det vi gleder oss over i Arbeiderpartiet, er at da er det jo flere som vil ta en slik utdanning – og la oss utdanne flere – særlig når arbeidsliv og næringsliv er i desperat mangel på det. Og når vi vet – det er gjennomdokumentert i rapporter regjeringen har bestilt – at dette trenger vi mye, mye mer av, syns jeg det bare å juble litt over at konkurransen øker, blir en ganske defensiv og tafatt tilnærming til en ganske stor utfordring, som i og for seg alle som har deltatt i debatten, har understreket.

Jeg har lyst til å avslutte med et spørsmål til statsråden. Han har vel nå hatt sjansen til å si at han kunne øke antall studieplasser innen IKT eller ta andre strategiske grep innenfor høyere utdanning. Det har han nå sagt at han overlater til institusjonene selv å gjøre. Da har jeg et spørsmål når det gjelder yrkesfag. Det er sendt inn søknad, som det også ble nevnt i debatten her, om å ha et nytt Vg1-kurs i yrkesfag, i regi av Akershus fylkeskommune. Så vidt jeg vet, er den blitt avslått. Spørsmålet er om statsråden har lyst til å styre departementet og direktoratet på den måten at Udir og Kunnskapsdepartementet er positive til å utvikle og opprette en slik type yrkesfag, ut fra erkjennelsen av at vi trenger mer IKT-kompetanse i hele utdanningsløpet – fra grunnskole og videregående opplæring til bachelor-, master- og doktorgradsnivå. Vil statsråden gjøre det?

Herved gir jeg ham en sjanse til å komme med et konkret svar på utfordringen.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [16:15:28]: Tusen takk til representanten Aasen for at hun tar opp interpellasjonen. Jeg tror ikke dette er et tema som vi er ferdig med. En grunn til det er også at en av de tingene som kjennetegner fremtidsfremskrivninger, er at situasjonen har en tendens til å endre seg etter hvert. Men det er også åpenbart at behovet for IKT-kompetanse, IKT-utdanning og IKT-kunnskap i skolen og i høyere utdanning kommer til å øke i årene som kommer.

Jeg mener det er viktig at dette er en naturlig del av lærerutdanningene. Jeg mener at det er en viktig del av etter- og videreutdanningen – altså både studiepoenggivende og videre- og etterutdanning – og at det, som representanten Aasen sa, kan være et viktig verktøy i kampen mot tidstyver. Jeg mener det er viktig at vi styrker forskningen og utdanningen på dette feltet, f.eks. gjennom flere doktorgradsutdanninger.

Jeg mener også at det allikevel er helt avgjørende at vi fastholder det at UH-sektoren har hovedansvaret for å svare på arbeidslivets behov. Men det er vår jobb som politikere, og min jobb som statsråd, å sikre at det skjer i best mulig grad.

Jeg har sagt at jeg ikke vil utelukke at man kan opprette flere studieplasser innen IKT, men først og fremst ligger hovedansvaret hos institusjonene.

Jeg skal ikke drive saksbehandling fra Stortingets talerstol, men jeg har sagt at jeg generelt er positiv til forsøksordninger i skolen. Min forståelse er at det er en dialog på gang for å finne en måte å innrette forsøk på – i Akershus – som vil forsøke å oppnå nettopp dette, at man kan se på om dagens fag er godt nok. Det passer i og for seg godt inn i det arbeidet som vi har varslet, i tråd med det forrige regjering la frem i Meld. St. 20 for 2012–2013, om at vi skal gå gjennom alle yrkesfagprogrammene for å se om de er tilpasset arbeidslivets behov. Det arbeidet er nå i gang, sammen med bl.a. de faglige rådene. Det er da helt naturlig at man starter med de programmene som har dårligst kobling til arbeidslivet. Dette er et felt som kan være modent for det.

Presidenten: Sak nr. 10 er dermed ferdigbehandlet.

Sak nr. 11 [16:17:46]

Interpellasjon fra representanten Gunnar Gundersen til kunnskapsministeren:

«Forskning viser at det er forskjell i prestasjoner mellom gutter og jenter i skolen. Forskjellen har vært åpenbar og synlig i mange år, den synes dermed å være vedvarende. Mange konstaterer dette, og det synes mye om forskjellene, men vi vet ikke nok om årsakene. Dette får store konsekvenser for mange gutter. Det skal være høye ambisjoner for alle i skolen. Den skal legge fundamentet for at barn får det best mulige grunnlaget for å realisere sitt potensial. Prestasjonsforskjellene tyder på at skolen har en

utfordring i å løse dette like godt for gutter som for jenter. Det betyr igjen at mange gutter vil slite, fordi de møter en skole som ikke klarer å stimulere deres kunnskapsiver i tilstrekkelig grad.

Ser statsråden denne utfordringen, og vil han iverksette tiltak slik at vi kan få mer kunnskap om den?»

Gunnar Gundersen (H) [16:19:00]: Dagens tema er ikke noe jeg lenger stiller med til daglig på Stortinget, men det er en problemstilling som jeg ble opptatt av etter hvert som jeg lærte skolepolitikk i min første periode på Stortinget – 2005–2009. Da satt jeg i utdanningskomiteen og oppdaget at det var en klar, systematisk forskjell mellom gutters og jenters prestasjoner i skolen. Det var samtidig en prestasjonsforskjell som svært få diskuterte, og som det var liten oppmerksomhet rundt. Jeg skal også innrømme at jeg ikke tok det opp som en egen utfordring eller sak den gang.

Foranledningen nå er at Hedmarksbenken hadde sitt årlige januarmøte med Fylkesmannen i Hedmark. Der fikk vi en gjennomgang av situasjonen i skolen i Hedmark. Det er en kjent sak at Hedmark har utfordringer med lavt utdanningsnivå, og at man også ligger lavt på prestasjoner i landssammenheng. Men det finnes lyspunkter, og det jobbes godt for å heve Hedmarksskolen opp på den nasjonale prestasjonskurven. Det er jeg glad for og fornøyd med.

Men nok en gang fikk vi presentert store forskjeller, målt i form av grunnskolepoeng, mellom gutter og jenter i prestasjonene, og forskjellene mellom gutter og jenter er større i Hedmark enn de er i landet for øvrig. Forskjellen, målt i grunnskolepoeng, som ble presentert, viste at for hele landet ligger forskjellen i gutters disfavør nokså konstant på 4 grunnskolepoeng, mens den har variert mer i Hedmark, men er i gjennomsnitt 4,4 grunnskolepoeng i gutters disfavør.

For å illustrere hvor store forskjeller dette er, har professor Thomas Nordahl billedliggjort det for meg. Prestasjonsforskjellene mellom gutter og jenter i norsk skole er ifølge Thomas Nordahl nesten de samme som prestasjonsforskjellene mellom finsk og norsk skole. Det er altså nokså dramatisk.

Det som forundrer meg, er at forskjellen er systematisk, og den tildrar seg veldig liten oppmerksomhet. De færreste vil være bekjent av eller hevde at gutter har svakere evner enn jenter, og da er dette systematiske og vedvarende forskjeller som fortjener oppmerksomhet og fokus. Det ble i hvert fall en debatt om dette på møtet mellom Hedmarksbenken og Fylkesmannen, og jeg bestemte meg samtidig for å bringe debatten hit til Stortinget i form av en interpellasjon.

Det har i ettertid vært flere oppslag i lokalmedia om forskjellene i skolen. Overskriften i et oppslag i Glåmdalen 24. mars lyder: «Flinke jenter gruser gutta». Oppslaget fokuserer på forskjellene mellom gutter og jenter i skolen i sør-Hedmark, og da kommer også forskjellene mellom kommunene tydelig fram. I en kommune er forskjellen hele 8 grunnskolepoeng, mens den er bare 2 i en annen kommune. Disse variasjonene er interessante i seg selv.

Jeg håper de færreste tror at gutter fra naturens side er

svakere utrustet enn jenter. Er man av den oppfatning at det i utgangspunktet og fra naturens side ikke er vesentlige forskjeller mellom kjønn, har vi en utfordring som vi bør vite mer om. Jeg mener det bør forskes vesentlig mer på dette enn jeg har klart å grave fram, og det bør være en problemstilling som bør få vesentlig mer oppmerksomhet i skolepolitikken enn det vi har gitt den så langt.

For vi kjenner altfor godt konsekvensene av ikke å få en god utdanning. Det finnes selvfølgelig enkelte unntak, personer som enten presterer svakt i skolen eller velger å droppe ut av skolen, og som senere gjør stor karriere i næringslivet og skaper seg en egen formue eller trygg livsplattform, men sjansene for at man havner utenfor samfunnet og blir avhengig av velferdsgoder fra samfunnet, er betraktelig større. Suksesshistoriene har derimot lett for å komme i media, mens alle enkeltskjebner som ikke klarer seg, forsvinner i statistikken.

Jeg har diskutert dette med professor Thomas Nordahl ved Høgskolen i Hedmark. Han har bidratt med mer informasjon, og det ligger mye interessant der. Ulikhetene mellom gutter og jenter fortsetter inn i videregående utdanning og synliggjøres gjennom at 65 pst. av jentene gjennomfører videregående utdanning på normert tid, mens bare 50 pst. av guttene gjør det. Tar man perspektivet «bestått innen fem år», er det 75 pst. av jentene som har bestått, men bare 65 pst. av gutta. Ser man på den faglige fordelingen i form av gjennomsnittskarakter, er jentene betydelig bedre enn gutta i norsk og engelsk skriftlig, mens matematikk er lyspunktet. Der er gutta på høyde med jentene.

Går vi videre og ser på nasjonale prøver, er ikke forskjellen mellom gutter og jenter stor, om den kan sies å være der i det hele tatt. I nasjonale prøver scorer jenter bedre enn gutter i lesing, både på 5. og på 8. trinn, mens gutter scorer tilsvarende bedre enn jenter i regning på begge trinn. Dette er interessant, fordi nasjonale prøver er eksternt bedømming, mens grunnskolepoeng i langt større grad avhenger av relasjonen mellom lærer og elev. Læreres oppfatninger om elevenes kunnskap og ferdigheter ser altså ut til å bidra til å forme jenters og gutters prestasjoner slik de framkommer i form av grunnskolepoeng, og ikke minst gjelder det lærernes vurdering av prestasjonene. På annen måte kan man ikke tolke at det ikke er helt samsvar mellom hva nasjonale prøver viser, og hva grunnskolepoeng og standpunktkarakterer viser.

Konsekvensene av at gutta får lavere grunnskolepoeng og lavere standpunktkarakterer enn jentene, er store. Det er disse bedømmingene og ikke de nasjonale prøvene man har med seg når man søker videre utdanning. Der vet vi at bildet har endret seg kraftig de siste årene, og jenters overrepresentasjon på utdanninger som krever høye karakterer for at man skal komme inn, er stor.

Det er altså noen klare faktorer som peker i retning av at forskjellene mellom gutter og jenter i skolen både varierer sterkt fra skole til skole og er avhengig av måten elevene bedømmes på. Dette er begge faktorer som skolen har en mulighet til å analysere og til å kunne påvirke. Da bør ikke Glåmdalens overskrift – «Flinke jenter gruser gutta» – få feste seg som en sannhet man ikke får gjort noe med. Man

må da heller ta tak i utfordringen, analysere den og finne grep som kan tas for å utjevne forskjellene.

Vi vet noe om hva som skaper en god skole, og det samsvarer mye med hva man i en studie fant karakteriserte skoler der prestasjonsforskjellene mellom gutter og jenter var små. Noen kjennetegn som kan karakterisere disse skolene, er

- høye forventninger til elevene
- vektlegging av utvikling og opprettholdelse av inkluderende elevmiljøer
- vektlegging av positive og støttende relasjoner mellom elev og lærer
- lærerne framstår som tydelige ledere i klasserommet
- spesifikk satsing på lesing ved også å finne lesestoff som interesserer gutter

På mange måter kan dette sies å være gode allmennpedagogiske tiltak. Flere av disse faktorene fremmer god læring hos alle elever. En kan spørre seg om den praksis som er i mange skoler, med selvregulerende læring, er til gutters ugunst. Den selvregulerende læringen kan i så fall også være med på å forklare de store forskjellene man finner mellom skoler, fordi det da henger sammen med hva slags pedagogikk som praktiseres.

Mitt poeng med å bringe dette til torgs er at det er prestasjonsforskjeller mellom gutter og jenter i skolen som vi ikke må akseptere som naturgitte. Forskjellene i skolen gir som resultat at man får helt forskjellige muligheter, og er avgjørende for hvilke muligheter som åpner seg for hver enkelt framover. Det er alltid unntak som bekrefter regelen, men svak skolegang og skoleresultater medfører stor risiko for at man heller ikke senere i livet får utviklet sitt potensial. Derfor mener jeg de kjønnsforskjellene vi ser i skolen, fortjener mer oppmerksomhet enn de har fått så langt. Aller helst hadde jeg ønsket å se at man setter i gang praktisk følgeforskning der man har som mål å finne ut hvilke virkemidler som er effektive med hensyn til å fjerne disse forskjellene. Det holder ikke å si at gutta er mer urolige, har annet fokus eller er mer ukonsentrerte, når det faktisk er tegn på at skolene selv kan gjøre mye for å rette opp i ubalansene.

Jeg ser fram til en god debatt.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [16:28:07]: Representanten Gunnar Gundersen peker på at det er forskjeller i prestasjoner mellom gutter og jenter i skolen, og at vi ikke vet nok om årsakene til dette. Jeg er langt på vei enig i den beskrivelsen, men vi vet noe likevel.

Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, NOVA, har utarbeidet to kunnskapsoversikter om kjønnsforskjeller og skoleprestasjoner for Kunnskapsdepartementet. Disse kunnskapsoversiktene viser at det finnes relativt lite empirisk forskning som direkte dokumenterer hva det er som forårsaker og eventuelt opprettholder kjønnsforskjeller i læringsutbytte i skolen. En svakhet er også at forskningen i liten grad undersøker samspillet mellom kjønn og andre forhold, f.eks. sosial og etnisk bakgrunn.

Men det finnes likevel studier som har forsøkt å forklare hvorfor og hvordan kjønnsforskjellene i elevs skole-

faglige prestasjoner oppstår, og hva som bidrar til å opprettholde forskjellene.

I tidligere studier argumenterte forskere for at årsakene til forskjellene lå utenfor skolens kontroll, som sosial bakgrunn og andre familiefaktorer, som f.eks. den franske sosiologen Boudons verditeori, der han fremhevet hvordan skole og utdanning i mange tilfeller har ulik verdi for elever med ulik sosial bakgrunn. Ifølge den teorien er motivasjonen for å prestere i skolen påvirket av normer og verdier som den enkelte blir påvirket av hjemmefra og fra det sosiale miljøet familien tilhører.

I dag er det imidlertid større enighet om at faktorer innenfor skolens kontroll også er av betydning for elevenes prestasjoner i skolen, noe også representanten Gundersen fremhevet.

Undersøkelser viser at jenter som gruppe synes å være mer motivert for å prestere på skolen. De jobber mer med skolearbeidet, og det kan også se ut som om gutter er mer avhengige av indre motivasjon, som man kaller det, for at de skal gjøre det bra. Noen internasjonale studier peker også på at lærere lett kan vurdere jenter generelt som mer skoleflinke enn gutter. Dette kan igjen ha sammenheng med at jenter ser ut til å være mer velfungerende enn gutter i klasseromssituasjonen, igjen basert på undersøkelser og forskning.

Kjønnsforskjeller i skoleprestasjoner settes også i sammenheng med oppfatninger i jevnalderskulturen, altså blant dem som er på samme alder. Det kan se ut som om jenter lettere aksepteres som både skoleflinke og populære, mens guttene har en større tendens til å utvikle en slags «anti-skolekultur», der det i noen miljøer er verken mandig eller tøft å være flink på skolen.

En studie av Thomas Nordahl med flere har sett på kjennetegn ved skoler der kjønnsforskjellene i skolefaglige prestasjoner er relativt små. Det er i høyeste grad interessant. Studien finner at disse skolene kjennetegnes ved at de har høye faglige forventninger til alle elever, og at de vektlegger utviklingen av et godt og inkluderende læringsmiljø. En finner også støttende og positive relasjoner mellom elev og lærer samt at lærerne framstår som tydelige ledere i klasserommet. Skolene kjennetegnes av en spesifikk satsing på lesing, der det legges vekt på å finne lesestoff som spesielt interesserer gutter – igjen som det ble fremhevet av representanten Gundersen.

Dette viser at faktorer som god klasseledelse, gode relasjoner mellom elev og lærer samt et inkluderende elevfellesskap og tydelige forventninger til elevene fremmer læring hos alle elever. Men vi kan nok si at det ser ut til at guttene nyter godt av denne typen allmenn, god pedagogisk praksis i særlig grad. Med andre ord: En god skole, en skole med klare rammer og en skole med høye forventninger er aller viktigst for de elevene som trenger skolen aller mest, og blant de elevene er det mange gutter.

Det finnes altså kunnskap om hvilke undervisningsmetoder som viser sammenheng mellom undervisning og læringsutbytte for gutter og jenter. Men det er en utfordring at ikke flere skoler bruker denne kunnskapen i valg av undervisningsmetoder. Vi kan kanskje generalisere og si at det er en generell utfordring i den norske skolen at vi burde være

mye flinkere på den enkelte skole og i den enkelte kommune til å se hva som er de siste resultatene innen utdanningsforskningen, til å diskutere egen praksis og se hvordan man kan ta nye erfaringer fra andre skoler i bruk.

Mange skoler i dag har en pedagogisk praksis med en sterk vektlegging av selvregulert læring, der undervisningen er relativt sterkt individualisert. Det kan se ut som om denne pedagogiske praksisen er noe gutter har større problemer med å mestre enn jenter – og igjen er dette i snitt. Det er selvfølgelig en tankevekker.

Bevissthet om kjønnsforskjeller i barn og unges utvikling og læring krever kompetanse hos de ansatte. Kunnskap om bl.a. biologiske og kulturelle forskjellers betydning for læring er nødvendig for god pedagogisk tilrettelegging i både barnehage og skole. Selv om det ikke er noen grunn til å anta at gutter og jenter i utgangspunktet skal få forskjellige skoleresultater, er det noen forskjeller fra naturens side.

Regjeringen vil øke kunnskapen om hvilke faktorer som kan forklare forskjeller mellom gutters og jenters læring og utvikling, for å få et bedre grunnlag for mer treffsikre tiltak. Særlig interessant er forskning om selvregulering og arbeidsmåter både i barnehagen og i skolen. Selvregulering er f.eks. det at man lærer å vente på tur, at man lærer å konsentrere seg om én ting, og det er et utrolig viktig grunnlag å ha med seg når man skal lære å lese og skrive eller å skjære eller mure. Særlig interessant er altså forskning om selvregulering og arbeidsmåter. Kunnskapsdepartementet vil derfor i den kommende likestillingsmeldingen som Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet presenterer, vurdere å sette ut et forskningsoppdrag for å innhente mer kunnskap om dette.

Jeg vil også påpeke at Kunnskapsdepartementet har en rekke satsinger som retter seg mot forbedring av opplæringen, med mål om å gi økt læringsutbytte for både gutter og jenter, og noen av satsingene som kommer, har spesielt oppmerksomhet på guttene. Lærerløftet, med mål om faglig sterke lærere, en attraktiv lærerutdanning av høy kvalitet og flere karriereveier for lærerne, kan være med på å sikre en skole hvor elevene lærer enda mer. Tilsvarende kan også midlene til økt lærertetthet fra 1. til 4. trinn, som flertallspartiene på Stortinget ble enige om i budsjettet for i år, og som gir rom for å ansette 700 flere lærere i småskolen, brukes lokalt til å styrke f.eks. utsatte elevers posisjon, og dermed guttenes posisjon.

Å kunne lese og skrive er grunnleggende for å mestre alle fag, og i den nye lese- og skrivestrategien som kommer i løpet av året, er elever med lese- og skrivevansker, gutter og elever med innvandrerbakgrunn særskilte målgrupper. Vi går altså bort fra en generell strategi for alle og retter oss mer inn mot spesielle målgrupper. Strategien bygger på barnehage- og skolebasert kompetanseutvikling og lett tilgjengelige pedagogiske ressurser. Tiltaksområdene i strategien omfatter barns språkutvikling, lese- og språkstimulerende aktiviteter i barnehage og overgangen mellom barnehage og skole. Det skal rettes særlig fokus mot den første skrive- og leseopplæringen og betydningen av lesing og skriving i andre fag. Jeg har også lyst til å fremheve Ungdomstrinn i utvikling, en nasjonal etterutdanningsat-

sing med tilbud om støtte til lokalt utviklingsarbeid i klasseledelse, regning, skriving og lesing. Det er ikke tiltaket spesielt inn mot gutter, men er et tiltak som kan bidra til at skolen blir bedre.

Så er det et siste område som ble omtalt i media de siste ukene, og det er rekruttering. Misforstå meg rett, jeg mener på ingen måte at det er slik at en kvinnelig lærer ikke kan bidra til løfte opp guttene. Snarere tvert imot – det er mange kvinnelige lærere som i aller høyeste grad bidrar til å løfte opp gutter og hjelpe dem til å knekke både lesekode, regnekode og andre koder hver eneste dag i norske klasserom. Men jeg tror at det at man har en relativt jevn kjønnsbalanse både i barnehagen og i skolen, også kan være et bidrag til at flere gutter ikke bare føler at de blir sett, men at de også føler at de har noen som kan forstå hva de holder på med.

Jeg vil også nevne arbeidet med å få ned frafallet, som må være systematisk målrettet og forskningsbasert. Vi vet at frafallet er størst på en del av de yrkesfaglige studieretningene, og det er størst på en del av de studieretningene hvor guttene er overrepresentert. Vi vet også hva det neste steget blir av at disse guttene ikke passer inn i skolen, ikke får med seg de grunnleggende ferdighetene, eller ikke kommer seg igjennom videregående skole. Det er at menn og gutter er overrepresentert på de aller fleste negative statistikker i Norge. De er overrepresentert f.eks. blant unge sosialhjelpsmottakere på Nav, og de er overrepresentert også i kriminalitetsstatistikken. Så en god barnehagepolitikk og en god skolepolitikk for guttene er avgjørende for å gjøre noe med det.

Gunnar Gundersen (H) [16:38:20]: Det syns jeg var et veldig godt svar fra statsråden. Jeg er veldig godt fornøyd med at det er fokus på problemstillingen, og at det også i likestillingsmeldingen kanskje kommer noe mer om forskning på dette for å finne ut hvordan man kan unngå disse forskjellene. Det som var utgangspunktet mitt, er at grunnskolepoeng og prestasjoner i skolen faktisk er selve grunnlaget for hvordan man skal skape seg et godt liv senere, hvordan man skal få realisert mulighetene sine. Det er en problemstilling som er viktig, og som Stortinget må ha fokus på. Dette skal ikke være en debatt om kvinner i skolen eller den type ting, for det er mer et spørsmål om man får de virkemidlene og det fokus som problemstillingen fortjener, og som forskjellene tyder på at man bør ha. Det syns jeg det er viktig å få understreket.

Som statsråden sa, det er en generell utfordring, skolene må kanskje bli flinkere til å ta forskningsresultater i bruk, og man bør lære av de skolene som faktisk lykkes. Oppslaget i Glåmdalen, som jeg viste til, viser at det er enorme forskjeller bare innenfor regionen Sør-Hedmark. Så kunne man kanskje ha nytte av at man gjorde det til en regionsak. Jeg skal ikke bringe kommunedebatten inn her, men det er klart at det å få kompetanse inn også på ledernivå på skolen, er viktig.

Jeg er glad for at man har gått bort fra dette med at det er sosiale faktorer som ligger bak, og at man i dag fokuserer langt mer på det som skolen selv har kontroll på. Det tror jeg er en langt riktigere vei å gå.

Og når det gjelder det som statsråden i og for seg avsluttet med, at gutter er overrepresentert på de fleste sosiale statistikker, stammer mye av det kanskje rett og slett fra denne problemstillingen. Dermed er det en særdeles viktig problemstilling, særlig når vi leser hovedoppslaget i dagens Aftenposten. Så ser jeg ser fram til debatten. Jeg er veldig godt fornøyd med statsrådets svar så langt.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [16:40:44]: Igjen – et av spørsmålene når man skal angripe denne problemstillingen, er: I hvor stor grad trenger man tiltak som retter seg inn spesifikt mot gutter som gruppe, altså som kjønn, og i hvor stor grad må man ha andre typer tiltak som adresserer andre problemstillinger, men hvor gutter er overrepresentert? Jeg nevnte at i lese- og skrivestrategien kommer vi til å ha spesiell oppmerksomhet om gutter. Det er fordi vi ser at guttenes resultater er dårligere enn jentenes. Når det gjelder frafall, er det et generelt arbeid å få frafallet ned. Men allikevel er guttene overrepresentert på frafallsstatistikken.

En annen generell problemstilling er balansen i skolen mellom det man ofte kaller for det praktiske og det teoretiske. Det som det egentlig har vært ganske bred enighet om på Stortinget, er at i utgangspunktet er det ikke lenger slik at ett fag er bare teoretisk og ett fag er bare praktisk. Det er rom for praktiske øvelser og praktiske innfallsvinkler også i det man ofte anser som teorifag: norsk, matematikk og ikke minst naturfag f.eks. Men når det gjelder de elevene som tidlig ikke klarer å henge med i den vanlige undervisningen, er spørsmålet: I hvor stor grad klarer vi å tilrettelegge tilbud som er målrettet, som er individuelt lagt opp med skreddersøm for de elevene som ikke klarer å følge undervisningen på vanlig måte? Der er det også gode – hva skal man si – luftehull, pustehull, f.eks. Abildsø gård, som er et tilbud her i området. Men allikevel har vi ikke klart å lage noe systematisk politikk for å klare å fange opp de elevene som ikke får godt nok utbytte av den vanlige undervisningen. Og da snakker jeg ikke om alle som sliter med lesing, skriving, regning eller andre fag, da snakker jeg om dem som faller helt utenfor, og også der er dessverre gutter ofte overrepresentert.

Jeg synes vi må ha problemstillingen klart for oss, for hvis det er slik at dette ikke er naturgitt, men man kan endre på det gjennom praksis på skolen, betyr det at en skole som er bevisst på problemstillingen, som er oppdatert på hva slags løsninger man har tatt i bruk på andre skoler for å få ned forskjellene mellom kjønnene, faktisk kan gjøre det på sin egen skole også. Og det gir grunn til å tro at dette problemet ikke er uløselig, snarere tvert imot, det går an å løse, og det går an å løse på den enkelte skole.

Christian Tynning Bjørnø (A) [16:44:00]: Birk på 15 år sa det for noen år siden i spalten Si-D i Aftenposten: Gutter er fritt vilt, jentene beskrives som best i alt, og en kan ikke lese en avis eller se på TV en eneste dag uten at en eller annen såkalt ekspert har funnet ut at jenter utkonkurrerer gutter i alt fra lesing, matte, golf, boksing, ledelse IQ, EQ – og til og med i sex.

Som gutt har jeg lagt merke til, og irritert meg over, dette. Som lærer har jeg prøvd å gjøre noe med det, og som utdanningspolitiker klør jeg meg litt i hodet med hensyn til hva vi faktisk bør gjøre – for det blir bekreftet av statistikken. Vi ser det i barneskolen; det har her vært snakket særlig om lesing. Oppover i klassetrinnene blir det mer synlig i flere fag, og på videregående slår det ut i frafallsstatistikken.

Dette er alvorlig, og det blir snakket om et gutteproblem i skolen. Men jeg tror det er for snevert å henge en merkelapp på et enkelt kjønn. Fokuset jeg tror vi må ha, er på de store variasjonene i helheten. Rapporten fra NOVA om kjønnsforskjeller i utdanningssystemet bekrefter det. De skolene som har fokusert på å løfte alle elevene, løfter også automatisk guttene.

Da jeg jobbet i skolen, slet jeg med å få noen av guttene i 5. klasse til å lese Frans-bøkene og Lotta-bøkene. Vi hadde bestemt på teamet at dette var bøker som klassen skulle lese. Men da vi var på skolebiblioteket og hadde fri bibliotektime, så jeg fort at faktabøker om planeter, teknikk, dyr og naturfenomener ivrig ble plukket ut av hyllene. Guttene leste dem engasjert og ivrig. Det sier ganske mye, for det vi voksne hadde bestemt og definert som riktig lesing, fanget ikke opp de ivrigste guttene. Resultatet ble at de ikke leste.

Man blir jo ikke noen dårligere leser av å lese om planeter framfor å lese om livet til Frans og Lotta. Siden jeg er inne på lesing: Jeg tror vi trenger flere lesende forbilder. Jeg tror på tiltak som f.eks. det Foreningen !les gjennomførte i fjor, da de i sin kampanje for økt leselyst brukte 14 fotballspillere fra Tippeligaen som lesende forbilder. Jeg tror «cluett» for å lykkes handler om motivasjon og interesse – flere veier til mer læring – fordi alle elever er forskjellige. Derfor mener jeg det er riktig i denne debatten også å nevne verdien av valgfagene, som den rød-grønne regjeringen gjeninnførte i ungdomsskolen. Mange av dem som faller ut av videregående, går på yrkesfag – de som ikke får lære plass, eller som stryker i fellesfagene. Det er mange gutter i denne kategorien, og et løft av yrkesfagene er også et løft av guttene.

Men det viktigste av alt mener jeg er å starte tidlig. Vi må sørge for at alle som ramler av lasset tidlig i barneskolen, blir hanket kjapt inn igjen – at vi ikke venter og ser. Derfor har Arbeiderpartiet nylig levert inn representantforslag om å styrke den tidlige innsatsen i barneskolen.

Jeg er enig med interpellanten og statsråden i at vi trenger mer kunnskap om hvorfor kvinner og menn mestrer utdanning ulikt. Hvorfor er det sånn, og hvilke tiltak kan vi iverksette?

Da jeg tok lærerutdanning, snakket vi om de stille, forsiktige og pliktoppfyllende jentene som et problem. Nå snakker vi om de urolige guttene. Ting forandrer seg, men jeg tror vi skal være varsomme med å sette folk for mye i bås. Kjønn er ikke like, gutter er ikke like: Jeg er en gutt som er kjæreste med en annen gutt, Heidi var bedre enn alle guttene i min klasse til sammen i fotball, ingen var så flinke til å sy blokkfløyteetui som Simon, og Vanja var klassens klovn – ikke helt typisk, men det er faktisk hverdagen.

Vi må ha en skole som tilpasser seg de forskjellene, en skole med forventning, tydelighet og et bredt læringssyn. Sånn løfter vi også guttene.

Norunn Tveiten Benestad (H) [16:48:45]: Jeg vil gi ros til interpellanten for å ha tatt opp denne problemstillingen.

Det er fra mange hold reist bekymringer for hvordan det går med gutter i skolen i dag. Vi vet at mange kanskje ikke trives i skolen og opplever at skolen er mer lagt til rette for jenter. Standpunkt karakterene fra grunnskolen viser også at jenter gjør det bedre i alle fag enn gutter, unnatt i kroppøving. Dette er en utvikling det er verdt å tenke over.

En god skole skal bidra til at alle elever finner seg rette og får utvikle seg. Det er og må være vårt viktigste mål. Jeg tror vi alle i denne sal er enige om at skolen skal legge like mye til rette for jenter som for gutter. Alle skal møte utfordringer. Når vi samtidig ser at så ikke alltid er tilfellet, reiser det spørsmålet om hva kan vi gjøre.

Som flere har vært inne på, er det verdt å merke seg at flere forskningsfunn, bl.a. fra NOVA, viser at skoler hvor det ikke er forskjeller mellom jenters og gutters læringsutbytte, er skoler som kjennetegnes av et generelt høyt læringsstrykk. De legger ikke spesielt til rette for gutter, men har forventninger til alle elever, uavhengig av kjønn. Jeg synes det er verdt å reflektere over dette, og over hva det betyr for hvordan vi best kan hjelpe de guttene som trenger det. Det er ikke nødvendigvis gjennom å legge opp egne tilbud for dem, men gjennom at de møter en skole som stiller krav og forventninger til alle elevene, uavhengig av ferdigheter.

En av våre kjente skoleforskere forteller om en episode han en gang var vitne til da han var på besøk i en barnehage for å observere barna og de ansatte. Det er sikkert noen av dere som kjenner historien: En gruppe med barn i fire–fem-årsalderen skulle ut på tur, og han ble med. Mens de gikk, kunne forskeren ikke la være å legge merke til at den ene gutten gikk med øynene nesten lukket og kunne knapt se. Han hadde dem åpne nok til å se hvor han gikk for ikke å falle, men ellers så han lite. Dette vekket naturlig nok nysgjerrigheten til forskeren som gikk bort til gutten og spurte hvorfor han gikk tur med øynene nesten lukket. Da svarte gutten raskt og kontant: Jo, det er fordi at hvis jeg ikke ser hva som er rundt meg, så kan jeg ikke tegne det når vi kommer tilbake til barnehagen. Det må vi alltid gjøre når vi ha vært på tur, og jeg vil heller gjøre noe annet.

For meg illustrerer denne lille anekdoten betydningen av at aktiviteter i skole og barnehage må være tilpasset både gutter og jenter. Det bidrar til motivasjon for læring. Det trenger gutter på lik linje med jenter.

Kunnskapsdepartementet gir uttrykk for at de ønsker mer forskning om kjønnsforskjeller i skoleprestasjonene, og det er viktig.

Jeg er også veldig glad for at regjeringen og kunnskapsministeren nå sier at de har som mål å øke kunnskapen om hvilke faktorer som kan forklare forskjellen mellom jenters og gutters læring og utvikling. Det er en kunnskap vi

trenger, og som er nødvendig for at vi skal komme videre med dette.

Bente Thorsen (FrP) [16:52:20]: For det første vil jeg takke interpellanten for å ha reist en veldig viktig debatt. Jeg synes også han beskrev temaet på en veldig gjenkjennelig måte, så det var helt greit å slutte seg til det.

Jeg vil også vise til den framlagte kunnskapsoversikten fra NOVA, Kjønnsforskjeller i skoleprestasjoner. Der har en altså ikke funnet noen norske tiltak som har som mål å redusere kjønnsforskjeller i skoleprestasjoner, dette til tross for at kjønnsforskjeller i skolen har vært kjent over veldig lang tid.

Fremskrittspartiet, i likhet med alle andre i denne sal, mener at det skal være høye ambisjoner for alle elever. Dessverre viser NOVA-oversikten at dette ikke har vært noe særlig tydelig mål tidligere. Kjønnsforskjellene i leseferdigheter er bekymringsfulle og er langt større i Norge enn i andre OECD-land. Det er langt flere gutter enn jenter som ikke er funksjonelle lesere etter grunnskolen. Det kommer til å bli vanskelig for dem både å ta fagutdanning og få en langvarig og permanent tilknytning til norsk arbeidsliv.

Forskningen på området spriker i mange retninger, men det er svært mye som tyder på at struktur gjennom sterk og klar klasseledelse er til fordel for alle elever, og i særdeleshet for gutter. I den omtalte NOVA-rapporten trekkes det bl.a. fram at dagens fokus på ansvar for egen læring, til forskjell fra tidligere tiders fokus på kollektive læringsformer, har bidratt til mindre strukturert undervisning og mer utydelige forventninger. Det kan se ut som at jenter profiterer mer på denne undervisningsformen enn gutter – igjen på gruppenivå. Fordi jenter er sosialt flinkere enn gutter vil en åpnere undervisningsform, som i større grad gir rom for ulike elevroller, i større grad favorisere jenter. Dette er noe som den enkelte lærer og den enkelte skole i større grad kan ivareta selv ved å endre læringsformer på undervisningen til det de vet virker best. Det har for øvrig flere andre også vært inne på.

Det er viktig med tydelige rollemodeller for både gutter og jenter. En god lærer er en god rollemodell. Et læringsmiljø som fungerer for både gutter og jenter, avhenger av en rekke faktorer og berører flere fag: psykologi, motorikk, læring og pedagogikk. Forholdene må legges til rette for seriøs forskning på feltet, slik at man får etablert gode, forskningsbaserte løsninger i skolen.

Fremskrittspartiet er positiv til at regjeringen har igangsatt flere tiltak som generelt er rettet mot å bedre elevers læringsresultater, herunder kompetanseheving av lærere og en ordning med realfagskommuner for å stimulere til at kommunene tar et overordnet og strategisk ansvar for å forbedre ferdigheter og kunnskaper i realfag.

Norges framgang i lesing de senere årene kan sannsynligvis tilskrives en langsiktig satsing på lesing, sist gjennom Lesesatsing 2010–2014. Likevel ser man at norske elever, særlig gutter, fortsatt har en utfordring når det gjelder lesing, også dersom vi sammenligner oss med andre land. Å videreføre og fornye lesesatsingen vil være viktig, ikke minst for å øke guttenes lesekompetanse. Kunn-

skapsdepartementet arbeider nå med lesesatsing for perioden 2015–2019, og deler av satsingen vil rette seg spesielt mot gutter og minoritetsspråklige elever. Elever med lese- og skrivevansker er også en særskilt målgruppe.

Det er også igangsatt, og i ferd med å igangsettes, flere tiltak som har til hensikt å forhindre frafall i videregående opplæring, der bl.a. en praksisretting av teorifagene forhåpentligvis vil slå heldig ut for mange gutter.

Det skal bli interessant å se om stortingsflertallets satsing på økt lærertetthet fra 1. til 4. klasse vil redusere behovet for enkeltvedtak og særskilt oppfølging senere i skoleløpet, noe som rammer gutter spesielt. Regjeringen vil forske på hvilken effekt økt lærertetthet gir, og Fremskrittspartiet ser fram til svar på om satsingen på økt lærertetthet på sikt bidrar til å utjevne læringsresultatene mellom gutter og jenter.

Fremskrittspartiet mener det er behov for forskningsbasert kunnskap om hvilke tiltak som styrker kunnskapene til både gutter og jenter. Vi er derfor positive til at kunnskapsministeren er såpass tydelig på at regjeringen har som mål å øke kunnskapen om hvilke faktorer som kan forklare forskjeller mellom gutter og jenters læring og utvikling.

Anders Tyvand (KrF) [16:57:31]: Takk til interpellanten for å reise en viktig debatt.

Jeg har selv tre barn – en jente som går i andre klasse, en jente som begynner i første klasse nå til høsten, og en gutt som begynner i første klasse om to år. Hvis vi legger statistikken til grunn, har jeg grunn til å tro at minstemann kommer til å score dårligere på testene og gjøre det dårligere på skolen enn storesøstrene. Det er større sjanse statistisk for at han ender opp med behov for spesialundervisning enn søstrene, det er større sjanse for at han blir en av dem som går ut av tiende klasse uten å kunne lese og skrive skikkelig, og det er større sjanse for at han er en av dem som dropper ut av skolen.

Men hvorfor er det sånn? Interpellanten stilte spørsmål om dette er naturgitte forutsetninger. Jeg tror ikke det er sånn at gutter har et dårligere utgangspunkt, egentlig, for å lære enn jenter. Men når det er så systematiske forskjeller i resultatene, må vi jo ta innover oss det. Kanskje det er noen forskjeller på gutter og jenter tross alt, selv om jeg er helt enig i representanten Tynning Bjørnøes advarsel mot å generalisere for mye.

Tidlig innsats er viktig, uansett om det er snakk om gutter eller jenter. Og vi vet at økt lærertetthet, mer tid til hver elev, er spesielt viktig for de svakeste elevene, for gutter og for elever med minoritetsbakgrunn. Derfor er jeg veldig glad for at samarbeidspartiene på Stortinget er blitt enige om en satsing på økt lærertetthet på første til fjerde trinn og å sette i gang forskning for å se nærmere på hvilke resultater og effekter dette kan ha.

Vingar skole på Lillehammer er en skole som skiller seg litt ut på mange måter. Det er en skole der guttene gjør det bedre enn jentene på nasjonale prøver. Det er også en skole som skiller seg ut fordi andelen mannlige lærere er på rundt 50 pst., mens andelen mannlige lærere i grunnskolen generelt kun er på rundt 30 pst. Thomas Nordahl kommenterer dette overfor NRK, og sier at mannlige læ-

rere antakelig ser på gutter på en litt annen måte. De er kanskje flinkere til å anerkjenne guttene, og ikke minst møte dem med litt mer konkurranseorienterte og fysisk orienterte tilnærminger.

Nordahl mener altså at det å ha nok mannlige lærere i skolen kan være en nøkkel til å løfte guttene. Men så er det en utfordring at det er stadig færre menn i grunnskolen, og det er stadig færre menn som søker seg inn på lærerutdanningene. Det er en utfordring vi må ta tak i. Jeg mener at det må gjøres ved å løfte statusen til læreryrket, løfte statusen til lærerutdanningen. Her er regjeringen i gang med flere tiltak, og jeg mener at mye av det som ligger der, er bra. Jeg tror det også kan være en idé å ha et felles første år for lærerutdanningene, fordi vi vet at det er spesielt få menn som søker seg inn for å bli lærere for de minste barna.

Vingar skole skiller seg også ut ved at de har satset på fysisk aktivitet. Det pekes også på som en suksessfaktor ved denne skolen. Statsråden var selv inne på at kanskje det er sånn at jentene har litt lettere for å finne seg til rette i en klasseromssituasjon enn guttene. Og kanskje guttene trenger en litt mer fysisk form for læring enn det jentene gjør. Derfor tror jeg at det å satse på fysisk aktivitet i skolen også er et viktig tiltak – som vil komme både gutter og jenter til gode, men kanskje spesielt guttene.

Jeg hadde gleden av å besøke en skole i Drammen for et par-tre uker siden, sammen med en stortingskollega fra Høyre. Der fikk vi se hvordan de hadde klart å innlemme den fysiske aktiviteten i skolehverdagen. Vi besøkte en skoleklasse som hadde matteundervisning. De måtte løpe rundt i skolegården og finne lapper med sin farge på, og på hver av de lappene sto det en brøk. Så måtte de løpe tilbake til plassen sin og sortere disse brøkene etter størrelse. Det er en motiverende og fysisk form for matteundervisning, og det er en øvelse som kanskje noen hver i denne salen kunne hatt godt av å prøve seg på.

Jeg tror at det å øke andelen mannlige lærere er viktig, jeg tror at fysisk aktivitet i skolen er viktig, og jeg tror at tidlig innsats og økt lærertetthet er viktig for å løfte guttene i norsk skole.

Anne Tingelstad Wøien (Sp) [17:02:48]: Jeg vil gjerne takke interpellanten for å sette kjønnsforskjeller i skolen på dagsordenen. Det er nok ikke første gangen vi diskuterer dette i salen, men det er muligens første gangen interpellanten er med i denne debatten.

Ellers har jeg lyst til å si at jeg kommer ikke til å gå så mye inn på utfordringene i Hedmark, men der er det veldig mye spennende å ta fatt i. Det har vi også blitt opplyst om. Ikke minst er det en nord-sør-problematikk som er veldig spennende.

Som noen vet, har jeg vært lærer i skolen sjøl og har erfart at barn er veldig forskjellige. Gutter er veldig forskjellige, og jenter er også veldig forskjellige, men skolen er nå likevel innrettet sånn at vi går i samme klasse etter det året som vi er født. Med større og større klasser blir muligheten for å arbeide med forskjellige metoder mindre og mindre. Barn er veldig ulike i modning når de begynner på skolen. Vi vet fra forskning at den største forskjellen på gutter og

jenter er i de tidligste skoleåra, og at det jevner seg noe ut etter som åra går. Problemet er ofte at forskjellene som er opparbeidet fra de tidligste skoleåra, får lov til å festne seg, og vedvarer helt til de går ut fra skolen. Som det tidligere er nevnt, er det flere gutter som dropper ut av videregående skole, flere gutter som går på Nav, osv. Dette er en utvikling som jeg tror vi alle sammen ønsker å gå vekk fra.

Flere har pekt på at ansvaret for egen læring trolig kan ha bidratt til å forsterke forskjellene. Jeg tror det er riktig, og jeg tror det er svært viktig at læringsarbeid har en tydelig ledelse fra læreren, og at elevene rettleides i arbeidet sitt.

Jeg vil vel påstå at Senterpartiet skiller seg litt ut fra de andre partiene her i salen ved at vi mener at det må mer praktisk arbeid inn tidligere i skoleløpet. Det gleder oss, etter å ha mast i år om praktiske fag i skolen og yrkesfag, at lydturen endelig har blitt brutt, og alle partier er nå opptatt av yrkesfag. Det blir veldig interessant å se om vi får til noen endringer i praksis, eller om det bare blir prat.

Vi er også glad for at vi, sammen med SV og Arbeiderpartiet, fikk til å få tilbake valgfagene i ungdomsskolen. Vi har også lagt fram forslag om at alle skal få mulighet til å velge arbeidslivsfag, og jeg håper at også posisjonspartiene vurderer det sterkt.

Det er vanskelig ut fra tilgjengelig forskning å peke på en klar forklaring på hvorfor jenter gjør det bedre enn guttene. Det er det mange som har pekt på. Forskningen er sprikende. Senterpartiet mener at muligheten for en mer praktisk og aktiv skoledag er viktig for å imøtekomme guttenes behov og vekke guttenes motivasjon for skolearbeid.

Det forundrer meg at interpellanten ikke har vært opptatt av at vi må tenke på mer enn norsk, matte og engelsk i skolen. Det er sjølsagt viktig med grunnleggende ferdigheter – det er ingen uenig i – men jeg vil si: inntil et visst nivå. Som statsråden nevnte, er det noe med å fange den indre motivasjonen, og vi som politikere, og alle som er lærere og skoleledere, må være opptatt av å fange alles indre motivasjon. Da må vi spørre oss: Hva er det som er akseptabelt nivå for kunnskap og hva en ønsker å lære i norsk, matte og engelsk – for en anleggsgartner, for en frisør, en snekker eller en murer? Jeg er veldig glad for at statsråden, i hvert fall, nevnte det med praktiske metoder i basisfagene.

Vi har alle erfaringer med små barn, tror jeg, og dere vet like godt som meg hvor ulike de er. Jeg er sikker på at hvilke aktiviteter dere gjør sammen med barn, barnebarn eller tantebarn, eller hva det er, avhenger av hva barna er interessert i og finner glede i. Sjøl uten å ha gått på skolen, lærer barn seg å prate, lærer seg å gå, hoppe, løpe og andre ferdigheter. De lærer ved å gjøre, og de motiveres av å gjøre. At far leser på senga, hadde det vært morsomt å forske på hva vil ha å si for den enkelte sønns eller den enkelte datters utvikling. Jeg tror det har en betydning.

Jeg mener selvfølgelig ikke at vi skal ha en aktivitets-skole uten teori, men jeg tror at vi må ha en mer teoriaktiv skole, for å si det sånn. En mer aktiv skole er bra for alle barn, både gutter og jenter, som Tyvand viste til. Vi må gi rom, økonomiske muligheter og lærerkapasitet nok til å gjøre skolehverdagen bra for alle. Det gjør vi ikke i stor nok grad i dag. Vi må ha mindre grupper og mer praktiske

aktiviteter, og da trenger vi lærere som kan drive med teori og praksis hånd i hånd.

Jeg håper – bare som et siste ønske som jeg sender med interpellanten – at partiet Høyre ikke innfører obligatorisk 2. fremmedspråk på barnetrinnet. Jeg håper heller ikke at Unge Høyre får gjennomslag for å fjerne valgfagene fra skolen, som de har tatt til orde for.

Siv Elin Hansen (SV) [17:08:07]: Statsråden sier at det er problematisk at skolene ikke bruker den kunnskapen som finnes omkring årsakene til forskjellene, når de skal arbeide med å utjevne ulikhetene mellom kjønnene i skolene. Problemet er jo at det er liten enighet omkring disse årsakene, og forskningen spriker i alle retninger. Jeg synes det er noe merkelig at statsråden fokuserer så mye på rapporten om læringstrykk og den effekten som det har hatt på utjevning av forskjeller, og ikke sier mer om den uenigheten og mangelen på samsvar i forskningen som er innenfor dette feltet. Det er altså liten enighet om årsakene, og dermed blir det også enkelt å se for seg årsakene til at skolene og skoleeierne sliter med å velge de riktige verktøyene.

NOVA-rapporten fra 2014 fant ingen studier av tiltak for å motvirke kjønnsforskjellene i skoleprestasjonene, og den sier at «også i norsk skole savnes gode forsøk som kan implementeres systematisk og evalueres».

Det har vært dratt fram her av flere viktigheten av de ulike læringsformer og vektlegging av praktiske fag som verdifull kunnskap i et samfunn. Andre elementer som vi bør se nærmere på, er f.eks.: Hvordan har vi lagt opp skolehverdagen vår? Og i hvilken grad har man rom for å møte de ulike barns behov – dette med å sitte i ro lenge ad gangen, og dette med å få inn et skolemåltid for å sikre at elevene har den energien de trenger for å klare å konsentrere seg en hel dag? SV mener at dette er viktige faktorer for både gutter og jenter i arbeidet med å utjevne forskjellene.

Vi må altså få en bredere enighet om og forståelse av årsakene og virkningene av tiltak basert på forsøk. Derfor er det viktig å forske mer på dette, og målet med denne forskningen må være å gi skoleeierne og skolelederne enklere tilgang til verktøy og arbeidsmetoder for å kunne løse disse utfordringene.

Gunnar Gundersen (H) [17:10:44]: Jeg vil takke for det jeg oppfatter som en god debatt. Jeg oppfatter at det er stor oppmerksomhet rundt og fokusering på problemstillingen. Da er i grunnen jeg fornøyd, for dette startet med møtet mellom hedmarksbenken og Fylkesmannen, og det jeg egentlig savnet der, var rett og slett nysgjerrigheten på hvorfor det er slik. Det fikk vi en debatt rundt som gjorde at man i hvert fall fikk diskutert det litt. Jeg har nok mine oppfatninger om hva dette kan skyldes, men det er lenge siden jeg har drevet med skolepolitikk, så jeg ønsket egentlig bare å fokusere på en problemstilling. Jeg synes jeg har fått mange gode svar i løpet av debatten.

Jeg vil takke flere for gode innspill. Jeg synes Tveiten Benestad hadde en god historie som illustrerer mye av utfordringen, og dette med fysisk aktivitet, som Tyvand var inne på, hadde jo Høyres landsmøte også en kort uttalelse om. Jeg er helt overbevist om at det er mange sånne fakto-

rer som kan spille en rolle, og som gjør at man – som Tingelstad Wøien var inne på – kan finne den indre motivasjonen hos den enkelte. Det er jo da man gjør en god jobb for hver enkelt elev – når man klarer å finne fram til hva det er som gjør at hver enkelt presterer. Det er enkelt sagt, og så er det fryktelig vanskelig å få til i praksis. Det har jeg stor respekt for, men det viktige er at det fokuseres på utfordringen.

Og igjen: Jeg er veldig godt fornøyd med at statsråden åpenbart tar dette på alvor. Det gode i det jeg mener er kommet fram – og i det jeg har gravd fram selv – er at de skolene som faktisk presterer godt for alle elever, også på mange måter har de minste forskjellene. Og da må det være ganske mye godt man kan forfølge her, også for å få rettet det opp.

Jeg er enig med Tingelstad Wøien i at Hedmark-skolen sikkert kan være en god illustrasjon på mange utfordringer, for det er store forskjeller i fylket. Jeg hadde ikke regnet med at man skulle ta den debatten her i dag, men det er jo f.eks. ganske bemerkelsesverdig at sørfylket ligger vesentlig lavere enn nordfylket når det gjelder skoleprestasjoner.

Men det får vi ta en annen gang. Nå handlet det om kjønnsforskjeller i skolen, og jeg synes særlig at med en gang man kommer over på nasjonale prøver – det var derfor jeg bare nevnte lesing og matematikk, for det er der man har resultatene – med objektiv bedømming, er forskjellene nesten ikke til stede. Det sier noe om at da er det ganske mye skolen selv kan gjøre med dette, og i hvert fall være oppmerksom på dette med hvordan man behandler gutter og jenter.

Så jeg takker for en god debatt og håper at man opprettholder fokuset på problemstillingen, for det er viktig for hvordan hver enkelt kan realisere seg selv framover.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [17:13:55]: Jeg mente på ingen måte å påstå – og jeg tror vel nesten ikke jeg kan forstås på den måten heller – at det ikke trengs mer forskning. Det ville det vært rart for en kunnskapsminister å mene, for på alle områder trengs det nesten alltid mer forskning.

Mitt poeng er at vi ikke bare har et svært, svart hull og ikke aner noe om dette. Det er helt riktig at også her, som på de aller fleste områder, går det an å finne forskningsresultater som ikke entydig konkluderer, eller som spriker i forskjellige retninger. Mitt poeng er at i bl.a. en undersøkelse som Thomas Nordahl har gjort, kan det se ut som at skoler som har mindre kjønnsforskjeller enn andre, også har noen bestemte læringsstrategier og noen bestemte måter de gjør ting på. Det betyr at da kan vi ikke bare forske videre; da er det jo grunn til å mene at dette er noe vi burde gjøre mer av også.

Jeg har lyst til å nevne to ting til slutt. Det ene er at dette er et problem vi ser i så å si alle utviklingsland, og det har kommet de siste tiårene. Men det er noe godt nytt i dette også, for det betyr at når man nå ser at jenter kommer inn og dominerer i stadig større grad i skolen, i høyere utdanning – etter hvert forhåpentligvis også i ledelsesposisjoner – er det et tegn på en kjønnslikestilling, som man har fått de siste tiårene.

Samtidig er det et annet problem, som man ser i flere land, og det er at på de aller fleste negative statistikkene i et samfunn så er gutter og menn overrepresentert. Det er ikke sikkert at det har noe med akkurat kjønn som sådan å gjøre, men det kan f.eks. ha noe å gjøre med at veldig mange gutter og menn i større grad, også historisk, har vært knyttet til en del av de yrkene som er under mest press, f.eks. håndverksyrker og tradisjonelle industriyrker. Men uavhengig av det så vet vi at et godt grunnlag fra skole og barnehage er helt avgjørende.

Jeg er helt enig med representanten Tynning Bjørnø i dette med et løft for yrkesfagene. Selv om det ikke er slik – og det er sikkert representanten enig i – at yrkesfagene som sådan er guttefag, er det likevel sånn at det går flere gutter på en del av de linjene som har størst frafall. Derfor vil et yrkesfagløft også gjøre noe med denne problemstillingen.

Så vil jeg helt til slutt si tusen takk til representanten Gunnar Gundersen for en god og spennende interpellasjon og for mange gode og interessante innlegg.

Presidenten: Sak nr. 11 er dermed ferdigbehandlet.

Sak nr. 12 [17:16:33]

Innstilling fra finanskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Hans Olav Syversen, Line Henriette Hjemdal og Kjell Ingolf Ropstad om tiltak for å styrke kampen mot svart arbeid (Innst. 218 S (2014–2015), jf. Dokument 8:7 S (2014–2015))

Presidenten: Etter ønske fra finanskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden begrenses til inntil 5 minutter til hver partigruppe og inntil 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det gis anledning til replikkordskifte på inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlem av regjeringen, innenfor den fordelte taletid.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Hans Andreas Limi (FrP) [17:17:42] (ordfører for saken): Omfanget av svart arbeid og tilhørende arbeidslivskriminalitet er økende og utfordrer viktige verdier i velferdssamfunnet. I tillegg blir det svært ulike konkurranseforhold mellom de bedrifter som driver seriøst, og de som driver useriøst innen ulike bransjer.

Skatteetaten anslår årlige skatte- og avgiftsunndragelser til om lag 150 mrd. kr. Det indikerer veldig tydelig at konsentrert og riktig innsats mot den svarte økonomien kan gi en betydelig gevinst for fellesskapet ved at skattegrunnlaget utvides. Like viktig er det at riktig innsats vil bekjempe kriminalitet og øke kvaliteten og tryggheten for vanlige forbrukere. Forutsetningen er at vi konsentrerer og målretter innsatsen med koordinering og samhandling

mellom de aktuelle etatene, og ikke tror at innsatsen blir optimal ved fragmentert og spredt kontroll, som avhenger av lokale ressurser. Til det er denne kampen for viktig.

Samarbeid og samlokalisering mellom Arbeidstilsynet, Nav, politiet og skatteetaten er nå formalisert, og det gjennomføres prosjekter i Bergen, Oslo og Stavanger med fokus på økt bekjempelse av arbeidslivskriminalitet. Det er et prøveprosjekt, som sannsynligvis også vil bli utvidet til andre byer hvor denne problematikken er gjeldende. Det er et tverrpolitisk engasjement for å finne de riktige og beste virkemidlene mot svart arbeid. Det har blitt lansert mange handlingsplaner og forslag, og nå må vi ha fokus på handling og resultat. Vi vet at den svarte økonomien er tilknyttet organisert kriminalitet og ikke et lokalt fenomen ved at noen bytter tjenester eller utfører litt ekstra utenom ordinær arbeidstid. Derfor er det viktig å koordinere og samordne ressursene mellom etatene og bruke ressursene riktig. Tilgang på og innsamling av informasjon er essensielt fordi det ofte er mange spor eller hendelser som i sum gir et riktig oversiktsbilde og grunnlag for aksjon.

Tiltak mot svart arbeid må derfor være bredt forankret og ikke bli utvannet av barrierer mellom ulike nivåer og etater som tildekker helheten. Komiteens flertall viser til at grundig og regelmessig arbeidsgiverkontroll er et viktig ledd i bekjempelsen av svart økonomi, og det må legges til rette for gode kontrollmiljøer som kan jobbe systematisk og profesjonelt sammen med skatteetatens øvrige kontrollvirksomhet.

Regjeringen har lansert sin strategi mot arbeidslivskriminalitet med mange viktige tiltak for å få kontroll med svart økonomi. Strategien skisserer virkemidler og fordele ansvar for oppfølging.

Som nevnt er tilgang på informasjon og konkrete kontrolltiltak viktig, men ikke på bekostning av de seriøse aktørene i markedet. Tiltak for å ta verstingene må ikke gjøre det vanskeligere for de seriøse. Samtidig som vi åpner informasjonsflyten, må vi ivareta rettssikkerheten for enkeltindividet og næringsdrivende. Denne balansegangen og avgrensningen er utfordrende fordi vi vil bekjempe svarte aktører og samtidig gjøre det mer attraktivt å være en seriøs aktør og leverandør. Da må vi se på totaliteten i rammebetingelsene for næringslivet og innføre mest mulig treffsikre tiltak mot alvorlig kriminalitet.

Komiteens anbefaling inneholder forslag for ytterligere å forsterke det gode arbeidet som er igangsatt, og er enstemmig frem til romertall VI, om garantilønn for fast ansatte i bemanningsselskaper. Etter Fremskrittspartiets oppfatning er det prinsipielt uheldig å lovregulere detaljer om lønn, da dette er partenes domene gjennom tariffavtaler. Det kan være gode grunner til å se nøyer på utviklingen i bruk av kontraktsformen fast ansettelse uten garantilønn, men i så fall må dette gjøres i nært samarbeid med partene i arbeidslivet. Vi vil derfor stemme imot dette forslaget til vedtak i innstillingen.

Svein Flåtten (H) [17:22:14]: Kampen mot svart arbeid på alle fronter er viktig for det lovlige og regulære norske næringsliv, kanskje ikke minst for små og mellomstore bedrifter, som konkurrerer nettopp på det området

hvor mer irregulært arbeid foregår. Dette er selvfølgelig av avgjørende betydning for konkurransevilkårene – og for våre fremtidige skatteinntekter – og er altså en viktig sak for velferdssamfunnet på sikt. Derfor er det gledelig at komiteen stort sett står samlet om å forsterke virkemidlene. Jeg ser ikke at dette er et forslag som skiller komiteen, men jeg oppfatter at både komiteen og regjeringen mener at dette er en svært viktig sak. Nyansene, også i merkningene, går mer på tempoet og styrken i bruk av virkemidler og har mye mindre å gjøre med det å forsterke kampen mot svart arbeid.

De tiltakene vi setter i gang nå og senere, må gjøre det enklere å være seriøs. Kombinasjonen med å gjøre det vanskeligere å drive ulovlig kan være en balansegang som krever at tiltak må tenkes igjennom og avklares med næringsliv og ofte med partene i arbeidslivet.

Tilsvarende er rettssikkerhet et viktig element når det gjelder utformingen av tiltak: Blant annet omtales det i innstillingen dette med tilleggsatt, som ofte ilegges ved ligningen. Men ofte kan det være svært langt frem til det foreligger rettskraftige dommer, og underveis er det veldig mange eksempler på – også det fra media – at det hele faller sammen, fordi dette er komplisert jus, som heller ikke skatteetaten alltid har den riktige inngangen til. Så vi må være sikre på at skattyters rettssikkerhet ikke rammes av de tiltakene vi setter i gang. Rettssikkerheten kan aldri generaliseres; den vil alltid ramme individuelt og må tilpasses deretter.

Tilsvarende gjelder for dette med skatteattester, som selvsagt ville vært strålende hvis man kunne få dem til å virke i sanntid. Men vi har et beskatningssystem som fungerer i ettertid, og ikke i sanntid, og det tror jeg vi kommer til å fortsette å ha, og det vil gjøre at en eventuell utredning om å få skatteattestene gyldig i samtid vil bli veldig krevende. Det er et godt formål, men vi må på veien også her passe på grensene for personvern og rettssikkerhet, og ikke minst er det avgjørende at det ikke blir tyngende for den helt overveiende lovlige delen av norsk næringsliv, som følger regelverket.

Den viktige førstelinjen i kampen mot svart arbeid er en profesjonell skatteetat, som har gode profesjonelle miljøer som kan samarbeide på tvers av etatene. Det foregår jo et arbeid med å overføre denne virksomheten til staten, og der er det veldig mange innspill og synspunkter, men jeg tror at svart arbeid – og kampen mot det – kanskje er en av de aller viktigste årsakene til at vi må gjøre noe med akkurat denne saken. Det er om å gjøre å få helt topp profesjonelle miljøer, for de kjemper mot profesjonelle krefter på den siden som ikke er lovlydig.

Til slutt: Jeg tror at på sikt vil det aller, aller viktigste tiltaket mot svart arbeid være å øke forbrukernes bevissthet om at man ikke skal benytte svart arbeidskraft – ikke bare fordi det er ulovlig, men også fordi det svekker skatteinntektene og svekker velferdssamfunnet på sikt. Jeg ser jo at det ikke bare er noe man bare kan sette inn en annonse i avisen om, og vips, så har man overbevist forbrukerne. Dette er et langsiktig arbeid – og vi har et slikt arbeid, hvor veldig mange parter i arbeids- og næringslivet står sammen om å ha kampanjer og å prøve å overbevise folk om at dette

er den riktige måten å gjøre det på, og at de på den måten også bidrar til velferdssamfunnet.

Jeg tror at den kampen må man holde oppe, for det er dette som til slutt vil gi resultater.

Svein Roald Hansen hadde her overtatt presidentplassen.

Hans Olav Syversen (KrF) [17:27:29]: Det er mange mulige innfallsvinkler til en debatt om svart økonomi og svart arbeid, og jeg er i stor grad enig med de foregående talerne om den delen av dette som de tok opp. Jeg benytter også anledningen til å takke saksordføreren for konstruktivt arbeid for å samle komiteen om dette initiativet fra Kristelig Folkeparti – det har han i stor grad greid. Takk for det og takk for velvilje fra alle partier.

Hvis vi tar den økonomiske innfallsvinkelen, vet vi at den svarte økonomien utgjør et tap av skatter og avgifter på flere titalls milliarder kroner hvert eneste år. Det er mang en skattedebatt og spørsmål om nivå på skatt vi kunne eliminert hvis vi hadde fått inn de kanskje 50–60–70 milliardene som vi her snakker om, så det er av stor samfunnsmessig betydning. Samtidig er det for mange et spørsmål om det personlige, for i kjølvannet av svart arbeid og svart økonomi ser vi også mange enkeltkjebner. Menneskehandel er ofte svært tett relatert til den svarte økonomien, og det har vi også sett eksempler på. Vi kan ta Lime-saken, som ett eksempel, som viser hvordan den svarte økonomien også er en driver i utbytting av mennesker. Og det er til syvende og sist kanskje det mest alvorlige.

I den grad svart arbeid vokser i omfang, truer det også det seriøse arbeidslivet. Svart økonomi forblir et alvorlig samfunnsproblem, og ja – skatteinntektene reduseres og dermed også det felles grunnlaget for velferden. Det svekker konkurranseforholdet for de seriøse bedriftene, og respekt for lov og regler og arbeidstakernes rettigheter blir undergravd ved omfattende svart arbeid og svart økonomi.

Jeg er glad for de enighetspunkter som komiteen står felles om. Det gjelder skatteetatens mulighet til å innhente relevant informasjon og sikre bevis, bl.a. gjennom beslag. Det gjelder muligheten for skatteetaten til å dele informasjon, f.eks. ileggelse av skjerpet tilleggs-skatt og manglende levering av selvangivelse, med andre offentlige etater. Representanten Flåtten var inne på en side ved svart arbeid som gikk på en organisering av en etat. Problemet er imidlertid at vi ser at informasjonsflyten mellom statlige etater p.t. er så svak at man av ulike grunner – noen kaller det personvern og andre kaller det uvilje til å jobbe aktivt med det – ikke får gjennomslag. Dermed vet den ene etaten noe den andre faktisk burde visst, uten at det – etter min mening, i hvert fall – går ut over relevante personvern-hensyn.

Så har flere nevnt spørsmålet om skatteattest. Jeg synes det i hvert fall er viktig at en skatteattest for andre ikke må utgi seg for noe annet enn det den er. For det er problemet i dag, at man fremlegger en skatteattest, og så tror arbeidsgiveren, eller de som bestiller varer og tjenester, at den er noe mer enn det den er. Når manglene er så synlige som de er, da har vi ikke kommet så veldig langt.

Så til slutt: Vi fikk et veldig klart eksempel på falsk ID i morgennyhetene i dag – det at man bruker falske ID-er, får seg såkalte identifikasjonskort, på arbeidsplassen, som tilsynelatende gjør at man er der fullt lovlig, men egentlig er man der under falsk dekke. Samtidig når det gjelder ID-kort: Her har staten en stor oppgave å gjøre, og det er jeg spent på hvordan vil bli fulgt opp.

I sum: Regjeringen har kommet med sine anbefalinger, som gjorde at vi kunne trekke forslagene om lærlinger og om antall leverandører i kjede. Det – sammen med det vi vedtar i dag – synes i hvert fall jeg er et godt steg videre, og det er jeg glad for at vi kan stå sammen om.

Tore Hagebakken (A) [17:32:55]: Som Flåtten, Syversen og saksordføreren sa, er vi her enige om mye. Det er gledelig, og det er svært viktig.

Jeg vil først og fremst gi ros til Kristelig Folkeparti ved Hans Olav Syversen, Line Henriette Hjemdal og Kjell Ingolf Ropstad for å ha fremmet dette representantforslaget. Det er et godt initiativ og et bidrag som er viktig i kampen mot svart arbeid. Jeg vil også gi ros til saksordføreren, som har lagt seg i selen for å få til denne enigheten. Så er det noen nyanser ute og går her. Vi har bl.a. et forslag sammen med Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti der vi sier følgende:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om at Oslos kommunes nye krav i standardkontraktene for offentlige innkjøp, vedtatt 10. juni 2014, blir gjort gjeldende for alle offentlige innkjøp over en viss størrelse.»
Jeg tar dermed opp dette forslaget.

Så vil jeg understreke én ting spesielt: Syversen var innom dette med arbeidsfolks rettigheter, i tillegg til tap av inntekter for storsamfunnet osv. Vi er i Norge svært avhengige av, hvis vi skal bygge landet videre, i bygd og by, at vi har gode fagarbeidere. Ikke minst for å rekruttere ungdom til byggebransjen og alle andre bransjer hvor fagfolk trengs, er kampen mot svart arbeid og det å ha et anstendig arbeidsliv så utrolig viktig – for at vi skal lykkes med å motivere og lykkes med å ha arbeidsplasser som er Norge verdig.

Sett i lys av det er dette en god dag, en fin avslutning på dagens møte, med finanskomiteen, som evner å være enig om mye når enighet er innen rekkevidde. Det er en kvalitet ved demokratiet.

Presidenten: Representanten Tore Hagebakken har tatt opp det forslaget han refererte til.

Heidi Greni (Sp) [17:35:38]: Senterpartiet er opptatt av at svart arbeid og skattekriminalitet må bekjempes. Utvikling av arbeidslivskriminalitet, sosial dumping og svart økonomi er en av de største truslene mot vårt velferdssamfunn.

I vårt alternative budsjett for 2015 fremmet Senterpartiet en rekke forslag som skulle bidra til å bekjempe svart økonomi, skatteunndragelse og svart arbeid. Våre forslag gikk lenger enn det stortingsflertallet ville slutte seg til.

Ved behandlingen av forslagene som vi nå tar stilling til, viser det seg at det er bred enighet i finanskomiteen om

flere gode forslag. Det er imidlertid uenighet mellom partiene om noen svært sentrale spørsmål som det er naturlig å rette oppmerksomhet mot i debatten.

Den mest iøynefallende uenigheten i komiteen dreier seg om synet på garantilønn i faste bemanningsselskaper. Det er gledelig for meg å se at et flertall i komiteen, bestående av representantene fra Senterpartiet, SV, Arbeiderpartiet og Kristelig Folkeparti, har funnet sammen i en merknad der dette problemet blir beskrevet. De fem partiene i dette flertallet har samlet seg om et forslag som er komiteens tilrådning til vedtak VI.

Et stort problem når det gjelder skatte- og avgiftsunndragelse i næringslivet, er utelivsbransjen i de store byene. Ifølge Aftenpostens artikkel «Fjern kontantene helt fra utestedene» mener skatteekspertene at en femtedel av omsetningen i utelivsbransjen i Oslo er svart. Fra samme artikkel siteres:

«NHO Reiseliv mente i rapporten «Svart økonomi i utelivsbransjen» at ca. 1,3 milliarder kroner i året unndras skatt i Oslo og Akershus. Men alle vet at tallet er langt høyere. Et knapt isfjell blir oppdaget, mye fordi kontantomsetning er stor.»

Både NHO og Fellesforbundet vil fjerne kontanter fra utestedene. Landsmøtet i Arbeiderpartiet gikk nylig inn for å gi bedrifter i reiselivsbransjen rett til å kunne velge bort kontantbetaling. Jeg vil gi Arbeiderpartiet ros for det, men jeg vil spørre om vi ikke skal våge å gå enda et skritt lenger, hvis vi skal klare å få bukt med dette. Bør vi vurdere å forby kontantbruk i utelivsbransjen i de deler av landet der dette er et stort problem?

NHO sier i Aftenpostens reportasje:

«Dette er ikke bare ulovlig, men også svært konkurransevridende. Svart økonomi stjeler ansattes rettigheter, velferdstjenester fra de som trenger det og gjør konkurransen vanskelig for seriøse bedrifter.»

Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, SV og Arbeiderpartiet står også sammen om å markere at hensynet til skatteetatens taushetsplikt må underordnes hensynet til å forebygge ulovlig virksomhet. I saker der bedrifter konkurrerer om å vinne offentlige anbud, bør det ikke være mulig for bedrifter med svart virksomhet å vinne anbudet.

Regjeringspartiene og Venstre mener at taushetsplikten må opprettholdes av hensyn til rettssikkerheten. Det er svært interessant å legge merke til at disse tre partiene også begrunner sin motstand mot forslag 3 i representantforslaget ved å henvise til bestemmelsene i EØS-avtalen:

«Disse medlemmer viser til forslag 3 i Dokument 8:7 S (2014–2015) om å sikre at systemet med skatteattest bedres, slik at svart virksomhet i minst mulig grad vil være forenlig med ren skatteattest. Disse medlemmer vil vise til at det dessverre er vanskelig å bruke skatteattestene til dette, fordi skatteattestene ikke kan gi informasjon som det ikke er adgang til å vektlegge i prosessene knyttet til offentlige anskaffelser i henhold til EØS-regelverket. EØS-regelverket setter en skranke for å kunne avvise en leverandør på grunnlag av antatte straffbare forhold når det ikke foreligger rettskraftig dom.»

På denne måten setter disse representantene hensynet

til en eventuell reaksjon fra ESA foran hensynet til det svært viktige arbeidet med å bekjempe en kriminalitet der personer med utenlandsk opprinnelse er høyt representert. I VG-artikkelen «Nå oppretter kriminelle gjengmedlemmer AS/Krim» står det:

«I følge Kripos er det politidistriktene Oslo og Romerike som rapporterer om de største utfordringene med kriminelle nettverk. De utmerker seg også med å begå den mest alvorlige kriminaliteten.

– I flere av disse nettverkene er kriminelle med pakistansk, albansk, somalisk, syrisk og vietnamesisk bakgrunn spesielt synlige.»

Når kriminalitetsbildet i vårt land endres, må også vi politikere gi nye og bedre redskaper til myndigheter som arbeider for å avdekke og straffe økonomisk kriminalitet.

Karin Andersen (SV) [17:40:50]: Sosial dumping, svart arbeid og økonomisk kriminalitet truer virkelig samfunnet vårt, velferden som er bygget opp, og hvis man ikke får stoppet dette, er det kjeltringene som vinner, og de ærlige arbeidstakerne og de ærlige bedriftene, som følger lovverket, kommer til å bli tapende i konkurransen. Det må stoppes, og det trengs mye sterkere tiltak enn dem vi har på plass i dag, men jeg er veldig glad for at det er så bred enighet om de tiltakene som finanskomiteen i dag foreslår.

Det er noen uenigheter, som det har vært pekt på, og det gjelder bl.a. hvordan man organiserer ulike typer bedriftsstrukturer i dag – ikke bare for å unndra skatt, sjølsagt, men også for å senke kostnadene på en måte som gjør at det går ut over arbeidstakerne. På den måten river man bort grunnlaget for at man kan ha en lønn man kan leve av, fra en jobb. Når man river grunnlaget bort for det, f.eks. ved at man ikke får lønn mellom oppdrag hvis man er i et innleiefirma, må vedkommende finne på noe annet for å forsørge seg. Å sikre at arbeidstakerne har en lønn det går an å leve av når man har en fast ansettelse og et arbeidsforhold, er et viktig tiltak mot svart arbeid og sosial dumping.

Man har også vært inne på privatmarkedet, og at vi alle sammen har et ansvar, sjølsagt. Det er vel noen ganger mulig å si det sånn: Er det for billig, er det noe gærent. Det gjelder når man inngår en kontrakt som offentlig sektor, eller som firma, men det gjelder også når man gjør det som privatperson. Det er noen tilbud som er for gode til å være lovlige, og da må man ta et ansvar for det.

Dette går fra internasjonal kriminalitet, kamouflert i skatteparadis, ned til de minste transaksjonene. Kanskje noe av det aller viktigste vi kan gjøre, og som jeg beklager at regjeringen har reversert, er å gi fagbevegelsen flere virkemidler. Fagbevegelsen er en av de viktigste vaktbikkjene vi kan ha. Derfor er jeg bl.a. lei for at regjeringen har trukket tilbake dette med muligheten for fagbevegelsen til å gå inn og reise søksmål på ulovlig innleie, for det er alle disse små elementene som til sammen gjør at arbeidslivet kan fungere lovlig, at vi faktisk har elementer som det er mulig å passe på. En kontrollvirksomhet som skal kunne erstatte den jobben en godt organisert fagbevegelse gjør på disse områdene på den enkelte arbeidsplass, er nesten umulig å tenke seg.

Så til skatteetaten: Jeg er veldig glad for at man nå ser

hvordan skatteetaten kan jobbe mye mer aktivt med dette, men vi er, fra SVs side, uenig med regjeringen i at det er en god ting å sentralisere skatteetaten, slik som regjeringen ønsker. Man begrunner dette med at man ønsker bl.a. bedre arbeidsgiverkontroll. Det ønsker jo alle – det må på plass. Men å fjerne en skatteinnkreving som i dag fungerer godt, og som fungerer bedre enn den statlige innkrevningen, mener vi er et dårlig forslag. Da må man heller bygge ut det som fungerer godt, på de områdene hvor det er mangler – enten gjennom et samarbeid eller gjennom at deler av det, som ikke innbefatter det store volumet, gjøres i egne enheter. Det er viktig, for skatteetaten er til stede lokalt, fungerer godt og kan også bistå i saker det er uenighet om. Å løse saker bidrar jo til at den delen av forvaltningen har bred tillit, og det er det viktig at den har når den også skal bidra til å rydde opp i saker der det foregår ulovligheter.

Det er et veldig stort volum på dette. Det har vært nevnt flere tall fra andre representanter her, men hvis vi tar hele volumet av dette med økonomisk kriminalitet i tillegg, handler det om flere hundre millioner kroner. Hvis vi får vekk halvparten av dette, har vi penger til velferden, til skattelette til vanlige folk og til å berge klimaet, så dette er en utrolig viktig sak, for både finansene våre og strukturene som holder samfunnet vårt oppe.

Statsråd Siv Jensen [17:46:17]: Bekjempelse av svart arbeid er en prioritert oppgave for denne regjeringen, og myndighetenes innsats på dette området kan åpenbart også bli bedre. Myndighetene anvender flere virkemidler i kampen mot svart arbeid. Det er f.eks. vid adgang til å innhente kontrollopplysninger. Skattemyndighetene kan ikke innhente opplysninger med tvang, f.eks. ved beslag. Det er først og fremst en oppgave for politiet. Men det utelukker ikke at det er mulig å utrede en særskilt ordning med bevisikring for skatteetaten. Selv om skatteetaten allerede i dag har mulighet til å dele informasjon med mange offentlige etater, er jeg åpen for å vurdere om det bør skje i enda flere tilfeller.

Ordningen med skatteattest er begrenset til å være en skatterestanseattest. Skatteattesten viser om skattyter har betalt sine skatte- og avgiftskrav. Det er flere utfordringer knyttet til en utvidelse av ordningen, men det er åpenbart mulig å se nærmere på det spørsmålet også.

Regjeringen utreder muligheten for at andre aktører enn kontroll- og tilsynsmyndighetene kan gjøre samtidoppslag i offentlige registre. Arbeids- og sosialdepartementet tar sikte på at et eventuelt forslag til regelendring kan sendes på høring til sommeren. Men allerede i dag foregår det et godt og viktig arbeid med holdningskampanjer i regi av Samarbeid mot svart økonomi, som bl.a. er rettet mot videregående skoler. Det arbeidet vil fortsette. Det kan også vurderes om enda flere etater bør trekkes inn i det arbeidet.

Regjeringen er opptatt av å ha et seriøst og ordnet arbeidsliv, der faste ansettelser er hovedregelen, og der vernebestemmelsene i arbeidsmiljøloven sikrer gode og anstendige arbeidsforhold. Arbeidsmiljøloven gjelder for bemanningsbransjen som for andre bransjer. Alle ansettel-

ser skal skje innenfor rammene av lovens to former for ansettelse – enten fast eller midlertidig.

Det er lang tradisjon i Norge for at det er domstolene som må ta stilling til om den enkelte arbeidsavtale er innenfor loven, og dermed trekke opp de konkrete grensene i loven. Det er derfor den enkelte arbeidstaker som må følge opp eventuelle brudd på reglene om ansettelse og oppsigelse, f.eks. gjennom domstolene. Organisasjonene kan støtte den enkelte, både faglig og økonomisk, i slike saker.

Det er prinsipielt uheldig å lovregulere detaljer om lønn, da det er partenes domene gjennom tariffavtaler. Men regjeringen vil følge utviklingen og praksisen med ut- og innleie nøye, særlig sammenlignet med bruk av andre tilknytningsformer i arbeidslivet. Arbeids- og sosialdepartementet har derfor også inngått en flerårig forskningsavtale med Fafo.

I forbindelse med regjeringens strategi mot arbeidslivskriminalitet skal det dessuten utredes hvordan likebehandlingsreglene ved utleie etterleves og håndheves samt eventuelle behov for nye tiltak.

Jeg har merket meg at flertallet i finanskomiteen viser til at en solid arbeidsgiverkontroll som kan jobbe sammen med skatteetatens øvrige kontrollmiljøer, er et viktig tiltak i bekjempelsen av svart økonomi. Det er jeg helt enig i. Et viktig tiltak i den sammenhengen er å etablere en bedre arbeidsgiverkontroll ved å flytte denne fra kommunene til skatteetaten. Det er et spørsmål som regjeringen vil komme tilbake til Stortinget med i forbindelse med fremleggelsen av revidert nasjonalbudsjett, hvor vi får anledning til å presentere i full bredde den høringen som har vært gjennomført, som viser den brede støtten dette forslaget har, hos et rikt monn av fagmiljøer, som mener at dette tiltaket vil være ekstremt viktig i kampen mot svart arbeid. Men det kommer vi altså tilbake til i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett.

Avslutningsvis vil jeg si at jeg synes det er veldig bra at dette spørsmålet tas opp med jevne mellomrom i Stortinget. Å bekjempe omfanget av svart arbeid og økonomisk kriminalitet er et utrolig viktig arbeid. Det er et arbeid vi må ha fokus på innenfor vår egen nasjonale lovgivning og når det gjelder tiltak vi kan gjøre her hjemme, men det er definitivt også viktig at vi jobber bredt med dette i ulike internasjonale fora, gjennom internasjonale skatteavtaler, for dette er dessverre ikke bare et nasjonalt fenomen. Det er et stort og omfattende problem også internasjonalt.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Hårek Elvenes (H) [17:51:28]: Interpellanten skal ha anerkjennelse for å ha tatt opp et svært så viktig tema.

Organisert kriminalitet og svart arbeid er uløselig knyttet sammen. Det er ofte penger som er tjent på narkotikaomsetning, som hvitvaskes og pløyes inn i den legale økonomien. Man får latterlig lave tilbud, fristelsen blir stor, og vi har det gående. Vi ser at dette griper om seg i større og større grad. Men dette er ikke noe nytt – for 35 år siden kom det en bok som het «Svart arbeid, en sektor i vekst». Det vi ser, er at denne sektoren ekspanderer uro-

vekkende fort og er knyttet til mobil vinningskriminalitet, bl.a.

Kontrollmekanismene er for svake. To av kontrollmekanismene er knyttet til skatteattest og straffeskatt. Skatteattesten viser en statussituasjon på et gitt tidspunkt som forteller om man har restanser knyttet til ubetalt skatt. Aftenposten har avslørt i flere av sine reportasjer at et firma kan være under etterforskning for heleri, hvitvasking og momsunddragelse og likevel få ren skatteattest. Dette er noe som Finansdepartementet med ministeren absolutt må se nærmere på. Skal man bruke skatteattesten som en kontrollmekanisme, må også skatteattesten være til å stole på.

Så til straffeskatt. Straffeskatt er jo en straffeforføyning som brukes når man ønsker å håndtere saken på en rask og effektiv måte, men det hersker ingen tvil om at det er en straffereaksjon. Denne straffereaksjonen er underlagt taushetsplikt. Her bør man se nærmere på om taushetsbestemmelsene i skatteetaten er så pass strenge at denne opplysningen ikke kommer dem til kjennskap som faktisk bør kjenne den, hvis man skal bruke straffeskatt som et kvalifiseringskriterium – om man er legal eller illegal når man skal være tilbyder.

Regjeringen har gjort veldig mye bra i sakens anledning. I statsbudsjettet ble det bevilget 28 mill. kr til økt samarbeid mellom politiet og kontrolletatene – en ekstra-bevilgning på 28 mill. kr. Denne typen kriminalitet henger veldig tett sammen med andre typer kriminalitet, menneskehandel, f.eks. Derfor har regjeringen opprettet et felles analyse- og etterrettingscenter nettopp for å kunne følge bevegelsene til disse kriminelle og utveksle informasjon og utnytte ressursene i politiet og kontrolletatene på en bedre måte enn man har kunnet gjøre til nå.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 12.

Sak nr. 13 [17:54:22]

Innstilling fra finanskomiteen om endringer i tjenstepensjonsloven mv. (uførepensjon) (Innst. 225 L (2014–2015), jf. Prop. 42 L (2014–2015))

Presidenten: Etter ønske fra finanskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til fire replikker med svar etter innlegg fra medlem av regjeringen innenfor den fordelte taletid, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Sigurd Hille (H) [17:55:08] (ordfører for saken): Den 5. desember 2013 vedtok Stortinget en ny lov om tjenstepensjon. Det gjorde Stortinget enstemmig. I den loven manglet det et element, nemlig uføredelen, og uføredelen er det som i den foreliggende sak foreslås inn tatt i et nytt kapittel, kapittel 8. Det omhandler nye regler for uførepensjon i private tjenstepensjonsordninger.

Den 1. januar 2015, altså ved årsskiftet, kom det nye regler for uføretrygd i folketrygden, og det er nå naturlig og nødvendig å gjøre endringer som angir rammene for uføredelingen i private såkalte skattefaviserte tjenstepensjonsordninger, slik at disse er tilpasset den nye uføretrygden i folketrygdloven. Kapittel 8, som her foreslås, avløser tidligere regler som er nedfelt i foretakspensjonsloven.

I mars 2014 vedtok Stortinget nye regler for uførepensjon i lovfestede offentlige pensjonsinnetninger. Disse endringene trådte i kraft ved siste årsskifte. Forslaget som foreslås i denne lovteksten, har bestemmelser som er lik de som allerede er vedtatt for offentlig sektor. Det er viktig at disse ordningene i offentlig og privat sektor er mest mulig like.

Så er det slik at i tjenstepensjonsloven, herunder det som foreslås her, er det ordninger i privat sektor som er såkalt frivillige ordninger – det er altså opp til den enkelte bedrift, det enkelte foretak, selv å bestemme hvorvidt man skal innføre disse lovreglene. Det er også opp til den enkelte bedrift eller foretak å beslutte hvorvidt de vil innføre deler av dette, altså utnytte lovens bestemmelser noe, helt eller delvis.

Det er grunn til å understreke at komiteen har samarbeidet godt i denne saken, og jeg takker for det. Dette samarbeidet har bl.a. ført til at punktet om barnetillegget er foreslått endret i forhold til det som lå i proposisjonen. Enkelt sagt er forslaget nå at barnetillegget utbetales til barnet er fylt 18 år, mot forslaget 21 år, slik utgangspunktet var. Til gjengjeld er satsen nå foreslått høyere enn det som lå i forslaget. Dette er komiteen enstemmig om. Dette betyr at ordningen vil være lik den som gjelder for offentlig sektor.

Barnetillegget i offentlig sektor vil bli utredet nærmere. Hvis dette fører til endringer, kan det føre til at rammene for barnetillegg i privat sektor bør vurderes på nytt etter at regjeringen er kommet tilbake med sin vurdering av barnetillegget i offentlig sektor.

Et annet forhold som er fremkommet i høringen i saken, er selve rapporteringsansvaret knyttet til denne ordningen. Pensjonsleverandørene har gitt uttrykk for at de bl.a. ønsker tilgang til inntektsopplysninger for den såkalte a-ordningen for å kunne beregne uførepensjonen. Departementet bør vurdere den praktiske siden ved et rapporteringsansvar, som muligens kan oppleves som svært byrdefullt for den enkelte, og eventuelt komme med retningslinjer og forslag som gjør ordningene mest mulig smidige.

Av saken fremgår det at det er en særmerknad fra Arbeiderpartiet og SV. Jeg antar at det vil bli redegjort for denne. Det er likevel slik at det ikke er foreslått endringer av selve lovforslaget, og fremleggelsen av dette er således enstemmig.

Tore Hagebakken (A) [18:00:16]: Saksordføreren, Sigurd Hille, har gitt en god gjennomgang av hva denne saken handler om. Dette er også en sak hvor samarbeidsviljen har vært hentet fram hos alle i vår komité.

Arbeiderpartiet, sammen med SV, er imidlertid kritisk til regjeringas forslag til maksimalramme og barnetillegg,

og derfor er det bra at vi i komiteen, som saksordføreren redegjorde for, har klart å samles om at satsen for barnetillegget i tjenstepensjonsloven settes tilsvarende tillegget i de offentlige tjenstepensjonsordningene.

Vi er også tilfreds med at det vil være adgang til å videreføre fripoliser inntil dekning utover folketrygden blir standard i alle bedrifter. Vi er imidlertid kritisk til at departementet foreslår en mer komplisert maksimalramme enn banklovkomisjonens flertall ønsker. Vi synes ellers at det er urimelig at innstramningen er størst på lave inntekter. Vårt utgangspunkt er at ingen velger å bli ufør av fri vilje.

Vi er opptatt av den sosiale profilen og av å sikre en innretning slik at ikke uforholdsmessig store deler av bedriftens pensjon tilfaller inntekter over 6 G. Men det er helt riktig som saksordføreren sa, vi fremmer ingen endringer. Denne lovendringa har dermed følgende prognose: Det ser ut til at det vil enstemmig vedtatt – og det er bra.

Tom E.B. Holthe (FrP) [18:02:31]: Dette er en sak som jeg på mange måter synes er litt underlig at ikke skaper mer oppmerksomhet enn den gjør, fordi den berører mange. Likevel skaper det liten interesse, det som i dag er den store forskjellen mellom tjenstepensjonene i de ulike delene av arbeidslivet, og som bidrar til å skape deling i arbeidsmarkedet, med barrierer som hindrer folk fra å gå fra offentlig til privat sektor og motsatt. Disse barrierene er særlig skadelige nå som norsk økonomi er i en fase med stort behov for omstilling. Fremskrittspartiet og regjeringen ønsker derfor å redusere forskjellene mellom pensjonssystemene i privat og offentlig sektor og på den måten fjerne barrierene mellom sektorene.

Jeg mener at folk på lang sikt bør kunne bytte jobber mellom offentlig og privat sektor uten å måtte tenke på hvordan dette slår ut for pensjon og andre rettigheter. Derfor er jeg godt fornøyd med at endringen i tjenstepensjonsloven, som vi i dag debatterer, innebærer at det i hovedsak vil være mulig å gi uføredekning i privat sektor på linje med den nylig vedtatte uføreordningen i offentlig sektor.

Jeg er også godt fornøyd med at Stortinget nå setter satsen for barnetillegget i tjenstepensjonsloven tilsvarende tillegget i de offentlige tjenstepensjonsordningene, gjeldende til 18 år.

La meg imidlertid samtidig minne om at det er frivillig om et foretak i privat sektor vil knytte uførepensjonen til sin tjenstepensjonsordning, og i hvilken grad de vil utnytte rammene i lovforslaget. Det betyr at det fortsatt vil være forskjeller mellom privat og offentlig sektor, men denne saken er et skritt i riktig retning når det gjelder harmonisering av offentlig og privat pensjon.

Noen ønsker å gå lenger enn regjeringens forslag til tjenstepensjon. Disse ønsker en obligatorisk ordning for bedriftene. Dette er i utgangspunktet kanskje en fornuftig tilnærming, men jeg er av den oppfatning at en eventuell obligatorisk ordning fort kan bli kostbar for små og mellomstore bedrifter, med de konsekvensene det måtte ha.

La meg avslutningsvis få takke saksordføreren for godt utført jobb og flott samarbeid.

Statsråd Siv Jensen [18:05:31]: Utforming av regler for uførepensjon i private tjenstepensjonsordninger må avveie hensynet til at personer som blir uføre, skal få en rimelig forsikring og kompensasjon for inntektsbortfall, mot at det skal lønne seg å være i arbeid dersom en har mulighet til det. Det er de samme hensynene som den reformerte uføretrygden i folketrygden baseres på.

Jeg er tilfreds med at komiteen i all hovedsak har sluttet seg til de foreslåtte lovreglene om nye rammer for uførepensjonen i private skattefaviserte tjenstepensjonsordninger, som vil tilpasse uførepensjonsordninger i privat sektor til den nye uføretrygden i folketrygden som trådte i kraft ved årsskiftet.

Forslaget gjelder uførepensjon som knyttes til skattefaviserte tjenstepensjonsordninger etter tjenstepensjonsloven, innskuddspensjonsloven og foretakspensjonsloven, og proposisjonen bygger – som Stortinget utmerket godt vet – på Banklovkomisjonens utredning, NOU 2013: 12, og på høringen av dette.

Jeg er opptatt av at de private og offentlige tjenstepensjonsordningene bør være mest mulig like der hvor det er mulig, og jeg har merket meg at en samlet komité også gir uttrykk for dette. Det er derfor i forslaget lagt opp til at de maksimale rammene for uførepensjon fra ordningen tilsvaret det som nylig er vedtatt å gjelde i de offentlige tjenstepensjonsordningene, herunder at lønn inntil 12 G kan legges til grunn. Jeg har også merket meg at komiteen foreslår andre øvre rammer og lavere aldersgrense for barnetillegget, slik at de ytre rammene tilsvaret nivået og aldersgrensen som gjelder i de offentlige tjenstepensjonsordningene.

Et viktig hensyn bak forslaget er at regelverket skal gi incentiver til å stå i arbeid der det er mulig, og det er derfor foreslått regler om forholdsmessig fradrag ved arbeidsinntekt som overstiger 0,4 G, og om samordning av flere uføreytelser for å unngå at de samlede ytelsene blir for høye. Det er lagt opp til at departementet kan fastsette nærmere overgangsregler og eventuell frist for avvikling av eksisterende uførepensjonsordninger i forskrift, og behovet for slike nærmere regler vil vi på vanlig måte vurdere i forbindelse med ikrafttredelse av nye lovregler.

La meg bare helt avslutningsvis knytte noen få kommentarer til representanten Hagebakken, som skapte et inntrykk av at regjeringen har fremmet forslag i strid med Banklovkomisjonens anbefalinger. Det er altså ikke riktig. De maksimale rammene er utformet slik at de tilsvaret det som er vedtatt å gjelde i de offentlige ordningene, og det er vanskelig å se at rammene bør være høyere i privat sektor enn i offentlig sektor. Banklovkomisjonen avga sin utredning og foreslo maksimale rammer før reglene for de offentlige ordningene var vedtatt, men Banklovkomisjonen har i sin utredning vist til at det bør legges vekt på hva som vil gjelde i offentlig sektor.

Med det er jeg glad for den brede enigheten som kommer til uttrykk i Stortinget i behandlingen av denne saken.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 13. Presidenten vil foreslå at sakene nr. 14–17 behandles under ett. – Det anses vedtatt.

Sakene er annen gangs behandling av lovsaker og gjelder lovvedtakene 58–61 for 2014–2015.

Sak nr. 14 [18:09:13]

Stortingets vedtak til lov om donasjon og transplantasjon av organ, celler og vev (transplantasjonslova) (Lovvedtak 58 (2014–2015), jf. Innst. 223 L (2014–2015) og Prop. 38 L (2014–2015))

Sak nr. 15 [18:09:16]

Stortingets vedtak til lov om obduksjon og avgjeving av lik til undervisning og forskning (obduksjonslova) (Lovvedtak 59 (2014–2015), jf. Innst. 223 L (2014–2015) og Prop. 38 L (2014–2015))

Sak nr. 16 [18:09:19]

Stortingets vedtak til lov om Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter (Lovvedtak 60 (2014–2015), jf. Innst. 216 L (2014–2015) og Dokument 16 (2014–2015))

Sak nr. 17 [18:09:23]

Stortingets vedtak til lov om endringer i pasient- og brukerrettighetsloven og spesialisthelsetjenesteloven (fritt behandlingsvalg) (Lovvedtak 61 (2014–2015), jf. Innst. 224 L (2014–2015) og Prop. 56 L (2014–2015))

Presidenten: Ingen har bedt om ordet til sakene nr. 14–17.

Etter at det var ringt til votering, uttalte **presidenten:** Da er vi klare til å gå til votering.

Votering i sak nr. 1

Presidenten: Under debatten har Per Olaf Lundteigen satt fram et forslag på vegne av Senterpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber presidentskapet, i henhold til Grunnloven § 75 h, åpne for at nytiltrådte statsråder etter ny bestemmelse i Stortingets forretningsorden kan innkalles skriftlig gjennom Stortingets president til å møte i Stortinget for å redegjøre for eventuelle uheldige interessebånd knyttet til tidligere yrke.»

Votering:

Forslaget fra Senterpartiet ble enstemmig ikke bifalt. (Voteringsutskrift kl. 18.19.55)

Presidentskapet hadde innstilt:

Dokument nr. 8:88 S (2013–2014) – representantforslag fra stortingsrepresentanten Per Olaf Lundteigen om å legge til rette for at nytiltrådte statsråder etter § 75 h i Grunnloven kan innkalles til høring i Stortinget om yrkesbakgrunnen – vedlegges protokollen.

Votering:

Presidentskapets innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 2

Presidenten: Under debatten har Martin Kolberg satt fram et forslag på vegne av presidentskapets medlemmer Marit Nybakk og Svein Roald Hansen. Forslaget lyder:

«A.

Vedtak til lov
om registrering av regjeringsmedlemmers verv
og økonomiske interesser

I

I lov 30. november 2012 nr. 70 om registrering av regjeringsmedlemmers verv og økonomiske interesser gjøres følgende endringer:

Ny § 1 a skal lyde:

§ 1 a

(1) Kongen i statsråd kan pålegge regjeringsmedlemmene og statssekretærene å registrere sine tidligere oppdragsgivere der vedkommende har arbeidet med å fremme politiske eller næringsmessige interesser.

(2) En opplysningsplikt fastsatt i medhold av bestemmelsen her er begrenset til oppdragsgivere regjeringsmedlemmene og statssekretærene har hatt de to siste årene før tiltredelsen.

(3) En opplysningsplikt fastsatt i medhold av bestemmelsen her viker for lovbestemt taushetsplikt.

II

Loven trer i kraft straks.

B.

Stortinget ber regjeringen utarbeide forskrift i tråd med representantforslaget og merknadene i innstillingen.»

Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de støtter forslaget.

Presidenten har grunn til å anta at dette kan bli «close race».

Votering:

Forslaget fra Martin Kolberg ble med 53 mot 45 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 18.20.57)

Presidentskapet hadde innstilt:

Dokument 8:80 LS (2013–2014) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Martin Kolberg, Per Olaf Lundteigen, Bård Vegar Solhjell, Jette F. Christensen, Marit Arnstad, Karin Andersen og Gunvor Eldegard om opplysningsplikt for statsråder og statssekretærer om tidligere oppdragsgivere og politiske og næringsmessige interesser – vedlegges protokollen.

Votering:

Presidentskapets innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 3

Presidentskapet hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt vedtak til

l o v
om informasjonsplikt, karantene og saksforbud for politikere, embetsmenn og tjenestemenn (karanteneloven)

Kapittel 1. Innledende bestemmelser

§ 1 *Hva loven omfatter*

Loven omfatter politikere som skal tiltre embete eller stilling i departementene eller stilling eller verv utenfor statsforvaltningen, eller som etablerer næringsvirksomhet. Statsministerens kontor regnes som departement etter loven her.

Loven omfatter embets- og tjenestemenn som går over til stilling eller verv utenfor statsforvaltningen, eller som etablerer næringsvirksomhet.

Loven omfatter ikke overgang til partipolitisk arbeid eller politiske verv i Stortinget, kommuner og fylkeskommuner.

§ 2 *Definisjoner*

Med politiker og politisk stilling menes i denne lov nåværende eller tidligere medlemmer av regjeringen, statssekretærer og politiske rådgivere.

Med karantene menes et tidsbegrenset forbud mot å tiltre ny stilling eller verv utenfor statsforvaltningen eller etablere næringsvirksomhet.

Med saksforbud menes et tidsbegrenset forbud mot å involvere seg i bestemte saker eller saksområder.

§ 3 *Forholdet til forvaltningsloven*

Forvaltningsloven gjelder med de særlige bestemmelser som er gitt i denne loven.

Vedtak etter loven kan ikke påklages.

Parten kan innen fem virkedager uttale seg om vedtak etter §§ 6, 7, 10, 11, 13 og 14 og kreve ny vurdering av saken. Fristen regnes fra det tidspunkt vedkommende underrettes om vedtaket. Organet som har truffet vedtaket,

skal fremlegge ny vurdering av saken innen fem virkedager fra det tidspunkt krav om ny vurdering er mottatt.

Parten kan innen tre uker uttale seg om vedtak etter §§ 18, 19 og 20 og kreve ny vurdering av saken. Fristen regnes fra det tidspunkt underretning om vedtaket er kommet frem til vedkommende part.

Søksmål om gyldigheten av vedtak etter loven kan ikke reises uten at vedkommende part har benyttet sin adgang til å kreve ny vurdering av vedtaket, og ny vurdering er gitt.

Departementet kan gi forskrift om saksbehandlingen, inkludert om beregningen av frister, samt fristoppreisning i saker der parten uttaler seg om vedtak og krever ny vurdering etter tredje og fjerde ledd.

Kapittel 2. Politikeres overgang til stilling mv. utenfor statsforvaltningen

§ 4 *Karantenenemnda*

Kongen skal oppnevne en faglig uavhengig nemnd, Karantenenemnda, som treffer vedtak om karantene og saksforbud ved politikeres overgang til stilling eller verv utenfor statsforvaltningen eller etablering av næringsvirksomhet.

Kongen gir forskrift om nemndas sammensetning og funksjonstid.

§ 5 *Informasjonsplikt*

Senest tre uker før overgang til stilling eller verv utenfor statsforvaltningen eller etablering av næringsvirksomhet, plikter politikeren å gi alle nødvendige opplysninger Karantenenemnda trenger for å fatte vedtak, inkludert opplysninger om tidligere embete eller stilling og den nye stillingen, vervet eller virksomheten.

Informasjonsplikten gjelder alle overganger til stilling eller verv utenfor statsforvaltningen og all etablering av næringsvirksomhet innen tolv måneder etter fratreden som politiker, også der overgangen eller etableringen ikke skjer direkte etter fratreden.

§ 6 *Karantene*

Karantenenemnda kan, ved overgang til stilling eller verv utenfor statsforvaltningen eller etablering av næringsvirksomhet, i særlige tilfeller ilegge en politiker karantene i inntil seks måneder etter fratreden når

- a) det foreligger en konkret forbindelse mellom politikeren tidligere ansvarsområder, arbeidsoppgaver i den politiske stillingen eller bestemte saker som var til behandling i departementet i politikeren funksjonstid, og interessene til den virksomheten politikeren blir tilknyttet eller -etablerer, eller
- b) politikeren tidligere ansvar og arbeidsoppgaver har gitt eller kan gi virksomheten politikeren blir tilknyttet eller etablerer særlige fordeler, eller
- c) overgangen på annen måte kan være egnet til å svekke tilliten til forvaltningen generelt.

§ 7 *Saksforbud*

Karantenenemnda kan i særlige tilfeller, dersom ett eller flere av vilkårene i § 6 er oppfylt, ilegge en politiker

saksforbud i inntil tolv måneder etter fratreden. Saksforbud kan ilegges i stedet for eller i tillegg til karantene.

Dersom det foreligger særlig tungtveiende grunner, kan det ilegges et saksforbud i inntil tolv måneder i tillegg til en karantene på inntil seks måneder.

§ 8 Godtgjørelse

En politiker som er ilagt karantene etter § 6, mottar en godtgjørelse i karantenetiden som tilsvarer den lønn vedkommende hadde ved fratreden som politiker, med tillegg av feriepenger.

Lønn eller vederlag for annet arbeid, verv eller oppdrag som vedkommende måtte motta eller opptjene i karantenetiden, går til fradrag i godtgjørelsen etter første ledd.

I karanteneperioden vil politikeren være omfattet av en ordning som tilsvarer gruppeivsordningen som følger av den til enhver tid gjeldende hovedtariffavtale i staten.

§ 9 Saksbehandlingen i Karantenenemnda

Karantenenemnda har frist på to uker til å treffe vedtak om å ilegge karantene og saksforbud, regnet fra det tidspunkt vedkommende politiker har oppfylt sin informasjonsplikt etter § 5. Politikeren kan ikke tiltre stilling eller verv eller etablere næringsvirksomhet før Karantenenemnda har truffet endelig vedtak i saken.

Departementet kan gi forskrift om saksbehandlingen i Karantenenemnda, inkludert om beregning av fristen etter første ledd.

Kapittel 3. Politikeres overgang til embete eller stilling i departementene

§ 10 Overgang til visse ledende departementsstillinger

En politiker som tiltrer eller gjeninntretr som departementsråd, assisterende departementsråd, ekspedisjonssjef eller kommunikasjonssjef i det departement vedkommende har vært politiker, kan ikke utøve embetets eller stillingens funksjoner i seks måneder etter fratreden. Tilsvarende forbud gjelder i tre måneder der overgang skjer til et annet departement.

I tidsrom nevnt i første ledd, kan politikeren heller ikke ha arbeidsoppgaver som innebærer et direkte rådgivningsforhold til politisk ledelse, eller som vedrører saker som politikeren hadde til behandling i sin politiske stilling.

Dersom særlig tungtveiende grunner tilsier det, kan departementet oppheve eller begrense forbudet etter første og andre ledd.

§ 11 Overgang til andre stillinger i departementene

Går en politiker over til andre embeter eller stillinger i departementet enn nevnt i § 10, kan departementet bestemme at vedkommende ikke skal ha oppgaver som innebærer direkte rådgivning til departementets politiske ledelse for en periode på inntil seks måneder etter fratreden. Når tungtveiende grunner tilsier det, kan politikeren ilegges et forbud etter § 10 første og andre ledd i inntil tre måneder.

§ 12 Lønn

Den som er underlagt forbud etter §§ 10 eller 11, mottar embetets eller stillingens lønn. Lønn eller vederlag for annet arbeid, verv eller oppdrag som vedkommende måtte motta eller opptjene i perioden, går til fradrag i lønnen.

Kapittel 4. Embets- og tjenestemenns overgang til stilling mv. utenfor statsforvaltningen

§ 13 Overgang fra ledende stilling i et departement eller annet statlig forvaltningsorgan

Dersom en departementsråd, assisterende departementsråd, ekspedisjonssjef eller leder av annet statlig forvaltningsorgan går over til stilling eller verv utenfor statsforvaltningen, eller etablerer næringsvirksomhet, kan tilsettingsmyndigheten i særlige tilfeller ilegge karantene når

- det foreligger en konkret forbindelse mellom embets- eller tjenestemannens tidligere ansvar og arbeidsoppgaver i embetet eller stillingen eller bestemte saker som var til behandling i forvaltningsorganet i vedkommendes funksjonstid, og interessene til den virksomheten vedkommende blir tilknyttet eller etablerer, eller
- embets- eller tjenestemannens tidligere ansvar og arbeidsoppgaver har gitt eller kan gi virksomheten vedkommende blir tilknyttet eller etablerer særlige fordeler, eller
- overgangen på annen måte kan være egnet til å svekke tilliten til forvaltningen generelt.

Dersom vilkåret i første ledd er oppfylt, kan tilsettingsmyndigheten ilegge et saksforbud. Saksforbud kan ilegges i stedet for eller i tillegg til karantene.

Karantene kan ilegges for inntil seks måneder og saksforbud inntil tolv måneder regnet fra fratreden fra embetet eller stillingen.

§ 14 Overgang fra andre embeter og stillinger i statsforvaltningen

For andre embeter og stillinger enn nevnt i § 13, kan det ved utnevnelsen eller tilsettingen fastsettes en klausul i arbeidskontrakten om at karantene og saksforbud kan ilegges ved overgang til stilling eller verv utenfor statsforvaltningen eller ved etablering av næringsvirksomhet. Slik klausul kan fastsettes dersom stillingens karakter gir saklig grunn til det.

Dersom det er fastsatt en klausul i arbeidskontrakten etter første ledd, kan tilsettingsmyndigheten i særlige tilfeller ilegge karantene og saksforbud når

- overgangen kan gi virksomheten som embets- eller tjenestemannen blir tilknyttet eller etablerer, særlige fordeler på grunn av vedkommendes stilling, ansvar eller arbeidsoppgaver i statsforvaltningen, eller
- overgangen på annen måte kan være egnet til å svekke tilliten til forvaltningen generelt.

Saksforbud kan fastsettes i stedet for eller i tillegg til karantene.

Dersom tilsettingsmyndigheten ikke med rimelighet kunne tatt inn klausul om karantene og saksforbud ved utnevnelsen eller tilsettingen, kan karantene og saksforbud likevel ilegges når tungtveiende hensyn til tilliten til forvaltningen tilsier det, og vilkårene i andre ledd er oppfylt.

Karantene kan ilegges for inntil seks måneder og saksforbud for inntil tolv måneder regnet fra fratreden i embetet eller stillingen.

§ 15 Informasjonsplikt

Dersom embets- eller tjenestemann som nevnt i § 13 første ledd, eller som har en klausul om karantene og saksforbud i arbeidskontrakten sin, jf. § 14 første ledd, tar imot tilbud om stilling eller verv utenfor statsforvaltningen eller etablerer næringsvirksomhet, skal vedkommende uten ugrunnet opphold gi alle opplysninger tilsettingsmyndigheten trenger for å fatte vedtak om karantene og saksforbud, inkludert opplysninger om embete og stilling og den nye stillingen, vervet eller virksomheten.

Arbeidsgiver kan pålegge informasjonsplikt for andre embets- og tjenestemenn enn dem som er nevnt i første ledd, dersom vedkommendes ansvarsområder og arbeidsoppgaver kan gi grunnlag for å ilegge karantene og saksforbud etter § 14 fjerde ledd.

Informasjonsplikten gjelder alle overganger innen tolv måneder etter fratreden fra embetet eller stillingen.

Departementet kan gi forskrift om informasjonsplikten.

§ 16 Godtgjørelse

En embets- eller tjenestemann som er ilagt karantene etter §§ 13 eller 14, mottar en godtgjørelse som tilsvarer den tidligere stillingens lønn, med tillegg av feriepengene.

Lønn eller vederlag for annet arbeid, verv eller oppdrag som vedkommende måtte motta eller opptjene i karanteneperioden, går til fradrag i godtgjørelsen etter første ledd.

I karanteneperioden vil embets- eller tjenestemannen være omfattet av en ordning som tilsvarer gruppelivsordningen som følger av den til enhver tid gjeldende hovedtariffavtale i staten.

§ 17 Saksbehandlingsregler

Tilsettingsmyndigheten har frist på to uker til å treffe vedtak om karantene og saksforbud. Fristen regnes fra det tidspunkt vedkommende embets- eller tjenestemann har oppfylt informasjonsplikten etter § 15. Embets- eller tjenestemannen kan ikke tiltre stilling eller verv eller etablere næringsvirksomhet før tilsettingsmyndigheten har truffet endelig vedtak i saken.

Departementet kan gi forskrift om saksbehandlingen, inkludert om beregning av fristen etter første ledd.

Kapittel 5. Reaksjoner ved overtredelse

§ 18 Pålegg og tvangsmulkt

Ved overtredelse av bestemmelser gitt i eller i medhold av loven, eller i vedtak fattet i medhold av loven, kan Karantenenemnda eller tilsettingsmyndigheten gi pålegg om

tiltak for å bringe de ulovlige forhold til opphør. Det kan settes frist for gjennomføring av slike tiltak.

Karantenenemnda eller tilsettingsmyndigheten kan fastsette tvangsmulkt for å få gjennomført pålegg etter første ledd innen en særskilt angitt frist. Tvangsmulkten kan fastsettes samtidig med pålegg etter første ledd eller senere. Dersom tvangsmulkt ikke fastsettes samtidig med pålegget, skal det gis eget forhåndsvarsel om mulkten. Tvangsmulkten begynner å løpe når den ansvarlige oversitter fristen som er satt for retting av forholdet, og løper så lenge det ulovlige forholdet varer.

Tvangsmulkten tilfaller statskassen. Karantenenemnda eller tilsettingsmyndigheten kan i særlige tilfeller frafalle påløpt tvangsmulkt.

Departementet kan gi forskrift om tvangsmulkt, inkludert om tvangsmulktenes størrelse og varighet og frafall av påløpt tvangsmulkt.

§ 19 Administrativ inndragning

Karantenenemnda eller tilsettingsmyndigheten kan helt eller delvis inndra inntekt som er oppnådd ved overtredelse av bestemmelser gitt i eller i medhold av loven, eller i vedtak fattet i medhold av loven. Inndragning foretas overfor den som inntekten har tilfalt. Kan størrelsen av inntekten ikke godtgjøres, fastsettes beløpet skjønnsmessig. Inndragning kan bare skje dersom dette ikke vil være urimelig.

Endelig vedtak om inndragning er tvangsgrunnlag for utlegg. Inndratt inntekt tilfaller statskassen.

Departementet kan gi forskrift om inndragning, inkludert om skjønnsmessig utmåling av inntekt og fradrag for utgifter.

§ 20 Overtredelsesgebyr

Ved grovt uaktsom eller forsettlig overtredelse av bestemmelser i eller gitt i medhold av loven, eller i vedtak fattet i medhold av loven, kan Karantenenemnda eller tilsettingsmyndigheten gi pålegg om å betale overtredelsesgebyr til statskassen.

Ved vurderingen av om overtredelsesgebyr skal ilegges, og ved utmålingen, skal det særlig legges vekt på overtredelsens grovhet, graden av skyld, om overtrederen har hatt eller kunne ha oppnådd noen fordel av overtredelsen, overtreders økonomiske evne og den preventive effekten.

Når ikke annet er fastsatt i enkeltvedtak, forfaller overtredelsesgebyret til betaling fire uker etter at endelig vedtak er fattet. Endelig vedtak om overtredelsesgebyr er tvangsgrunnlag for utlegg.

Dersom Karantenenemndas eller tilsettingsmyndighetens vedtak om overtredelsesgebyr bringes inn for domstolen, kan retten prøve alle sider av saken.

Departementet kan gi forskrift om overtredelsesgebyr, inkludert om utmålingen. Det skal fastsettes et maksimumsbeløp for overtredelsesgebyret.

Kapittel 6. Ikrafttredelse

§ 21 Ikrafttredelse

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.

Votering:

Presidentskapets innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli satt opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 4

Presidenten: Under debatten har Ingrid Heggø satt fram et forslag på vegne av Arbeiderpartiet og Senterpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge frem en stortingsmelding som i sin fulle bredde presenterer mulighetene og utfordringene som norsk reiseliv står overfor nasjonalt og internasjonalt, og som legger grunnlaget for en aktiv reiselivspolitik.»

Sosialistisk Venstreparti har varslet at de vil støtte forslaget.

Votering:

Forslaget fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet ble med 59 mot 40 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 18.22.19)

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 8:45 S (2014–2015) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Line Henriette Hjemdal, Geir Jørgen Bekkevold, Rigmor Andersen Eide og Hans Fredrik Grøvan om å styrke den norske reiselivsnæringen – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 5

Dokument 8:51 S (2014–2015) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken, Ingunn Gjerstad, Kirsti Bergstø, Bård Vegar Solhjell og Karin Andersen om tiltak for å forhindre barnearbeid og uverdige arbeidsforhold – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 6

Komiteen hadde innstilt:

I

Stortinget ber regjeringen legge ned forbud mot omsetning av maislinjen NK603.

II

Stortinget ber regjeringen komme til Stortinget med en sak som redegjør for regjeringens GMO-politikk, herunder saksbehandling og vedtakspraksis av GMO-saker.

Presidenten: Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling ble med 52 mot 46 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 18.23.23)

Videre var innstilt:

III

Stortinget ber regjeringen sikre en saksbehandling av GMO-saker som i praksis innebærer at hver GMO blir vurdert opp mot genteknologiloven, og som avklarer om det skal legges ned forbud før GMO-en eventuelt blir lovlig å omsette i Norge.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Videre var innstilt:

IV

Dokument 8:30 S (2014–2015) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Bård Vegar Solhjell og Trygve Slagsvold Vedum om forbud mot omsetning av de genmodifiserte maislinjene T25 og NK603 – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 7

Presidenten: Under debatten er det satt fram to forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Heikki Eidsvoll Holmås på vegne av Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne
- forslag nr. 2, fra Heikki Eidsvoll Holmås på vegne av Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne

Det votes først over forslag nr. 2, fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide konkrete mål for klimafinansiering i fattige land fram mot 2030, som tydelig skiller mellom ambisjonene for innenlands omstilling til lavutslippssamfunnet og klimafinansiering i fattige land.»

Votering:

Forslaget fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne ble med 89 mot 9 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 18.24.24)

Presidenten: Det votes så over forslag nr. 1, fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en sak til Stortinget om norsk klimafinansiering i fattige land fram mot 2030. Saken bør omhandle alle områder der Norge allerede i dag bidrar i betydelig omfang.»

Votering:

Forslaget fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne ble med 59 mot 40 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 18.24.47)

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 8:49 S (2014–2015) – representantforslag fra stortingsrepresentant Rasmus Hansson om at kjøp av klimakvoter i utviklingsland ikke lenger skal brukes i det norske klimaregnskapet som erstatning for å kutte utslipp i Norge – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 8

Presidenten: Under debatten er det satt fram to forslag. Det er forslagene nr. 1 og 2, fra Heikki Eidsvoll Holmås på vegne av Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen foreslå lovhjemmel for at staten skal kunne ilegge bøter til kommuner som bryter grenseverdiene for luftkvalitet per time.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen foreslå lovhjemmel om statlige pålegg om ekstratiltak, samt bøter, til kommuner som bryter grensene for luftkvalitet som årsgjennomsnitt.»

Votering:

Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne ble med 95 mot 3 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 18.25.33)

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 8:62 S (2014–2015) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken, Ingunn Gjerdstad, Snorre Serigstad Valen og Torgeir Knag Fylkesnes om retten til trygg og giftfri luft – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 9

Komiteen hadde innstilt:

I

I statsbudsjettet for 2015 gjøres følgende endringer:

Kap.	Post	Formål	Kroner
Utgifter			
571	64	Rammetilskudd til kommuner Skjønnstilskudd, kan nyttes under kap. 564, post 64, for høyes med	150 000 000
		fra kr 2 016 000 000 til kr 2 166 000 000	
1820	1	Norges vassdrags- og energidirektorat Driftsutgifter, for høyes med	2 000 000
		fra kr 486 515 000 til kr 488 515 000	

Kap.	Post	Formål	Kroner
	22	Flom- og skredforebygging, <i>kan overføres, kan nyttes under postene 60 og 72, for høyes med</i>	109 000 000
		fra kr 258 404 000 til kr 367 404 000	
	60	Tilskudd til flom- og skredforebygging, <i>kan overføres, kan nyttes under postene 22 og 72, for høyes med</i>	1 000 000
		fra kr 14 000 000 til kr 15 000 000	

II

Fullmakt til å inngå forpliktelser utover gitt bevilgning

Stortinget samtykker i at Olje- og energidepartementet i 2015 kan pådra seg forpliktelser utover gitte bevilgninger innenfor følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
1820		Norges vassdrags- og energidirektorat	
	22	Flom- og skredforebygging	180 mill. kroner

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: I sakene nr. 10 og 11 foreligger det ikke noe voteringstema.

Votering i sak nr. 12

Presidenten: Under debatten har Tore Hagebakken satt fram et forslag på vegne av Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om at Oslo kommunes nye krav i standardkontraktene for offentlige innkjøp, vedtatt 10. juni 2014, blir gjort gjeldende for alle offentlige innkjøp over en viss størrelse.»

Votering:

Forslaget fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti ble med 58 mot 39 stemmer ikke bifalt. (Voteringsutskrift kl. 18.26.30)

Komiteen hadde innstilt:

I

Stortinget ber regjeringen utrede om Skatteetaten kan få bedre muligheter til å innhente relevant informasjon og sikre bevis, blant annet gjennom beslag.

II

Stortinget ber regjeringen utrede forslag som kan gi Skatteetaten bedre mulighet til å dele informasjon, som for eksempel ileggelse av skjerpert tilleggsskatt og manglende levering av selvangivelse, med andre offentlige etater, for å bekjempe svart virksomhet.

III

Stortinget ber regjeringen utrede om systemet med skatteattest kan bedres, slik at skatteattestene blir gyldige i sanntid og dermed blir et bedre virkemiddel i arbeidet mot svart virksomhet.

IV

Stortinget ber regjeringen utrede om id-kort-ordningen (ordningen med HMS-kort) i bygg og renhold også kan legge til rette for at næringsdrivende kan gjøre sanntid-oppslag mot offentlige registre.

V

Stortinget ber regjeringen gjennomføre holdningsskappende tiltak som kan bevisstgjøre forbrukerne på at kjøp av svarte varer og tjenester er ulovlig og innebærer støtte til kriminell virksomhet.

VI

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å sikre alle fast ansatte i bemanningsselskaper garantilønn.

Presidenten: Det votes først over VI.

Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling til VI ble med 52 mot 46 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 18.26.53)

Presidenten: Det votes så over komiteens innstilling til I–V.

Votering:

Komiteens innstilling til I–V ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 13

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt vedtak til

I o v
om endringer i tjenestepensjonsloven mv.
(uførepensjon)

I

I lov 13. juni 1980 nr. 24 om ligningsforvaltning skal § 3-13 nr. 8 lyde:

8. Taushetsplikten etter nr. 1 er ikke til hinder for at pensjonsinnretning som har offentlig tjenestepensjon *eller tjenestepensjon etter foretakspensjonsloven, innskuddspensjonsloven eller tjenestepensjonsloven*, gis elektronisk tilgang til opplysninger om brutto arbeidsinntekt for personer som mottar uførepensjon fra innretningen. Taushetsplikten gjelder tilsvarende for den som får opplysningene.

II

I lov 24. mars 2000 nr. 16 om foretakspensjon gjøres følgende endringer:

§§ 6-1 til 6-5 oppheves.

§ 6-6 skal lyde:

(1) Foretaket skal tegne forsikring som gir rett til premie- og innskuddsfritak under uførhet i samsvar med *den faktiske graden av uførhet, tilsvarende premiefritak etter tjenestepensjonsloven § 2-1 annet ledd*. Forsikringen skal omfatte alle medlemmer som ikke har fylt 67 år, og den skal gi premiefritak i samsvar med uførheten fram til medlemmet har fylt 67 år. *Samlet opptjening av rett til alderspensjon på grunnlag av arbeidsinntekt og premiefritak skal ikke på noe tidspunkt overstige opptjening svarende til 100 prosent av full stilling.*

III

I lov 24. november 2000 nr. 81 om innskuddspensjon i arbeidsforhold skal § 2-4 lyde:

(1) Foretak som har alderspensjonsordning etter § 2-1, kan *etter tjenestepensjonsloven* tegne særskilt forsikring som kan gi uførepensjon til medlemmer som helt eller delvis mister inntektsevnen. *Foretaket kan videre etter foretakspensjonsloven tegne særskilt forsikring som kan gi ytelser til barn og andre etterlatte av medlemmer som dør.*

(2) *Foretaket skal tegne forsikring som ved uførhet gir rett til innskuddsfritak i samsvar med den faktiske graden av uførhet, tilsvarende innskuddsfritak etter tjenestepensjonsloven § 2-1 annet ledd.* Forsikringen skal omfatte alle medlemmer som ikke har fylt 67 år, og den skal gi innskuddsfritak i samsvar med *den faktiske graden av uførhet* fram til medlemmet har fylt 67 år. *Samlet opptjening av rett til alderspensjon på grunnlag av arbeidsinntekt og innskuddsfritak skal ikke på noe tidspunkt overstige opptjening svarende til 100 prosent av full stilling.*

(3) Første og annet ledd gjelder tilsvarende for fore-

tak og frilansere som omfattes av § 2-3 annet ledd. Forsikring som gir innskuddsfritak i alderspensjonsordningen etter § 2-3 annet ledd, kan likevel ikke gi rett til innskudd som overstiger innskuddsgrensen i § 2-3 annet ledd.

IV

I lov 21. desember 2005 nr. 124 om obligatorisk tjenestepensjon skal § 4 tredje ledd lyde:

(3) Det skal i regelverket for pensjonsordningen fastsettes at det for medlemmer som blir uføre, skal være innskuddsfritak ved uførhet i samsvar med uføregraden dersom uføregraden er 20 prosent eller mer. Uføregraden fastsettes etter reglene i *tjenestepensjonsloven § 8-4*. Innskuddsfritaket løper så lenge uføregraden er 20 prosent eller mer, men ikke lenger enn til medlemmet fyller 67 år. *Samlet opptjening av rett til alderspensjon på grunnlag av arbeidsinntekt og innskuddsfritak skal ikke på noe tidspunkt overstige opptjening svarende til 100 prosent av full stilling.* Foretaket skal dekke premiekostnadene ved innskuddsfritak ved uførhet i tillegg til innskudd etter første ledd.

V

I lov 13. desember 2013 nr. 106 om tjenestepensjon gjøres følgende endringer:

§ 2-1 annet ledd skal lyde:

(2) Foretaket skal tegne forsikring som *ved uførhet* gir rett til innskuddsfritak i samsvar med *den faktiske graden av uførhet*. Forsikringen skal omfatte alle medlemmer som ikke har fylt 67 år. Premien for slik forsikring skal beregnes slik at foretaket ikke skal betale årlig premie til alderspensjon for medlemmer som blir uføre. *Innskuddsfritaket skal reduseres forholdsmessig etter den faktiske graden av uførhet. Samlet opptjening av rett til alderspensjon på grunnlag av arbeidsinntekt og innskuddsfritak skal ikke på noe tidspunkt overstige 100 prosent av full stilling.*

Kapittel 8 skal lyde:

Kapittel 8. Uførepensjon

§ 8-1 *Krav til regelverket*

(1) Et foretak kan opprette tjenestepensjonsordning for å sikre medlemmene uførepensjon i tillegg til den rett til arbeidsavklaringspenger eller uføretrygd som til enhver tid følger av folketrygdloven kapittel 11 og 12.

(2) Pensjonsordningen kan yte årlig uførepensjon etter reglene i kapitlet her til medlemmer som i medlemstiden har fått inntektsevnen nedsatt på grunn av skade, sykdom eller lyte, i en slik grad at medlemmet ikke kan fortsette i sin vanlige stilling og ikke kan skaffe seg annet høvelig arbeid.

(3) Pensjonsplan og annet regelverk for pensjonsordningen skal oppfylle kravene i kapittel 2 og 3. Ytelsen etter pensjonsplanen skal være garantert av pensjonsinnretningen.

(4) I regelverket for pensjonsordningen kan det fastsettes at arbeidstakere som fratrer sin stilling i foretaket, og som har minst tre års tjenestetid der, skal ha opptjent rett til uførepensjon etter reglene i § 8-11 ved uførhet som følger

av skade, sykdom eller lyte oppstått etter at arbeidstakeren opphørte å være medlem av pensjonsordningen.

§ 8-2 *Vilkår for rett til uførepensjon*

(1) Det er et vilkår for rett til uførepensjon etter reglene i kapitlet her at medlemmets evne til å utføre inntektsgivende arbeid er varig nedsatt og oppfyller det minstekrav til nedsatt inntektsevne som regelverket fastsetter. Det kan ytes midlertidig uførepensjon når det ikke er avklart om inntektsevnen er varig nedsatt.

(2) I regelverket kan minstekravet til nedsatt inntektsevne ikke settes lavere enn 20 prosent. Minstekravet kan ikke i noe tilfelle settes høyere enn 50 prosent. Det kan dessuten ikke settes høyere enn:

- a) 40 prosent for medlem som mottar arbeidsavklaringspenger når krav om uførepensjon fremsettes, jf. folketrygdloven § 12-7 annet ledd, eller
- b) 30 prosent dersom medlemmets inntektsevne er nedsatt som følge av yrkesskade eller yrkessykdom, jf. folketrygdloven § 12-17 første ledd bokstav c.

(3) Et medlem har bare rett til uførepensjon etter reglene i kapitlet her dersom det i samsvar med reglene i folketrygdloven § 12-5 har gjennomgått, eller forsøkt å gjennomgå hensiktsmessig behandling og hensiktsmessige tiltak for å bedre arbeidsevnen.

(4) Uførepensjon ytes ikke til medlem som har fylt 67 år eller har nådd en lavere særlig aldersgrense fastsatt i eller i medhold av lov.

§ 8-3 *Nedsatt inntektsevne*

(1) Vurderingen av hvor mye et medlems inntektsevne er blitt nedsatt, skal bygge på en sammenligning av de inntektsmuligheter som medlemmet hadde før uføretidspunktet og medlemmets inntektsmuligheter etter uføretidspunktet.

(2) Uføretidspunktet er det tidspunkt inntektsevnen ble varig nedsatt minst til det nivå som kreves etter regelverket. Er inntektsevnen redusert gradvis over flere år, kan det tas utgangspunkt i inntektsevnen før skade, sykdom eller lyte oppstod.

(3) Inntekt før uførhet fastsettes til medlemmets normale årslønn i foretaket før uføretidspunktet, beregnet i samsvar med reglene i § 4-3. Inntekt etter uførhet fastsettes til den inntekt medlemmet forutsettes å kunne skaffe seg ved å utnytte sin restinntektsevne ved ethvert arbeid som medlemmet nå kan utføre. Ved vurderingen skal det legges vekt på medlemmets alder, evner, utdanning, yrkesbakgrunn og arbeidsmuligheter på hjemstedet, eller andre steder der det er rimelig at medlemmet tar arbeid.

(4) Ved anvendelsen av bestemmelser i dette kapittel justeres inntekt før og etter uførhet i samsvar med senere regulering av grunnbeløpet i folketrygden (G).

§ 8-4 *Fastsettelse og endring av uføregrad*

(1) Pensjonsinnretningen skal i det enkelte tilfelle fastsette den uføregrad som skal benyttes ved beregningen av uførepensjon fra pensjonsordningen. Uføregrad fastsatt etter folketrygdloven, skal normalt legges til grunn. For øvrig skal uføregraden tilsvare den del av inntektsevnen som anses tapt etter reglene i § 8-3, og den skal fastsettes gradert i trinn på fem prosent.

(2) Uføregraden endres ikke selv om uførepensjonen reduseres på grunn av inntekt etter § 8-9 første ledd.

(3) Inntil uføregrad er fastsatt, kan det ytes midlertidig uførepensjon etter reglene i § 8-8 annet ledd.

(4) Blir inntektsevnen ytterligere nedsatt etter at uføregrad er fastsatt, kan medlemmet kreve at det etter første ledd blir fastsatt ny uføregrad som motsvarer den del av inntektsevnen som er tapt, jf. § 8-3.

(5) Ved endring av uføregrad skal pensjonsinnretningen foreta omberegning av premiereserven etter forsikringsvirksomhetsloven § 9-16 femte ledd. Endring i premiereserve inngår ved beregningen av årets risikoresultat.

§ 8-5 *Lønnsgrunnlag*

(1) Lønnsgrunnlaget ved beregningen av uførepensjon fra pensjonsordningen er medlemmets normale årslønn i foretaket, beregnet på uføretidspunktet etter reglene i § 4-3. Lønn som overstiger 12 G, skal ikke medregnes.

(2) Dersom skade, sykdom eller lyte oppstått i medlemstiden gradvis har redusert et medlems inntektsevne over flere år, skal det ved beregningen i stedet tas utgangspunkt i medlemmets lønnsgrunnlag før slik skade, sykdom eller lyte oppstod, dersom foretaket før uføretidspunktet har underrettet pensjonsinnretningen om det høyere lønnsgrunnlag som i tilfelle skal legges til grunn ved beregningen av uførepensjon til medlemmet.

§ 8-6 *Grenser for uførepensjon i tillegg til uføretrygd*

(1) Uførepensjonen skal i pensjonsplanen fastsettes som en prosent av det enkelte medlemmets lønnsgrunnlag etter § 8-5, som et fastsatt kronebeløp, eller som en kombinasjon av disse. Uførepensjonen kan ikke overstige summen av

- a) 25 prosent av G, likevel ikke mer enn 6 prosent av det enkelte medlemmets lønnsgrunnlag etter § 8-5 og
- b) 3 prosent av det enkelte medlemmets lønnsgrunnlag etter § 8-5.

(2) I pensjonsplanen kan det også fastsettes at uførepensjonen skal omfatte et tillegg på inntil 66 prosent av den del av medlemmets lønnsgrunnlag som ligger mellom 6 og 12 G. I så fall skal uførepensjon etter første ledd fastsettes på et nivå som ikke er uforholdsmessig lavt sammenlignet med uførepensjonen for lønn mellom 6 og 12 G fra pensjonsordningen.

(3) Det kan fastsettes i regelverket at uførepensjonen som utbetales til et medlem, skal gis et tillegg for hvert barn under 18 år som medlemmet forsørger eller plikter å forsørge. Barnetillegget per barn kan utgjøre inntil 4 prosent av medlemmets lønnsgrunnlag opp til 6 G. Samlet barnetillegg kan likevel ikke overstige et beløp tilsvarende 12 prosent av medlemmets lønnsgrunnlag opp til 6 G. Barnetillegget og den maksimale beløpsgrensen reduseres forholdsmessig ved redusert uføregrad. Barnetillegg utbetales til og med den måneden barnet fyller 18 år eller i tilfelle måneden etter barnets død.

(4) Er det i regelverket fastsatt et lavere minstekrav til uføregrad enn minstekravene etter folketrygdloven § 12-7 første og annet ledd eller § 12-17 første ledd bokstav c, kan uførepensjonen i tilfelle hvor folketrygdens minstekrav til uføregrad ikke er oppfylt, også omfatte et tillegg for å dekke manglende rett til uføretrygd fra folketrygden.

§ 8-7 Beregning av uførepensjon

(1) Et medlems uførepensjon beregnes ut fra medlemmets lønnsgrunnlag etter § 8-5 på den måten som er fastsatt i pensjonsplanen. Barnetillegg beregnes på den måten som er fastsatt i pensjonsplanen, og innenfor rammene i § 8-6 tredje ledd.

(2) Uførepensjon fra foretakets pensjonsordning skal reduseres inntil uførepensjonen utgjør det høyeste av enten den uførepensjonen som er fastsatt i pensjonsplanen, eller summen av uførepensjon fra fripoliser, pensjonsbevis og oppsatte rettigheter. Det skal ved beregningen etter første punktum ikke tas hensyn til ytelser fra fripoliser, pensjonsbevis og oppsatte rettigheter som dekker inntektstap ved uførhet som ikke omfattes av uføretrygden eller uførepensjonen fra foretakets pensjonsordning. Dersom medlemmet har fått utbetalt for lite eller for mye uførepensjon, kan det foretas et etteroppgjør.

(3) Medlemmet skal på forespørsel opplyse pensjonsinnretningen om sin rett til uførepensjon fra fripoliser, pensjonsbevis og oppsatte rettigheter.

(4) Dersom fastsatt uføregrad er lavere enn 100 prosent, fastsettes uførepensjonen til en forholdsmessig andel av uførepensjon beregnet etter første og annet ledd.

(5) Departementet kan fastsette forskrift til utfylling og gjennomføring av bestemmelsen her.

§ 8-8 Utbetaling av uførepensjon

(1) Uførepensjon utbetales til medlemmet tidligst ett år etter det tidspunkt medlemmets inntektsevne ble nedsett minst til det nivå som kreves etter regelverket. Retten til uførepensjon opphører dersom medlemmet ikke lenger oppfyller det minstekrav til uføregrad som er fastsatt i regelverket.

(2) Midlertidig uførepensjon kan tidligst utbetales når medlemmet har framsatt krav på arbeidsavklaringspenger eller uføretrygd fra folketrygden, og det må antas at kravet blir innvilget. Dersom medlemmet mottar arbeidsavklaringspenger fra folketrygden, kan pensjonsinnretningen ikke i tillegg utbetale midlertidig uførepensjon som vil innebære at summen av arbeidsavklaringspenger og midlertidig uførepensjon til medlemmet vil overstige 70 prosent av lønnsgrunnlaget etter § 8-5. Må det antas at bare en del av medlemmets inntektsevne er tapt, beregnes grensen forholdsmessig.

§ 8-9 Fradrag for arbeidsinntekt

(1) Det skal foretas inntektsfradrag i uførepensjon til medlem som i et kalenderår har pensjongivende arbeidsinntekt som overstiger inntekt etter uførhet, som fastsatt etter § 8-3 tredje ledd. Mottar medlemmet uføretrygd fra folketrygden, tillegges inntekt etter uførhet, som fastsatt etter § 8-3 tredje ledd, et tillegg på fire tideler av G. Reduksjonen av uførepensjonen skal tilsvare overskytende inntekt, multiplisert med forholdet mellom uførepensjon ved 100 prosent uføregrad og inntekten før uførhet som fastsatt etter § 8-3 tredje ledd. Ved beregningen justeres inntekt før og etter uførhet etter senere regulering av grunnbeløpet. Inntektsfradraget i uførepensjon overføres til foretakets premiefond.

(2) Medlemmet skal opplyse pensjonsinnretningen om forventet inntekt og om endringer i inntekten. Dersom medlemmet har fått utbetalt for lite eller for mye pensjon som følge av at det er lagt til grunn uriktige opplysninger om inntekt, skal det foretas et etteroppgjør. Dersom det er utbetalt for lite, skal differansen etterbetales som et engangsbeløp. For mye utbetalt uførepensjon kan inndrives uten hensyn til skyld og kan avregnes ved å trekke i framtidige utbetalinger av uførepensjon og alderspensjon fra pensjonsinnretningen. Krav om tilbakekreving av for mye utbetalt uførepensjon er tvangsgrunnlag for utlegg. Departementet kan gi forskrift om etteroppgjør.

(3) Det skal ikke utbetales uførepensjon når medlemmets pensjongivende arbeidsinntekt i et kalenderår utgjør mer enn 80 prosent av inntekt før uførhet etter § 8-3 tredje ledd, oppjustert i samsvar med senere endringer i grunnbeløpet.

(4) Barnetillegg etter § 8-6 tredje ledd reduseres på tilsvarende måte som uførepensjonen etter første og tredje ledd.

§ 8-10 Oppregulering av uførepensjon under utbetaling

(1) Uførepensjon under utbetaling skal oppreguleres årlig i samsvar med avkastningsprosenten for midlene i pensjonsinnretningens kollektivportefølje til sikring av uførepensjoner under utbetaling, jf. forsikringsvirksomhetsloven § 9-16 femte ledd. Oppregulering i et år skal likevel ikke overstige en prosentvis regulering i samsvar med endringen i grunnbeløpet i folketrygden.

(2) Avkastning i et år som overstiger det som trengs til oppregulering etter første ledd, skal tilføres pensjonsordningens reguleringsfond for uførepensjon. Midlene i fondet skal brukes til å dekke oppregulering opp til grensen i første ledd i år hvor årets avkastning ikke er tilstrekkelig.

(3) Det kan fastsettes i regelverket at årlig oppregulering av uførepensjon som ikke kan dekkes av årets avkastning, eller ved overføring av midler i reguleringsfondet, skal dekkes ved tilskudd fra foretaket.

(4) Departementet kan gi forskrift om en øvre grense for størrelsen på pensjonsordningens reguleringsfond for uførepensjon. Overskytende midler skal tilføres premiefondet.

§ 8-11 Opptjent rett til uførepensjon

(1) Er det i regelverket fastsatt at arbeidstakere som fratrer sin stilling i foretaket, skal ha opptjent rett til uførepensjon ved uførhet som følge av skade, sykdom eller lyte oppstått etter at arbeidstakeren opphørte å være medlem av pensjonsordningen, men før arbeidstakeren har fylt 67 år, gjelder bestemmelsene i §§ 8-2 til 8-10 tilsvarende, med mindre annet er fastsatt i annet og tredje ledd.

(2) Ved beregning av nedsatt inntektsevne etter § 8-3, skal inntekt før uførhet fastsettes ut fra arbeidstakerens normale årslønn på uføretidspunktet. Inntekt etter uførhet skal fastsettes til den inntekt medlemmet forutsettes å kunne skaffe seg ved å utnytte sin restinntektsevne ved ethvert arbeid som medlemmet nå kan utføre.

(3) Uførepensjonen skal beregnes på den måte som

er fastsatt i pensjonsplanen, på grunnlag av arbeidstakerens lønnsgrunnlag ved fratreden og avkastning tilført pensjonsbeviset fram til uføretidspunktet etter § 8-10 første ledd. Den skal deretter avkortes etter forholdet mellom arbeidstakerens tjenestetid i foretaket og 40 år.

(4) Når arbeidstakeren fratrer sin stilling i foretaket, skal pensjonsinnretningen utstede pensjonsbevis til arbeidstakeren som sikrer opptjent rett til uførepensjon. Pensjonsbeviset skal angi arbeidstakerens tjenestetid og normale årslønn ved fratreden. Premiereserve som sikrer opptjent rett til uførepensjon og administrasjonsreserve, skal knyttes til pensjonsbeviset. For øvrig gjelder § 6-3, § 6-4 første og annet ledd og §§ 6-5 til 6-8 tilsvarende.

Gjeldende kapittel 8 med §§ 8-1 og 8-2 blir nytt kapittel 9 Sluttbestemmelser med §§ 9-1 og 9-2.

VI

1. Loven gjelder fra det tidspunkt Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til forskjellig tid.
2. Departementet kan fastsette overgangsregler.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Votering:

Lovens overskrift og loven sin helhet ble enstemmig bifalt

Presidenten: Lovvedtaket vil bli satt opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sakene nr. 14–17

Presidenten: Sakene nr. 14–17 er andre gangs behandling av lovsaker og gjelder lovvedtakene 58–61.

Det foreligger ingen forslag til anmerkning. Stortingets lovvedtak er dermed bifalt ved andre gangs behandling og blir å sende Kongen i overensstemmelse med Grunnloven.

Sak nr. 18 [18:27:44]

Referat

1. (250) Statsministerens kontor melder at
 1. lov om endringer i utlendingsloven (bortvisning på grunn av straff i utlandet)
 2. lov om endringer i vegtrafikkloven (tilbakeholds-

rett i kjøretøy til sikring av sanksjoner, hjemmel for bruk av innretning til immobilisering av kjøretøy) – er sanksjonert under 17. april 2015

2. (251) Statsministerens kontor melder at
 1. lov om endringer i arbeidsmiljøloven og sosialtjenesteloven (adgang til midlertidig ansettelse mv. og vilkår om aktivitet for stønad til livsopphold) (Lovvedtak 54 (2014–2015))
 2. lov om endringer i arbeidsmiljøloven og allmenngjøringsloven (arbeidstid, aldersgrenser, straff mv.) (Lovvedtak 53 (2014–2015))
 3. lov om endringer i utlendingsloven m.m. (utvisning av særreaksjonsdømte utlendinger) (Lovvedtak 45 (2014–2015))
 4. lov om endringer i opplæringslova og privatskolelova (skolebyte i mobbesaker) (Lovvedtak 56 (2014–2015))
 5. lov om endringer i småbåtloven (påbud om bruk av flyteutstyr i fritidsbåter) (Lovvedtak 55 (2014–2015)) – er sanksjonert under 24. april 2015
Enst.: Nr. 1 og 2 vedlegges protokollen.
3. (252) Årsmelding 2014 for pensjonsordninga for stortingsrepresentantar og regjeringsmedlemer (Meld. St. 23 (2014–2015))
4. (253) Endringer i folketrygdloven (midlertidig gjenlevendetillegg til ny alderspensjon) (Prop. 95 L (2014–2015))
5. (254) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Karin Andersen og Kirsti Bergstø om bedre muligheter for Nav til å bruke skjønn og løse feil som oppstår i enkle saker som ikke omhandler trygdesvindel (Dokument 8:93 S (2014–2015))
Enst.: Nr. 3–5 sendes arbeids- og sosialkomiteen.
6. (255) Oppdatering av forvaltningsplanen for Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten med oppdatert beregning av iskanten (Meld. St. 20 (2014–2015))
7. (256) Endringer i lov om elsertifikater (første kontrollstasjon) (Prop. 97 L (2014–2015))
8. (257) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Per Olaf Lundteigen, Kjersti Toppe, Geir Pollestad og Trygve Slagsvold Vedum om etablering av grønt investeringselskap for utvikling av teknologibedrifter (grønt karbon) (Dokument 8:97 S (2014–2015))
Enst.: Nr. 6–8 sendes energi- og miljøkomiteen.
9. (258) Samtykke til inngåelse av avtale av 8. april 2015 mellom Norge og Sverige om endring av avtale om et felles marked for elsertifikater (Prop. 98 S (2014–2015))
Enst.: Sendes energi- og miljøkomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for utenriks- og forsvarskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.
10. (259) Norges største industriprosjekt – utbygging og drift av Johan Sverdrup-feltet med status for olje- og gassvirksomheten (Prop. 114 S (2014–2015))
Enst.: Sendes energi- og miljøkomiteen.
11. (260) Rammevilkår for lokalradio i samband med digitaliseringa av radiomediet (Meld. St. 24 (2014–2015))
Enst.: Sendes familie- og kulturkomiteen.

12. (261) Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen (Prop. 102 LS (2014–2015))
Enst.: Sendes familie- og kulturkomiteen, unntatt B, som sendes familie- og kulturkomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for utenriks- og forsvarskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.
13. (262) Endringer i ekteskapsloven mv. (myndighet til å behandle ugyldige ekteskap) (Prop. 103 L (2014–2015))
14. (263) Oppheving av lov om registrering av innsamlinger (Prop. 104 L (2014–2015))
15. (264) Endringer i lov om stadnamn (om høvet grunneigarar har til å fastsetje skrivemåte av bruksnamn m.m.) (Prop. 105 L (2014–2015))
16. (265) Endringer i lov om avleveringsplikt for allment tilgjengelege dokument (innsamling av digitale dokument m.m.) (Prop. 106 L (2014–2015))
Enst.: Nr. 13–16 sendes familie- og kulturkomiteen.
17. (266) Statsrekneskapen 2014 (Meld. St. 3 (2014–2015))
Enst.: Sendes finanskomiteen.
18. (267) Samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 283/2014 av 12. desember 2014 om innlemmelse i EØS-avtalen av forordning (EU) nr. 248/2014 om tekniske krav til kredittoverføringer og direkte debiteringer i euro (Prop. 100 S (2014–2015))
Enst.: Sendes finanskomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for utenriks- og forsvarskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.
19. (268) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Olaug V. Bollestad, Hans Olav Syversen og Line Henriette Hjemdal om en plan for å sikre retten til livshjelp ved livets slutt (Dokument 8:92 S (2014–2015))
20. (269) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjersti Toppe, Per Olaf Lundteigen og Janne Sjelmo Nordås om å avvikle foretaksmodellen og innføre folkevalgt styring av sykehusene (Dokument 8:96 S (2014–2015))
21. (270) Endringer i helsepersonelloven mv. (vilkår for autorisasjon) (Prop. 99 L (2014–2015))
Enst.: Nr. 19–21 sendes helse- og omsorgskomiteen.
22. (271) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ingjerd Schou, Helge André Njåstad, Geir S. Toskedal, Ola Elvestuen og Jorodd Asphjell om endring av offentleglova (unnta fra innsynsretten byrådsnotater og drøftingsdokumenter til byrådskonferanser og forberedende byråd i kommuner/fylkeskommuner med parlamentarisk styreform) (Dokument 8:85 L (2014–2015))
23. (272) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Hadia Tajik, Jorodd Asphjell, Lene Vågslid, Knut Storberget og Kari Henriksen om innhold i kriminalomsorgen (Dokument 8:86 S (2014–2015))
24. (273) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjell Ingolf Ropstad, Olaug V. Bollestad, Line Henriette Hjemdal, Geir Jørgen Bekkevold og Rigmor Andersen Eide om bekjempelse av vår tids slaveri (Dokument 8:91 S (2014–2015))
25. (274) Endringer i politiregisterloven mv. (politiattest-hjemler – tilpasninger til ny straffelov) (Prop. 94 L (2014–2015))
26. (275) Endringer i jordskiftelova 2013 (reglar om saksbehandling mv.) (Prop. 96 L (2014–2015))
27. (276) Endringer i statsbudsjettet 2015 under Justis- og beredskapsdepartementet (redusert kostnadsramme for anskaffelse av nye redningshelikoptre mv.) (Prop. 101 S (2014–2015))
28. (277) Endringer i skadeserstatningsloven mv. (standardisert inntektstaperstatning til barn) (Prop. 110 L (2014–2015))
29. (278) Endringer i straffeprosessloven (avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner) (Prop. 112 L (2014–2015))
Enst.: Nr. 22–29 sendes justiskomiteen.
30. (279) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Trond Giske, Christian Tynning Bjørnø, Marianne Aasen, Tone Merete Sønsterud og Sigmund Steinnes om å heve opptakskravene for lærerutdanningene (Dokument 8:98 S (2014–2015))
31. (280) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Trond Giske, Christian Tynning Bjørnø, Marianne Aasen, Tone Merete Sønsterud og Sigmund Steinnes om tidlig innsats i skolen (Dokument 8:99 S (2014–2015))
Enst.: Nr. 30 og 31 sendes kirke-, utdannings- og forskningskomiteen.
32. (281) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken, Bård Vegar Solhjell og Karin Andersen om å ta imot flere syriske flyktninger (Dokument 8:95 S (2014–2015))
Enst.: Sendes kommunal- og forvaltningskomiteen.
33. (282) Riksrevisjonens undersøkelse av myndighetenes arbeid for økt oljeutvinning fra modne områder på norsk kontinentalsokkel (Dokument 3:6 (2014–2015))
Enst.: Sendes kontroll- og konstitusjonskomiteen.
34. (283) På rett vei – Reformen i veisektoren (Meld. St. 25 (2014–2015))
35. (284) Endringer i jernbaneloven (sikring mot tilsiktede uønskede handlinger) (Prop. 107 L (2014–2015))
36. (285) Utbygging og finansiering av rv 36 på strekningen Slåttekås – Årnes i kommunane Nome og Sauherad i Telemark og kostnadsramme for E6 Jaktøya – Klett – Sentervegen i Sør-Trøndelag (Prop. 108 S (2014–2015))
37. (286) Lov om posttjenester (postloven) (Prop. 109 L (2014–2015))
Enst.: Nr. 34–37 sendes transport- og kommunikasjonskomiteen.
38. (287) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Liv Signe Navarsete, Marit Arnstad, Bård Vegar Solhjell og Audun Lysbakken om framlegging av rammeverket i TISA-avtala (Dokument 8:90 S (2014–2015))
39. (288) Ordningen for militært tilsatte og endringer i

forsvarspersonelloven m.m. (militærordningen) (Prop. 111 LS (2014–2015))

40. (289) Investeringar i Forsvaret (Prop. 113 S (2014–2015))

Enst.: Nr. 38–40 sendes utenriks- og forsvarskomiteen.

Presidenten: Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 18.30.
